

T.C.

ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

AİLE İÇİ ŞİDDETİN ÖNLENMESİNDE TEDBİR KARARININ İŞLEVSELLİĞİ

DOKTORA TEZİ

Yılmaz CAN

SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

ANKARA 2022

T.C.
ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

AİLE İÇİ ŞİDDETİN ÖNLENMESİNDE TEDBİR KARARININ İŞLEVSELLİĞİ

DOKTORA TEZİ

Yılmaz CAN

SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Musa ÖZTÜRK

ANKARA, 2022

ONAY SAYFASI

Yılmaz CAN tarafından hazırlanan "Aile İçi Şiddetin Önlenmesinde Tedbir Kararının İşlevselliği" adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı'nda Doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyesi		Kurumu	İmza
Doç. Dr. Musa ÖZTÜRK		Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi/ İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi	
Kabul ■	Red □		
Prof. Dr. Emrah AKBAŞ		Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi/ İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi	
Kabul ■	Red □		
Prof. Dr. Ramazan YELKEN		Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi/ İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi	
Kabul ■	Red □		
Prof. Dr. Ömer AYTAÇ		Fırat Üniversitesi/ İnsani ve Sosyal Bilimler Fakültesi	
Kabul ■	Red □		
Doç. Dr. Mehmet YAZICI		Bingöl Üniversitesi/Fen Edebiyat Fakültesi	
Kabul ■	Red □		

Tez Savunma Tarihi: 17/06/2022

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı'nda Doktora tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Unvan Ad Soyad

……

BEYAN

Bu tez çalışmasının kendi çalışmam olduğunu, tezin planlanmasından yazımına kadar bütün aşamalarda patent ve telif haklarını ihlal edici etik dışı davranışımın olmadığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, bu tezde kullanılmış olan tüm bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi beyan ederim. 17/06/2022

İmza

Yılmaz CAN

TEŞEKKÜR

Doktora çalışması süresince birçok insanın katkı, görüş ve önerileri oldu. Her birinin baktığı perspektif, bu çalışma için yeni bir zenginliğe dönüşürken araştırmayı sistematik bir bütünlüğe kavuşturabilmemde de etkili oldu. Çalışma, konusu itibariyle toplumsal yaşamın birçok alanını doğrudan ya da dolaylı olarak etkilediğinden insanların deneyimleri, gözlemleri ve yorumlarıyla geniş bir yelpazede şekillendi.

Bu çalışmada alandaki deneyimi, mütevazılığı ve öğretici yanıyla beni sürekli destekleyen, yol gösteren; yorum ve önerilerini benimle paylaşan Danışmanım Sayın Doç. Dr. Musa Öztürk'e teşekkür ederim. Aynı şehirde yaşıyor olmamızın benim için büyük bir şans olduğunu özellikle belirtmek isterim. Tez İzleme Komitesinde bulunan değerli hocalarım Prof. Dr. Ejder Okumuş ve Prof. Dr. Emrah Akbaş'a katkılarından dolayı teşekkür ederim.

Selçuk Üniversitesi'nde yüksek lisans yaparken tanıdığım ve doktora dönemi boyunca da desteğini hep hissettiğim kıymetli hocam Prof. Dr. Ramazan Yelken'e teşekkür ederim. Çalıştığım okulda sabahın erken saatlerinde, öğle aralarında ya da fırsat buldukça çalışmalarımı yürütürken desteğini benden esirgemeyen mesai arkadaşlarım Süheyle Sarıkuş ve Nurten Aslan'a; yüksek lisans tezimde olduğu gibi bu süreçte de bana destek olan Hasan Zümrüt'e teşekkür ederim.

Doktora çalışmamı birkaç defa baştan sona okuyan, yorumlayan ve önerilerini benden esirgemeyen kıymetli arkadaşım Sariye Güngör'e, beni psikolojik açıdan destekleyen ve motive eden yakın çevreme, her görüşmede farklı bir bakış açısını görebilmemi sağlayan tezimdeki katılımcılara teşekkür ederim.

Çalışma boyunca göstermiş olduğu sabır ve anlayışıyla bana destek olan, umutsuzluğa kapıldığım ya da kendilerine zaman ayıramamanın vicdani sorumluluğuyla baş etmeye çalıştığım anlarda beni motive eden eşim Çiğdem'e ve çocuklarım Miraç Aras ile Eymen'e sevgilerimi sunuyorum.

Daha adını sayamadığım birçok insan bu çalışmaya farklı açılardan katkı sunmuşlardır. Hepsine desteklerinden dolayı teşekkürlerimi sunarım.

ÖZET

Aile İçi Şiddetin Önlenmesinde Tedbir Kararının İşlevselliği

Aile içi şiddet, günümüz dünyasında devletler ve uluslararası kamuoyu için önemli bir sorumluluk alanı oluşturmaktadır. Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi (CEDAW), Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu, Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi) gibi uluslararası sözleşmeler, kadına yönelik şiddet ve ayrımcılığı ortadan kaldırmayı amaçlarken taraf ülkeleri de bu konuda hukuki düzenlemeler yapmaya teşvik etmektedir. Ülkemizde aile içi şiddet ve kadına yönelik şiddetle mücadelede başvurulan 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun bu kapsamda etkin bir yasal düzenlemeyi içermektedir.

Bu çalışma, 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'un 5/1-b maddesinde yer alan müşterek konuttan/evden uzaklaştırma kararının işlevselliğini ve bu kararın aile içi şiddetin önlenmesine dair etkisini analiz etmektedir. Çalışma, önleyici bir tedbir olarak uygulanan uzaklaştırma kararını deneyimlemiş erkek ve kadınlar düzeyinde ve sahadan elde edilen veriler ışığında incelenmiştir. Araştırmada nitel araştırma yöntemi olarak derinlemesine mülakat tekniği kullanılmıştır. Katılımcılara kartopu ve maksimum çeşitlilik örneklemesi teknikleri aracılığıyla ulaşılarak 8'i kadın olmak üzere 20 katılımcıyla görüşme yapılmıştır. Ülkemizde aile içi şiddetin ve kadına yönelik şiddetin önlenmesinde uygulanan uzaklaştırma kararı, oldukça farklı ve çok yönlü bir etkiye sahiptir. Yapılan yasal düzenlemeler, şiddet olgusunun önüne geçmek ve aile kurumunun bütünlüğünü sağlamak gibi nitelikli bir toplum tahayyülü öngörse de kararın uygulanma sürecinde bazı noktaların eksik ya da muğlâk kaldığı görülmektedir. Tedbir kararı sürecinde çok yönlü ve sürdürülebilir bir planlama yapılamaması, kanunu hukuki ve toplumsal açıdan da etkin hale getirememektedir. Aile içi şiddetin mağduru ve faili olarak tanımlanan kadın, çocuk ve erkeğin karar sürecinde psikolojik sorunlar yaşadığı; bu bireylerin barınma ve temel yaşam ihtiyaçları gibi problemlerinin ortaya çıktığı görülmüştür. Uzaklaştırma kararından sonraki süreçte etkili yöntemlerin hayata geçirilemediği tespit edilmiştir. Ailenin ve kadının korunması gibi önemli iki temel odak noktası etrafında şekillenen yasanın, karar sonrası dönemin planlanmasında eksik kaldığı ve bu durumun sonraki süreçleri olumsuz etkilediği gözlemlenmiştir. Ayrıca karar sürecinin duygusal kopuşu pekiştirdiği ve karar sonrasında çiftlerin önemli oranda yeniden bir araya gelmedikleri görülmüştür. Fail ile mağduru fiziksel olarak ayrı tutmak şiddeti

geçici bir süre için ortadan kaldırmış olsa da sonrasında ekonomik ve psikolojik şiddetin farklı boyutlarıyla kendini yeniden üretmesi de çıkan sonuçlar arasındadır. Araştırmanın evden/konuttan uzaklaştırma kararlarında çok yönlü bir planlama ve sürdürülebilir bir aile politikası üretmesi yönünde literatüre önemli katkılar sunacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: 6284 Sayılı Kanun, aile içi şiddet, kadına karşı şiddet, evden/konuttan uzaklaştırma, tedbir kararı, toplumsal cinsiyet, erkeklik

ABSTRACT

The Functionality of the Precautionary Measure in the Prevention of Domestic Violence

Domestic violence constitutes an important area of responsibility for states and the international community in today's world. International conventions such as the Convention on the Elimination of all Forms of Discrimination against Women (CEDAW), the Beijing Declaration and Platform for Action, and the Council of Europe Convention on the Prevention and Combating of Violence against Women and Domestic Violence (Istanbul Convention) aim to eliminate violence and discrimination against women while it encourages the parties in this matter to make legal arrangements. The Law No. 6284 on the Protection of the Family and Prevention of Violence against Women, which is applied in the fight against domestic violence and violence against women in our country, includes an effective legal regulation in this context.

This study analyzes the functionality of the decision to move out of the joint residence / house contained in article 5/1-b of the Law on the Protection of the Family No. 6284 and the Prevention of Violence Against Women and the impact of this decision on the prevention of domestic violence. The study was examined at the level of men and women who experienced the restraining order applied as a preventive measure and in the light of the data obtained from the field. In the research, in-depth interview technique was used as a qualitative research method. The participants were reached through snowball and maximum variation sampling techniques and 20 participants, 8 of whom were women, were interviewed. The restraining order, which is applied in the prevention of domestic violence and violence against women in our country, has a very different and multidimensional effect. Although the legal regulations envisage a qualified social vision, such as preventing the phenomenon of violence and ensuring the integrity of the family institution, it is seen that some points remain missing or unclear in the process of implementing the decision. The inability to carry out a multidimensional and sustainable planning in the process of the injunction decision cannot make the law legally and socially effective either. It has been observed that women, children and men identified as victims and perpetrators of domestic violence experience psychological problems during the decision process; these individuals have problems such as housing and basic living needs. It has been determined that effective methods cannot be implemented in the process after

the restraining order. It has been observed that the law, which is shaped around two important main focuses such as the protection of the family and women, remains incomplete in the planning of the post-decision period and this situation adversely affects the subsequent processes. In addition, it was observed that the decision process reinforced the emotional break-up and the couples did not reunite significantly after the decision. Although keeping the perpetrator and the victim physically separate has temporarily eliminated violence, it is among the results that economic and psychological violence reproduces itself with different dimensions. It is thought that the research will make significant contributions to the literature in order to produce a multidimensional planning and a sustainable family policy in the decisions of removal from home / residence.

Keywords: Law No. 6284, domestic violence, violence against women, restraining order from home/residence, injunction order, social gender, masculinity

İÇİNDEKİLER

ÖZET i

ABSTRACT iii

İÇİNDEKİLER v

KISALTMALAR x

1. GİRİŞ 1

2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ 7

2.1. Araştırmanın Konusu ve Önemi 7

2.2. Araştırmanın Amacı 10

2.3. Araştırmanın Temel Soruları 10

2.4. Araştırmanın Yöntem ve Tekniği 11

2.5. Katılımcıların Seçimi 13

2.6. Araştırmanın Kapsam ve Sınırlılığı 15

2.7. Verilerin Toplanması ve Çözümlenmesi 16

3. TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİNİ SAĞLAMAYA YÖNELİK DÜZENLEMELER 19

3.1. Uluslararası Düzenlemeler 19

3.1.1. Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi (CEDAW) 19

3.1.2. Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu 21

3.1.3. Avrupa Birliği'nde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği 23

3.1.4. Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi) 26

3.2. Ulusal Düzenlemeler 29
3.2.1. Türk Medeni Kanunu 29
3.2.2. 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun 35
3.2.3. 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun 38
3.2.3.1. Koruyucu Tedbirler 40
3.2.3.2. Önleyici Tedbirler 41
3.3. Aile İçi Şiddeti Önlemeye Yönelik Sosyal Politikalar 43
3.3.1. Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi (ŞÖNİM) 43
3.3.2. Kadın Sığınmaevleri 45
3.3.3. Sivil Toplum Örgütleri 48
4. AİLE İÇİ ŞİDDET OLGUSUNUN AÇILIMI 51
4.1. Ataerkil Yaşamın İdeolojisi 51
4.2. Erkekliğin Toplumsal İnşası 55
4.3. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği 61
4.4. Feminizm 67
4.5. Şiddet'in Tanımı 77
4.6. Şiddetin Türleri 80
4.6.1. Fiziksel Şiddet 80
4.6.2. Psikolojik Şiddet 83
4.6.3. Ekonomik Şiddet 85
4.6.4. Cinsel Şiddet 87
4.6.5. Dijital Şiddet 91

4.7. Aile İçi Şiddet 93
4.8. Kadına Yönelik Şiddet 95
4.9. Erkeğe Yönelik Şiddet 98
4.10. Çocuğa Yönelik Şiddet 100
4.11. Yaşlılara Yönelik Şiddet 104
5. ARAŞTIRMANIN BULGULARI VE TARTIŞMA 106
5.1. Toplumsal Yaşamda Şiddet Sorunu 106
5.1.1. Şiddetin İfşaatı/İfşası 106
5.1.2. Kentleşme, Yalnızlık ve Yabancılaşma 113
5.1.3. Yeni/Sosyal Medya: Ayartarak Abartma 116
5.2. Uzaklaştırma Kararı 121
5.2.1. Uzaklaştırma Kararının Yasal Olarak Uygulanabilirliği 121
5.2.1.1. Önleyici Bir Tedbir Olarak Evden Uzaklaştırma 121
5.2.1.2. Şiddetle Baş Etme Yöntemi Olarak Evden Uzaklaştırma 124
5.2.1.3. Ötekileştirme Aracı Olarak Evden Uzaklaştırma 127
5.2.2. Beyana Dayalı Koruma mı Yoksa Beyana Dayalı Yargılama mı? 132
5.2.3. Önleyici Tedbirden Meşrulaştırıcı Bir Tahrik Çıkarma 136
5.2.4. Evden Uzaklaştırma Aile İçi Şiddeti Önler mi? 139
5.3. Uzaklaştırma Kararının Kadının Hayatına Yansımaları 143
5.3.1. Kadının Yaşadığı Problemler 143
5.3.1.1. Rutinin Bozulması ve Yeni/den Hayata Tutunma 143
5.3.1.2. Psikolojik Baskıyla Başa Çıkma: Mücadele Edeceğiz Başka Çaremiz Yok 148

5.3.1.3. Şiddetin Gizli Mağdurları ya da Sessiz Tanıkları: Çocuklar 152
5.3.1.4. Ailenin/Ailelerin Hatırına Zora/Zorla Katlanma 157
5.3.1.5. Şiddete Uğradığını Anlatabilmenin Zorluğu 162
5.3.1.6. Tehdit Edilme 164
5.3.2. Toplumsal Destek Arayışı 165
5.3.3. Şiddete Maruz Kalan Kadınlar 169
5.4. Uzaklaştırma Kararının Erkeğin Hayatına Yansımaları 174
5.4.1. Erkeğin Yaşadığı Problemler 174
5.4.1.1. Ekonomik Problemler 174
5.4.1.2. Barınma Problemleri 178
5.4.1.3. İş ve Çalışma Motivasyonu 181
5.4.1.4. Erkeğin Yaşadığı Psikolojik Problemler: Hayata Küsme 183
5.4.1.5. Babalar ve Çocukları 186
5.4.1.6. Geniş Ailede/n Destek Arayışları 192
5.4.2. Geçmişin Yüküyle Kamburlaşan Erkeklik: Uzaklaştırılan Erkeğin Yaşadığı Mahalle Baskısı 196
5.4.3. Şiddete Maruz Kalan Erkekler 199
5.5. Uzaklaştırma Kararının Sonuçları 204
5.5.1. Teorinin Öngör(e)mediği Bir Sonuç: Boşanma 204
5.5.2. Yeniden Başlamak Mümkün mü? 209
SONUÇ VE ÖNERİLER 214
KAYNAKÇA 224
EKLER 244

EK-1: Görüşme Formu 244

EK-2: Etik Kurulu Proje Onay Formu 246

EK-3: Katılımcıların Listesi 247

KISALTMALAR

AB : Avrupa Birliği

BM : Birleşmiş Milletler

CEDAW : Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi

GREVIO : Kadınlara Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddete Karşı Eylem Uzman Grubu

İSTANBUL SÖZLEŞMESİ : Kadınlara Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi

KSGM : Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü

STK : Sivil Toplum Kuruluşu

ŞÖNİM : Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi

TBB : Türkiye Barolar Birliği

TBMM : Türkiye Büyük Millet Meclisi

TCK : Türk Ceza Kanunu

TMK : Türk Medeni Kanunu

UNİCEF : Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu

743 SAYILI KANUN : Türk Kanun-u Medenisi

4320 SAYILI KANUN : Ailenin Korunmasına Dair Kanun

6284 SAYILI KANUN : Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun

WHO : Dünya Sağlık Örgütü

1. GİRİŞ

Toplum birçok açıdan bireyi kuşatır, dönüştürür ve yeniden şekillendirir. Bireyin davranış eğilimleri ve kültürel aidiyetleri gündelik hayatın normlarını belirlerken toplumu sistematize edebilme gücünü de barındırır. Sosyal bilimlerde üretilen birçok teori, bireyin pratik edimleri ve toplumsal davranış eğilimleriyle ortaya çıkar. Toplum kümülatif deneyimlerle varlığını günümüze taşırken her yeni gelişim ve onu biçimlendiren eylem, geçmişi sürükleyen, yapılandıran bir devinim ağı yaratır. Birey toplumsal normların kodlarını belirlerken aynı durum toplumun bireyi sistematize edebilmesiyle de alakalıdır. Toplumsal hafıza üretimi, bireyin topluma eklemlenme ve toplumu bir etkileşim ağıyla şekillendirebilmesiyle yeni bir alana taşınır.

Toplum kimlik edinme sürecinde bireye genel bir çerçeve çizer. Aile bunun merkezinde yer alır. Birey olma hikâyesi ailede başlar. Bireyin hayata tutunma tarzı, aile içindeki renklerle çevrelense de toplumun yerleşik kodları, kültürü, adetleri, dinî ritüelleri ve benzeri yaşam deneyimleriyle hayatı şekillendirir. Bireyin ilk gözlemleri ve öğrenmeleri bu kültürel atmosferde gerçekleşir. Kadın, erkek ve çocukların aynı çatı altında birlikte yaşadığı bu yapı, toplumun hem aynası hem de toplumsal aynanın yansımasıdır. Bu açıdan aileye atfedilen önem hem sosyal bilimler hem de diğer alanlar için belirleyici bir role sahiptir.

Modernleşme hem aile türünü hem de aile içi ilişkileri ve ailenin işlevlerini derinden etkilemiştir. Bu süreçte adeta bir toplumsal yapıya bürünen çekirdek ailenin toplumsal normların yeni belirleyicileri haline geldiği gözlenmektedir. Göç, kentleşme, eğitim, iş/çalışma hayatı vb. süreçler, kadının geçmişe oranla daha fazla kamusal alana dâhil olmasını zorunlu hale getirmiştir. Geleneksel toplumsal rollerin değişmesi sürecinde yaşanan sosyal gerilimler ve bunun yol açmış olduğu aile içi şiddet, eşitsizlik, vb. sorunlar kadın-erkek rollerinin yeniden tanımlanması tartışmalarını gündeme getirmiştir. Aile içi ilişkileri ve rolleri değişmeye zorlayan bu ve benzeri saikler, süreç içerisinde yeni bazı hukuki düzenlemelere ve bunlara dayanarak yeni bazı sosyal politika oluşumlarına kaynaklık etmiştir. Bunun gündelik hayatımıza en önemli yansımalarından biri ‘toplumun cinsiyet eşitliği’dir.

Günümüzde aile içi şiddet ve kadına yönelik şiddet eylemleri, geçmiş dönemlerin hegemonik ilişkilerinden bağımsız düşünülemez. Erkek egemen kültürel yapının varlığını sürdürmesi ve kadına yönelik şiddet ve ötekileştirme politikaları toplumun kültürel kodlarında gizlidir.

Kadına yönelik şiddet, erkek egemen toplumun inşa ettiği toplumsal cinsiyet eşitsizliğini süreklileştirmenin ve kadını baskı altına almanın yolu olarak karşımıza çıkmaktadır. Tarih kadının dışlandığı, şiddete uğradığı ve kimliğinin göz ardı edildiği eylemlerle doludur. Yakın tarihe kadar kendini çoğaltarak devam eden bu süreç, farklı kültürlerde onlarca ritüel, adet ve geleneksel uygulamalarla meşrulaştırılmaktadır. Kadının kimliğini yeniden inşa etmesi, toplumsal bir özne olarak kamusal ve özel alanda eşit koşullarda yaşama hakkına sahip olduğunu dillendirmesi ve toplumsal cinsiyet eşitliğini talep edebilmesi hem direngen olmasını hem de bir mücadele sürecine girmesini sağlamıştır. Bu durumun toplumsal bir realite olarak kabul edilmesi ve kamuoyunda bir kıstasa dönüşebilmesi de kadının bu alanda göstermiş olduğu çabanın bir sonucudur.

Modernleşme sürecinde kent yaşamı içerisinde ilişkiler yeniden şekillenmekte ve ihtiyaçlar da bu yönde anlam kazanmaktadır. Toplumsal bir özne olarak kadın ve erkek, varoluşunu yeni hakikatlerle temellendirirken bireysel farklılıkları, gündelik alışkanlıkları ya da çalışma koşulları etrafında bir takım anlaşmazlıklarla, gerilim ve çatışma alanlarıyla yeniden karşı karşıya kalabilmektedir.

Günümüzde kadın ile erkek arasında yaşanan problemler, geçmişin ataerkil ritüellerinden farklı motivasyon kaynaklarına sahip olsa da geleneksel deneyimlerle sarmalanan toplumsal bilinçaltı, benzer sonuçları ortaya çıkarabilmektedir. Modern kent yaşamının yarattığı stres, çalışma koşullarının zorluğu ve kamusal alanda kadına yönelik cinsiyetçi ve şiddet içeren eylemlerin tepkiyle karşılanma ihtimali, erkeği hane içinde daha refleksif hale getirebilmektedir. Aynı durum kadın için de geçerlidir. Toplumsal cinsiyet eşitliği aile ve toplum yapısını kuşatmaya çalışırken hane bu sınırlamaların dışında kalabilmektedir.

Aile içi şiddeti ve kadına yönelik şiddeti, erkek egemen toplumun alışkanlıkları ya da cinsiyet eşitsizliği bağlamında değerlendirmek, sorunun farklı boyutlarının olabileceği ihtimalini göz ardı etmek anlamına gelir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin ve kadına yönelik ayrımcı politikaların engellenmesi amacıyla ortaya konulan hukuki ve siyasal düzenlemelerle bu sorun çözülmeye çalışılsa da yine de çoğu durumda şiddetle sonuçlanan problemlerin üstesinden gelinemediği bilinen bir gerçektir.

Geçmiş alışkanlıklar, kültürel bakiye ve cinsiyet politikaları bu gerilimle

şekillenirken özellikle kadın ile erkeğe atfedilen roller bu süreçte önemli mücadele alanlarını oluşturmaktadır. Ulusal ve uluslararası kamuoyunda kadına yönelik iyileştirici ve nitelikli politikalar, teorik düzeyde kusursuz metinlere dönüşse de pratik yaşamın geçmişle bağını koparamadığı görülmektedir.

Günümüzde gelişmiş ve gelişmekte olan toplumların hukuki ve siyasal açıdan kadın politikalarını hangi ölçüde işlevsel hale getirebildiği önemli bir ölçüttür. Kadına yönelik özel ve kamusal alanda gerçekleşen şiddet, istismar ve dışlayıcı eylemlerle mücadele yöntemleri yakından takip edilmekte ve izlenmektedir. Bu açıdan evrensel hukuk politikalarının toplumların hukuki metinleriyle paralellik göstermesi oldukça önemlidir.

Kadınlara karşı yapılan ayrımcı yaklaşımın ortadan kalkmasıyla ilgili özellikle II. Dünya Savaşı'ndan sonra uluslararası kamuoyunda çalışmalar yapılmış ve bu çalışmaların neticesinde kadın-erkek eşitliği ve toplumsal cinsiyet ayrımcılığı ile ilgili genel politikalar belirlenmiştir. Kadın haklarıyla ilgili birtakım uluslararası düzenlemelerin de önü açılmıştır (Börü, 2017, s.45). Birleşmiş Milletler eliyle geçmişin erkek egemen bakış açısı aşılmaya çalışılmış ve bu amaçla kuruluş tarihinden itibaren bu alan sürekli göz önünde bulundurulmuştur. Bu kapsamda *Kadınların Siyasal Hakları Sözleşmesi (1952), Evli Kadınların Vatandaşlığına Dair Sözleşme (1957), Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Bildirisi (1967)* gibi metinler *Birleşmiş Milletler* (BM) eliyle hazırlanan oldukça önemli çalışmalardır. Ancak bu metinlerin tamamı 1979 yılında kabul edilen *Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi'nin (CEDAW)* hazırlığı mahiyetindedir (Kale Özçelik, 2016. s.319).

Türkiye bazı çekinceler koyarak sözleşmeye taraf olan devletlerden biridir. Türk Medeni Kanunu'nun hükümleriyle bağdaşmadığını düşündüğü, "Kadın ve erkeğin aynı hukuki ehliyete ve olanağa sahip olması, malların eşit dağılımı ve yargılama süreçlerinde eşit davranılmasına ilişkin sözleşmenin 15. maddesinin 2. fıkrası ile seyahat, yerleşme yeri ve konutu seçme konusunda erkek ve kadın konusunda aynı haklara sahip olmayı öngören 4. fıkrasıdır**.** İkinci olarak çekince koyduğu fıkra ise evlilik ve aile ilişkileriyle ilgili konularda kadınlara ilişkin ayrımcılığı ortadan kaldırmak amacıyla, kadın ve erkeğin evlilik sürecinde ve evliliğin son bulmasında, çocuklara ilişkin durumlarda, aile adı ve meslek seçiminde aynı haklara sahip olmasını düzenleyen 16. maddenin (c), (d), (f) ve (g) hükümleridir. Yine, tarafların inisiyatifiyle uyuşmazlıkların *Uluslararası Adalet Divanı* önüne taşınmasını öngören 29. Maddenin ilk fıkrası da çekince konulan düzenlemeler arasındadır." (Kale Özçelik, 2016. s.322-323). Türkiye'nin 1985 yılında kabul ettiği ve 1986 yılında yürürlüğe koyduğu sözleşme, zamanla çekincelerin bazılarının kaldırılmasıyla

kadına yönelik ayrımcılıkla mücadele politikasını da evrensel bir boyuta taşımıştır.

Bu gelişmeleri takip eden dönemlerde Türkiye'de kadına yönelik ayrımcı, dışlayıcı politikalarla mücadelede bazı hukuki düzenlemelerin işlevsel kılınmaya çalışıldığı görülmektedir. 1998 yılında yürürlüğe giren *4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun*, aile içi şiddetle mücadelede bir ilk metin olma özelliğini taşısa da günümüzde aile içi şiddet ile kadına yönelik şiddeti önlemede kapsamlı bir kanun haline getirilememiştir. Bu kanunun yerine 2012 yılında *6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun* yürürlüğe girmiştir. Günümüzde etkin bir şekilde uygulanan bu kanun, şiddetle mücadelede önemli bir yere sahiptir.

6284 Sayılı Kanun, aile içi cinsiyet politikalarının belirlenmesinde oldukça önemli ve yaygın bir etkiye sahiptir. Günümüzde aile içi şiddet ve kadına yönelik şiddet konusunda ulusal ve uluslararası kamuoyunun gösterdiği hassasiyet ülkemizde bu kanunun uygulanmasını elzem hale getirmektedir. Kanunun 5. maddesinin 1/b bendinde geçen ve önleyici tedbir olarak uygulanan müşterek konuttan/evden uzaklaştırma kararı sık başvurulan bir uygulamadır. Bu çalışmanın da üzerine yoğunlaştığı temel konu olan uzaklaştırma kararı, hem şiddeti önleyici bir politika olarak ortaya çıkması hem de kararın toplumsal etkilerinin görülmesi açısından oldukça önemlidir.

Uzaklaştırma kararı, aynı kanunda 'şiddet' olarak tanımlanan fiziksel, ekonomik, cinsel ve psikolojik açıdan ortaya çıkması ya da çıkma ihtimalinin olması durumunda uygulanmaktadır. Bu karar şiddet uygulayan kişinin ortak olarak kullanılan haneden, belirlenen süre boyunca uzaklaşması ve haneye yaklaşamamasını ifade etmektedir. Gündelik hayatta oldukça sık başvurulan bu karar aile, kadın ve şiddet gibi konuları içerdiğinden kanunun hassasiyetle yürütülmesini gerekli hale getirmektedir.

Uzaklaştırma süreci, birçok açıdan farklı boyutları ortaya çıkaran bir dönem haline gelmektedir. Uzaklaştırılan kişi - ki bu çoğu zaman erkektir – evinden uzakta barınma problemi, maddi zorluklar, duygusal yalnızlık ya da dışlanma gibi sıkıntılarla baş etmeye çalışırken; tehdit edilme, psikolojik ve ekonomik problemler gibi durumlarla karşı karşıya kalan kadın da birçok zorlukla yüzyüze gelebilmektedir. Uzaklaştırma kararıyla şiddet tehlikesi geçici bir süreliğine ortadan kalkmış olsa da bu karar, sürecin devamının neleri getireceğinin belirsizliği, duygusal kopuşlar, boşanma ya da şiddetin tekrarı (ve belki de bazı durumlarda kadın cinayetleri) gibi çok yönlü bir problem yumağını da ortaya çıkarmaktadır.

Aile içi şiddet ve kadına yönelik şiddetin önlenmesi amacıyla ülkemizde etkin bir şekilde kullanılan 6284 Sayılı Kanun eşit, özgür ve sürdürülebilir bir toplumsal yaşamı

idealize etmeye çalışırken aynı zamanda toplumsal cinsiyet eşitliğinin önündeki engellerin kaldırılmasına da önemli katkılar sunmaktadır. Özellikle şiddetle mücadelede önleyici ve koruyucu tedbirlere başvurarak ortaya çıkabilecek problemlerin de önüne geçmeyi amaçlamaktadır. Bu kapsamda bir tedbir politikası olarak uygulanan uzaklaştırma kararının ortaya çıkardığı sonuçların tüm yönleriyle incelenmesi, kararın çağın koşullarına eklemlenebilmesi ve kapsamlı hale getirilmesi oldukça önemlidir.

Kadına yönelik şiddet kamuoyunda ciddi bir refleksle karşılanmakta ve bu alanla ilgili çalışmalar da ulusal ve uluslararası düzeyde hukuki boyutlarıyla ele alınmaktadır. Sivil toplum örgütlerinin de üzerinde hassasiyetle durduğu bu problem alanı, birçok çalışmanın odak noktası haline gelmiştir. İnternet ve sosyal medya mecralarında konuyla ilgili hazırlanan haber içerikleri de yine şiddeti önlemeye yönelik bir amaçla yapılmaktadır. Bilimsel çalışmalar, kadına yönelik şiddetle ilgili yüzlerce görüşme, analiz ve politikayı belirgin hale getirirken zamanla kendini tekrarlayan ve sorunun ortadan kalkmasına katkısı azalan bir sarmal halini almıştır. Kadına yönelik şiddetle mücadelede kullanılan evden/konuttan uzaklaştırma kararıyla ilgili herhangi bir çalışmanın yapılmamış olması bu çalışmaya özgün bir boyut kazandırırken araştırmanın kadınların yanı sıra erkeklerle de yapılması bu alanın anlaşılır hale gelmesinde daha geniş bir perspektif sunduğu düşünülmektedir.

Bu çalışma aile içi şiddetin önlenmesinde hukuki bir yaptırım aracı olarak kullanılan evden/müşterek konuttan uzaklaştırma kararının işlevselliğini sorgulamaktadır. Bu amaçla beş bölümden oluşan çalışmanın birinci bölümünü giriş kısmı oluşturmaktadır. Tezin ikinci bölümü araştırmanın yöntemini kapsamaktadır. Çalışmanın konu, önem ve amacının belirtildiği bölüm aynı zamanda kullanılan yöntem ve tekniklerin de ayrıntılı olarak işlendiği bölümdür.

Üçüncü bölümde toplumsal cinsiyet eşitliği ile ilgili ulusal ve uluslararası düzenlemeler üzerine yoğunlaşılmaktadır. Çalışmanın temelini oluşturan 6284 Sayılı Kanun, koruyucu ve önleyici tedbirler olarak iki kısımda incelenirken önleyici bir tedbir olarak uygulanan uzaklaştırma kararı, yasal boyutlarıyla ele alınmaktadır. Bölümün son kısmında, şiddetle mücadelede oluşturulan *Şiddet Önleme Ve İzleme Merkezleri (ŞÖNİM),* Sığınmaevleri ve Sivil Toplum Örgütlerinin politikaları incelenmektedir.

Dördüncü bölümde hem çalışmanın üzerine inşa edildiği kuramsal yaklaşımlar hem de şiddet, aile içi şiddet ve şiddet türleri açıklanmaya çalışılmaktadır. Toplumsal bir problem olarak ortaya çıkan şiddet tüm yönleriyle ele alınmakta ve gündelik hayattaki yaygınlığı üzerine odaklanılmaktadır.

Beşinci bölümde sahadan elde edilen veriler sistematik hale getirilerek tartışılmaktadır. Uzaklaştırma kararıyla evden/konuttan uzaklaştırılan erkekler ile eşi uzaklaştırılan kadınlarla yapılan görüşmelerden derlenen veriler sosyolojik bir perspektif ekseninde ele alınmaktadır. Son olarak tezin sonuç ve öneriler kısmında çalışmaya dair temel sorulara yanıt vermeye çalışılırken yine veriler ışığında birtakım öneriler getirilmektedir.

2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

2.1. Araştırmanın Konusu ve Önemi

Aile içi şiddet, toplumun birçok kesimini doğrudan veya dolaylı olarak etkileyen yıkıcı bir olgudur. Toplumların tarihi kadar eski ve tahrip edici bir deneyim olarak ortaya çıkan şiddet, halen varlığını farklı boyutlarıyla ortaya koymaktadır. Beşeri ilişkilerde yoğunluğun artması ve toplumsal yaşamın modernizmle olan tanışıklığı, insanlığı yeni bir döneme taşımış olsa da şiddet hem ilkel hem de toplumsal boyutlarıyla varlığını devam ettirmektedir. 21. yüzyılda aile içi şiddet ve kadına yönelik şiddet, kamuoyunun üzerinde hassasiyetle durduğu oldukça önemli bir meseledir. Geleneksel aile yapısının farklılaştığı, toplumsal cinsiyet rollerinin yeniden şekillendiği günümüzde, aile kurumu yeni bir mecraya doğru sürüklenmektedir. Gündelik hayatta televizyon, internet, gazete ya da bizatihi yakın çevremizde çok sık duyduğumuz "uzaklaştırma kararı", hukuki bir yaptırım olarak uygulanırken aile bireylerinin tamamı bu süreçten doğrudan etkilenmektedir.

Ülkemizde her yıl binlerce boşanma ve kadına yönelik şiddet olayının gerçekleştiği göz önüne alındığında toplumsal dokunun mihenk taşı olan aile kurumunun ciddi bir risk altında olduğu görülmektedir. Sürekli yenilenip güncellenen kurumsal ve hukuki yaptırımların aile içi şiddeti, kadın cinayetlerini ve boşanma olaylarını önlemede yeterince etkili ol(a)madığı görülmektedir.

Bugün dünyada kadına yönelik şiddetin faili, kamusal alanda dışlanan, olumsuzlanan, tasvip edilmeyen bir şahsiyete dönüşürken hukuki açıdan da bir takım cezai yaptırımlarla karşı karşıya kalmaktadır. Gerek dünyada ve gerekse de ülkemizde kadına yönelik şiddet eylemlerine karşı bu denli sistematik bir örgütlenmeden bahsediliyorken aile kurumunun gün geçtikçe tökezlediği ve kadına yönelik şiddet olaylarının hala varlığını koruduğu realitesi, politika eksikliklerinin ve bu alandaki çalışmaların işlevselliğinin sorgulanmasını gerekli hale getirmiştir. Toplumsal bir olgunun anlaşılabilir olması için sürecin tüm bileşenlerinin hesaba katılması ve bu olgu üzerindeki etkilerinin analiz edilmesi gerekmektedir.

Son yıllarda Türkiye'de aile içi şiddet ve kadına yönelik şiddetle ilgili oldukça kapsamlı çalışmaların yapıldığı bilinmektedir. Bu çalışmaların önemli bir kısmı hakim paradigmayı akredite edici bir bakış açısıyla kaleme alındığından meselenin çözümüne yönelik derinlikli/kapsamlı bir bakış açısı geliştiremediği dikkati çekmektedir.

Türkiye'de kadına yönelik şiddetle mücadelede; 1998 yılında *4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun* çıkarılmıştır. 2011 yılında İstanbul Sözleşmesi'nin[1] imzalanmasından bir yıl sonra konuyu daha kapsamlı bir boyutta ele alan *6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun* çıkartılmıştır. 6284 Sayılı Kanun 4320 Sayılı Kanun'a göre çok daha kapsamlı bir metin olarak ortaya çıkmıştır. Her iki kanunda da evden/konuttan failin uzaklaştırılmasıyla ilgili kararlar içeriyor olmasına rağmen bu kararın uygulanma sıklığının 6284 Sayılı Kanun'la birlikte arttığı görülmektedir.

Aile içi şiddetin önlenmesinde uzaklaştırma kararı hem sık uygulanması hem de şiddeti önlemede etkin bir yöntem olması açısından önemlidir. Akademik düzeyde kadın, şiddet, toplumsal cinsiyet, hegemonik erkeklik gibi konular üzerine birçok bilimsel çalışmanın yapıldığı görülmektedir. Özel olarak 6284 Sayılı Kanun'la ilgili yapılan araştırmalara bakıldığında ilk olarak karşımıza çıkan çalışmaların bazıları şunlardır:

Kanunla ilgili yapılan tez çalışmalarının birçoğu hukuk alanında hazırlanmış ve kadına yönelik şiddet ve tedbirler de bu yönde ele alınmıştır. Bölükbaşı (2014) Kanun'un kadınlar ve diğer aile bireylerine yönelik baskı ve şiddeti azaltmasını genel hükümler çerçevesinde değerlendirirken, Kahveci (2019) kanunu uygulayan hâkim, savcı, polis, şönim ve sivil toplum örgütlerinin görüş ve önerilerini analiz ederek etkililiğini ölçmeye çalışmıştır. Levent (2019) ise aile içi şiddeti önlemede yasaların önemini vurgulayarak 6284 Kanun'u örnek bir inceleme olarak ele almıştır.

Bilgin (2019) kanunu kadına karşı şiddet çerçevesinde incelemektedir. Medeni Usul ve İcra İflas Hukuku bilim dalında bu alanla ilgili yapılan çalışmada Kahraman (2019) kanunu genel bir yaklaşımla ele almakta ve kanunun temel amacını anayasal ilkeler ölçeğinde belirlemeye çalışmaktadır. Gündoğmuş (2020) kadına yönelik şiddet ve ev içi şiddetin önlenmesine dair uygulamada ulusal hukuk ve uluslararası insan hakları hukukuna ne denli uyulduğunu ortaya çıkarmaya çalışmaktadır. Kökdemir (2020) ise çalışmasını 6284 Sayılı Kanunun ceza muhakemesi hukukundaki etkileriyle incelemiştir. Kaplan (2020) İstanbul Sözleşmesi'ni ayrıntılı bir şekilde ele alırken sözleşmenin Türkiye'nin iç hukukundaki karşılığı olan 6284 Sayılı Kanun'a olan etkisi üzerinde durmaktadır.

Tarkan'ın (2021) çalışması kanunda yer alan tedbirleri incelerken aynı zamanda ortaya çıkan somut olaylarla ilgili uygun ve orantılı tedbirlere karar verilmesinin önemini vurgulamıştır. Söylemez (2021) kanun kapsamında korunan kişiler ile şiddet uygulayanlar

[1] Türkiye 19 Mart 2021 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile sözleşmeden çekilmiştir.

açısından verilebilecek tedbir kararları üzerinde dururken yine hukuk alanında Tuna (2021) tarafından yapılan çalışma, kanunla ilgili ayrıntılı bir perspektif çizmekte ve hukuki açıdan kapsamını ve uygulamada karşılaşılabilecek sorunları ele almaktadır.

Makale düzeyinde hazırlanan çalışmalarda da kanun farklı boyutlarıyla ele alınmaktadır. Özbilen ve Soygüt Arslan (2012) kanunu hukuksal bir yaklaşımla ele almakta ve İstanbul Sözleşmesi'yle paralel bir şekilde incelemektedir. Günay (2012) koruyucu ve önleyici tedbirler üzerine yoğunlaşmakta ve bu tedbirlerden kimlerin faydalanabileceğini değerlendirmektedir. Moroğlu (2012) kadına yönelik aile içi şiddetin önlenmesi ve mücadele edilmesinde ulusal ve uluslararası hukuk sürecini incelemiştir. Bununla birlikte Yağcıoğlu (2017) kanunun uygulanma aşamasında karşılaşılan veya karşılaşılabilecek muhtemel problemleri ve çözüm yolları üzerine odaklanmıştır. Ercoşkun Şenol (2019) kanuna yöneltilen eleştiriler çerçevesinde genel bir inceleme yapmış ve birtakım çözüm yolları önermiştir. Öktem Songu ile Şahin Emir (2020) kanun kapsamında verilen koruyucu ve önleyici tedbirlerin çalışma hayatına etkileri, uygulanabilirliği ve uygulamada yaşanan sorunlar üzerinde durmuştur.

Aile içi şiddet ve kadına yönelik şiddet kapsamında birçok çalışma yapılmıştır. Bununla beraber 6284 Sayılı Kanun kapsamında yukarıda belirtilen çalışmalar bu alandaki çalışmaların önemli bir kısmını kapsamaktadır. Bunlara yakından bakıldığında her birinin odaklandığı konu itibariyle kıymetli olduğu görülmekte ve her biri alana önemli katkı sağlamaktadır. Bu çalışmaların çok büyük bir kısmı hukuk alanında yazılmış metinlerden oluşmaktadır.

Bu çalışmayı özgün kılan husus ise etkin bir yöntem olarak kullanılan uzaklaştırma kararıyla ilgili henüz bilimsel bir çalışmanın yapılmamış olmasıdır. Aile içi şiddetle ve kadının korunmasıyla ilgili neredeyse sık sık başvurulan uzaklaştırma yaptırımı, gerek uygulanma şekli gerekse de uygulama süresince yarattığı etkileri ve ortaya koyduğu sonuçları bağlamında oldukça önemli bir konudur. Sosyolojik açıdan uzaklaştırma kararının aile içi şiddetin önlenmesindeki işlevselliğinin ortaya konulması, kadına yönelik şiddetle mücadele ve sürdürülebilir bir aile politikası oluşturabilmek açısından önemlidir.

Aile içi şiddet ve kadına yönelik şiddet olaylarının gün geçtikçe artması, sorunun farklı bakış açılarıyla ele alınmasını gerekli kılmaktadır. Bu çalışmada *6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'*da geçen ve aile içi şiddet olaylarını önlemede başvurulan uzaklaştırma kararının işlevselliğinin sorgulanması amaçlanmaktadır. Çalışma sonucunda elde edilecek bulguların ışığında, önleyici bir tedbir olarak uygulanan uzaklaştırma kararının olumlu/olumsuz sonuçlarının bu alandaki

eksikliklere katkı sunacağı öngörülmektedir.

2.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışma Türkiye'de halen güncel olarak başvurulan *6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun*'un 5. maddesinin 1/b bendinde yer alan müşterek konuttan/evden uzaklaştırma kararının aile içi şiddeti önlemedeki işlevselliğini incelemeyi amaçlamaktadır. Konuttan uzaklaştırma cezası alan erkeğin yanı sıra bu süreçte kadın, çocuk ve diğer aile bireylerinin yaşadığı sıkıntılar dikkate alındığında konunun sosyolojik açıdan incelenmesi büyük önem arz etmektedir. Aile içi şiddet ve kadına yönelik şiddet olaylarında sürecin bileşenleri olan kadın, erkek ve çocuk/çocukların her biri bundan ayrı ayrı etkilenmektedirler. Çalışmada önleyici bir tedbir olarak uygulanan uzaklaştırma kararının, sürece olumlu/olumsuz etkilerinin olup olmadığı incelenerek alandaki eksikliklere katkı sunması amaçlanmaktadır. Çalışmada evden uzaklaştırma kararının kadın, erkek ve çocuk/lar üzerindeki etkileri de incelenmiştir.

2.3. Araştırmanın Temel Soruları

Araştırmanın temel problemi tedbir kararıyla şiddet failinin evden uzaklaştırılmasının aile içi şiddetin önlenmesinde ne kadar etkili olduğu, uzaklaştırma sürecinde ve sonrasında kadına yönelik şiddeti ne düzeyde etkilediğidir.

Araştırmanın daha işlevsel bir çalışmaya dönüşmesine katkı sunacağı varsayımıyla ilişkili olarak belirlenen alt problemler ise şunlardır:

1. Kadına yönelik şiddet olaylarında, uzaklaştırma kararı yaptırımı ile şiddetin azalması/artması arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
2. Aile bütünlüğünü sağlaması açısından uzaklaştırma kararının olumlu ya da olumsuz etkileri nelerdir?
3. Uzaklaştırma kararının uygulanma sürecinde kadının yaşadığı psikolojik, sosyal, kültürel ve ekonomik problemler nelerdir?
4. Uzaklaştırma kararının uygulanma sürecinde çocuğun/çocukların yaşadığı psikolojik, sosyal, kültürel ve ekonomik problemler nelerdir?
5. Uzaklaştırma kararının uygulanma sürecinde erkeğin yaşadığı psikolojik, sosyal, kültürel ve ekonomik problemler nelerdir?

Toplumsal bir olgunun anlaşılabilir olması için sürecin tüm bileşenlerinin hesaba

katılması ve bu olgu üzerindeki etkilerinin analiz edilmesi gerekmektedir. Aile içi şiddet ve kadına yönelik şiddet olaylarında sürecin bileşenleri olan kadın, erkek ve çocuk/çocukların her birinin bu yapının temel dinamikleri olduğunun göz önünde bulundurulması oldukça önemlidir. Araştırmanın temel sorulara aradığı cevaplar çalışmanın farklı problem alanlarını göz ardı edeceği anlamını taşımamaktadır. Çalışmanın akademik bir disiplin etrafında yürütülebilmesi amacıyla belirlenmiş alanlar, araştırmanın odak noktasını oluşturmaktadır.

2.4. Araştırmanın Yöntem ve Tekniği

Çalışmada nitel araştırma yöntemi tercih edilmiştir. Nitel araştırma, görüşülen kişinin vereceği cevabı önceden öngörmek ve buna uygun bir çerçeve hazırlamaktan ziyade katılımcılardan yeni şeyler öğrenmek amacıyla yapılmaktadır. Bu yöntemin önemli yararlarından biri de yapılacak çalışmayla bu alana yeni şeyler eklemleyerek sosyal bilim literatürüne katkı sunmayı amaçlamaktadır. Genel olarak yapılan çalışmayla ilgili çok fazla incelemenin yapılmadığı ve araştırmacının katılımcıları dinleyerek, gözlemleyerek geliştirmeye çalıştığı bir yöntemdir (Creswell, 2017, s.29).

Nitel çalışmalar birçok kombinasyonla bir arada yürütülebileceği gibi tek başına bir araştırma yöntemi de olabilmektedir. Niteliksel araştırma yöntemi, insanların kendi söylem ve anlatılarının bir araya getirilmesiyle ortaya çıkarken araştırılacak konuyla ilgili de birey ve grup davranışları incelenerek ortaya sosyal süreçlerle ilgili bir fotoğraf sunmaktadır (Kümbetoğlu, 2008, s.38). Sosyalbilimsel ilginin motivasyon noktası kültürel yaşamın somut, gerçek ve tekil yapılanmayla ortaya çıkmasıdır. Onun tekil olarak yapılanmış evrensel ilişkileri içerisinde ve aynı şekilde diğer tekil yapılanmayla sosyal, kültürel koşulların bir sonucu olarak ortaya çıkan gelişimi içerisinde gerçekleşmesidir (Weber, 2012, s. 101).

Weber'e göre (2012, s.78-79) bir amaca ulaşmak için kullanılan aracın uygunluğunun sorgulanması bilimsel analize açık bir soruyu oluşturmaktadır. Amaca ulaşmak için bir aracı belirleyebilmek kullanılan araçla amaca ulaşabilme ihtimalinin hesaplanabilmesini de ortaya çıkarabilmektedir. Derinlemesine görüşme aynı anda birçok teknik beceriyle bir arada yürütülmektedir. Hiç tanımadığınız bir kişiyle nitelikli ve derinlemesine görüşme yapmak bir ilişki başlatma becerisini ve sürecini gerektirdiği gibi aynı zamanda hassasiyet, yoğunlaşma, karşıdakini anlama ve içe bakışı da gerekli hale getirmektedir. Sıradan ve yüzeysel bir görüşmeden fazlasının ortaya çıkabilmesi için

araştırmacının özenli ve dikkatli olması gerekmektedir (Kümbetoğlu, 2008, s.72).

Etik kurallar yapılan çalışmanın etiğine yönelik bir takım genel ilkeleri belirlemiş olsa da bu sürecin takip edilmesi oldukça önemlidir. Araştırmacının katılımcıları bu süreçten haberdar etmesi, sürecin gönüllülük esasına tabi olduğunu belirtmesi, gizlilik ve anonimlik ilkelerine dair tüm tedbirleri alması gerekmektedir (Çelik, 2018, s. 48). Doktora çalışmasıyla ilgili olarak Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Etik Kurulu'nun 2021/183 araştırma kodu ve 16.04.2021 tarih ve 35 nolu kararıyla çalışmaya başlanmış ve yapılan görüşmeler Bilgilendirilmiş Onam Formu'nda belirlenen kriterlere uygun bir şekilde hassasiyetle yürütülmüştür.

Niteliksel araştırma yapılırken derinlemesine görüşmede katılımcıların izni alınırken hassas davranılması ve araştırmanın amacının ayrıntılı bir şekilde anlatılması gerekmektedir. Katılımcıya elde edilecek bilgilerin nasıl kullanılacağını belirtmek, katılımcının sorularını tatminkâr şekilde cevaplamak, çalışma sonunda bir metnin ortaya çıkacağına dair bilgi vermek ve çalışmayı kimin ya da hangi kurumun yaptığını anlatmak oldukça önemlidir (Kümbetoğlu, 2008, s.104). Sahada ortaya çıkan ham verilerin ayrıştırılması, çalışmanın amacına uygun kavram ve temalarla yeniden şekillenmesi verilerin analizinde işlevsel hale gelir. Bu sayede araştırmacıyı da daha planlı ve sistematik hale getirerek veriler üzerine üst düzey düşünmeyi sağlar (Neuman, 2016, s. 663).

Görüşme öncesi katılımcılara gerekli bilgilendirmeler yapılarak bu hususstaki etik ilkelere hassasiyetle uyulacağı taahhüt edildikten sonra görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeler yaklaşık olarak 30 ile 45 dakika arası sürmüştür. 12 katılımcıyla zoom programı üzerinden ve 8 katılımcıyla da yüz yüze görüşülerek verilerin toplanması sağlanmıştır. Görüşme öncesi yapılan bilgilendirmede görüşmenin kayıt altına alınacağı ve bu kayıtların gizlilik ilkesine bağlı kalınarak üçüncü kişilerle paylaşılmayacağı belirtildikten ve katılımcının onayı alındıktan sonra görüşmeye başlanmıştır.

Çalışmada örneklem seçim tekniği olarak Kartopu Örneklem ve Maksimum Çeşitlilik Örneklemesi Tekniği kullanılmıştır. 7 erkek katılımcıya Kartopu Tekniği ile 13 katılımcıya da Maksimum Çeşitlilik Örneklemesi Tekniği'yle ulaşılmıştır. Çalışmada derinlemesine mülakat tekniği kullanılarak 8'i kadın olmak üzere toplamda 20 katılımcıyla görüşme yapılmıştır.

Derinlemesine Mülakat Tekniği'yle yapılan bu çalışmada eşi uzaklaştırma cezası almış kadınlar ve uzaklaştırma cezası alan erkekler için görüşme formu hazırlanmıştır. Görüşme formu, süreci tüm yönleriyle ortaya çıkarabilmeyi amaçlayan standart sorulara dönüştürülerek uygulanmıştır.

Çalışma, sahadan elde edilen bulgular ışığında şekillenmiştir. 10 ilde uzaklaştırma kararı almış olan erkek ve eşine uzaklaştırma kararı verilmiş kadınlarla görüşülerek tedbir kararının aile içi şiddetin önlenmesindeki işlevselliği tartışılmıştır.

2.5. Katılımcıların Seçimi

Bu çalışmanın katılımcılarını, 6284 Sayılı Kanun kapsamında evden uzaklaştırılan erkekler ile eşi evden uzaklaştırılmış olan kadınlar oluşturmaktadır. Bu kapsamda 8 kadın ve 12 erkekle 10 ayrı şehirden kişiyle görüşme yapılmıştır. Konunun hassasiyeti ve katılımcılara ulaşmanın zorluğu da göz önünde bulundurularak verilere Kartopu Örneklem ve Maksimum Çeşitlilik Örneklemesi teknikleri kullanılarak ulaşılmıştır. Katılımcıların profili şöyledir:

Sıra	**Cinsiyet**	**Yaş**	**Meslek/İş**	**Şehir/İl**	**Kodu**	**Eğitim**
1	Kadın	33	Özel Güvenlik Personeli	Van	K1	Ön Lisans
2	Kadın	31	Ev Hanımı	Tekirdağ	K2	İlkokul
3	Kadın	53	Ev Hanımı	Nevşehir	K3	Ortaokul
4	Kadın	24	Kuaför	Batman	K4	İlkokul
5	Kadın	32	Ev Hanımı	İzmir	K5	İlkokul
6	Kadın	30	Ev Hanımı	Diyarbakır	K6	İlkokul
7	Kadın	43	Ev Hanımı	Diyarbakır	K7	Lisans
8	Kadın	39	Ev Hanımı	Mardin	K8	İlkokul
9	Erkek	46	Operatör	Diyarbakır	E1	Lise
10	Erkek	58	İnşaat Ustası	İstanbul	E2	Lise
11	Erkek	-	Şirket Yöneticisi	İstanbul	E3	Lisans
12	Erkek	41	Devlet Memuru	Ankara	E4	Lisans
13	Erkek	40	Ziraat Mühendisi	Tokat	E5	Lisans
14	Erkek	-	Doktor	Batman	E6	Lisans
15	Erkek	56	Mali Müşavir	Ankara	E7	Lisans
16	Erkek	-	İş İnsanı	İstanbul/Almanya	E8	-

17	Erkek	46	İnşaat Mühendisi	Ankara	E9	Lisans
18	Erkek	-	-	İstanbul	E10	Lisans
19	Erkek	41	Şirket Sahibi	Ankara	E11	İlkokul
20	Erkek	37	Youtuber	Diyarbakır	E12	Lise

Tablo 1. Katılımcıların Genel Profili

Kartopu Örneklem Tekniği, adından da anlaşılacağı üzere küçük bir şekilde başlayıp kar üzerinde yuvarlandıkça büyüyen ve çoğalan bir kartopuyla özdeşleştirilmektedir. Araştırmacı bulduğu kişilerin her biri sayesinde yeni kişilere ulaşarak ve süreci devam ettirerek bu ağı büyütmektedir (Neuman, 2016, s. 325). Araştırmacı amacına uygun kişiyle başlayıp görüştüğü kişinin kendisine benzer deneyimi yaşayan diğer insanları önermesiyle katılımcılara ulaşma şansı yakalar (Polat, 2021, s.10).

Kartopu Tekniği'ndeki belirleyici unsur ilk kişinin diğer birim ya da kişilerle dolaylı ya da doğrudan bir bağının olmasıdır. Bu bağın olması bu ağdaki herkesin birbirini doğrudan tanıdığını ya da aralarında bir etkileşim olduğunu göstermez. Sadece ağın içerisindeki kişiler birbirleriyle bağlantılı bir şekilde ağ içinde bulunmaktadır (Neuman, 2016, s. 324).

Kartopu Örneklem Tekniği'nde kaynak kişi üzerinden diğer kişilere ulaşıldığından çalışma belli gruplar etrafında şekillenebilme riskini taşımaktadır. Görüşülen kişinin her defasında yeni bir kişiyi önermesi aynı özellikteki insanlarla görüşme yapmak gibi bir dezavantajı ortaya çıkarabilmektedir (Kümbetoğlu, 2008, s.99-100). Çalışmada Kartopu Tekniği'nin dezavantajı dikkate alınarak bu teknikle birlikte Maksimum Çeşitlilik Örneklemesi Tekniği de kullanılmıştır.

Çalışma, 10 farklı şehirde yaşayan 8'i kadın, 12'si erkek olmak üzere toplam 20 kişiden, Nitel Araştırma Yöntemi ve Mülakat Tekniği'yle elde edilen verileri kapsamaktadır. İçinde bulunduğumuz Covid-19 salgını nedeniyle görüşmelerin 8'i yüz yüze ve 12'si de zoom uygulaması üzerinden görüntülü ve sesli olarak gerçekleştirilmiştir.

Covid-19 salgını bu çalışma için hem sınırlayıcı bir unsura dönüşmüş hem de bazı noktalarda çalışmanın kapsam ve çeşitliliğini arttırdığı için bir avantaj yaratmıştır. Uzaktan erişim, zaman ve mekân açısından geniş çalışma sürecini daha ekonomik hale getirmiştir. Covid-19 pandemisi ülke genelinde uzaktan eğitim ve zoom gibi programların, eğitsel ve bilimsel amaçlı kullanımını da yaygın hale getirmiştir. Temel eğitimden yükseköğretime

kadar hemen her eğitim kademesinin alternatif olarak uzaktan eğitim yoluyla yapılabilmesi bu yöntemin işlevselliğini de ortaya koymuştur. Bu sayede toplamda 10 ayrı şehirde yaşayan ve 6284 Sayılı Kanun'un 5. maddesinin 1/b bendine göre hakkında uzaklaştırma kararı verilen erkekler ve eşi uzaklaştırılmış olan kadınlarla görüşme yapılmıştır.

"Maksimum Çeşitlilik Örneklemesi incelenen konuyla ile ilgili mümkün olan en yüksek çeşitlilikte vakadan bilgi toplamayı olanaklı hale getirmektedir. Örneklem içerisinde çeşitli açılardan heterojenlik aranırken aynı zamanda ortak noktalarda tespit edilmeye çalışılmaktadır. Maksimum Çeşitlilik Örneklemesi'nin temelde dayandığı nokta birbirinden oldukça farklı ve heterojen olan grupta belirli deneyimler ortaksa bunlar önemli bulgulardır (Polat, 2021, s.11)."

Çalışma hem yüz yüze hem de zoom programı üzerinden yapılan görüşmelerden oluşmaktadır. Planlama yapılırken genel olarak katılımcılarla ön görüşmeler yapılmış ve araştırmanın amacı açık ve anlaşılabilir bir şekilde ifade edilmiştir. Katılımcılarla yapılan ön görüşmeler çalışma için bir hazırlık niteliği taşımasının yanında bu görüşmelerde belli bir güven ilişkisi de tesis edilmeye çalışılmıştır.

2.6. Araştırmanın Kapsam ve Sınırlılığı

Çalışma süresince uzaklaştırma kararı uygulanan kişilerle ilgili istatistikî rakamlara ulaşmak amacıyla Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğüyle iletişim kurulmaya çalışılmıştır. Ancak bu kapsamda herhangi bir veriye ulaşılamamıştır. Yine çalışma kapsamında Cumhurbaşkanlığı İletişim Merkezi'ne (CİMER) bilgi talebiyle başvurulmuş olmasına rağmen sayısal verilerle ilgili sonuç elde edilememiştir.

Aile içi mahremiyeti kamusal alana taşımanın zorluğu bu çalışma için oldukça dezavantajlı bir durumdur. Bu konudaki toplumsal ketumluk ve aile içi mahremiyet kalıplarının yarattığı baskı, sürecin aktörleriyle görüşülmesini zorlaştırmıştır. Kadın ve erkeğin yaşadığı mahalle baskısı, akraba ilişkilerinin zarar göreceği endişesi, kariyer kaygısı ya da korku gibi nedenler çalışmanın sınırlayıcı taraflarını oluşturmaktadır.

Konunun hassasiyeti nedeniyle katılımcıların kendi ailevi konularını anlatma noktasında bazı tereddütler yaşadığı görülmüştür. Kadın ve erkek katılımcılar, olayları anlatırken aleyhlerine olduğunu düşündükleri konuları daha yüzeysel anlatmayı tercih etmişlerdir. Özellikle erkek katılımcılar konu şiddet uygulayıp uygulamadıklarına gelince bunu daha vurgusuz cümlelerle ifade etmişlerdir. Görüşmelerin ilerleyen safhalarında hem kadın hem de erkek katılımcıların daha duygusal ya da o anı yaşıyormuşçasına daha

tepkisel oldukları görülmüştür.

Her konu farklı bakış açıları ve sahip olduğu çeşitlilik açısından farklı yönlere sahip olabilmektedir. Tek bir alana odaklanmış bir araştırmacının bir konuyu bütün yönleriyle belirgin hale getirebilmesi imkânsız denecek kadar zordur. Bundan dolayı araştırma yapılan konunun sınırları belirgin hale getirilmelidir (Bayhan, 2018, s.13). Bu çalışma kapsamında üzerinde yoğunlaştığımız uzaklaştırma kararından yola çıkarak topyekûn bir aile içi şiddet ya da kadına yönelik şiddet politikasını çözümleyebilmek imkânsızdır.

Görüşmelerde katılımcılarla belli bir güven ilişkisi tesis edildikten sonra konunun kapsamı dışında da çok fazla paylaşımlarda bulunmak istedikleri görülmüştür. Problem doğrudan ya da dolaylı olarak geniş bir alanı kapsadığından katılımcılar bazen farklı konularla ilgili deneyimlerini de anlatmak istemişlerdir. Görüşmecilerin durumu ve bireysel farklılıkları göz önünde bulundurularak çalışma alanına olabildiğince sadık kalınmaya çalışılmış ve araştırmanın temel odak noktası olan uzaklaştırma kararının etkileri tespit edilmeye çalışılmıştır.

Kartopu Tekniği ile yapılan görüşmelerde katılımcıların bazıları bu görüşmeleri yazıya döktükten sonra kendileriyle paylaşmamı istemişlerdir. Özellikle erkek katılımcılar nitelikli bir metin oluştuktan sonra bunu bakanlık, meclis ya da siyasi mercilere ulaştırmak ve erkeklerin yaşadığı sıkıntıları aşmak için çalışmayı kullanmak istediklerini belirtmişlerdir. Bu durum görüşmeler esnasında küçük krizlere dönüşse de çalışmanın bilimsel bir bakış açısıyla hazırlanacağı ve çalışma nihayete erdiğinde herkesin ulaşabileceği bir alanda yayınlanacağı belirtilerek talepler uygun bir dille reddedilmiştir.

Görüşmeler esnasında katılımcıların fikirlerini ve gerçekleştirdikleri davranışları onaylatmak istemeleri çalışma için aşılması gereken diğer bir engele dönüşmüştür. Özellikle şiddet uyguladıklarını ya da çok sabredip en sonunda yaptıkları bir davranışı anlattıktan sonra *"Haklı değil miyim? Sence de öyle değil mi?"* gibi onay bekleyen cümleleri görüşmeyi zorlaştırsa da *"Kendi bakış açısı olduğu, fikir belirtmenin doğru olmayacağı ya da karşı tarafın da dinlenilmesi gerektiği…"* gibi küçük ve basit geçiş cümleleriyle durumun üstesinden gelinmeye çalışılmıştır.

2.7. Verilerin Toplanması ve Çözümlenmesi

Çalışma aile ve kadın-erkek ilişkisi gibi hassas bir alan etrafında şekillendiği için görüşmecilere ulaşmak da zorlu bir çabadan sonra gerçekleşmiştir. Ankara'da bir sosyolog arkadaşımın aracılığıyla ulaştığım *Babalar ve Çocuklar Derneği* yetkililerinin

yönlendirmesiyle başlayan görüşmeler ve görüşme sonunda görüşmecinin yeni bir kişiyi önerip aracılık etmesiyle bu çalışma şekillenmiştir. Bir tarafta Kartopu Tekniği ile kurulan zincirle görüşmeler belli bir seviyeye ulaşırken öte yandan gözlem, araştırmalar ve yakın çevre aracılığıyla da diğer görüşmecilere ulaşılmıştır. Kartopu Tekniği kullanılarak 8 kişiyle görüşülmüş ve geri kalanlara da Maksimum Çeşitlilik Örneklemesi Tekniği'yle ulaşılarak çalışma tamamlanmıştır.

Çalışmada elde edilen verilerin analizinde betimsel, sistematik ve yorumlama analiz yaklaşımları benimsenmiştir. Görüşmelerde veriler özgün biçimleriyle ve doğrudan alıntılarla şekillenirken diyaloglarda geçen kelime ve ifadelerle betimsel analiz yapılması mümkündür. Bu yaklaşımla birlikte çalışmayla ilgili nedensel ve açıklayıcı sonuçlara ulaşmak amacıyla ilişkisel bir tanımlama yapmak, karşılaştırmalar, karşıt olan durumlar ya da benzerliklerle sistematik analiz yapılması esasına dayanmaktadır. Bu analizlerin sonucunda ortaya çıkan tasnif ve ayrıştırmalarla ortaya çıkan eğilimler çeşitli boyutlarla bir araya gelerek yorumlamayı gerekli hale getirmektedir (Kümbetoğlu, 2008, s.154).

Araştırmacı sahada çalışmalarını yürütürken yoğun bir dikkat, gözlem ve izlem yapması çalışmanın niteliği açısından son derece önemlidir. Bu süreçte tüm duyularını aktif bir şekilde kullanması gerekir (Neuman, 2016, s. 569). Çalışmanın önceden belirlenmiş sorularını katılımcıya yönelterek beklediği cevaplarla birlikte kritik sorulara verdiği cevaplar, anlatım biçimindeki açıklık, bazı noktaları daha genel ya da üstü kapalı bir şekilde ifade etmesi, çalışma içinde farklı boyutların ortaya çıkmasını sağlayabilir.

Araştırma yapılırken katılımcıların yinelemelerini, vurgularını dikkatle dinlemesi çalışmanın niteliği açısından önemlidir. Sorulan soruya verdiği cevap kadar nasıl söylediği ya da neyi ima ettiğine de dikkat edilmelidir (Neuman, 2016, s. 572). Örneğin bazı katılımcılarla yaptığımız görüşmelerde konu şiddete geldiğinde, ifade biçimlerinin ya da vurgularının değişikliğe uğradığı gözlemlenmiştir. "Eşinize şiddet uyguladınız mı?" Diye bir soruyla karşılaştıklarında verdikleri cevaplar kadar, konuyu anlatış biçimleri ya da jest ve mimiklerindeki değişimler de çalışma için önemli bir veri kaynağı haline gelmiştir.

Sahada elde edilen veriler her zaman araştırmacıyı bir genellemeye götüremeyebilir. Nitel çalışmaların önemli çıktılarından biri yeni kavramların ortaya çıkmasıdır. Bu süreç veri analizinin doğal ve ayrılmaz bir parçasıdır. Bu sayede veriler anlamlı bir bütünlük oluştururken bu anlamlar yeni çıkarımların da ortaya çıkmasını sağlamaktadır. Araştırmacı aynı zamanda gerçekçi bir yaşam hikâyesinin resmini de ortaya çıkarabilir. Bu durumlarda nedensel hipotezi test etmenin ötesinde anlayışı teşvik etmek için yeni bir kuramın da ortaya çıkmasını sağlayabilir. Bu süreçte araştırmacı çalışmanın kapsamıyla ilişkili tutarlı

ve anlamlı bir bütünlüğü oluşturur (Neuman, 2016, s. 662).

Unutulmamalıdır ki çalışmayı özgün, nitelikli ve güvenilir kılan husus, çalışmayla birlikte ortaya çıkan sonuçlarıdır. Araştırmanın niteliksizliğini kamufle etmeye çalışmak, araştırmacıyı ve ortaya konan çalışmayı da olumsuz açıdan etkiler (Öztürk, 2018, s.119). Çalışmada elde edilen verilerle ortaya çıkan bulguların sistematize edilmesi, yorumlanması ve araştırmanın odaklandığı problem veya problemler için nitelikli hale getirilmesi açısından oldukça önemlidir. Araştırmacının elde ettiği bu ham verileri titizlikle inceleyip yorumlaması ve orijinal sonuçları ortaya çıkarması çalışma için temel amaçlar arasındadır (Cebeci, 2018, s.120-121).

Araştırmalarda gizlilik, katılımcıların kimliğinin bilinmemesi olarak tanımlanmaktadır. Araştırma, katılımcıların bilgilerinin anonim hale getirilmesini gerektirirken bu süreçte katılımcıların maksimum düzeyde fayda ve asgari düzeyde zarar görmesi hedeflenmelidir. Gizlilik, katılımcıların kişisel bilgilerini paylaşmamayı gerektirdiği gibi paylaşmama sürecinin garanti altına alınmasını da gerektirir (Naidu, 2018'den akt. Çelik, 2018, s. 43). Çalışmada dikkat edilecek hususların başında gelen gizlilik ve katılımcıların kimliğinin anonim hale getirilmesi hususlarına bağlı olarak kadın görüşmeciler "K" ve erkek görüşmeciler ise "E" harfleriyle kodlanarak görüşmeler tasnif edilmiştir.

Araştırmanın bulguları ve tartışma bölümünde, katılımcıların yaşadıkları sıkıntılar, deneyimleri veya fikir ve önerileri oluşturulan problem alanlarıyla kategorize edilerek sosyolojik bir perspektifle analiz edilmeye çalışılmıştır. Görüşmeler doğrudan aktarılırken yine görüşmecilerle ilgili genel bilgilere de yer verilmiştir. Örneğin, K6, Lise Mezunu, Ev Hanımı, 30 Yaşında gibi kimliğini doğrudan belirtmeyecek şekilde aktarılmıştır.

3. TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİNİ SAĞLAMAYA YÖNELİK DÜZENLEMELER

3.1. Uluslararası Düzenlemeler

3.1.1. Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi (CEDAW)

Birleşmiş Milletler Genel Meclisi 18 Aralık 1979 yılında *Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Yok Edilmesi Sözleşmesi*'ni (CEDAW) kabul etmiştir. Sözleşmeyi imzalayan ülkeler tarafından 1981 yılında yürürlüğe konulmuştur. CEDAW Komitesi tarafından 1989 ve 1992 yılında iki genel tavsiye kararı yayınlanmış, komite şiddeti kesin bir şekilde ayrımcılık türleri arasına katmış ve devletleri şiddete karşı her türlü tedbiri almaları konusunda sorumlu kılmıştır. Sözleşmeyi imzalayan devletler bu şiddet biçimlerini kendi yasalarına dâhil etmek zorundadır (Costa, 2015, s.211).

1979'da Birleşmiş Milletler tarafından kabul edilen CEDAW sayesinde kadın haklarının insan hakları temelinde tanınmış olması önemli bir adımdır. II. Dünya Savaşı'ndan sonra gelişmeye başlayan evrensellik algısı, toplumların uluslararası alandaki varlığına katkı sunmaktadır. 1948'de kabul edilen Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi her ne kadar insan haklarını geniş bir yelpazede değerlendirmiş olsa da kadınlar özelinde fazla bir şey söylemediği görülmektedir. Uluslararası birçok belgede kadınlar için yeterli düzeyde vurgu yapılmaması, kadınların toplumsal yaşamın birçok noktasında mağduriyetini arttırması üzerine, Birleşmiş Milletler genel kurulunda CEDAW kabul edilmiştir (Berktay, 2010, s.47).

6 bölüm ve 30 maddeden oluşan CEDAW sözleşmesini Türkiye 1985 yılında onaylamıştır. Sözleşmenin ilk iki maddesinde de belirtildiği üzere medeni durumları göz önünde bulundurulmaksızın kadın-erkek eşitliğini toplumsal yaşamın her alanında sınırlayan, engelleyen, ortadan kaldırmaya çalışan her türlü eylemi bir ayrım, kısıtlama ya da mahrumiyet olarak tanımlamaktadır. Ayrıca sözleşmenin tarafı olan devletlerin bu durumu kınayacağı belirtilirken aynı zamanda ayrımcılıkla mücadele konusunda da devletlerin yasal ve anayasal düzenlemeler yapacağını, önlem ve tedbirler alacağını, hukuki ve kurumsal açıdan mücadele edeceğini taahhüt eder (md/1-2).

CEDAW'ın birçok ülkede kabul edilmesiyle, toplumsal cinsiyet eşitliği uluslararası kamuoyunda önemli bir gündem maddesi haline gelmiştir. Sözleşme kapsamında,

kadınlara karşı yapılan ayrımcılığın yasal bir zeminde ele alınması sağlanmıştır. Ayrıca kadın-erkek eşitliği temelinde ortaya çıkabilecek sınırlama ve ayrımcı politikaların, insan haklarının ihlal edilmesi olarak değerlendirilmesi sağlanmıştır. Bu eşitliğin işlerlik kazanabilmesi için sözleşmeye taraf olan devletlerin kadınlara dönük ayrımcı politikalarını ortadan kaldırması için gerekli tedbirleri almasını gerektirmektedir (İçli, 2018, s.134).

CEDAW, kadınların tarih boyunca yaşadıkları dezavantajlı durumlarını iyileştirmek ve ortadan kaldırmak amacıyla devletlere sorumluluk yükleyen önemli bir düzenlemedir. Kadın-erkek arasındaki eşitsizlikle ilgili ve kadınların maruz kaldığı ayrıma dair tespitlerde bulunmaktadır. Sözleşmenin önemine rağmen devletlerin takındığı tutum sözleşmeyi pratikte yavaşlatabilmekte ve bu sözleşmenin etkisini azaltabilmektedir (Kale Özçelik, 2016. s.319).

Sözleşme, ayrımcılığın toplumsal pratiklerle ortadan kalkmasını teşvik etse de her ülkenin kendi içinde yaşadığı ekonomik, siyasal ve kültürel etkenler, sözleşmenin uluslararası geçerliliğini bazı noktalarda sınırlayabilmektedir. Bu dezavantajlı durumun ortadan kalkması ve ayrımcılığın giderilmesi noktasında BM, taraf olan ülkelerle ilgili kıyaslamalar ve istatistikler tutarak da sözleşmenin uygulanabilirliğine önemli katkılar sunmaktadır. CEDAW kadın-erkek arasında yaşanan toplumsal eşitsizliğin ortadan kalması amacıyla atılmış önemli adımlardan biridir. Sözleşme sayesinde kadına yönelik taleplerin ulusların gündemine taşınması sağlanırken toplumsal cinsiyete yüklenen hassasiyet uluslararası eşitlik politikasıyla tasdik edilmiştir (İçli, 2018, s.135-136). Sözleşmenin Türkiye'deki kadın-erkek eşitliği politikasına oldukça önemli katkılar sunduğu görülmektedir. Sözleşmeye paralel olarak oluşturulan yasal düzenlemeler gündelik hayata da yansımaktadır. Konuyla ilgili akademik çalışmaların yaygın hale gelmesi, kadın eksenli kuruluşların etkili bir şekilde örgütlenmeleri ya da kadının toplumsal yaşamda daha etkin ve verimli hale gelebilmesi için yapılan kurumsal çalışmalar, sözleşmenin etkisini göstermektedir (Börü, 2017, s.54).

Sözleşme kadın-erkek eşitliğini tesis etmeye çalışırken toplumsal cinsiyet eşitsizliğini, geleneksel alışkanlıkları ya da birtakım ataerkil ritüelleri ortadan kaldırmayı amaçlamaktadır. Nitekim sözleşmenin 5/a maddesi kadın ya da erkeklerden birinin diğerine üstünlüğü ya da aşağılığı fikrini, kalıplaşmış rol ve önyargıları veya bunları besleyen sosyal, kültürel uygulamaların değiştirilmesi gerektiğini belirtmektedir (md/5-a).

CEDAW'la insan hakları temelinde kadına yönelik ayrımcı ve kadının toplumsal yaşamda özgürlüğünü engelleyen sınırlayıcı unsurların ortadan kaldırılması hedeflenmiştir. Ayrıca taraf devletlere yüklenen sorumluluklar sayesinde, her ulustan kendi toplumsal

normları çerçevesinde ayrımcılığa son vermesi ve gündelik hayatının her alanında bunu yerleşik hale getirmesi istenmiştir (İçli, 2018, s.135). Sözleşmenin en önemli işlevi uluslararası alanda imzalanmış bir metin olmasının yanında sözleşmeyi imzalayan ülkelerin kendi içinde bu sorunu çözmesi yönünde pratik adımlar atmasını teşvik etmesidir.

Türkiye, sözleşmeye erken taraf olmasının yanında zamanla koymuş olduğu çekincelerin bir kısmını da yeni medeni kanunla birlikte kaldırmıştır. Ayrıca sözleşmenin şikâyet ve soruşturma kısmıyla ilgili seçmeli protokolleri onayladığından hukuki açıdan da sözleşmeyle yoğun bir temas halindedir. Bundan dolayı anayasada, medeni kanunda, ceza kanununda ve iş yasasında kadına yönelik ayrımcılık içeren dil ve yapılanmalardan kendini arındırarak (Kale Özçelik, 2016. s.335) toplumsal yaşam içerisinde kadına yönelik ayrımcı ve özgürlüğünü sınırlayıcı tutumun değişimine hukuki açıdan uyum sağlamaya çalışmıştır.

3.1.2. Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu

1995 yılında Pekin'de düzenlenen 4. Dünya Kadın Konferans'ında kabul edilen *Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu*'nda kadınlara yönelik uygulanan şiddet, insan hakkı ihlali olarak benimsenmiştir. 2000 yılında yeniden yapılan konferansta kadına yönelik şiddetin toplumsal yaşamın her alanında, insan haklarının ihlal edildiği olaylarda devletlerin bunu önleme sorumluluğu olduğu belirtilmiş ve ülkelerin bu noktada politika geliştirmesi zorunlu hale getirilmiştir (Tatlılıoğlu, 2014, s.117). Yayınlanan deklarasyon ve eylem planı 189 üye devlet tarafından imzalanmıştır. Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu olarak kabul edilen bu belge toplumsal cinsiyet politikaları açısından oldukça önemlidir (Baytok, 2021). Bu bildirge ve platformla birlikte kadın haklarının insan hakkı olduğu önemle vurgulanırken ülkelere de kadına yönelik şiddeti ortadan kaldırması ve önlemesi yönünde çağrı yapmaktadır. Silahlı şiddetin olduğu yerlerde kadınlara karşı gerçekleşen şiddetin insanlık suçu olduğu, kadınların gerek bireysel ve gerekse de toplumsal açıdan konumlarının yükseltilmesi gerektiği ve kadın-erkek eşitliği ile ilgili her türlü program ve politikanın yerleşik hale getirilmesi için hükümetler sorumlu kılınmıştır (Öz, 2021).

Berktay'a (1998, s.175-177) göre, Pekin Konferansı birçok açıdan farklılık ve yenilikleri bünyesinde barındırmaktadır. Daha önce yapılan *Nairobi Konferansı*'nda kadına yönelik şiddet konusu gündem haline gelmişse de üzerinde çok durulmadığı görülmektedir. Fakat Pekin Konferansı bir eylem platformu kapsamında, katılımcı her ülkeden kadına yönelik şiddete dair raporlar istenmiş ve böylece ulusal raporlarla hazırlanan somut ve

kapsayıcı bir nitelik kazanmıştır. Aynı zamanda hükümetler açısından bir taahhüde dönüşen konferans, uluslararası alanda organize edilmiş etkili bir çalışmadır. Türkiye'nin Pekin Konferansı'nda insan hakları ve kadın hakları konusunda Avrupa Birliği ülkeleriyle benzer tutumlar takındığı görülmektedir. Her ne kadar kadın-erkek eşitliğine dair *Türk Medeni Kanunu*'nda aykırı maddeler olsa da 2000 yılına kadar medeni kanununu değiştireceğini ve sözleşmeyle ilgili muğlâklıkların kaldırılacağını taahhüt etmiştir. Türkiye 2000 yılı itibariyle öngördüğü ve taahhüt ettiği eylemleri yerine getirmiştir (Ünaldı, 2021). Bu konferansta verilen ve taahhüt edilen eylemler arasında anne ve çocuk ölümleri durumunun %50 oranında azaltılması, tüm kadınların okur-yazar hale getirilmesi, CEDAW'a konulan çekincelerin kaldırılması ve sekiz yıllık zorunlu eğitimin getirilmesi gibi konular yer almaktadır (Anıl vd, 2001, s.13-14).

Türkiye, 1995 yılında yapılan Pekin Konferansı ile 2000 yılında yapılan Pekin+5 olarak belirtilen Birleşmiş Milletler özel oturumundaki sonuçlara ait belgeler ile eylem kararlarını imzalamıştır. Bununla birlikte etkin ve nitelikli bir kadro ve verimli çalışmalar sayesinde Türkiye heyeti Pekin+5 toplantısında oldukça önemli ve aktif bir rol üstlenmiştir. Pekin Konferansı'nda mevcut durumla ilgili olarak yapılan değerlendirmeler sonucunda Eylem Platformu'nda öncelikli olarak belirlenen hususlar şunlardır (Anıl vd, 2001, s.12-13):

- Kadınlara yüklenen yoksulluk problemi,
- Eğitimle ilgili yaşanan eşitsizlik ve yetersizlik durumu,
- Sağlık alanında yaşanan problemler,
- Kadına yönelik şiddet problemi,
- Silahlı çatışmaların kadınlar üzerindeki etkisi,
- Ekonomi, politika ve üretimle ilgili eşitsizlikler,
- Yetki ve karar süreçlerinde yaşanan eşitsizlikler,
- İletişim sistemlerine erişim ve katılımla ilgili eşitsizlikler,
- Kadın hakkının insan hakkı olduğuyla ilgili eksiklikler,
- Kız çocuklarıyla ilgili ayrımcılık ve hak ihlali içeren durumlar,
- Kadının toplumsal konumunu daha nitelikli hale getirme noktasında yaşanan eksiklikler ve yetersizlikler,
- Doğal kaynaklarla birlikte çevrenin yönetilmesi ve korunmasıyla ilgili cinsiyet eşitsizliğidir.

Pekin Deklarasyonu kadını toplumsal yaşamın her alanında etkin hale getirmeyi

amaçlarken toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yarattığı dezavantajların etkilerini de ortadan kaldırmayı öngörmektedir. Nitekim deklarasyonun 28. ve 35. maddeleri de bu yönde bir politika ifadesi olarak karşılık bulmaktadır:

- Barışın güvence altına alınması ve silahsızlanma durumunun sağlanması amacıyla yapılan görüşme ve antlaşmaların desteklenerek kadınların ilerlemesine katkı sunmak (md.28).
- Gündelik hayatta bilim, teknoloji, iletişim, toprak, mesleki eğitim gibi kaynaklara kadınların eşit koşullarda erişiminin sağlanarak kadın ve kız çocuklarının güçlenmesini ve ilerlemesini sağlamak (md.35).

Kadına yönelik şiddet her açıdan engelleyici, sınırlayıcı ve tahrip edici bir süreci kapsamaktadır. Eylem platformu (md.12) şiddeti; barış hedeflerine ulaşmayı, kalkınmayı ve eşitliği engelleyen bir unsur olarak görmektedir. Bu durum hem bir insan hakkı ihlaline dönüşmekte hem de özgürlüklere zarar vermektedir.

3.1.3. Avrupa Birliği'nde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği

Cinsiyet eşitliği, AB antlaşmalarında yer alan temel bir ilkedir. *Avrupa Birliği'nin işleyişi Antlaşması*'nın (TFEU) 8.maddesi, tüm faaliyetlerinde eşitsizlikleri ortadan kaldırmayı ve kadınlar ile erkekler arasındaki eşitliği teşvik etmeyi amaçlamaktadır. Ayrıca 10. madde Avrupa Birliği'ni, politikalarını ve faaliyetlerini tanımlarken ve uygularken cinsiyete dayalı ayrımcılıkla mücadele etmeyi zorunlu kılmaktadır. *Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı*'nın 23. maddesi, istihdam, iş ve ücret dâhil olmak üzere her alanda kadınlar ve erkekler arasında eşitliğin sağlanması gerektiğini beyan etmektedir. Madde ayrıca eşitlik ilkesinin, temsil edilen cinsiyet lehine belirli avantajlar sağlayan önlemlerin sürdürülmesini veya benimsenmesini engellemeyeceğini belirtmektedir (Weiler, 2013, s.2).

Kadın-erkek eşitsizliğinin bir kadın sorunu ya da eşitlik için kadınların vermesi gereken bir mücadele olmaktan çıkmasının ancak tarihin deneyimler örgüsünden alınmış kalıp yargılardan kurtulmakla mümkün olabileceği anlaşılmıştır. Meselenin bir toplumsal cinsiyet sorunu olarak gündeme gelmesi, demokratik toplum inşasının sürdürülebilirliği açısından elzem olduğu anlaşıldığında, daha gerçekçi ve pratik adımlarla halledilmesi ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Ancak sorun bu kadar açık ve net bir şekilde ortada duruyorken, toplumsal cinsiyet eşitliğinin şiddet, üreme sağlığı gibi daha sığ alanlarla sınırlı kalması, problemin asıl dayanaklarından uzaklaşmaktadır. Toplumsal cinsiyet sorununun çözümü

ve yaşamın her alanında daha yaygın hale gelmesi için ortaya konulan çözümlerin kapsayıcı ve derinlikli olması gerekmektedir (Tatlıer Baş, 2011, s.3).

Kadınların toplumsal yaşama dâhil olma süreci, tarihin günümüze kadar dokumuş olduğu ataerkil sistemi de frenleme çabası ve adımıdır. Feminizmin ataerkilliğin dokusunda yaratmaya çalıştığı bu değişiklik, toplumu yeni bir yaşam deneyimiyle tanıştırmanın başlangıcıdır (Berktay, 2010, s.28). Feminizmin hayata dokunabilmesi ve etkili bir hale gelebilmesi için kadının eşinden sağlamış olduğu ekonomik güce alternatif oluşturması ve kendi emeğiyle kazanç sağlayabilecek bir çoğunluğa ulaşması gerekir. Kadın ancak bu koşulları oluşturduktan sonra erkek egemen topluma karşı daha üretken ve verimli olabilir. Batı'da 17. yüzyıldan itibaren manastırların dini ritüellerinin dışında küçük gruplar oluşturdukları görülse de (Berktay, 2010, s.89) başta Batı olmak üzere dünyanın birçok yerinde onlarca kadın hareketinin başarısızlıkla sonuçlandığı görülmüştür. Günümüzde kadına yönelik ayrımcı dilin hala bertaraf edilemediği düşünüldüğünde 17. yüzyılda başlayan kadın hareketlerinin ne denli lokal ve küçük adımlar olduğu daha iyi anlaşılabilir.

Fransız feministler, kadınların farklılığı ve ayrı oluşları noktasında feminizme önemli katkılar sunmuşlardır. Onlara göre kadınlar erkeklerden yapı olarak farklıdır ve değişik duygularını yansıtabilecekleri daha yeterli bir dili olması gerekir. Bu yüzden ataerkil yapıyı tüm bağlarıyla sorgulamak ve kadını bilinç düzeyinde yansıtabilmek için gerçekçi yöntemlere ihtiyaç olduğunu dile getirirler. Ataerkil yapıyı bu denli kalıcı ve baskın hale getiren dil üzerinde yoğunlaşmanın gerekliliğini tartışmışlardır (Bakay, 1997, s.38).

Avrupa'da yönetim biçimi içerisinde yer alan yerleştirme politikası, toplumsal cinsiyet eşitliğini her açıdan aktif ve yaygın hale getiren bir stratejidir. Bu stratejinin topluma ekstra bir masraf yüklediği değil önemli bir fayda sağladığı dile getirilmektedir (Tatlıer Baş, 2011, s.31). Avrupa Birliği'nin yeni birlikler oluşturma sürecinde belirlediği temel ilkelerden biri toplumsal cinsiyet eşitliğidir. İttifak ya da yeni üyelikler için temel şartlardan biri olan cinsiyet eşitliğinin daha etkin ve verimli hale gelebilmesi, zincirleme tepki argümanıyla (toplumsal güvenilirlik, daha nitelikli bir yaşam kalitesi ve ekonomi gibi) birleştiğinde daha anlamlı hale gelebilmektedir (Tatlıer Baş, 2011, s.42).

İnsan hakları hususunda kadınlarla ilgili yaklaşımlar değerlendirilirken evrensel ve kültürel yaklaşımların ön plana çıktığı görülmektedir. İnsanlığı tüm dünya halkları için eşit ve vazgeçilmez olarak gören uluslararası ölçütler tüm devletlerin yurttaşlarını kapsayan bir nitelik taşımaktadır. Tüm kadınların herhangi bir cinsiyet ayrımına maruz kalmaksızın yararlandığı evrensel hakları içeren bir yaklaşım varken farklı toplumların kültürel

kodlarıyla şekillenen ve herhangi bir toplumdaki kültürel pratiğin başka bir toplum tarafından yargılanmasının doğru olmadığını gündeme getiren kültürel yaklaşımların da olduğu görülmektedir (Berktay, 2010, s.55-56).

Amsterdam Antlaşması(1999) sayesinde "yerleştirme" kavramı olarak şekillenen ve AB için güçlü bir şekilde temellenen bu politika, toplumsal hayatın tüm alanlarında kadın-erkek için öngörülen fırsat eşitliğinin sağlanması sayesinde taahhüde dönüşmüştür. Antlaşmanın 2. maddesinde yer alan eşitlik, AB için temel bir ilke olarak kabul görürken 3. madde bu eşitliğin tüm etkinliklerde olması vurgusunu yaparak "yerleştirme" kavramının içselleşmesine olanak sunmuştur. Ayrıca antlaşmanın 13. maddesinde dile getirilen ayrımcılık yasaklarından biride cinsiyeti kapsamaktadır. Bunun dışında istihdamla ilgili (137 ve 141. madde) ortaya koyduğu eşitlik ilkesi "yerleştirme"yi daha güçlü hale getirmiştir. Toplumsal cinsiyet eşitliğinin uygulanabilirliğini arttırmak amacıyla 2001-2005 yılları arasında Avrupa Komisyonu kapsamında yapılan tüm çalışmalarda ekonomik, sosyal, politik ve sivil alanlarda cinsiyet eşitsizliğine dair yargıların kalkmasına yönelik bir politika izlenmiştir. Bu kapsamda *"Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Topluluk Çerçeve Stratejisi"* ayrıntılı hale getirilmiştir (Tatlıer Baş, 2011, s.22-23).

Avrupalı sosyal ortakların iş piyasasının basmakalıp cinsiyet rollerini kaldırmak için yürüttükleri mücadelenin temel bazı unsurları vardır. Bunlar; (Weiler, 2013, s.22-23);

- Cinsiyet önyargısı olmadan, etkili ve klişeleşmemiş eğitimi teşvik etmek, bireylerin daha bilinçli eğitim almalarını sağlamak için kariyer danışmanlığı hizmetlerini yürütmek,
- Kızları ve genç kadınları teknik ve bilimsel mesleklere çekmek,
- Yeterince temsil edilmedikleri sektör ve mesleklerde, işletme düzeyinde; yeterli becerilere sahip kadın ve erkeklerin işe alımını ve tutulmasını teşvik etmek,
- Kadın mesleklerinin beceri içeriğini kabul etmek ve kadınlar için daha faydalı kariyer yolları ve fırsatlar yaratmak için kadın egemen sektörleri zenginleştirmek,
- Şirketlerdeki orta düzey yöneticiler arasında fırsat eşitliğini teşvik etme araçları konusunda farkındalık yaratmak,
- Girişimciliği hem kadınlar hem de erkekler için sektör ve/veya ulusal düzeyde bir kariyer seçeneği olarak teşvik etmek,
- Kadınların ve erkeklerin gelişmelerini sağlamak için yetkinlik gelişimini teşvik etmek.

Avrupa Konseyi Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Stratejisi 2018-2023 stratejik

amaçlarında belirtildiği üzere; iyi işleyen bir demokrasi için kadınların ve erkeklerin siyasi ve kamusal karar verme sürecine dengeli katılımı esastır. Birçok üye devlette yeni yasa ve politikaların kabul edilmesine ve bazı üye devletlerde iyi uygulama ve destekleyici önlemlerin örneklerine rağmen, kadınların kamusal ve politik yaşamda temsil edilmemesi, demokratik kurumların ve süreçlerin tam işleyişini baltalayan kritik bir konu olmaya devam etmektedir. Siyasi faaliyetler ve kamusal alanlar, erkek egemen alanlar olmaya devam etmektedir. Erkekler politik öncelikleri belirler ve politik kültür, erkek davranışları ve yaşam deneyimleri etrafında yapılandırılmaya devam eder (Council of Europa, s.27).

Avrupa Sosyal diyaloğundaki en önemli konular mesleki yaşam ve aile yaşamının uzlaştırılması, cinsiyet ayrımı, cinsiyet ücret farkı ve iş yerinde şiddet ve tacizdir. Sektörler arası düzeyde, bir dizi Çerçeve Anlaşması ve Cinsiyet Eşitliği eylemlerinin yanı sıra, bunların uygulanması ve sonuçları ile ilgili izleme ve değerlendirme prosedürleri yer almaktadır. Buna rağmen Avrupa Sosyal ortaklarının sektörler arası ve sektörel düzeylerdeki çabalarına ve Avrupa Birliği politikalarına rağmen, cinsiyet eşitsizliği var olmaya devam etmektedir. Kadın faaliyetlerindeki ve istihdam oranlarındaki artış ve kadınların eğitim düzeylerindeki kayda değer iyileşmelerden bağımsız olarak, mesleklerde ve ekonomik sektörlerde cinsiyet ayrımı ve cinsiyet ücret farkı devam etmektedir (Weiler, 2013, s.37). Kadına yönelik ayrımcılıkla mücadele sürecinde problemin tarihsel yaşam içerisindeki etkisi bu alanla ilgili yapısal değişiklerde kalıcı ve ısrarcı politikaların gerekliliğini de ortaya çıkarmaktadır. Bu amaçla çağın koşullarına göre yenilenebilir ve güncellenebilir bir değişim vizyonuna da sahip olması gerekmektedir.

3.1.4. Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi)

İstanbul Sözleşmesi olarak da bilinen *"Kadına Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Sözleşmesi"* kadınlarla ilgili uluslararası düzeyde hazırlanan önemli belgelerden biridir. Bu sözleşme, adındaki vurgulardan da anlaşılacağı üzere kadın haklarıyla ilgili oldukça somut ve teşvik edici bir amaçla ortaya çıkmıştır (Börü, 2017, s.48). Özellikle kadın haklarıyla ilgili yapılan ulusal veya uluslararası metinlerde, ev içi şiddetin tespiti, önlenmesi gibi politikalarda kısmen eksik kaldığı dikkate alındığında, bu sözleşmenin oldukça ayrıntılı ve işlevsel bir rol üstlendiği görülmektedir.

İstanbul Sözleşmesi uluslararası alanda kabul edilmiş ve sözleşmeyi imzalayan

ülkelerin iç politikalarını düzenleyen temel ilke ve prensiplerin çerçevesini belirleyebilmektedir. Kadın politikalarının somut adımlarla ilerlemesine katkı sunması ve desteklenmesi amacıyla ülkemizde 2012 yılında yürürlüğe giren 6284 Sayılı Kanun, genel politika ve prensiplerin İstanbul Sözleşmesiyle paralellik arz etmesi ve sözleşmenin esas belirleyici olması gerekliliği üzerine inşa edilmiştir. Kadına yönelik politikalarda uluslararası antlaşmaların belirleyici olması, hem hukuki hem de evrensel kıstaslara uygun normları yerleştirmek açısından önemlidir (Uygur, 2015, s.193-194).

11 Mayıs 2011'de imzaya sunulan İstanbul Sözleşmesi, 1 Ağustos 2014'te yürürlüğe girmesiyle işlerlik kazanmıştır. Bu sözleşme, kadına yönelik şiddet ve yine şiddetin görünürlüğünü önemli oranda sınırlayan ev içi şiddetle mücadele etmesi açısından üst düzeyde hazırlanmış bir metindir. Türkiye'nin İstanbul Sözleşmesi'ne verdiği önemin en önemli göstergesi sözleşmenin kanun hükmünde olması ve sözleşmeyle ilgili Anayasa'ya aykırı olduğu iddiasıyla Anayasa Mahkemesi'ne başvurulamamasıdır. Ayrıca sözleşme ile kanunlar arasında aynı konuyla ilgili yaşanabilecek farklı hükümlerde sözleşmenin esas alınması verilen önemin de göstergesidir (Börü, 2017, s.57).

Temel insan hakları çerçevesinde bir yaklaşım sergileyerek kadına yönelik şiddet ve cinsiyet ayrımcılığı gibi konularda belli standartlar geliştirerek taraf devletlerin yükümlülüklerini belirleyen sözleşme, hem mağdur kişilerin fiziksel ve psikolojik açıdan güvenliğini sağlamayı hem de onları iyileştirmeye çalışarak yaşamlarını daha sağlıklı bir şekilde yürütmelerine katkı sunmayı amaçlamaktadır (Bayraktar, 2018, s.92). İstanbul Sözleşmesi bu açıdan kadına yönelik uygulanan şiddetin önlenmesi ve toplumsal eşitlik politikalarının yaygın ve eksiksiz olmasını sağlamayı amaçlayan önemli bir belgedir (Zere, 2021, s.642).

İstanbul Sözleşmesi'yle beraber kamusal alan ile özel alan arasında kadına yönelik gerçekleşen şiddet eylemlerindeki belirsizliğin ortadan kalkması amaçlanmıştır. Kamusal alandaki devletin yaptırım gücünün aynı zamanda ev içinde de geçerli hale gelmesi sağlanmıştır. Kamusal alanda gerçekleşen tecavüz olaylarının suç sayılmasının yanında özel alanda da aynı durumun suç sayılarak bu kapsama dâhil edilmesiyle kamusal alan-özel alan belirsizliğini gidermiştir (Uygur, 2015, s.198).

Sözleşme bir taraftan kadına yönelik şiddetle mücadelesini sürdürürken öte yandan cinsiyet eşitliğinin de toplumsal yaşamda yerleşik hale gelmesini amaçlamaktadır. Sözleşmeye taraf olan devletlere de bu politika ekseninde bir takım sorumluluklar yüklemektedir (Zere, 2021, s.634). 1990'lı yıllarda toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin ve kadınlara dönük insan hakkı ihlallerinin deneyimlendiği gerçeğiyle yola çıktığından,

özellikle şiddet mağduru kadınlara yönelik bir politikayla kuşanmıştır. Bununla beraber sözleşmenin insan hakları, eşitlik ve toplumsal cinsiyet gibi kavramlara yer vermesi (Uygur, 2015, s.204) kadına yönelik ayrımcılığın önünde evrensel kıstasları inşa etme amacını da taşımaktadır.

Kadına yönelik şiddetin önlenmesi amacıyla kısa ve uzun zaman dilimleri içerisinde sözleşmenin tarafı olan devletlerin yükümlülükleri bulunmaktadır. Bu devletlerin hem kamusal hem özel alanlarda başta kadınlar olmak üzere bireylerden şiddetin olmadığı bir yaşam standardına sahip olmaları noktasında tedbir almalarını istemektedir. Bu amaçla yapılan özel tedbirlerin de ayrımcılık sayılamayacağı belirtilmiştir (Kırbaş Canikoğlu, 2015, s.368).

İstanbul Sözleşmesi kadına yönelik şiddet konusunda oldukça etkili bir uluslararası sözleşmedir. 2011 yılında İstanbul'da imzaya açılan taslak metin 18 Avrupa Konseyi üyesi ülke tarafından imzalanmıştır. Türkiye 14.03.2012 tarihinde sözleşmenin maddelerine herhangi bir çekince koymadan imzalayan ilk konsey üyesi ülkedir. Sözleşme, Avrupa ülkeleri de dâhil olmak üzere kadına yönelik şiddet konusunda hukuki açıdan bağlayıcı olan ilk uluslararası sözleşmedir. Sözleşmenin üzerine inşa edildiği beş temel ilkesi şunlardır (Zere, 2021, s.629):

- Kadına yönelik şiddetin önlenmesi,
- Kadın ve erkek arasında eşitliğin tesis edilmesi,
- Şiddet mağduru olan kişinin korunması,
- Suçun faili olan kişilerin cezalandırılması,
- Kadına yönelik şiddet konusunda sistemli, tamamlayıcı bir politika üretilerek yaygın ve uluslararası bir işbirliğini hedeflemektedir.

İstanbul Sözleşmesi, Uygur'a göre (2015, s.202-205), ilgili devletlere şiddeti önleme, şiddete uğrayanı koruma ve şiddet eylemi ile ilgili cezai yaptırımları ülkelerin iç hukuklarında icra etmesini öngörür. Ayrıca toplumların belleğine yerleşmiş olan toplumsal cinsiyet eşitsizliklerine karşı da birtakım eğitim programları ve farkındalık çalışmaları yapılmasını ister. Bunun dışında şiddete uğrayanın korunması, desteklenmesi ve şiddetin failinin de cezalandırılması yine sözleşme kapsamında değerlendirilmektedir. Sözleşmenin şiddet konusunda vurguladığı önemli noktalardan biri de ev içi şiddetin yanında yakın ilişkiye bağlı olarak gerçekleşen şiddettir. Bu amaçla boşanmış çiftler ya da sözleşmede partner olarak dillendirilen ve evli olmadığı halde yakın ilişki içerisinde olan kadın, erkek veya farklı cinsel yönelimlere sahip olanlardır.

Sözleşme kadına yönelik ev içi şiddet konusunda hazırlanmış oldukça sistematik ve ayrıntılı bir metindir. Sözleşmenin bu denli ileri düzeyde olması, geçmiş çalışma ve uygulamalardan ders çıkarılarak elde edilmiştir. Ayrıca sözleşmede belirtildiği üzere kadının maruz kaldığı ve yine cinsiyet eşitsizliği nedeniyle ortaya çıktığı görülen kadına yönelik şiddetin önlenmesinin ancak yasal ve fiili açıdan bir eşitliğin sağlanmasıyla mümkün olabileceği vurgulanmıştır (Kırbaş Canikoğlu, 2015, s.365-366).

Kadına yönelik şiddet ve hanede gerçekleşen şiddet olaylarını önlemek amacıyla getirilen İstanbul Sözleşmesi oldukça kapsayıcı bir metindir. 18 yaşın altında olan kız çocuklarının zorla evlendirilmesi, toplumsal cinsiyet eşitsizliği, ev içinde gerçekleşen şiddet olayları, cinsel istismar gibi olayların önlenmesini ve doğacak mağduriyetlerin giderilmesini amaçlamaktadır (Uygur, 2015, s.195). Sözleşmenin tarafı olan devletlerin sözleşme yükümlülüklerini yerine getirmemesi ya da ihlal etmesi durumunda herhangi bir yaptırımla karşı karşıya kalmamakla beraber kadına yönelik ve ev içi şiddete karşı GREVIO adı altında bir izleme mekanizmasıyla eylem uzman grubu sözleşmenin sahadaki uygulamasını izleyebilmektedir (Kırbaş Canikoğlu, 2015, s.368). GREVIO değerlendirme yaparken ülkelerin kadın sivil toplum örgütleri ve LGBTİ örgütlerinin sunmuş olduğu raporları göz önünde bulundurmaktadır. Gölge rapor olarak adlandırılan sürecin sahadaki uygulanma durumunu çözümleyen ve STK'ler tarafından hazırlanan raporlar, resmi raporların hazırlanmasına katkı sunar. Bu açıdan gölge rapor, uluslararası bir komite olan GREVIO'nun çalışmalarında önemli bir yere sahiptir (Bayraktar, 2018, s.97). 2021 yılına kadar işlerliğini devam ettiren İstanbul Sözleşmesi, 19 Mart 2021 tarihli Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'yle feshedilmiş ve Türkiye sözleşmeden ayrılmıştır.

3.2. Ulusal Düzenlemeler

3.2.1. Türk Medeni Kanunu

Osmanlı Dönemi'nde Medeni Kanun'la ilgili göze çarpan çalışmalardan biri 1917 yılında hazırlanan Hukuk-ı/u Aile Kararnamesi'dir. Osmanlı'da ailenin toplumsal yapı içerisindeki dokunulmazlığını tescilleyen ilk belge olması nedeniyle oldukça önemlidir. Fakat içeriği itibariyle sadece boşanma ve evlilik konularını ele aldığından dolayı eksik olması ve mevcut düzene dair herhangi bir yenilik getirememiş olmasından (çocuk olmalarına rağmen kızların 9, erkeklerin 12 yaşından önce evlendirilmemeleri hususunu yasal hale getirmiştir) dolayı ömrü iki yılı dahi bulamamıştır (Üskül Engin, 2012, s.31).

Batılılaşma sürecinde eğitim, sanayi, askeri, vb. alanlarda yapılan yenilikler stratejik

bir yapı haline gelse de aile yaşamında bu taklitçiliği uygulamak başarılı bir pratiğe dönüşememiştir. Batı taklidi bir yapılanmayı Türk aile kültürüne entegre etmek, derin kopmaları ve yozlaşma risklerini de beraberinde getirmiştir. Batı taklidiyle şekillenen bir yaşam biçimi, tüketim kültüründen cinselliğe kadar birçok alanla ilgili farklılık ve çelişkileri de ihtimal haline getirmektedir. (Sancar, 2004, s.10). Batı etkisinde oluşturulmayan Mecelle ve Arazi Kanunu gibi kanunlar dışında, 1839 yılından itibaren yapılan tüm kanunlarda Batının etkisi olduğu görülmektedir. Osmanlı İmparatorluğu Dönemi'nde yaşanan ve toplumsal dokuya uygun olmayan bu kanunlaştırma süreci, tabanda bir yabancılaşmaya dönüşürken başarıda elde edememiştir. Bu açıdan hukuk devrimlerinin başarı kazanabilmesi için toplumun gündelik realitesiyle bağ kurabilmesi ve istikrarlı bir şekilde değişimin gerekleriyle adım atılması oldukça önemlidir (Aygün, 1998, s. 936).

Önemli bir yayılım ve etki alanı yaratmış olan İsviçre Medeni Kanunu, Almanya'da oluşturulan Medeni Kanun'dan alınmış ve 1912 yılında İsviçre'de kanunlaşmış bir metindir. Türkiye'den önce Japonya'da kabul edilen kanun 1926 yılında Türkiye'de kabul edilmiş ve ardından Çin'in Medeni Kanunu'nu oluşturmasında temel nitelik taşımıştır (Berkes, 2012, s.530-531). Alman, İsviçre, İtalyan ve Fransız Medeni Kanunları temel olarak aynı ilkelerle beslendiğinden Medeni Kanun'un oluşturulmasında da Avrupa hukukundan istifade edilerek bir köprü oluşturulmuştur. İsviçre ile yaşanan deneyimlerin etkisiyle yeni medeni kanunun hazırlık sürecinde İsviçre hukuku göz önünde bulundurulmuştur. Yeni kanun özellikle kadın-erkek eşitliği hususunda birçok yeniliği beraberinde getirmiştir. Yenilikler evlenme yaşı, evlilik içerisindeki haklar ve sorumluluklar, ebeveynlerin çocuklarla ilgili hakları, evlilikle ilgili birlik, temsil ve kadının kendi soyadıyla ilgili seçme özgürlüğü gibi birçok alanı kapsamaktadır (Oğuz, 2006, s.205).

Cumhuriyet'in ilanıyla birlikte topluma kazandırılan 743 sayılı Türk Kanun-u Medenisi gerek özel hukuk alanıyla ilgili olması gerek çağdaş ve yeni bir toplumun inşasına katkı sunması açısından önemlidir. Kişi, aile, miras ve eşya hukukuyla ilgili getirilen düzenlemeler, modern bir toplumun inşa edilmesine önemli katkılar sunmuştur. 1926 yılından 1 Ocak 2002 yılına kadar olan 76 yıllık sürede Türk toplumunda önemli bir işlevselliğe sahip olan 743 Sayılı Türk Kanun-u Medenisi amaç ve hedeflerine önemli oranda ulaşmıştır (Kılıçoğlu, 2016, s.1717).

Kanunun o günün koşullarında sosyal hayata uyumlu olma gibi bir çaba içerisinde olmadığı görülmektedir. Bu da kanunun topluma uydurulması ya da toplumun geleneksel

dini alışkanlıklarını gözeten bir kanun olmak yerine, toplumsal dinamikleri kanunla öngörülen düzenlemeye taşıma istencinden kaynaklanmaktadır. Toplum içerisinde kanuna karşı yapılan muhalefetin temel dayanağı, kanunun teorik altyapısıyla toplumsal pratikler arasında önemli çelişkiler taşıdığı yönünde olmuştur. Fakat kanunun oluşturulma sürecinde dahi devrimci bir hukuk anlayışı gözetildiğinden, kanun toplumsal yaşamı olması gerektiği şekilde dönüştürme amacı taşımıştır. Gündelik hayatı Cumhuriyet'in devrimcilik ilkesinin öngördüğü şekilde ve somut olarak değiştirme etkisine sahip olmuştur. Özellikle aile kurumundaki tek eşlilik politikası, evlenme-boşanma sistemini şekillendirirken mülkiyet-sözleşme gibi alanlarda hukuksal ilişkileri ön plana çıkarmıştır (Berkes, 2012, s.530-531).

743 Sayılı Türk Kanun-u Medenisi yürürlükte olduğu süreç içerisinde birçok kez değişikliğe uğramıştır. Toplumun dönüşümü, çağın değişen ve şekillenen ihtiyaçlarına paralel olarak kanunlar da ihtiyacı karşılama noktasında eskiyebilmekte ya da performansı zayıflayabilmektedir. Başta Medeni Kanun olmak üzere Ceza, Ticaret ve Usul Kanunları'nın bu yönde güncellenmesi ve değişen toplumsal dinamikler, teknolojik ihtiyaçlar göz önünde bulundurularak yeni koşullara cevap verebilir niteliğe kavuşabilmesi gerekmektedir. Yeni Medeni Kanun'un oluşturulması fikri de yine bu motivasyon ve ihtiyaçla şekillenmiştir (Aygün, 1998, s. 948). Medeni Kanun'la birlikte kadın erkek ilişkilerini düzenleyen şeriat kanunları, laiklik ilkesi çerçevesinde hukuki bir düzenlemeye tabi kılınarak, cinsiyetler arası eşitlik ilkesi kanuni güvence altına alınmıştır. Osmanlı Dönemi'ndeki Batılılaşma sürecinde kadın ve aile yapısının şeriat kanunlarına göre şekillenmesi hususu bu konudaki temel belirleyici olduğundan herhangi bir gelişme kaydedilememiştir. Tanzimat Dönemi'nde de her ne kadar birtakım düzenlemeler yapılmış olsa da bu düzenlemeler borçlar hukuku, ticari hukuk ve sözleşmeler gibi alanlarla sınırlı kalmıştır (Göle, 2008, s.102-103).

Cumhuriyet Dönemi'nde kadınların özgürlüğüne ve eğitimine oldukça özen gösterildiği görülmektedir. Kadınların toplumsal yaşama dâhil olmaları ve kadın hakları gibi temeller batılılaşma süreciyle birlikte belirgin hale gelmiştir. Modernistler, Batılılaşmayı Tanzimat Dönemi'ndeki gibi teknik imkânlara sahip olmak üzerinden değil, kadın ve erkek eşitliğinin, ülkenin medeniyet göstergesi olacağı şeklinde birtakım kültürel dönüşümlerle yorumlamışlardır. Batı Medeniyeti'nin temelini oluşturan Pozitivizm ve Hümanizm, Batılılaşmayı destekleyen düşünürlerin de eserlerinin temelini oluşturmuştur. İslami geleneklerin Batılılaşma sürecindeki ilerlemelerin önünde engel olacağı düşüncesiyle bu gelenekleri tersyüz edebilmenin temel ölçütü olarak kadınların özgürleştirilmesi fikri şekillenmeye başlamıştır (Göle, 2008, s.62).

Türkiye medeni kanun, siyasal haklar ve eğitim hakkı gibi konularda, birçok ülkeden daha önce adım atarak bu hakları tanımış ve kadınlara toplumsal yaşam içerisinde hukuki nitelikler kazandırmayı amaçlamıştır (Berktay, 1998, s.99). Kadınlar için açılan okulların artması, ev işleri ve çocuk bakımı gibi konularda kursların açılması, 1911'de ilk kız lisesi ve 1913'te hastabakıcı kurslarının açılması kadını daha görünür hale getirmiştir. Çok sayıda işçi kadının I. Dünya Savaşı Dönemi'nde dikiş, dokuma ve tütün yapımevlerinde görev alması, kadın öğretmenlerin yetişmesi onları toplumda yadsınamayacak hale getirme sürecinin başlangıcı olmuştur (Berkes, 2012, s. 445-6).

Medeni Kanun insan haklarını önemli bir değer olarak görmüş ve bu yönde koruma altına almıştır. "Kişiliğin Korunması ya da Şahsiyetin Himayesi" başlığı altında yer alan 23. maddesinde kişinin özgürlüğünden vazgeçemeyeceği, hukuk ve ahlaka aykırılık teşkil edemeyeceği belirtilirken, 24. maddede kişilik hakkına karşı gelebilecek saldırı ve tecavüzlere karşı korunması oldukça net bir şekilde belirtilmiştir. Bu maddelerde de açıkça görüldüğü üzere temel insani değerlerden kendi rızası olsa dahi vazgeçemeyeceği, bu hak ve ehliyetlerden feragat edilemeyeceği net bir şekilde dile getirilmiştir. Ayrıca özgürlüklerden vazgeçme durumu yasaklanırken, aynı zamanda kişinin seyahat etme, yerleşme, hak arayışı, düşüncesini açıklayabilme, yayın yapabilme ve yaşam hakkı gibi alanlardan feragat edememesi net bir şekilde ifade edilmektedir (Kılıçoğlu, 2016, s.1728).

Medeni Kanun'un sahip olduğu teorik yapının gündelik hayatın her alanını dönüştürebilmesi ve hukuk düzenini yaygınlaştırabilmesi gerekmektedir. Bu amaçla ataerkil egemen yapının çözülmesi bu yöndeki eğitim politikalarının yeniden ele alınması, kadınların eğitimine hassasiyetle yaklaşılması, ekonomik açıdan kredi imkânlarının sunulması, kitle iletişim araçlarının bu farkındalığı yerleşik hale getirmesi gibi hususlar üzerinde durması gerekmektedir (Üskül Engin, 2012, s.43). Ayrıca temel odak noktası olarak "aile" ya da "birey" gibi ayrıştırıcı ya da tek taraflı bir yaklaşım içerisine girmemesi gerekmektedir. Aile politikasını önceleyen bir programla bireysel aidiyetleri dışlamak ya da bireysel talep ve önceliklerle aile kurumunu bertaraf etmek gibi radikal ve tek taraflı bakış açılarından kaçınılması gerekmektedir.

Medeni Kanun bir ulusu topyekûn değiştirebilecek güce sahip olmasa da toplumsal hayatı düzenleme ve varlığını uygulanabilir hale getirme noktasında oldukça önemli bir etkiye sahiptir. Hayatı şekillendirebilme ve yeni bir düzeni işler hale getirebilme rolünün yanında, toplumsal bütünlük ve uygulama birliği açısından anayasal hukuktan daha etkin bir rol üstlenmektedir. Toplumun dokusunda önemli bir problem ve çatışma alanı yaratan kadının toplum içerisindeki rolüne, tabanda bir çözüm arayabilmesinin yanında kişi, aile

veya iş hayatında da etkin hale gelebilmesi için diğer kanunlarla desteklemektedir. Soyadı, miras, mülkiyet, ticaret, borç ya da ekonomik sorumluluklar gibi önemli konular Medeni Kanun'un uygulanabilir olmasıyla yaygın hale getirilmiştir (Berkes, 2012, s.532).

Türkiye'de paternalist yapının üstesinden gelmek için kadınların Medeni Kanun'la beraber tercih ettiği evlilik aynı zamanda bir güçlenme biçimi haline gelmiştir. Evlilik yoluyla Medeni Kanun'un sınırlarına dâhil olmak ve modern bir yapı olarak evlilik kurumunu temsil etmek, eşitlikçi bir yaklaşım olarak görülmektedir. Her ne kadar Medeni Kanun tam bir eşitliğe karşılık gelmese de modernizmin toplumsallaşması süreci beraberinde eşitlikçi anlayışı da tahayyül etme imkânı sunmaktadır (Parmaksız, 2017, s.138). Medeni Kanun'un toplumsal yaşamda tam bir eşitliğe dönüşememesi Türkiye'nin kendi iç dinamizmi ve motivasyonuyla bu kanunu çıkarmamış olmasından kaynaklanmaktadır. Ayrıca Türkiye'nin CEDAW'ı imzalayarak vermiş olduğu taahhütleri yerine getirmeye çalışması ve hukuk sistemini Batılı hukuk sistemiyle uyumlu hale getirme isteği de bu durumu açıklamaktadır.

743 Sayılı Türk Kanun-u Medenisi'nin 76 yıl gibi oldukça uzun bir süre yürürlükte kalması, değişen toplumsal koşullar ve buna bağlı olarak ortaya çıkan ihtiyaçlar doğrultusunda yeni bir medeni kanun çalışması yapılması fikri baskın hale gelmiştir. Ayrıca dilde meydana gelen gelişim ve mevcut medeni kanunun dilinin yeni kuşaklar açısından anlaşılmasının zorluğu, değişim kararının verilmesinde etkili olmuştur (Kılıçoğlu, 2016, s.1731).

2000'li yılların başında kadın haklarıyla ilgili olarak artan hassasiyet, bu alanda çalışmalar yürüten sivil toplum örgütlerinin de mevcut medeni kanunun kadın-erkek eşitliği konusunda zedeleyici unsurlar içerdiğiyle ilgili görüşleri önemli olmuştur. Yapılan toplantı, oturum ve sempozyumlar sonucu oluşan baskılar TBMM'ye yeni bir medeni kanun çalışmasının yapılmasının yanı sıra bu sürecin hızlandırılması talebine dönüşmüştür (Kılıçoğlu, 2016, s.1738). 2001 yılında Resmi Gazete'de yayımlanıp yürürlüğe giren Anayasa'nın "Ailenin Korunması" başlıklı 41. maddesinin birinci fıkrasına "ve eşler arasında eşitliğe dayanır" şeklinde ekleme yapılarak 41. madde "Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır." olarak son halini almıştır. Bu değişiklik sayesinde kadın-erkek arasındaki eşitlik, anayasal bir kimliğe kavuşmuş ve ailenin refah ve huzurunun muhafaza edilmesinde devlete önemli sorumluluklar getirmiştir. 2001 yılında yapılan değişiklikle beraber eşler arasındaki eşitlik 2002 yılında yürürlüğe giren Yeni Medeni Kanun'la da benimsenip tasdik edilmiştir. Medeni Kanun'un evlilik birliği, ailenin korunması gibi ilkeleri, temel politikaları oluşturmuştur (Badur, 2009, s.63-64).

76 yıl boyunca Türk toplumunda varlığını ve işlevselliğini koruyan 743 Sayılı Kanun 2002 yılında yeni medeni kanunun kabul edilip yürürlüğe girmesiyle değişmiştir. Fakat her ne kadar bir değişiklik olarak yasalarda yer almış olsa da 1030 maddeden oluşan Yeni Türk Medeni Kanunu'nun 950 maddesi yine eski Medeni Kanun'dan alınmıştır. Dil ve şekil olarak güncellenip değiştirilerek yeni Medeni Kanun'a kazandırılmıştır (Kılıçoğlu, 2016, s.1755). Böylece TBMM tarafından 22 Kasım 2001 yılında kabul edilerek 1 Ocak 2002'de yürürlüğe girmiş ve 743 Sayılı Kanun-u Medenisi yürürlükten kaldırılmıştır 2001 yılında Medeni Kanun'un revize edilmesi ve birtakım değişikliklerin yapılmasıyla ilgili 130 civarında kadın sivil toplum örgütünün desteğiyle yürütülen çalışmalar, nihayet yeni Medeni Kanun'un yürürlüğe girmesini sağlamıştır. Tam eşitlik sağlamamasına ve diğer bazı kanunlarla uyumlu olmayan hükümler içermesine rağmen, özellikle aile içi eşitliğin sağlanması noktasında oldukça önemli bir adımdır (Parmaksız, 2017, s.183).

2002 yılında ülkemize kazandırılan Yeni Medeni Kanun, modern ve batılı bir kanun niteliği de taşımaktadır. Kanunun oluşmasında her ne kadar aydın kadınların etkisi olsa da, ulaşılabilirlik noktasında her kadının bu taleplere sahip olduğu söylenemez. Medeni Kanun'un sunmuş olduğu hak ve imkânlardan yeterince istifade edebilen ya da kendilerine tanınan hakların da ilerisinde bir yaşam tarzına sahip olan aydın ve bilinçli kadınlar varken, bu hakların çok gerisinde kendisine tanınan haklardan bihaber, eğitim hakkını kullanamamış büyük bir kitle bulunmaktadır (Üskül Engin, 2012, s.43).

Medeni Kanun, aileyi toplumun temel yapı taşı olarak kabul etmiş, saygı-sevgi çerçevesinde eşlerin birbirlerine karşı sorumluluklarına vurgu yapmıştır. Ayrıca çocukların eğitimi de Medeni Kanun açısından önemli bir konudur. Aileyi toplumsallaştırması açısından bireyci bir politika izlemediği gibi tespitlerin yanında, kadının kendi iradesiyle evlilik sürecini belirleyebilme özgürlüğüyle değerlendirildiğinde bireysel bir politikayla hareket ettiği de görülmektedir (Üskül Engin, 2012, s.37). Bununla birlikte Medeni Kanun'un toplumun her kesiminde anlaşılır hale gelebilmesinin en önemli ölçütü kuşatıcı ve pratik açıdan kullanılabilir olmasıdır. Bu açıdan toplumun tamamı için anlamlı ve somut bir bütünlük oluşturması gerekmektedir.

Yeni Medeni Kanun'un izlediği gelişim süreci Avrupa hukukuyla uyumlu ve paralel bir çizgide ilerlemektedir. 19. yüzyıldan itibaren başlayan bu süreç İsviçre Medeni hukukuyla olan benzerlikle güçlenerek Avrupa'daki hukuk ailesine dahiliyetini devam ettirmektedir. Yeni Medeni Kanun'un şekillenmesi de yine Avrupa'da hukuk alanında meydana gelen gelişmelerin yansımasıdır (Oğuz, 2006, s.205).

Medeni Kanun'un 8. maddesi kadın-erkek eşitliğini açık bir şekilde dile getirirken,

medeni haklardan istifade edebilmenin herkes için geçerli olduğu, hukuki alan içerisinde haklara ve borçlara ehil olma noktasında eşit olduğu vurgulanmaktadır. Medeni kanuna 1926 yılında kazandırılan ve şu anki Medeni Kanun içerisinde de yerini alan bu hüküm eşitliğin, net bir şekilde dillendirildiği temel insan hakkını vurgulamaktadır. Bu eşitliğin kapsamı medeni haklardan yararlanabilmekten miras hakkına, sözleşmelerde taraf olabilmeye ve yasalarda tanınmış tüm haklara kadar kapsayıcı olabilmektedir. Medeni Kanun'un üzerinde durduğu önemli hususlardan biri ailenin ve zayıfların korunmasıdır. Özellikle evlilik kurumunu yapılandırırken "resmi nikâh ve dini tören" prensibi ile evliliğin resmi bir ritüelle gerçekleşmesini sağlamıştır. Evliliğin sona ermesini de yine aynı şekilde hukuki bir boyuta bağlayarak erkeğin keyfi isteğine bırakmamıştır. Evliliğin bitirilmesi sürecini mahkeme kararıyla belirli sebeplere bağlamış ve bunlar dışında evliliğin sona ermemesi yönünde bir politikayla, aile kurumunun muhafaza edilmesini sağlayarak yıkılmasını reddetmiştir (Kılıçoğlu, 2016, s.1729). Medeni Kanun bir tarafta kadın-erkek eşitliğini toplumsal cinsiyet normlarını sistematize ederek yeniden inşa etmeye çalışırken öte yanda evliliği de hukuki meşruluk zemininde koruma altına almaya çalışmıştır.

3.2.2. 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun

Türkiye'de kadına yönelik şiddetin toplumun temel gündemlerinden birine dönüşüp şekillenmeye başlaması 1980'leri bulmuştur. Bunda kadın şiddeti konusunda gelişmeye başlayan toplumsal farkındalığın, kadın hareketleri ve birtakım eylemlerle daha görünür hale gelmeye başlaması etkili olmuştur. Türkiye kadına yönelik şiddetin önlenmesi konusunda uluslararası sözleşmelerde taahhütte bulunmuş ve gündelik hayatını bu yönde şekillendirmeyi tercih etmiştir. Bu gelişmeler doğrultusunda Medeni Kanun, İş Kanunu, Türk Ceza Kanunu ve Belediyeler konusunda kadın-erkek eşitliğinin benimsenmesini ve kadına yönelik şiddetle mücadele politikasını içselleştirmiştir (Tatlılıoğlu, 2014, s.117).

Türkiye'de aile kurumunun korunması ve aile içi şiddetin önlenmesi amacıyla 1998 yılında çıkarılan *4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun* aile içi ilişkilerin hukuki açıdan ele alınabilmesi bakımından önemli bir kanundur. Her ne kadar genel bir perspektifle hazırlanmış olsa da Türkiye'de aile içi şiddetin önlenmesini ve ailenin korunmasını amaçlayan modern bir metindir. Börü'ye göre (2017, s.59) bu kanun, aile içinde şiddet mağduru olan kişinin korunması ve şiddeti uygulayan kişinin konuttan uzaklaştırılması yönünde tedbirleri içermektedir. 2002 yılında uygulamaya dâhil olan Türk

Medeni Kanunu'nda toplumsal cinsiyet eşitliği temelinde şekillenmiş ve özel-kamusal alanda bu eşitliğin işlerlik kazanmasına katkı sunmuştur. Özellikle aile reisliğinin erkek olan eşte olması kaldırılmış, aile içi rollerde de kadın-erkek eşitliğini getirmiş ve boşanma durumunda mal varlığının paylaşımı konusunda gerekli hassasiyeti göstermiştir.

Kanunun kabul edilmesinden 10 yıl sonra ortaya çıkan eksiklikler yönetmeliklerle düzenlenmiş olsa da ihtiyacı tamamen karşıladığı söylenemez. Yönetmelikle beraber şiddete dair daha tanımlayıcı ve kapsamlı (fiziksel, cinsel, ekonomik ve psikolojik şiddet tanımlarını içermesi) hale getirilerek kanunun işlevi arttırılmaya çalışılmıştır. Şiddeti sadece fiziksel şiddet sınırlamasından çıkarıp hakarete uğramak, ekonomik açıdan eşinin maddi desteğinden mahrum kalmak ya da cinsel açıdan tecavüze uğramak gibi durumlarda da aile mahkemelerine başvurma ve korunma talebinde bulunabilmeyi (Kırbaş Canikoğlu, 2015, s.362) mümkün hale getirmiştir. 4320 Sayılı Kanun'da geçen şiddetin içeriğiyle ilgili tanımlayıcı unsurlar, kanunun uygulanması hakkındaki yönetmeliğin 4/e maddesinde şiddet başlığıyla yer almaktadır. Buna göre bireyin fiziksel, cinsel, psikolojik ya da ekonomik şiddet biçimiyle zarar görmesi, özgürlüğünün kısıtlanması, tehdit veya baskıya maruz kalması gibi açıklayıcı unsurların yer alması kanunun işlevselliği açısından oldukça önemlidir.

Psikolojik ve ekonomik şiddet olaylarıyla ilgili kanunda tedbir uygulanması yönünde kararlar olsa da 4320 Sayılı Kanun pratik çözüm üretmede sınırlı kalabilmektedir. Eşler arasında ortaya çıkabilecek kıskançlık, kişisel özgürlüğün aşırı derecede kısıtlanması ya da eşine karşı ekonomik açıdan gelir elde etmesini engellemesi, malvarlığına el koyması vb psikolojik ve ekonomik şiddetin ortaya çıktığı durumlarda, boşanma gibi yargı yoluna başvurma imkânı da çözüm dâhilindedir (Erdem, 2007, s.58-59).

4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanunun Uygulanması Hakkında Yönetmeliğin 2. maddesinde herhangi bir cinsiyet veya bağa vurgu yapmaksızın mağdurun aile içi şiddete maruz kalan bireyler olarak dile getirilmesi şiddetin diğer aile üyelerine de gelebileceğini ihtimal dâhilinde tutmuştur. Bununla beraber şiddetle ilgili her ne kadar aynı çatı altında yaşamasıyla ilgili vurgular ön plana çıksa da mahkeme yoluyla ayrılan, evli oldukları halde ayrı yaşayan kişiler tarafından da uygulanması yine kanunun kapsama alanına girmiştir (Özbilen ve Soygüt Arslan, 2012, s.369).

4320 Sayılı Kanun, 1998 yılında yürürlüğe girdikten sonra uygulanabilirliğini arttırmak amacıyla çıkarılan kanunlar kadın-erkek eşitliğini destekler nitelik taşımaktadır. Türk Medeni Kanunu, 2003 yılında revize edilen İş Kanunu ve 2005 yılında da Türk Ceza Kanunu'nun yenilenmesiyle beraber özel ve kamusal alanın toplumsal eşitlik temelinde

şekillenmesine önemli katkılar sunmuştur (Börü, 2017, s.60).

4320 Sayılı Kanun'un 1. maddesinde 2007 yılında yapılan değişiklikle beraber aynı konut içerisinde eşlerden herhangi birinin, çocukların veya diğer aile üyelerinin, aile içinde şiddetle karşı karşıya kalması durumunda, hukuki süreç işlemektedir. Kanun şiddet eyleminin faili olan eş veya diğer aile üyesiyle ilgili olarak(md/1);

- Şiddet ve korkuyla ilgili herhangi bir söz ve davranışta bulunmaması,
- Bulunduğu konuttan uzaklaştırılarak konutun diğer aile üyelerine tahsis edilmesi,
- Ayrı oturmaları durumunda ev veya işyerine yaklaşmaması,
- Aile üyelerinin eşyalarına zarar vermemesi,
- İletişim araçları üzerinden rahatsızlık vermemesi,
- Öldürücü, yaralayıcı silah vb. araçlarını kolluk kuvvetlerine teslimi,
- Alkol ve uyuşturucu madde kullanımıyla ilgili tedbirler,
- Bir sağlık kuruluşunda tedavi ve muayene olmak üzere başvuru yapması gibi birtakım tedbirleri içermektedir.

Medeni Kanun ile 4320 Sayılı Kanun arasında kapsayıcılık noktasında bazı farklılıklar olduğu görülmektedir. Medeni Kanun çok daha geniş ve nitelikli problemlere dönük bir kapsama sahipken 4320 Sayılı Kanun'un aile içi şiddet konusunda mağduriyet yaşayan kişilerin korunmasına dönük tedbirlerin alınmasıyla ilgili olduğu görülmektedir. 4320 Sayılı Kanun'un 1. maddesinin girişinde yer alan "Türk Medeni Kanunu'nda öngörülen tedbirlerden ayrı olarak…" diye başlayan cümlesiyle de ifade edildiği üzere, iki kanun arasında birini diğerinin yerine koymak gibi bir amacı yoktur. Medeni Kanun, evliliğin refah ve huzur içerisinde yürütülmesi amacıyla bir takım tedbirler alırken (mahkeme süreci, ispat problemi gibi) bazı durumlarda yetersiz kalabileceği göz önünde bulundurularak 4320 Sayılı Kanun'la bazı tedbirlerin alınması amaçlanmış (Badur, 2009, s.66-67) ve aile içi ilişkilerde ortaya çıkabilecek problemlere pratik çözümler üretilmeye çalışılmıştır.

4320 Sayılı Kanun kapsamında şiddet mağduru olan eşlerden biri, çocuklar veya aynı evde yaşayan diğer aile bireylerinin korunması ile ilgili olarak (aynı çatı altında yaşayan diğer aile bireyleri, kanunun görüşülme aşamasında Adalet Komisyonu'nda kapsam genişletilerek eklenmiştir) hazırlanmış olsa da temelde kadınları korumayı amaçlamaktadır. Ayrıca diğer aile bireylerinden kastedilen kişilerin açık bir şekilde ifade edilmemesi bir muğlâklık yaratmış (Erdem, 2007, s.50) ve geniş aileyi kasteden bir uygulamaya döndüğü görülmüştür.

4320 Sayılı Kanun ile ilgili en çok gündeme gelen eleştiriler kanunun adı ile içeriği arasında uyum olmamasıyla ilgili olmuştur. "Ailenin Korunması" adı ve vurgusuyla ortaya çıkan kanunun içeriğinde neredeyse tamamen aile içi şiddet konusunda alınması gereken tedbir ve uygulamalardan bahsetmektedir. Burada kanunun aileyi değil, aile içinde şiddet mağduru olarak ortaya çıkan kişiyi koruduğu görülmektedir (Badur, 2009, s.65).

4320 Sayılı Kanun birçok Ortadoğu ülkesine kıyasla oldukça önemli bir hukuki arayışın göstergesidir. Ortadoğu ülkelerinin birçoğunun böyle bir kaygıyı bile taşımadıkları bir dönemde Türkiye'nin bu yasayı yürürlüğe sokması, toplumdaki kadın hareketlerinin de etkisiyle mümkün hale gelmiştir. Bir kadının mahkemede şiddete maruz kaldığını kanıtlama hususunda herhangi bir sorumluluğunun olmaması, şiddet olayında eş için uygulanan eve yaklaşmama, şiddete uğrayan kadın ve çocukların sığınma evlerine yerleşebilmesi gibi tedbirler toplumsal açıdan yeni ve kadına yönelik olumlu bir bakış açısını ifade etmektedir (Berktay, 2010, s.54-55). Kanun, yürürlükte olduğu dönemde ailenin korunmasına önemli katkılar sunmuştur. Uluslararası kamuoyunun kadına yönelik politikalarda göstermiş olduğu ivmeyle paralel olarak Türkiye'de de daha kapsamlı bir kanunun çıkarılması elzem hale gelmiş ve 6284 Sayılı Kanun da bu ihtiyacın bir ürünü olarak ortaya çıkmıştır.

3.2.3. 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun

08.03.2012 tarihinde kabul edilip 20.03.2012 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak topluma kazandırılan "Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun" hem ulusal hem de uluslararası kamuoyunda geçerliliği ve niteliği açısından oldukça kapsamlı bir metindir. Tarih boyunca kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddet konusunda yaşanan tahribatı önlemeyi ve kadın-erkek eşitliğini daha adil ve sistematik bir şekilde tesis etmeyi amaçlayan 6284 Sayılı Kanun, bu alanla daha dinamik bir şekilde mücadele etmeye çalışmaktadır.

6284 Sayılı Kanun, 4320 Sayılı Kanun'la kıyaslandığında daha ayrıntılı bir metin olup tedbirler noktasında da geniş bir yelpazeye sahiptir. Şiddet mağduru olan kadın için koruyucu tedbirlerin getirilmesi, tedbirlerin uygulanma sürecinde azami süre olarak belirlenmiş herhangi bir sınırlamanın olmaması, tedbir uygulamalarında şiddetin gerçekleşip gerçekleşmediğine bakılmaksızın tehlike ihtimalinin yeterli görülmesi, sürecin koordinasyonu ve sürekliliği açısından idarenin bazı yetkilere sahip olması gibi birçok

yenilik ve çalışma bir arada yürütülmektedir. Ayrıca herhangi bir mağduriyet yaratmamak amacıyla, tedbirlerin gecikmeye mahal verilmeden uygulanması, tedbirlere uyum noktasında zorlama hapsi de dâhil olmak üzere tüm süreci göz önünde bulunduran bir kanun olma özelliğini taşımaktadır (Özbilen ve Soygüt Arslan, 2012, s.385).

Kanunun 1/b maddesinde; şiddet mağduru olan kişilere verilecek destek politikasının insan hakları temelinde, kadın-erkek eşitliğini gözeten, adaletli, etkin ve hızlı bir şekilde olacağı belirtilmiştir. Yine kanunun 1/ç maddesinde; kadına yönelik cinsiyet eksenli gerçekleşen şiddeti önleme ve mağduru koruma yönünde özel tedbirler uygulanacağı ve tedbirlerin ayrımcılık olarak yorumlanamayacağı yönünde belirtilen hususlar bu konudaki hassasiyeti de göstermektedir.

6284 Sayılı Kanun'un Uygulama Yönetmeliği'nin 30. maddesinde tedbir kararının verilmesi başlığında yer alan;

Tedbir kararı, Aile ve Sosyal Politikalar il veya ilçe müdürlükleri, ŞÖNİM, kolluk görevlileri ya da Cumhuriyet savcılarının başvurusu üzerine, hâkim, mülki amir ve kolluktan talep edilebilmektedir. Kararın ilk seferinde en fazla altı ay uygulanabileceği, devamında tehlikenin devam ettiğine kanaat getirilmesi durumunda tedbir süresi ve şeklinin değişebileceği ya da olduğu gibi devam edilebileceği belirtilmiştir. Bu durum tedbir kararının hızlı ve riskleri olabildiğince azaltan bir uygulama olduğunu göstermektedir. Ancak uygulamada sürenin uzatılması veya değiştirilmesi ile ilgili esas alınacak hususların daha kapsamlı ve somut adımlarla belirtilmesi, uygulamayı daha işlevsel ve yararlı hale getirecektir. Yine aynı maddenin 3. fıkrasında belirtilen koruyucu tedbir kararı için şiddetin gerçekleşip gerçekleşmediğiyle ilgili kanıt ya da belge aranmamaktadır. 4. fıkrada, şiddet uygulama tehlikesinin ortadan kalktığı durumlarda tedbirin kaldırılması kararının verilebileceği hususuyla ilgili daha sistematik bir çalışma yapılması gerekmektedir. Korunan kadın, bir süre koruma altında sağlıklı ve güvenli bir şekilde istihdam edilirken, karşı tarafın da bu süreçten nasıl etkilendiğinin, şiddet problemine dair herhangi bir destek alıp almadığının ya da bu süreçte ekonomik ve sosyal problemleriyle yüzleşme stratejilerinin anlaşılabilir bir şekilde belirlenmesi gerekmektedir.

6284 Sayılı Kanun'un içeriği beş bölümden oluşmaktadır. Bu bölümler "Amaç, Kapsam, Temel İlkeler ve Tanımlar", "Koruyucu ve Önleyici Tedbirlere İlişkin Hükümler", "Merkezlerin Kurulması, Destek Hizmetleri ve Kurumlararası Koordinasyon", "Mali Hükümler" ve "Çeşitli ve Son Hükümler" olarak ayrılmaktadır. Adından da anlaşılacağı üzere Kanun'un temel uygulanma politikası ikinci bölümü oluşturan koruyucu ve önleyici tedbirler etrafında şekillenmektedir.

3.2.3.1. Koruyucu Tedbirler

6284 Sayılı Kanun kapsamında şiddete maruz kalan kişinin veya çocukların korunması yönünde tedbir başvurusu, kanunun 3. maddesinde ayrıntılı bir şekilde belirtilmiştir. Bu tedbirlerin uygulanması yönünde karar verici olarak mülki amir(md/3);

- Şiddet mağduru kişiye ve varsa beraberindeki çocuklara barınma imkânı sunulması,
- Ekonomik açıdan geçici olarak destek sunulması,
- Ortaya çıkabilecek tahribatların etkisini azaltacak ya da destek niteliği taşıyan rehberlik ve danışmanlık hizmeti sunulması,
- Talep edilmesi ya da hayati bir tehlikenin olması durumunda geçici koruma altına alınması,
- Gerekli durumlarda, korunan kişinin çocukları varsa çalışma hayatına katılımını desteklemek amacıyla dört ay, kişinin çalışması durumunda ise iki aylık süre ile sınırlı olmak şartıyla, on altı yaşından büyükler için her yıl belirlenen aylık net asgari ücret bedelinin yarısını geçmemek üzere ve belgelendirmek koşuluyla Bakanlık bütçesinin ilgili tertibinden karşılanarak kreş imkânı sağlanması gibi tedbir kararları verebilmektedir.

Kanun'un 4. maddesinde hâkim tarafından verilecek koruyucu tedbirler;

- Mağdurun işyerinin değiştirilmesi,
- Kişinin evli olması durumunda müşterek yerleşim yerinden ayrı bir yerleşim yerinin belirlenmesi,
- Korunan kişinin talep etmesi durumunda tapu kütüğüne aile konutu olduğuna dair şerh konulması,
- Hayati tehlikenin olması ve alınan tedbirlerinde tehlikeyi önlemede yetersiz kalacağının anlaşılması durumunda kimlik bilgilerinin ve diğer bilgilerinin değiştirilmesi gibi kararları kapsamaktadır.

Tedbir kararının uygulanmasıyla ilgili olarak kanunun 10. maddesinin 4. ve 6. bentlerinde açıkça ifade edildiği üzere; kişi ve beraberindekiler için geçici olarak sağlanan barınma imkânları, Bakanlığın bütçesinden temin edilmektedir. Barınma yeriyle ilgili karar çıkması durumunda, Bakanlığa ait ya da Bakanlığın gözetim ve denetiminde olması esas alınmaktadır. Yetersizliğin olması halinde ya da acil durumlarda kamuya ait yurt, tesis gibi yerlerde barınma ihtiyacının geçici olarak karşılanabileceği de belirtilmektedir.

Kanunun 17. maddesinde geçici maddi yardım yapılmasıyla ilgili olarak yardım yapılma kararına istinaden 16 yaşından büyük olanlar için günlük; aylık net asgari ücretin otuzda biri hesaplanarak ödeme yapılması gerektiği belirtilmektedir. Ayrıca koruma altındaki kişi tek başına değilse, her bir kişi içinde belirlenen tutarın yüzde yirmisi ilave edilerek ödeme yapılması söz konusudur. Kanunun koruyucu hükümleri mağduru şiddetten korumayı amaçlarken aynı zamanda toplumsal yaşama adaptasyon sürecini de kolaylaştırma anlayışını benimsemektedir.

3.2.3.2. Önleyici Tedbirler

Kanunun şiddet kavramına kapsamlı bir bakış getirmiş olması oldukça önemli bir adımdır. Kadına karşı fiilen gerçekleşmiş bir eylem olmamasına rağmen, şiddet ihtimalinin bile değerlendirmeye alınıp kanunun kapsama alanına girmesi oldukça önemlidir. Eyleme dönüşmeden alınacak tedbirler sayesinde şiddetin önlenmesi, çıkabilecek tahribatları ortadan kaldırabilmektedir (Özbilen ve Soygüt Arslan, 2012, s.376). 6284 Sayılı Kanun'la adından da anlaşılacağı üzere temel olarak ailenin muhafaza edilmesi ve kadına yönelik şiddetin önlenmesi amaçlanmaktadır. Bu açıdan kanunun 2/d-e maddelerinde herhangi bir muğlâklığa yer vermeden belirttiği hususlar oldukça önemlidir. Şiddetin fiziksel, cinsel, psikolojik, sözel ve ekonomik açıdan ortaya çıkabilecek tutum ve davranışlar olduğunu ve özgürlüğünün keyfi olarak kısıtlanması ya da baskı unsurlarıyla mücadele etmek olduğu açıkça belirtilmektedir. Bununla beraber kanunun şiddet mağduruyla ilgili olarak, şiddet ihtimalinin olması durumunu da göz önünde bulundurması, önleyici bir refleks geliştirmek istediğinin göstergesidir.

Kanunun 5. maddesi hâkim tarafından verilecek önleyici tedbir kararlarının tamamını içermektedir. Hâkim tarafından verilmesi öngörülen önleyici tedbir kararları şunlardır(md/5);

- Mağdura karşı şiddet tehdidi, hakaret, küçük düşürme gibi söz ve davranışlarda bulunmaması,
- Yaşadıkları ortak haneden ya da bulundukları yerden uzaklaştırılması ve bir arada yaşanılan konutun korunan kişiye bırakılması,
- Korunan kişi/kişilere ve bunların ev, iş ya da okuluna yaklaşamaması,
- Çocuklarla ilgili ilişkilerin alınan karara bağlı olarak refakatçi eşliğinde bir araya gelinmesi, ilişkinin sınırlanması ya da kaldırılması,

- Korunan kişinin kişisel veya ev eşyalarına zarar vermemesi,
- Korunan kişiyle iletişim kurarak rahatsızlık vermemesi,
- Bulundurması ya da taşıması kanunen izinli olsa dahi verilen silahı kolluk kuvvetlerine teslim etmesi,
- Kamu görevinden dolayı silah taşıma zorunluluğu olan kamu görevlilerinin silahını kurumuna teslim etmesi,
- Alkol, uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanmaması ya da kullandığı maddenin etkisinde iken korunan kişiye yaklaşmaması, bağımlılığı varsa tedavi ve muayene olması gibi birtakım tedbir kararlarını içermektedir. Bu kararlarla birlikte hâkim, 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu ile 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu'nda geçen ilgili hususlarda da karar verme yetkisine sahiptir.

Kanun kapsamında verilen tedbir kararları, 8. maddede belirtildiği üzere ilk seferde en fazla altı ay müddetince verilebilir. Fakat şiddet veya şiddet ihtimali bulunması durumunda bu süre değişebilmektedir. *Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı* veya kolluk görevlilerinin talebi olması durumunda kararın süresi, şekli, değişimi veya kaldırılıp kaldırılmamasına karar verilebilmektedir.

Kanunda yer alan önleyici tedbirler, adım adım şiddet mağdurunun yaşadığı tahribatların iyileştirilmesi, problemlerinin giderilmesi ve risklerin ortadan kaldırılmasıyla ilgili kapsamlı basamaklardan oluşmaktadır. Bu süreçte şiddetin faili olan kişinin yasal birtakım yaptırımlarla karşı karşıya kalması hukuki açıdan kaçınılmazdır. Bu yaptırımın uygulanması da mutlak surette gerekmektedir. Ancak temelde kadın-erkek arasında yaşanan bu çatışmanın daha sağlıklı bir şekilde çözülebilmesi için problemin öteki tarafının da bu süreçte iyileştirilmesi, topluma kazandırılması ve ötekileştirilmemesi gerekmektedir. Kanunun amacı her ne kadar aile ve kadının korunması olarak görünse de gelecek tahayyülü açısından cinsiyetler arasında sürdürülebilir, sağlıklı ve üretken bir ilişki biçimini yaratmaktır. Şiddetin faili olan erkeğin de bu süreçle beraber dönüştürülmesi, iyileştirilmesi ve kazandırılması, kanunu daha verimli ve yerleşik hale getirecektir.

Tedbir kararları hem şiddetin gerçekleşmesi durumunda hem de şiddetin gerçekleşme ihtimalinin olduğu durumlarda verilmektedir. Gündelik hayatta sıkça başvurulan bir hukuki yaptırım uygulaması olan uzaklaştırma kararıyla ilgili olarak istatistikî verilere ulaşmak da oldukça zordur. Bu alanda yapılan bilimsel çalışmaların azlığı verilere ulaşmayı daha güç hale getirmektedir. Levent'in (2019, s.83-84) Adalet Bakanlığı'ndan elde ettiği veriler ışığında 2013-2017 yılları arasında Asliye ve Aile Mahkemelerinde 6284 Sayılı Kanun

kapsamında; 2013 yılında 60.026, 2014 yılında 71.710, 2015 yılında 82.336, 2016 yılında 92.106 ve 2017 yılında ise 99.475 onaylanan kolluk kuvvetleri kararı olduğunu belirtmiştir. 2013 yılından itibaren önemli bir artışın gerçekleştiği dikkate alındığında günümüzde bu oranın çok daha yüksek olduğu düşünülmektedir.

3.3. Aile İçi Şiddeti Önlemeye Yönelik Sosyal Politikalar

3.3.1. Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi (ŞÖNİM)

6284 Sayılı Kanun'un 14. maddesine istinaden kurulan Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri (ŞÖNİM)'ler 7 gün 24 saat hizmet veren, şiddetin önlenmesi ve tedbirlerin en verimli şekilde uygulanmasını sağlayan birimlerdir. Şiddetin önlenmesi amacıyla oluşturulan önleme-izleme merkezlerinin vermiş olduğu destek hizmetleri, aynı kanunun 15. maddesinde ayrıntılı bir şekilde belirtilmiştir. Buna göre bu merkezler genel olarak;

- Koruyucu ve önleyici tedbir kararlarıyla ilgili veri toplamak, sicil tutmak,
- Barınma, maddi destek, sağlık hizmetleri ve adli yardım gibi hizmetlerin koordinasyonunu sağlamak,
- Gerekli görülmesi halinde tedbir kararıyla ilgili uygulanması veya alınması yönünde başvuru yapmak,
- Şiddetin sonlandırılması amacıyla bireysel ve toplumsal çalışmalar yürütmek,
- Bu amaçla kurulan çağrı merkezlerinin yaygın hale gelmesini sağlamak ve STK'lerle bir arada çalışmak,
- Kişiye rehberlik etmek, toplumsal yaşama katılımı kolaylaştırmak,
- Tedbir kararlarının etki ve sonuçlarını izlemek, rapor hazırlamak,
- Şiddet uygulayan kişiye öfke, stres ve şiddet konularında kontrol ve baş etmeyle ilgili farkındalık kazandırmak amacıyla yapılan çalışmalar,
- Fiziksel ve ruhsal bozukluğun olması durumunda gerekli çalışmaları yürütmek,
- Mesleki açıdan rehberlik etmek gibi çalışmaları kapsamaktadır.

14 ilde pilot uygulamaları yapılan ŞÖNİM'lerin bir yönetmeliğe sahip olması 2016'yı bulmuştur. Türkiye'nin neredeyse tamamına yayılan bu merkezler şiddet mağduru kadınların başvurdukları ve destek aldıkları merkezlerdir. ŞÖNİM'ler kadına yönelik şiddetle mücadelede ülke genelinde oldukça geniş, sistematik ve belli bir koordinasyon içerisinde çalışan merkezlerdir. Bu merkezler kadınların ihtiyacı doğrultusunda sunulması gereken hizmetlere erişimde organizasyon görevini de üstlenmektedir. Sunulan bu

destekler genel olarak hukuki ve psikolojik alanlarla birlikte mesleki açıdan da gerekli yönlendirmeleri yapabilmektedir (Aysu, 2020, s. 123).

Kolluk güçlerinin desteği, herhangi bir ihbar, kadının başvurusu ya da Alo 183 hattıyla bu merkezlere getirilen ve yönlendirilen kadınlar genel olarak bir travma süreci içerisinde olduklarından hızlı müdahale ve hassasiyet oldukça önemlidir. Bu süreçte mağdur edilen kadınların durumunun hassasiyeti, merkezlerinde temel çalışma prensipleriyle paralel yürümektedir. Şiddetin yarattığı tahribat, oldukça karmaşık ve farklı boyutlarıyla ortaya çıktığından kadın ve erkeğin bilinçlendirilmesi tek başına yeterli değildir. Bu süreçle birlikte hukuksal açıdan çalışmaların yapılması, toplumsal farkındalığın oluşması ve bir sosyal politika olarak gündemde olması oldukça önemlidir. ŞÖNİM'lerin bu anlamda ortaya koyacağı performans ve uygulamaları, süreci doğrudan etkileyebilme gücüne sahiptir (Altıparmak, 2015, s. 454). Ailenin korunması ve kadına yönelik şiddetle mücadelede etkin bir şekilde kullanılan 6284 Sayılı Kanun kapsamında kurulan ŞÖNİM'ler hem kanunun etkisini arttırmayı hem de bir izleme merkezi olarak sürdürülebilir bir alan yaratmayı amaçlamaktadır. Bu kapsamda bu alanla ilgili istatistikler tutarak sorunun anlaşılabilir ve anlamlı değişkenlerinin ortaya çıkmasına destek olmaktadır. Ayrıca kanunun önleyici ve koruyucu tedbir olarak uygulanmasına işlerlik kazandırmayı hedeflemektedir.

ŞÖNİM'lerin koruyucu ve önleyici faaliyetlerinin yanında kadınların yaşadığı travmanın etkilerini ortadan kaldırmak amacıyla psikolojik destek sunulmakta ve bu kadınlar ekonomik açıdan da desteklenip mesleki alanlara yönlendirilmektedir (Altıparmak, 2015, s. 460-461). Bu merkezlerin sunduğu desteklerden biri de kadının yaşadığı travmatik deneyimleri azaltması, ortadan kaldırması ve geleceğe dair umutlarını yeşertmesidir. Ayrıca bu hizmetleri alan kadınların, gündelik hayatta bu durumla karşı karşıya kalabilecek diğer kadınlara da gerekli yönlendirme bilincine de sahip olabilmesi önemli bir kazanım haline gelebilmektedir (Yavuz, 2018, s. 162).

Şiddeti ortaya çıkaran nedenleri tek başına çocukluk dönemiyle ilişkilendirmek ya da bir iletişim problemi olarak ele almak eksik bir değerlendirmedir. Bu nedenlerle birlikte bireyin yetiştiği çevrenin ya da kişisel problemlerinin de göz önünde bulundurulması gerekir. Bu açıdan ortaya çıkan şiddet eylemlerinde ŞÖNİM'lerin sunduğu desteğin daha kapsayıcı olması gerekmektedir. ŞÖNİM bir tarafta mağdur edilen kadını korurken öte yanda şiddetin çok yönlü boyutlarının olabileceği öngörüsüyle mücadele etmesi gerekmektedir. Kadını şiddet alanından çıkarmak ve erkeği de uzaklaştırıp görmezden gelmek sorunu çözmeye yetmeyecektir. Erkek şiddetinin devam

edebilme ihtimali dikkate alınmalı ve mücadele yöntemleri de bu kapsamda daha geniş bir perspektifle oluşturulmalıdır (Altıparmak, 2015, s. 453). ŞÖNİM'ler 6284 Sayılı Kanunun uygulanma aşamasında etkin olduğu kadar bu alanla ilgili politikaların belirlenmesinde toplumsal yaşamla iç içe ve aktif bir şekilde çalışmalarını yürütür. Merkezlerin bir diğer önemli işlevi de aile içi şiddetin ortaya çıkardığı dezavantajların etkisini ortadan kaldırmaya yönelik eğitimler vermek, psikolojik destek sunmak, bağımlılık vb. durumlarda sağlık hizmeti alabilmesi noktasında gerekli koordinasyonları da sağlayabilmektir.

3.3.2. Kadın Sığınmaevleri

Kadın konukevi, sığınmaevi ya da kadın sığınağı olarak farklı isimlerde de olsa bu yapılar kadının içinde bulunduğu dezavantajlı durumu ortadan kaldırmayı ve şiddet, istismar, dışlanma ya da herhangi bir tehdit unsuruyla doğabilecek riskleri azaltmayı ve ortadan kaldırmayı amaçlamaktadır. Ekonomik açıdan desteğe ihtiyacı olan, temel barınma ve beslenme ihtiyacını gideremeyen kadın ve çocuklar için bir barınak ve koruma alanına dönüşen bu yapılar aynı zamanda bir rehabilitasyon ve yeni hayatına adaptasyon sürecinde de bir geçiş kurumu olarak faaliyetlerini yürütmektedir.

Sığınmaevleri "Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik" kapsamında faaliyetlerini yürütmektedir. İlgili yönetmeliğin 13/1 maddesinde; şiddete maruz kalan ya da böyle bir ihtimalin olduğu kadınlar ve beraberindeki çocukların bu hizmetten faydalanabileceğini dile getirmektedir. Ayrıca bu konukevlerine kabul, yine aynı yönetmeliğin 12/1 maddesine göre mülkî amir, hâkim, kolluk amiri tarafından yapılabileceği gibi ŞÖNİM'e yapılan başvurular üzerine de gerçekleşebilmektedir.

Şiddetle mücadelede her ne kadar temel amaç şiddetin ortaya çıkmasını engellemek olsa da şiddet eyleminin yaşanması durumunda da doğabilecek tahribatlara karşı birtakım yöntem ve kurumların da olması gerekmektedir. Sığınmaevleri de bu kapsamda şiddetle mücadelenin bir parçası olarak çalışmaktadır. Bu kurumların temel işlevi, şiddete maruz kalan ya da böyle bir risk altında olan kadın ve çocuklara güvenli bir barınak olmayı ve bu tahribat sürecini ortadan kaldırmayı amaçlayan bir geçiş kurumu olmaktır (Demirbilek, vd., 2020, s. 312).

Sığınma evlerinin çoğu gelişmiş ülkelerde devlet tarafından desteklenmektedir. Bu yerler bağımsız kadın yapılanmalarıyla organize olabildiği ve devletin maddi destek

sunabildiği ölçüde işlerlik kazanabilmektedir. Bağışlarla ve uluslararası kuruluşların desteğiyle finansman ihtiyacını karşılayan sığınma evleri, kadına karşı şiddet konusunda sorgulayıcı ve eleştirel bir yaklaşım sunarken erkek egemen toplum yapısını irdeleyerek politik değişime de önemli katkılar sunmaktadır (İlkkaracan, 1996, s.81).

İkinci dalga feminist hareketle birlikte ortaya çıkan sığınak fikri, kadına yönelik şiddetle mücadelede devletin kurumsal gücünü de aktifleştirmesini ve bu anlamda sürdürülebilir bir politikaya dönüşmesini sağlamıştır (Bayrakçeken Tüzel ve Gediz Gelegen, 2010, s. 44). Kadın ve kız çocuklarının insan hakları, Viyana Bildirgesi'nde ifade edildiği üzere evrensel insan haklarıyla bir bütünlük içerisinde ayrılmaz, bölünmez ve devredilmez parçasıdır. Ayrıca bildirge toplumsal cinsiyete bağlı şiddet ve diğer şiddetle ilgili olarak bunun sonlandırılması ve kadınların etkili bir şekilde korunmasıyla ilgili devleti sorumlu kılmıştır. Kadın sığınakları da bu sorumluluklardan biri olarak ortaya çıkmakta ve çeşitli biçimlerde mağduriyet yaşayan kadın ve çocuklara hizmet vermeyi amaçlamaktadır. Sığınak kavramının ortaya çıkışı da tam da bu eşitsizlik ve problemle mücadelenin devamı olarak karşılık bulmaktadır (Erim ve Yücens, 2016, s.541).

Sığınmaevleri çoğu zaman şiddet ve baskıdan dolayı çaresizlik yaşayan ve bu süreçte ortaya çıkan ihtiyaçların karşılandığı güvenli mekânlardır. Birçoğu ekonomik ve psikolojik destekten mahrum olan kadın ve çocuklar için bu kurumlar kendilerini iyileştirebilmeleri ve yeni hayatlarına hazırlanabilmelerine imkân sunmaktadır (Demirbilek, vd., 2020, s. 335). Şiddetin aynı zamanda patolojik bir dışavurum olduğu da dikkate alındığında sığınmaevlerinin koruyucu tarafının hayati önemde olduğu görülecektir.

Sığınmaevlerinde kadınların birçok açıdan desteklenmesi sonraki yaşamları içinde belirleyici etkiler yaratabilmektedir. Kadınların güçlendirilmesi, yaşadıkları endişe ve kaygıların yarattığı travmaların giderilmesi ve psikolojik desteğin de uzman personeller tarafından verilmesi oldukça önemlidir. Ayrıca şiddet, toplumsal cinsiyet ya da ataerkilliğe dair konular hakkında yapılacak bilinçlendirme ve farkındalık çalışmaları bu süreci daha verimli ve nitelikli hale getirecektir (Aşkın ve Aşkın, 2017, s. 202). Taşkale ve Soygüt'e (2016, s. 10) göre, sığınmaevleri kendi içinde farklı grupları barındırabilmektedir. Bu kadınlar fiziksel ve sözel şiddete maruz kaldıkları gibi ekonomik, duygusal ya da cinsel şiddete de maruz kaldıkları görülmektedir. Bu kurumlar şiddete maruz kalan kadınların hayatlarını yeniden kurabilmeleri amacıyla onları destekleyen ve yol gösteren bir geçiş kurumu olma özelliği taşıdığından sözü edilen kurumların daha işlevsel ve farklılıklara cevap üretebilecek nitelikte olması oldukça önemlidir.

Kadınların geçici bir süreliğine kaldıkları sığınmaevlerinin kadına yönelik şiddetle

mücadelede tek başına yeterli bir araç olduğu söylenemez. Ancak yine de 1971 yılında ilk olarak İngiltere'de kurulan bu barınma mekânları mücadele için oldukça önemli bir araçtır (Diner ve Toktaş, 2014, s. 112). Ülkemizde sığınmaevlerinin sayısının ve niteliğinin arttırılması şiddetin etkilerini ortadan kaldırması açısından oldukça önemlidir. Sivil toplum örgütlerinin, yerel ve merkezi yapıların bu konuda ortaya koyacağı özveri kadınları toplumsal yaşama yeniden dahil etmenin de imkanlarını belirleyecektir (Demirbilek, vd., 2020, s. 344).

Şiddet karşısında güçsüzleşen, özgüvenini kaybeden kadın aynı zamanda kaynaklara erişim noktasında da sıkıntılar yaşayabilmektedir. Kadına yönelik şiddetle mücadelede bir sosyal politika aracı olarak sığınmevlerinin etkin ve işlevsel olması bu sürecin önemli bileşenlerinden biridir (Aşkın ve Aşkın, 2017, s. 192). Şiddet sonrası ortaya çıkabilecek temel barınma ihtiyacının giderilmesi sorunu, sonraki aşamalarda şiddetle mücadeleyi de kolaylaştırabilmektedir.

Sığınmaevlerinin tümü okuma-yazma ve mesleki kurs imkânı sunmasının yanında kadınların iş bulması noktasında da destek sunmaktadır. Bu hizmetler sığınmaevleri ile eğitim kurumları arasında yapılan anlaşmalarla yürütülmektedir (Diner ve Toktaş, 2014, s.126). Maybek'e (2019, s.186) göre kadınlar sığınmaevlerinden ayrıldıktan sonra psiko-sosyal desteğe ulaşmaları daha güç hale gelmektedir. Ayrıca kadınlar burada kaldıkları süre içerisinde yeterli düzeyde mesleki rehberlik alamadıklarından dışarı çıktıklarında güçsüz kalabilmektedir.

Sığınmaevlerinin bazıları bağımsız çalışmaktadır. Kurumsal olarak hizmet veren diğer sığınmaevleri gibi şiddet mağduru kadın ve çocukların kalabilecekleri temel barınma, giyim, beslenme, çocuk bakımı ve danışmanlık hizmetleri ihtiyaçlarını gidermektedir. İç işleyişi konusunda özerk hareket eden bu sığınmaevlerinin finansman kaynağını bağışlar ve uluslararası kuruluşların destekleri oluşturmaktadır. Özerk sığınmaevlerinin dışında yarı özerk ve belediyeler, vakıflar ya da hükümetler tarafından açılan sığınmaevleri de bulunmaktadır (Öztürk, 2008, s.128-129). Sığınmaevlerinin temel amacına hizmet etmek koşuluyla, sivil toplum örgütlerinin ve yerel girişimcilerin destekleriyle yaygınlaştırılması bu alandaki ihtiyaçların giderilmesi açısından önemlidir.

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (2022), 2021 yılında sayısı 149 olan kadın konukevlerini 2022 yılında 154'e çıkarmayı planlamaktadır. Bakanlığın 2022-2026 Stratejik Planı dâhilinde her yıl bu sayıyı beşer arttırarak 2026 yılında 174'e çıkarmayı hedeflemektedir. 3624 kişilik kapasiteye sahip olan kadın konukevlerinin 112'si Bakanlığa bağlı olarak hizmet vermektedir. Konukevleri ortalama

%75'lik doluluk oranıyla faaliyetlerini yürütmektedir.

3.3.3. Sivil Toplum Örgütleri

Sivil toplum kamusal alandaki aktörlerin genel durumunu gösteren bir yapı olarak ifade bulmaktadır. Kamusal alan devletin hâkim olduğu bir alan olarak tanımlanırsa buna bağlı olarak devletin resmi/yarı resmi örgütleri de sivil toplum alanı olarak tanımlanmaktadır (Yelken, 2005, s. 94). Sivil toplum her ne kadar devletle bir bağ içerisinde olsa da aynı zamanda sorgulayıcı ve agresif bir hareket alanına da sahiptir. Demokratik yaşamda mevcut sistemlerin öngördüğü uygulama ve söylemlerin de kamusal alanda tartışılabildiği ve yeniden üretime sunulduğu bir alan olma özelliğini de taşımaktadır.

Tarih erkeklerin hükümranlığını sürdürdüğü bir dünyada, hak ve eşitlik arayışı içerisinde olan kadınların mücadeleleriyle doludur. Fransız Devrimi ile başlayan bu mücadele II. Dünya Savaşı'ndan sonra daha belirgin hale gelmiştir. Bugün dünyadaki kadın hareketleri, ulusal ve uluslararası politikalarla ve sivil toplum örgütlerinin aktivist mücadeleleriyle tam bir eşitlik arayışı içerisindedirler (Börü, 2017, s.45).

Tarihsel süreç içerisinde sivil toplum örgütleri kadın hareketini daha görünür hale getirmiş ve bu alana önemli katkılar sunmuştur. Örneğin, Avrupa'da kadın hareketlerinin belirgin hale gelmesinde temel motivasyonu özgürlük ve eşitlik gibi talepler oluştururken Amerika'da ekonomik, sosyal ve siyasi açıdan tam bir eşitlik arayışıyla şekillenmiştir (Karaman ve Dalkıran, 2021, s. 96). Türkiye'de de önemli alanlarda faaliyet yürüten kadın sivil toplum örgütleri dünyadaki yapılanmalarla benzer motivasyon araçlarına sahiptir.

Gelişmiş ülkelerde sivil toplum kuruluşları sosyal hizmetlerin yerine getirilmesinde oldukça etkin bir role sahip olmasının yanında Gayrisafi Milli Hâsıla (GSMH) içinde de önemli bir paya sahiptir. Türkiye'de sivil toplum kuruluşları merkezi bir planlamayla çalışmalarını yürütürken gelişmiş ülkelerde bu çalışmalar yerel yönetimler eliyle yürütülmektedir (Dal ve Akbaş, 2020, s.525). Sivil toplumun devletin karşısında durması, herhangi bir bağımlılık içerisinde olmaması ve kendine ait özerk bir alanla hareket etmesi oldukça önemlidir. Gönüllü bir birlikteliği oluşturan bu yapılar devletin demokrasiyle olan bağını da güçlendirmektedir (Hışım, 2016, s.220). Sivil toplum temel hareket alanı olarak siyasal iktidarın karşısında konumlansa da çoğu zaman toplumsal yaşamın köklerine nüfuz etmiş ve varlığını iktidarın söylemleriyle özdeşleştirmiş yanlışlarla da mücadele

etmektedir. Özellikle kadın hareketlerinin mücadele alanı aynı zamanda tarihsel dokuyla işlenmiş bir ataerkil yapıyla da karşı karşıya kalmayı gerektirmiştir.

1979 yılında kabul edilen CEDAW, kadın örgütlerinin gösterdiği çabayla 1985 yılında ülkemizde de imzalanarak devlet bu mücadelede sorumluluk almış ve buna bağlı olarak sivil yapılanmaların da artmasına katkı sunmuştur (Sallan Gül,vd., 2017, s.201). Türkiye'de birçok feminist örgüt başta aile içi şiddet olmak üzere ataerkil yapı etrafında şekillenen kadına yönelik şiddetle mücadelede etkin bir şekilde rol almıştır. Bu örgütler aile içinde, kamusal alanda ya da gündelik sosyal yaşamda kadınların karşılaştıkları şiddet, eşitsizlik ve insan hakkı ihlali gibi konular etrafında sistematik bir şekilde mücadele etmişlerdir (Sallan Gül,vd., 2017, s.204).

Her toplumun kendi sosyolojik özgüllüğüne bağlı olarak şekillenen yatay, dikey ya da bunların bileşimleriyle oluşan örgütlenmeler gerçekleşebilmektedir. Bu yapılar devlet ile toplumu ayrıştırmanın aksine bir etkileşim zemininde buluşabilmektedirler (Akşit, 2005, s.66). Türkiye'nin uzun bir dönem boyunca yaşadığı şekilci modernizmin bir sonucu olarak toplumsal inşa süreci de bu gereklilikleri tam olarak icra edememiştir. Buna paralel olarak ülkemizde sivil toplum kavramı da doğal akışını ve amacını yerine getirememiştir (Ercan, 2002, s.76). Birçok alanda olduğu gibi kadın hareketleri de bu içselleştirilememiş bakış açısından etkilenmiştir. Kadına yönelik şiddetle mücadelede sivil toplumun ortaya koyduğu performans kendini çok da geçmişe götürememiştir.

Demokrasi kavramı, demokratik hukuk devleti ekseninde işlerlik gösteren kurum ve biçimsel sistemlerden ibaret değildir. Demokrasi sahip olduğu organlarıyla hakikat arayışı içerisine girerken üzerine temellendirdiği siyasal ağla birlikte değerlerin özgürce dolaşabilmesine, konu ve katkıların temel haklarla bir arada şekillenmesine bağlıdır (Habermas, 2002, s. 49). Demokrasi için sorulabilecek en ilginç soru öteki olarak ifade edilen sosyal gruplarla nasıl ilişki kurulduğudur. Bu süreç öteki olarak tanımlanan kadın, işçi, din ya da herhangi bir etnik grupla nasıl ilişki kurulduğuyla ilgili bir durumdur (Göle, 2005, s.204).

Touraine (2004, s.200) demokrasinin ancak bireylerin kendilerini öteki olarak hissetmedikleri, evrensel olanla yöresel olanın bir arada olabildiği ya da bağdaşabildiği ölçüde var olabileceğini dile getirmektedir. Bu da herkesin kendini bütünüyle bir topluluğa ait hissetmesi ve bütünleşebilmesiyle mümkün hale gelebilmektedir. Cinsiyet, sınıf, siyasal farklılıklar gibi ayrışmayı besleyen unsurlar aynı zamanda bütünleşebilmenin önündeki engellerdir.

Dönüşen dünya içerisinde toplumsal yaşamı en üst perdede yeniden ele alan

toplumlar öteki dünyaya ait garantiler ya da mevcut düzenle yaşamı meşrulaştırmak yerine insani hareket, eylem ve ilişkiler ağıyla tanımlamaya çalışır (Touraine, 1999, s.43). İnsani öncelikler yeni toplumsal hareketler için bir hareket alanı oluşturur. Toplumsal normların dayatmacılığı ya da hâkim cinsiyet politikalarının sahip olduğu dokunulmazlık yeniden tanımlanmaya ihtiyaç duyulan kavramlara dönüşür.

Kadın kimliği üzerine odaklanan feminizm, mücadelenin sivil toplum ayağının şekillenmesinde oldukça etkili olmuştur. Kadın hareketleri sayesinde özel alana hapsolmuş olan kadına yönelik şiddet problemi kamusal ve siyasal alanda da tartışılabilir ve üzerine düşünülebilir bir konu olarak gündeme taşınmıştır (Sallan Gül, vd., 2017, s.204). Sivil toplum örgütleri, demokratik toplumların kadına yönelik şiddet ve insan hakkı gibi konularda sosyal gözlemler, deneyimler ve saha verileriyle oluşturdukları raporlar ve analizler sayesinde, iktidarlara yol gösterici olmanın yanında demokratik talepler de oluşturabilmektedirler.

Toplumsal bilinci geliştirmek ve devlet otoritesini bu alanda işler hale getirmek, kadına yönelik şiddetle ilgili yapılan araştırmalar, veriler ve gözlemlerle mümkün olabilir. Aile içi şiddet konusunda daha belirgin çalışmaların yapıldığı ülkelerde, sığınma evlerinden tutun da şiddet mağduru kadınlara yönelik sağlık ve sosyal hizmet imkânı gibi geniş ve kapsayıcı yasal düzenlemelerin olduğu görülmektedir (İlkkaracan ve Gülçür, 1996, s.36). Kadına yönelik şiddetle mücadele amacıyla kurulan sivil toplum örgütleri, gerek Türkiye'de gerek dünyanın birçok ülkesinde hükümetlerin kadın konusunda belirledikleri politikalarda söz sahibi olmayı başarmışlardır.

Türkiye'de kadına yönelik dayanışma ağları ve sivil toplum örgütleri kadınları bilinçlendirmeye ve korumaya yönelik politikalar üretirken aynı zamanda gündelik hayatta da kadının etkin ve eşit şartlarda toplumsal yaşama katılımına destek olmaktadır. Mor Çatı Kadın Sığınma Vakfı, KADEM, Şefkat Der, KAMER Vakfı, Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı (KEDV), Kadın Dayanışma Vakfı, Kadın Adayları Destekleme Derneği (KA.DER) gibi bir çok sivil toplum kuruluşu bu alanda çalışmalarını yürütmektedir. Toplumsal cinsiyet eşitliği, kadına yönelik şiddet ve ataerkil yaşam biçiminin oluşturduğu baskı ve ötekileştirmeye karşı örgütlü ve sistematik bir yapıyı teşkil eden bu kuruluşlar her geçen gün daha da etkin hale gelmektedirler.

4. AİLE İÇİ ŞİDDET OLGUSUNUN AÇILIMI

4.1. Ataerkil Yaşamın İdeolojisi

Eril yaşamın kurduğu düzende, kadına bir anne, sevgi dolu bir insan ya da toplumun olumladığı birçok sıfat yakıştırılsa da insanlık erkeği her zaman daha değerli ve öncül hale getirmiştir. Toplumun dini, kültürel ve sosyal yapısını kuşatan bu algı, kız çocukları da dâhil olmak üzere toplumun çoğunluğu bu ayırdediciliğin farkına varır. Yaptığı gözlemler ve tabi olduğu düzen içerisinde çocukluğundan itibaren erkekler gibi olma isteği ve özentisi, kız çocuğu için haklı bir gerekçeye dönüşür (Horney, 2017, s.92).

Kuyucu'ya (2013, s.81) göre, sosyal cinsiyet, toplum ve kültür tarafından biçimlenirken her iki cinsiyet tarafından da roller, haklar, görevler, sorumluluklar ve davranışlar içselleştirilir. Bireyler sosyalleşme araçlarını gözlemleyerek, modeli elde ederek ve bu şekilde öğrenerek sosyal cinsiyet kimliği oluştururlar. Bu bağlamda toplumsal cinsiyet kavramı, belirlenen ve tanımlanan roller, görevler, sorumluluklar ve davranışlar, toplum ve kültürün formuna göre şekillenip her iki cinsiyet tarafından da içselleşmesine olanak tanır.

Toplumsal normlar bireyler için yeni sınırlamalar getirmektedir. Mesela, kadının bedeninin denetlenmesi kamusal alandaki hareket tarz ve biçimleri toplumsal normlar tarafından belirlenmektedir. Özellikle toplumda geçerlilik normu oldukça yüksek olan kadın-namus ilişkisi oldukça belirleyici bir kriterdir. Bu ölçüt çoğu toplumda öylesine güçlü bir yaptırım gücüne sahiptir ki erkeklerle beraber kadınların da tepkisiyle karşılaşabilmektedir (Kara ve Gürhan, 2013, s.78).

Son dönemlerde yaşanan en büyük çelişki, kamusal alan ile özel alan arasındaki tutarsızlıktan kaynaklanmaktadır. Kadın-erkek eşitliği iş, eğitim veya hukuk gibi toplumsal yaşamın ortak paydalarında içselleşmiş gibi görünse de özel alanda bu durum tersi bir denkleme dönüşmektedir. Kamusal alanda toplumsal cinsiyet eşitliğine aykırı bir durumun sergilenmesi halinde ortaya çıkan kitlesel tepki, kamuoyunun her kesimi tarafından sahiplenilmekte ve kadına karşı yapılan haksız uygulama istisnasız tepkiyle karşılanmaktadır. Fakat özel hayatta aynı hassasiyetin olmadığı, aksine ataerkil kodların mevcut haliyle işlediği görülmektedir (Bora ve Üstün, 2005, s.83). Bireylerin yaşadığı bu ikircikli durum kamusal alan ile özel alan arasında derin bir çelişkiye dönüşmektedir.

Dünyanın birçok yerinde cinsiyet ayrımı kamusal alan ile özel alan ayrımı üzerinden

yapılmaktadır. Kadın ve erkek arasındaki ilişkilerin çeşitliliğine bakılmaksızın kamusal alanda erkek varlığını sürdürürken özel alanın işlevleri de kadına yüklenmiştir. Akrabalık bağlarını işlevsel hale getirmek, ilişkileri güçlendirmek kadına tanımlanmış görevler olurken ev dışında çalışma, ihtiyaçları giderme sorumluluğu da erkeğe yüklenmiştir (Reiter, 2016, s.301). Özel alan, kadınların kendilerine özgü ayrıcalıklarla vakit geçirebildikleri yaşam alanlarına dönüşürken; erkekler ekonomi, politika veya inanç ekseninde varlıklarını yürütmüş oldukları kamusal alanlarda daha çok etkileşim içerisine girmektedir (Reiter, 2016, s.277). Günümüzde kamusal alan erkeğin kontrolünden kısmen çıkmış olsa da kadını özel alanla sınırlamaya çalışan ataerkil yapının ortadan kalktığını söylemek oldukça zordur.

Cinsel bölünmede (geleneksel cinsiyete dayalı işbölümünde) erkekler resmi ve kamusal alanlarda, temsil, şeref, hediye, tehdit ve cinayet mübadelelerinde toplumun sembolik sermayesinin korunması işini üstlenirken (öte yanda bir mübadele nesnesine dönüştürülen) kadınlar, toplumsal düzenin kabiliyet ve isteklerini edinmeye zorlanmaktadır (Bourdieu, 2015, s.65). Kadının aile içinde yüklenmiş olduğu rol, herhangi bir ücrete tabi olmadan sunmuş olduğu hizmetle beraber toplumsal açıdan onları diğer kadınlarla fiziksel olarak bir araya gelmekten alıkoymaktadır. Ona boyun eğmeyi dayatan ataerkil toplum inançlarıyla ruhunu, evlilik öncesi perhizle cinselliğini ve evlilik sonrasında çocuk doğurmayla da bedenini hapsetmeyi başarır (Costa, 2015, s. 43).

Erkeklik hegemonyası, gündelik hayatın kılcal damarlarına kadar nüfuz etmiş ve kadınları da bu politikayla kuşatmıştır. Okulu bitirip mezun olan kadın, iş hayatına dâhil olduğunda başarılı olabilmek ve mesleğinde ilerleyebilmek için iş hayatında aynı politikayla karşılaşmaktadır. Tıpkı erkekler gibi katı, sert ve duygularından arınmış olarak ve modern yaşamın mantığını içselleştirerek iktidarın eril bedenini kuşanmış olur (Cengiz, vd., 2004, s.56-57). Cinsiyet eşitsizliğinin bu denli içselleştirildiği bir toplumda bireyleri kadınsı ya da erkeksi özellikler temelinde ele almak iş hayatında bir dayatma halini alırken kadın işi – erkek işi şeklindeki ayrım çoğu zaman görünmez bir engele dönüşür. Kadının yönetici pozisyonuna gelmesini engelleyen bu kalıp ve önyargılar ‘Cam Tavan’ kavramıyla tanımlanır. Tüm engellemelere rağmen yönetici olarak görev yapan kadınlar da çoğu zaman hemcinslerinin ilerlemesine engel olurlar. Hemcinslerine karşı göstermiş olduğu katı, buyurgan ve engelleyici tutum “Kraliçe Arı Sendromu” olarak ifade edilebilir (Özkan, 2020, s. 127). Bu hegemonik kültürün etkisiyle kadın da kadına şiddet uygulayabilmekte, onu engelleyebilmektedir.

Devlet, teorik olarak tüm vatandaşlarına eğitimde fırsat eşitliği sağlamış olsa da

bölgeler arasında bazı farklılıklar vardır. Mesela, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde kız çocukları farklılıklarla ve eşitsizliklerle daha çok karşılaşabilmektedir. Kentleşmeyle beraber olanakların daha yaygın hale geldiği yerlerde, bu eşitsizliğe karşı direnç sergilemek daha kolay hale gelmektedir (Kara ve Gürhan, 2013, s.77-8). Bununla birlikte kadınların toplumsal yaşamdan soyutlanması, örtünmesi, eve kapatılması gibi geleneklerin sadece Doğu toplumları ve İslam'la bütünleştirilmesi, Hristiyan teolojisinin kadın üzerindeki dogma anlayışının görmezden gelinmesine hizmet etmektedir (Berktay, 2014, s.87). Bu durum toplumun dini ve kültürel kodlarını oryantalizmin nesnesi haline getirirken gündelik yaşamı da tahribat, küçümseme, dışlama ve geri kalmışlık simülasyonuyla kuşatmaktadır.

Erkeklik, toplumun içselleştirdiği davranış kalıplarıyla şekillenir ve gizil bir şekilde içselleşir. Erkek daha doğmadan var olan erkeklik kalıpları onu bekler ve sonrasında farkına bile varmadan kuşandığı bu kimlik, hayatının her alanına yayılır. Bu belli standartları içeriyormuş gibi görünse de kültürel farklılıklar, yaşam biçimleri ve toplumsal normlarla beraber farklılaşabilmektedir. Mesela, tespih sallayıp ceketini omuzlarına atmak, şık takım elbisesiyle barda oturmak ya da yeni telefonu ve araba anahtarını masaya koymak gibi farklı davranış setleriyle şekillenmektedir (Cengiz, vd. 2004, s.57).

Günümüzde anatomi tek başına bir fark yaratmak için yeterli değildir. Ancak erkeklerin şiddet davranışları mevcut koşullar altında bir realite haline gelmektedir. Fakat tüm erkeklerin potansiyel olarak acımasız olduğu ve tüm kadınların itaatkâr olduğu iddiası, bazı erkeklerin neden (diğerlerinden daha fazla) şiddet ürettiği/uyguladığı sorusuna cevap üretemediği gibi kadınların da hiçbir zaman herhangi bir biçimde şiddet kullanmadıkları gibi bir genellemeye gidilemez (Martinez, 2011, s.150).

Erkekler ataerkil toplumda ailenin reisliği rolünü benimsedikçe, tarihsel olarak miras alınan kadın, çocuk ve erkek deneyimi de daha çelişkili bir konuma doğru şekillenmeye başlamıştır. Kapitalizm öncesi toplumda aile fertlerinin her biri bu sisteme katkı sunarken aynı zamanda köle topluluğunun sömürülen nesnelerine dönüştürmüştür. Erkekleri fabrikaya taşıyan kapitalist sistem, kadın ve çocukları da eve hapsetmiştir. Erkeğin ürettiği iş gücü emeğin ve ev ekonomisinin temeline dönüştükçe ataerkil yaşam biçimi de varlığını kalıcı hale getirmiştir (Costa, 2015, s.19). İşin evden ayrılması, girişimci için gerçek bir özgürlük, tutsaklıklarından kurtulup ihtiraslarının ve yapmak istediklerinin sınırlarını daha yukarıya çıkarabilmesi anlamına gelmektedir. İçinde bulunduğu en küçük cemaat (aile)'le olan bağlarını daha cüretkâr bir şekilde sınayabildiği fütursuz bir karşı çıkışa doğru şekillenmektedir (Bauman, 2017, s.36).

Toplum düzeni içerisinde şekillenen iş bölümü ve cinsiyetler üzerinden meşru kılınan toplumsal baskı iki farklı habitusa dönüştürülmektedir. Erkek genel olarak öküzün boğazlanması, hasatın kaldırılması, sabanı kullanması gibi tehlikeli işlerle anılırken, kadınlara ev işleri düşer. Bu daha çok çocuk bakımı, hayvan bakımı ya da bahçeyle ilgili olan işlerdir. Kadınlar, toplumsal tahakküm aygıtları kulaklarına neyi fısıldıyorsa ancak onu olabilmektedirler. Genel olarak bu fısıldama onları değersiz, alçak ve bükük hale getirmenin uğraşındadır (Bourdieu, 2015, s.45). Tarihsel arka planda ataerkil yaşam biçimini besleyen, destekleyen yaklaşımların da oldukça sığ ve eksik bir perspektife dönüştüğü görülmektedir. Fiziksel özellikleri sayesinde erkeğe avlanma sorumluluğu yükleyen ilkel koşullar ona bu süreçte becerilerini geliştirme, işbirliği ve sosyalleşme fırsatı sunarken evde ya da mağarada tüm çaresizliğiyle onu bekleyen kadına da çocuk doğurma, büyütme rolünü yüklemesiyle bu tarihsel kurgunun tamamlanması oldukça zordur. Bir tarafta kendini geliştiren, dönüştüren erkek varken insan türünün diğer yarısının hesaba katılmamış olması da değerlendirmeyi güvenilmez hale getirmektedir (Slocum, 2016, s. 43-44).

Modern toplumda iktidar varlığını toplumsal yaşama dikte ederken kullandığı beden yine erkeğin bedenidir. Toplumsal nüfuz alanını genişletme çabasıyla erkek bedenini itaatkâr ve eril bir araca dönüştürürken aynı zamanda kullandığı erkek bedeninin de başka bedenlere aynı dayatmacı politikayı uygulamasına olanak sağlar. İktidar varlığını sürdürebilmek ve yaşam alanını genişletmek için erkek bedenine bu hakkı tanır (Cengiz, vd. 2004, s.56). Ataerkil toplum yapısı, erkek dünyasına göre şekillenirken toplumsal kalıplar da kitle iletişim araçlarıyla güçlendirilir. Televizyon bu yapının köklü hale gelmesinde önemli bir role sahiptir (Türkoğlu, 1996, s.39). TV programlarında ön plana çıkan yemek, magazin, pembe diziler gün boyunca ev kadınının algılarını dönüştürürken aynı zamanda belirlenen roller de kadının imge dünyasını şekillendirmektedir.

Türkoğlu'na (1996, s. 39) göre, günümüzde internetin yaygın hale gelmesi, sosyal medya gibi sanal yaşam alanlarına olan rağbeti arttırsa da televizyon film, haber, dizi, magazin gibi zengin yelpazesiyle hala hayatımızın temel eğlence kaynağı olarak önemini korumaktadır. Televizyon programlarının planlanması çoğu zaman mevcut ataerkil sistemle uyumlu bir şekilde yürütülmektedir. Gündüz programlarını izleyenlerin daha çok ev kadınları olacağı öngörüsüyle hazırlanan pembe diziler, eğlence, magazin ve dedikodu programları kadın dünyasını beslerken; haberler, yoğun tartışma programları gibi daha çok kamusal alanı ilgilendiren konular da erkeklerin izleyeceği saatlerde sunulmaktadır. Bu planlama bile toplumsal cinsiyet rollerinde belirleyici etkiler yaratmaktadır.

Medyanın kadını konumlandırma biçimi toplumun kadını tanımlamasında doğrudan belirleyici bir unsurdur. Medya amacına hizmet eden ve haber niteliği taşıdığını düşündüğü herkesi ev kadını, iş kadını, köylü ya da kentli, sanatçı ya da şarkıcı olsun fark etmeksizin gündemine taşıyabilmektedir. Haberlerinde kadını kullanırken kullandığı dil ve görsel materyallerle cinsiyetçi bir ayrılığı teşvik etmekte ve özel yaşamın dokunulmazlığını ihlal ederek kadınların özgürlük alanını kısıtlamaktadır. Birtakım varsayım ve genellemelerle kadınların yaşam tarzını ve ahlakını sorgularken önemli ve deneyime sahip kadınları da görmezden gelebilmektedir (Kuyucu, 2013, s.81-82). Haber içeriklerinde çoğu zaman temel konunun etrafında şekillenen bu ayrıştırıcı dil birtakım sunum pratikleriyle üzerinde durulmaması gereken önemsiz bir konu olarak yansıtılabilmektedir. Örneğin bir film ya da dizide meşru bir gerekçeyle herhangi bir olaya kızmış ya da öfkelenmiş erkek oyuncunun bir kadını tokatlayarak şiddet uygulamasını önemsizleştirerek ya da geçiştirerek bu eylemi seyircinin gözünde olağan bir hale getirmektedir. Başka bir örnek verecek olursak ev kadını rolünü oynayan bir kadının ev işlerini yapamamış olmasını ya da çocuklarıyla tam olarak ilgilenememiş olmasını olumsuzlayan senaryo, gerçekte bu sorumluluğu erkekle birlikte gerçekleştirmesi gerektiği mesajını vermek yerine kadını dışlayan, kötü anne/kadın rolüne büründüren bir kurgu halini alabilmektedir.

4.2. Erkekliğin Toplumsal İnşası

İnsanlar on binlerce yıl şehirleri kurmadan yaşadıktan sonra şehrin ortaya çıkması bir zorunluluğun doğmuş olabileceğini akla getirmektedir. Bu gelişme coğrafi, iktisadi, dini, siyasi ve askeri sebeplerle kentlerin kurulmuş olabileceğini düşündürtmektedir (Öztürk, 2021b, s.13). İ.Ö. 3500 ile 3000 yılları arasında Mezopotamya'da çok sayıda kent devletinin ortaya çıkması ve şekillenmesi, aralarındaki mücadeleyi ön plana çıkararak bir rekabete dönüşmüştür. Bu durum erkek gücünü belirgin hale getirirken ataerkil sistemin de tohumlarını serpiştirmiştir. Kentleşme süreciyle beraber miras devrinin babadan oğula geçmesi, kadınların cinselliğinin denetimi de doğal olarak erilleşen toplumun egemenliğine teslim edilerek (Berktay, 2014, s.81) erkek egemen toplumu sistematik bir yapıya kavuşturmuştur.

20. yüzyılda Batı ile ortak bir zemin yaratmanın toplumsal yansımasına dönüşen cinsiyet rejimi, temel bir strateji olmasına rağmen kültürel farklılıklar ve ataerkil yapının temel sembolleri gibi unsurlar, kadınları sosyal yapının öznesi olmanın oldukça uzağında konumlandırmaktadır. Batılılaşma patolojisi, milli yapı içerisinde kadın kimliğini yerleşik

bir değer, toplumsal ve organik bir eşitlik olarak sunsa da eril yapının şiddetine maruz kalmaktan kurtaramamıştır (Sancar, 2004, s.9). Teorik bir yapıyla kendini idealize etmeye çalışan Batılılaşma akımı farklı toplumların kültürel pratikleriyle örtüşemediği gibi şekilselliğin ötesine de geçememiştir.

Modernleşme sürecinin toplumsal yaşamdaki şekillenme biçimi, erkek egemen bakış açısıyla uyumludur. Kadının toplumsal bir özne olduğu kabul görse de, kadın için belirlenmiş çerçevede anne, eş ya da ev içi sorumluluklarıyla beraber yürütülen bir yapı oluşturulmaya çalışılmaktadır (Karakaya, 2017, s.156). Batı modernliğinin temel dinamiklerine sanayileşme, üretim ve sınıf çatışmalarına dayalı güçler yön verirken Türk modernleşmesinde bu süreç kadının geleneksel İslami yaşantısında meydana gelen değişimlerle belirlenmektedir. Kadının bu konudaki bakışı ve yaşantı biçimi Batılılaşma sürecinde temel belirleyici haline gelmektedir (Göle, 2008, s.26).

Toplumdaki eksiklere bakıldığında bunların önemli bir kısmının geleneksel kodlarla işleyen dişil değer ve uğraşlardan ibaret olduğunu görürüz. Erillerin yaşam alanlarında, gündelik uğraşlarında ve kamusal alanlarda varlık iddiasında bulunma çabası toplumdaki dişil alanların boşalmasına ve terk edilmesine neden olmaktadır. Bunun sonucunda ataerkil yaşam alanlarında onların belirlediği çerçeveyle erkeksileşmiş bir dünya yaratılırken (Crispin, 2018, s.43) kadınları bu alanlardan soyutlayarak ataerkil kodların kurumsal hale gelmesinin önü açılmaktadır. Toplumsal cinsiyet eşitliği de eril yaşam mücadelesinde kendine yer bulamamakla yeniden yüzleşmektedir.

Toplumsal cinsiyeti anlamak için mevcut koşulların ötesine geçmek gerekir. Sürekli olarak cinsiyete doğru ilerlemeden, sınıfsal ya da küresel eşitsizlik anlamlandırılamaz. Toplumsal cinsiyet ilişkileri bir bütün olarak toplumsal yapının önemli bir bileşenidir ve toplumsal cinsiyet politikaları kolektif kaderimizin temel belirleyicileri arasındadır. Cinsiyet, ırk ve sınıf arasındaki etkileşimin daha fazla tanınması, çok sayıda erkekliği de tanımak anlamına gelmektedir. Siyahın yanı sıra beyaz, işçi sınıfı ve orta sınıf gibi (Connell, 2005, s.76) çoğu zaman birbirinden farklı erkeklikleri tanımak bu etkileşimin toplumsal yaşamın hemen her alanında varolduğunu görebilmek açısından oldukça önemlidir.

Ataerkil yaşamda kadın-erkek rollerine dair benimsetilmiş görevler öylesine doğal bir görünüm sergilemektedir ki, cinslerin görev dağılımı da bu eksende şekillenmektedir. Kadının estetik kaygılarla doldurduğu programı onu kendi kuşamı, zarafeti ve güzelliğiyle sarmalamaktadır. Ev içinde de estetiğe dair her şeyin idaresini kendi sorumluluk alanına katarak çocuklarının ve eşlerinin giyim-kuşam gibi işlerini de üstlenmektedir. Gündelik

hayatta estetiğe ve ev içindeki süslemeye dair edinmiş olduğu amaç karşılıksız bir yere doğru gitmektedir (Bourdieu, 2015, s.126). Yaşamını bu eksende biçimlendiren kadın kendini özne olmaktan da sürekli uzaklaştırmaktadır.

Bourdieu'ya göre (2015, s. 11-12) eril tahakküm ve bunun ortaya çıkış biçimi sembolik şiddetle kendini ortaya koymaktadır. Bu şiddet alanı kendini yumuşak bir şekilde ve kurbanlarına hissettirmeden veya görünmeden ortaya koyarken bunu dille, hayat tarzıyla, düşünme, konuşma ya da eyleme biçimiyle gerçekleştirmektedir.

Kadın bedeni gizlenmesi ve denetlenmesi gereken temel unsurdur. Bu kontrol evlilik öncesi bekâret algısıyla şekillenirken evlilikle beraber giyim-kuşamla veya bir takım tabularla yapılmaktadır (Bora ve Üstün, 2005, s.104). Birçok toplumda kadınların bağımsızlığını baltalayan ve cinsiyete dayalı şiddete katkıda bulunabilecek kültürel kurumlar, inançlar ve uygulamalar vardır. Erkeklerin ortaklarına saldırdığı ataerkil toplumlarda bu tür davranışlar, geleneksel bir uygulamadır ve ataerkil inançların ayrılmaz bir parçasıdır. Kadınların ev ve toplumdaki konumu ve rolü üzerinde doğrudan bir etkiye sahiptir. Bu yapı cinsiyet ve güce odaklandığından kadına yönelik şiddeti de teorileştirme potansiyeline sahiptir (Tonsing ve Tonsing, 2019, s.162).

Aile ve kültürün inşasında şiddetin var olduğunu tarihsel deneyimlerle dillendirmek tek başına yeterli değildir. Geçmişle kutsanan şiddetin yeniden şekillendiği ve kendine özgü bir forma dönüştüğü görülmektedir. Baba temsiliyetiyle şekillenen bu düzen yasa, kural ve normlarla şekillenmekte ve varlığını sürdürmektedir. Kuralsızlık, vahşilik, aşırılık gibi şiddet edimlerine karşı duran bir varlık ve kural koyucu olarak kendi varlığını meşrulaştırmaktadır (Özkazanç, 2015, s.70). Ataerkil yapı, modernizasyon süreciyle beraber bir krize ve çıkmaza doğru sürüklenmektedir. Klasik ataerkilliğin varlığını tehdit eden bu süreç, cinsler arasında büyüyen bir savaşa ve krize dönüşmektedir. Bu savaş tehdide karşı verilen tek taraflı bir savaştır. Kadın hareketleriyle ortaya çıkan ve ataerkil düzene karşı var olma mücadelesine dönüşen bu savaş ataerkilliğin saldırganlığıyla karşılık bulan bir savaştır (Özkazanç, 2015, s.80).

İkinci dalga feministler, ataerkil iktidar ağının ve erkek şiddetinin temel çıkış noktasının aile olduğunu savunmaktadırlar. Onlara göre aile, patriarkal sistemin kendini gerçekleştirdiği yer olduğu için asıl şiddet üretimi de burada yaşayan kadınlara dönüktür. İkinci dalga feminizmin dayandığı temel yaklaşım patriarkadır. Patriarkal yapı aile yapısının üzerinde tekçi bir sistem kurmayı amaçlar. İş piyasalarında hüküm süren kapitalist ağ sayesinde, toplumsal cinsiyeti belirgin hale getirerek iş bölümünü cinsiyetçi bir politikayla sarmalamaya çalışır (Yarar, 2015, s.15-23).

Patriarki, radikal feministler tarafından babanın yasası, kadınların erkekler tarafından yönetilmesi veya yaşlı erkeklerin genç olan hemcinslerine karşı daha baskın olması şeklinde tanımlanmaktadır. Patriarkal sistem toplumsal yaşamın her alanında güç ve otoriteyle özdeşleştiği için feministlere göre bu sistemin tamamen ortadan kaldırılması gerekmektedir (Coole, 1988, s.260 & Tong, 1989, s.2-3'den akt. Demir, 1997, s.65). Bir kadın patriarkal otoritenin baskın ve ezici üstünlüğünü parayla çok kolay bir şekilde tersyüz edebilir. Bu imkâna sahip olan kadın toplumda kendine saygın ve ayrıcalıklı bir konum yaratabilir. Diğer kadınların aksine birine bakma yükümlülüğünden kurtulabilir ya da ev işlerini yaptırabilecek ve çocuklarına bakabilecek birini kolaylıkla bulabilir. Bu sayede patriarkanın yarattığı birçok olumsuzluğu ortadan kaldırabilir. (Crispin, 2018, s.63). Bu durum problemin düzelmesine herhangi bir katkı sunmadığı gibi yüzyıllardır süren kadın-erkek arasındaki toplumsal eşitsizliğe, güçlü kadınların da katıldığı haksız bir meşruiyet alanı sunmaktadır.

Yüzyıllardır deneyimlenen patriarkanın ortadan kalkması için bütün kadınları feminist olmaya ikna etmek beyhude bir çabadır. Şirketinde işlerinin çoğunu kadın ve çocuklara verip onları daha az ücretle çalıştıran patron, kadın çalışanlarına daha az maaş vermeyi meşru gören bir kadın CEO bile bunlar için kendini feminist olarak tanımlayıp toplumsal bir gurur yaşayabilmektedir. Çok daha güçlü konumda bulunup kamusal alanda erkek meslektaşları kadar acımasız olan diğer kadınlar da patriarkanın ortadan kalkmasından ziyade onu yeniden ürettiklerinden bile habersizdirler (Crispin, 2018, s.33). Modern patriarki, kapitalizmin kendisiyle savaşan, varlığını inkâr eden ya da bu potansiyele sahip olan her şeyi evcilleştirip kendi normlarıyla yeniden biçimlendirmeye çalıştığı gibi çalışır. Herkesin kendi mücadelesine dönüşen bireysel yalnızlığında, varlığını meşrulaştıracak bir ötekiye ve ruhunu teskin edeceği bir hakikate ihtiyaç duyduğu kuşkusuzdur (Berktay, 1998, s.20).

Sembolik güç, bedenler üzerinde fiziksel bir güç uygulamadan ortaya konulan büyülü bir etkidir. Bu güç biçimi insanın beynine ve bedenine yaptığı ön çalışmalarla öylesine nüfuz eder ki ürettiği kalıcı yatkınlıklar sayesinde görünürlüğünü neredeyse tamamen ortadan kaldırır (Bourdieu, 2015, s. 54). Toplumsal erkekliğin inşasında etkin bir güce sahip olan dilin de kadın erkek ilişkilerinde sahip olduğu etkinin toplumsal cinsiyet ilişkileri ışığında yeniden değerlendirilmesi gerekmektedir. Dildeki kelimelerin değiştirilmesinin erkek egemen toplumsal yapının değişmesine önemli katkılar sunması kaçınılmazdır. Kelimelerin yüklenmiş olduğu anlamlar gündelik hayatın içerisine nüfuz etmiş gizli anahtarlardır. Fransız feministlere göre patriarkal söylemin temelinde dil

yatmaktadır. Kadını toplumsal yaşam içerisinde ötekileştiren ana unsurlardan biridir dil (Demir, 1997, s.107-112). Toplumun ortak kodlarına dönüşen dilin yüklenmiş olduğu anlam kadınlar üzerinde bir baskı ve otorite kurma aracı haline gelirken toplumsal cinsiyet ilişkilerine de yön vermektedir.

Padişahın buyruğuyla hayat bulan bir hukuk, babanın emriyle çerçevelenmiş bir yasak ya da toplumsal bir sözleşmeyle iktidar kendine biçimsel bir meşruluk kazandırarak toplumu buyruğu altına almayı başarır (Foucault, 2003, s.67). Bu genel bakış açısı toplumların dokusunda içselleşen bir kültürel derinliğe bürünerek bireylerin bilinçaltında ortaya çıkma potansiyeline dönüşür.

Babalık aile kurumuyla ortaya çıkan bir kavramdır. Biyolojik olarak kendisinin olsun veya olmasın baba çocuklarının gözünde oldukça önemli bir yere sahiptir. Toplumsal babalık erkeğin üremedeki rolünün göz ardı edildiği bir durumdur. Her ne kadar birçok toplumda çocuğun toplumsal babası onun aynı zamanda biyolojik babası olsa da, toplumsal babalık özellikle çocuklarla ilgili eril ve dişil görevlerin paylaşımı ve birbirine olan bağlılığıyla ortaya çıktığı düşünülmektedir (Gough, 2016, s.55).

Solanas'a (2018, s.35-36) göre, erkeklik modeli çocukluğumuzdan başlayarak bize empoze edilen belirli standartları içerir. Toplumsal olarak makbul olan erkeklik heteroseksüel ve terbiyeli olanıdır. Baba, erkek çocuğu üzerinde özel bir çaba gösterir. Onun gelecekte idealize ettiği bir erkek olması ve eşcinsel yönelimler içerisine girmemesi için "kız gibi" olmaması gerektiğini vurgular. Çocuğun annesini taklit etmesi, onunla kaynaşması babanın kabul etmeyeceği bir şeydir. Babanın çocuğuyla olan ilişkisinde yaratmaya çalıştığı etki ve saygınlık bazen aralarında derin bir uçuruma dönüşebilmektedir. Çocuğuyla yaşayacağı samimi ve içten ilişkinin saygısızlığa dönüşeceği endişesiyle mesafeli ve uzak durmaya çalışması, babanın otorite kaybı yaşamak istememesinden kaynaklanmaktadır. Bilinmez ve gizemli kalmak, kendi otoritesinin zarar görmemesi için gösterdiği çabadır.

Erkeklik bireyin kendisiyle ve dış dünyayla bir arada inşa ettiği ve sürekli bir değişimle yeniden şekillendirdiği bir kavramdır. Tarihsel süreç içerisinde değişen ve toplumsal koşullarla anlam bulan erkeklik tek başına varoluşsal bir tanımlama içerisine giremez. Kültürün içerisinde yoğrulan, farklı zamanlarda değişebilen dinamik bir yapıya sahip olan erkeklik, öteki olarak tanımlanan ırksal ya da cinsel azınlıklara ya da kadınlara göre konumlanabilmektedir (Kimmel, 2013, s.92-93). Erkeklik aynı zamanda toplumun sorumluluklar yüklediği kişiye dönüşmektedir. Erkekler hayatının yetişkinlik dönemine kadar, büyüdüğünde ailenin sorumluluğunu yükleneceğini öğrenmesi, aile reisi olacağına

dair aktarımlar ve ayaklarının üstünde durması gerektiği gibi bir takım temel görevleri olduğunu öğrenir (Cengiz, vd., 2004, s.59).

Connell erkekliği dört tür olarak kategorilendirmiş ve daha anlaşılır olmasını sağlayarak sistematize etmeye çalışmıştır. *Hegemonik, Madun, Marjinal* ve *İşbirlikçi* ya da *Suç Ortağı* Erkeklik şeklinde tanımlayarak toplumsal cinsiyet ilişkilerini daha belirgin hale getirmiştir. Erkekliği tek başına bir kavram olarak değerlendirmek yerine kendi içinde farklı davranış ve alışkanlık biçimleriyle toplumsal alanda farklı etkiler yaratabileceğini göstermesi açısından oldukça önemlidir. Connell'e (2005, s.76-77) göre;

Hegemonik Erkeklik, her zaman ve her yerde aynı olan sabit bir karakter türü değildir. Daha ziyade, belirli toplumsal cinsiyet ilişkileri modelinde üstün konumu işgal eden erkeklik, her zaman tartışılabilir bir konumdur. Bununla birlikte, hegemonyanın ancak kültürel ideal ile kurumsal güç arasında bireysel olmasa da kolektifleşmesi durumunda kurulması muhtemeldir. Bu açıdan egemenlik doğrudan şiddetten çok otoriteye yönelik başarılı bir iddia olarak karşılık bulur. Connell hegemonik erkekliğin şu anda kabul edilmiş bir stratejiyi bünyesinde barındırdığını vurgulamaktadır. Ona göre ataerkilliğin savunulması için koşullar değiştiğinde, belirli bir erkekliğin egemenliğinin temelleri aşınır. Yeni gruplar eski çözümlere meydan okuyabilir ve yeni bir üstünlük inşa edebilir ya da herhangi bir erkek grubunun egemenliğine kadınlar meydan okuyabilir. Öyleyse hegemonya tarihsel olarak hareketli bir ilişkidir.

Madun Erkeklik olarak tanımlanan erkeklik türü çağdaş Avrupa ve Amerikan toplumunda eşcinsel erkeklerin başat role sahip olan heteroseksüel erkeklerin egemenliğine boyun eğmesidir. Bu durumda oluşan baskı, cinsiyet hiyerarşisi içerisinde eşcinsel erkeklikleri en altta konumlandırmaktadır. Ataerkil ideolojide eşcinsellik, sembolik olarak hegemonik erkeklikten kovulan her şeyin deposu haline gelmektedir. Dolayısıyla hegemonik erkeklik açısından, eşcinsellik kadınlığa kolayca asimile olmak anlamına da gelmektedir (Connell, 2005, s.78). Bazı araştırmacıları madun erkekliği hegemonik erkekliğin sergilediği pratiklerin tersi olarak konumlandırmaktadırlar (Sığın ve Canatan, 2018, s.168).

Pek çok erkek, erkekliğin normatif standartlarına uymuyor olsa da hegemonik erkekliğin sunmuş olduğu imkânlardan istifade etmektedir. *Suç Ortağı ya da İşbirlikçi Erkeklik* kadınların boyun eğmesinden elde edilen avantajlardan yararlanmalarıyla ön plana çıkmaktadır (Connell, 2005, s.79). Hegemonik erkeklik olarak kendini belirli bir dönemde kültürel açıdan idealleştiren erkeklik türünü performans ve uygulamalarıyla ortaya koyamasa da erkeğin kadın karşısındaki pozitif ayrıcalığından faydalanmaktadır.

Başka bir örnek verilmesi gerekirse televizyonun karşısında bir boks maçında boksör fiziksel şiddet uygulayarak hegemonik erkekliği inşa ederken televizyonu izleyen kişinin oyunculardan birini desteklemesi de *İşbirlikçi Erkekliği* ortaya koymaktadır (Sığın ve Canatan, 2018, s. 169).

Marjinal Erkeklik sınıf ve cinsiyet ilişkilerinin aynı anda oyunda olduğu bir toplumsal dinamik tarafından yeniden şekillenmektedir (Connell, 2005, s.80). Sınıfsal ya da etnik gruplar, engellilik durumu gibi toplumsal açıdan belirlenmiş standartların dışında kalan ve marjinal olarak tanımlanabilecek erkeklikler bu kapsama girmektedir (Sığın ve Canatan, 2018, s. 169). Erkeklik hem kadınlar hem de öteki erkekler üzerinde baskı kurmakla özdeş hale gelmektedir. Siyasette, büyük şirketlerde, hukuk bürolarında, okullarda ya da hastane yönetimlerinde bu tahakküm sisteminin kurumsallaşmış hali görülmektedir. Feminizm bu açıdan kadınların erkeklere yönelik korkularını ifade ederken aynı zamanda kadınların güçlenmesini amaçlamaktadır (Kimmel, 2013, s.101). Erkekliğin kurduğu bu dinamik sistem içerisinde kadınlarla birlikte ötekileşen erkeklerin de haklarını savunmaya çalışan feminizm, erkekliğin tüm boyutlarıyla mücadele etmeye çalışmaktadır.

4.3. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği

Toplumsal cinsiyet, davranış biçimi beklentisi olan ve aynı zamanda kadın-erkek ilişkisini yapılandıran sosyal bir kavramdır. Kadına ve erkeğe karşı yaratılan olumlu ve olumsuz stereotipler ve tutumlar kadınla birlikte erkeği de etkiler. Fakat hem ülkemizde hem de dünyada 1960'tan bu yana artan cinsiyet eşitliği söylemi ve davranış modeli pek değişmedi. Beklenen cinsiyet rolleri paylaşılsa da bir erkeğin politikaya olan ilgisi, çalışma ilişkileri, performansı, eğilimleri ve karşı cinsle sosyal ilişkilerinin kamusal alanda ya da medyada izleyerek bile değişmediğini anlamak mümkündür (Kuyucu, 2013, s.79-80). Bu anlamda toplumsal cinsiyet eşitliğinden bahsetmek çoğu zaman imkânsız hale gelebilmektedir. Dişi cinsiyet kendi bedeniyle sınırlı kalırken erkek bedeni bu sınırlamanın tamamen ötesini aralayarak toplumun kendisine sunmuş olduğu özgürlüğün yansımasına dönüşmektedir. Beauvoir'e göre eril olan, herhangi bir bedene veya cisimleşerek sınırlanabilecek bir tanıma sokulmadan evrenselliğin temsiliyetini üstlenirken dişil olansa ötekileşen, yadsınan bir bedenin sınırlarına hapsedilmektedir. Toplumsal bir çerçeveyle sınırlandırılan ve eşitlikten tamamen yoksun bir köle-efendi formülasyonuna dönüşmektedir (Butler, 2019, s.59).

Kadın ve erkeği tanımlamak ve aralarındaki farklılıkları sadece organizma temelinde

düşünerek insan doğasının bekasıyla sınırlandırmak oldukça sığ bir düşüncedir. Kant kadının da erkek gibi akıllı bir varlık olduğunu dile getirirken onun aynı zamanda erkek kadar tarihsel bir varlık olduğunu savunmaktadır. Pratik aklın tarih üzerindeki belirleyici rolünü, akıllı bir varlık olan insana yükleyen Kant, bunun teorik ve pratik faaliyetlerle gerçekleştiğini ifade etmektedir (Kovanlıkaya, 2018, s.20). Toplumsal cinsiyet kavramını biyolojik bir tanımlama içerisine hapsetme çabasının sınırlayıcı bir görüş olduğunu belirten İçli'ye (2018, s.134) göre, kadınlık veya erkeklik, toplumun uzun yıllar içerisinde deneyimledikleri ve biçimlendirmeye çalıştıkları bir süreçle şekillenmektedir. Toplumsal iş bölümü, üretim ilişkileri ve sınıfsal yapı bu kavramların biçimlenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Cinsiyet hiyerarşisinin kadın ve erkek arasında yarattığı adil olmayan sistem geçmişte olduğu gibi günümüzde de devam etmektedir.

Geçmişte ahlak dışı (immoral) bir alan olarak kabul edilen kamu, kadın ve erkeklerin farklı anlamlar yükledikleri alanlardır. Kadınlar için kirlenmiş, karmaşık ve erdemlerin yitirilme tehlikesi olan bir yer olarak kabul edilirken burjuva bir erkek için evdeki baba ve koca kimliğiyle özdeşik hale getirdiği baskıcı ve otoriter özelliklerinden sıyrıldığı bir alana dönüşmektedir (Sennett, 2013, s. 41).

Erkek ve kadının biyolojik olanaklarının yansıması ve toplumsal cinsiyet rollerinin ortaya çıkmasıyla, kamusal alanın erkeklere ve özel alanın da kadınlara ait olduğu anlayışı sosyal hayatın her alanına yansımaktadır. Bu durum iş hayatında da aynı paralellikte yürütülmektedir. Kadın ve erkeklerin işyerlerindeki durumu, aile ve sosyal cinsiyet rolleri arasındaki çelişkiyi göstermektedir. Sosyal yapı istihdam planlaması yerine, cinsiyete ve rollere göre şekillenmektedir. Toplumsal yapıda kadınlara karşı ortaya çıkan bu ayrımcılık çalışma ilişkilerinde, iş ve mesleki seviyelerde, örgütsel düzeyde ve tüm sosyal alanlarda yeniden üretilir (Kuyucu, 2013, s.80).

Birey kendini kamusal alanda inşa ederken özel alanda ve aile yaşamında da doğasını gerçekleştirmektedir. Özel yaşam ile kamusal alan ayrımında medeni taleplerle doğal talepler arasındaki gerilim, çağın yüksek kültürüne nüfuz etmesinin yanında gündelik yaşama da yayılmıştır. Bu süreç çocuk yetiştirme kılavuzlarında, ahlaki yükümlülükleri içeren temel metinlerle ve kamuoyunda insan haklarıyla ilgili inançlarla ortaya çıkmaktadır (Sennett, 2013, s. 35-36).

Toplumsal cinsiyet rollerinin inşa edilmesinde biyolojik farklılığın temel belirleyicilerden birisi olduğu yadsınamaz. Kültürel öğrenmelerle somutlaştırılan kadın ve erkek rolleri, dini ritüeller ve cinsiyete atfedilen giyim-kuşam şekli toplumun kalıplarına göre belirlenir. Cinsiyetle beraber şekillenen bu uygulamalar aynı zamanda toplumsal

cinsiyeti de inşa eder (Kara ve Gürhan, 2013, s.67). Kadın ve erkek olarak cinsiyetin doğuştan geldiğine olan bağlılığımız, gündelik hayat içerisinde bu cinsiyetler üzerinden hayatımızın kodlandığına dair inancımız kullandığımız dille bütünleşik hale gelmiştir. Testosterondan son derece sakıncalı ve sorunlu bir şeymiş gibi bahsederken erkeklerin östrojenin sorun yarattığını söylemesine tepki göstermek, kendi varlığımıza yabancılaştırılmaktan başka bir işe yaramamaktadır. Erkeğe özgü cinselliğin veya problemlerin onların doğasında olduğuna inanırken, kadınların toplumsal yaşam içerisinde yarattığı bir sorunun kaynağını toplumsal koşullara yüklemek, sorunu görmezden gelmek anlamına gelmektedir (Crispin, 2018, s.77). Toplumsal cinsiyet kavramına yüklediğimiz anlamlarla içinde yaşadığımız koşulları bir arada değerlendirmek mevcut problemlerin çözümünde daha etkin sonuçların ortaya çıkmasını sağlar.

Biyolojik cinsiyetin toplumsal cinsiyet üzerine herhangi bir şey inşa etmediğini düşünmek yanıltıcı olsa da toplumsal cinsiyeti biyolojik cinsiyetin bir yansıması olarak kabul etmek de eksik bir tanımlama olur. Toplumsal cinsiyetin herhangi bir cinsiyet üzerine kültürel kodlar ve anlamlar işlemek değil aynı zamanda cinsiyetleri organize eden bir üretim mekanizması olarak anlaşılması gerekir (Butler, 2019, s.52). Biyolojik cinsiyet, dişi ve eril olarak iki doğal kategoriyle sınırlandırılıyor olsa da toplumsal cinsiyet kavramını iki kategoriyle sınırlandıramayız. Biyolojik olarak iki kategoriyle sınırlandırılan cinsiyet, toplumda etkileşim içerisine girdiği kültürel çeşitlilik ve farklı deneyimlerle, kadın ve erkek olmanın çeşitli tarzlarını yüklenmemize neden olmaktadır. Bu süreç, toplumsal cinsiyeti sonlu bir sayıyla sınırlandırmanın çok ötesine geçebilmektedir (Direk, 2018, s. 71).

Kadın ve erkekler arasında düşünme biçimlerinde, zihinsel süreçlerinde çevresel etmenlerin ötesinde birtakım özsel farklılıklar olabilir. Bu özsel farklılıklar gündelik hayat içerisinde kültür, din, ekonomi, mülkiyet gibi etmenlerle de şekillenebilmektedir. Fakat bu toplumsal cinsiyetin biyolojik cinsiyetten tamamen koparılabileceği anlamına gelmez (Kılınç, 2018, s.41). Ataerkil toplumlarda yaşanan güç dengesizliği, yüzyıllardır kadının acı çekmesine neden olmaktadır. Günümüzde bu egemen yapının kademeli bir şekilde değişikliğe uğraması daha uyumlu ve huzurlu bir toplum yaratmaktadır (Kumar, 2012, s.291). Toplumsal cinsiyet eşitliğini biyolojik cinsiyetten koparmadan yerleşik hale gelebileceği bir noktaya ulaştırmak oldukça önemlidir.

Cinsiyet temelli bir örgütlenme inşa etmenin en güzel toplumsal örneği kadınlar olsa da, cinsiyet ile toplumsal cinsiyet arasındaki değişim feminizmi de belli noktalarda ayrıştırabilmektedir. Bir tarafta kadının biyolojik kimliği dururken öte yanda toplumsal ve

kültürel dokuyla beslenen ve heterojen bir çeşitlilikle şekillenip toplumsal bir cinsiyet olan kadın kimliği durmaktadır. Biyolojiye yüklenen kaderci yaklaşımın yanında toplumsal cinsiyetle şekillenen kadın kimliği, özne olma arayışında tartışmaya açık yeni konuların da aralanmasına imkân tanımıştır (Butler, 2019, s.50).

Cinselliğe dayalı bir toplumsal yapının inşası, uzun süren deneyimlerin, gözlemlerin, anne-baba, okul ve sosyal çevrenin etkileriyle kendini her gün yeniden üreterek mevcut düzenin sürdürülebilirliğini sağlama çabası içerisindedir. Benzer deneyimler ve düzenin ortaya koyduğu ilkeler, kızların bedenlerinin birer parçasına dönüşürken, hâkim görüş egemen hale gelen bakışın normalleşmesini ve hayatı doğallığıyla kabul etmeye hazır hale getirilir (Bourdieu, 2015, s.120-121). Toplumsal cinsiyet algısının değişmesinin önündeki engel, mevcut egemen düzenin hayatın akışı içerisindeki doğallığı ve eklemlenme biçiminin bu denli içselleşmiş olmasıdır.

Özel yaşamda aranılan şey, bir ilke olmanın ötesinde kişinin psişesinin ne olduğu ve duygularında neyin gerçek olduğuna dair düşünümüdür. Kişinin kendi başına, ailesiyle ve yakın çevresiyle baş başa kalmayı amaç haline getirme çabasıdır. Özel yaşamın psikolojisine dair modern görüşlerin karmaşıklığına rağmen çok az kişi özel yaşamın toplumsal ve çevresel etkilerden bağımsız olduğunu dile getirmektedir. Her bireyin benliği onun temel kaygısı haline gelmektedir (Sennett, 2013, s. 17). Kişinin özel yaşamında ortaya çıkabilecek problemler de bu sürece paralel olarak derin etkiler yaratmaktadır. Bireyin kendini temellendirdiği bu alan kamusal alandaki rollerini, ilişki biçimlerini ve davranışlarını da şekillendirmektedir.

Toplumsal cinsiyet eşitsizliği, varlığını gündelik yaşamın her alanında sürdürürken kullandığı erilleşmiş dil, dayatmacı bir politikaya dönüşmektedir. Bu dili benimsemeyen erkekler bile ötekileşmekte ve dışlanmaktadır (Kara ve Gürhan, 2013, s.91). Toplumsal cinsiyet rollerinin dağıtılması, şekillenmesi ve gündelik hayatı bu denli kuşatabilmesinde dilin işlevi oldukça önemlidir. Kadın ve erkek kimliği biyolojik bir olgunun ötesinde, toplumsal iki grubun ifadesi olarak anlaşılmalıdır. Cinsiyete yüklenen anlam, karşılığını çocukluktan itibaren şekillenen toplumsallaşma süreciyle bulur. Yaşamı boyunca toplumun belirlediği ölçütler, uygulama pratikleri ve beklentiler, kadın ve erkeği şekillendirirken cinsler arasındaki ayrılığı da usulca benimsetmeye çalışır. Bu süreçte dilin sahip olduğu etki ve kullanılış biçimi bu rolleri şekillendirmede etkilidir (König, 1996, s.45).

Ataerkil toplumlarda, çocukluktan itibaren cinsiyet rolleri oldukça keskin ve sert çizgilerle belirgin hale gelmektedir. Küçük yaştaki çocukların oyun oynama esnasında bile karşı cinsten biri gibi davranıyor olması, dışlanmasına ve küçük görülmesine neden olur.

Kadınlık ve erkekliğe dair cinsiyet rolleri sürekli pekiştirilerek bir kimliğe dönüşmesine katkı sunar. Küçük erkek çocuklar babalarıyla kahveye giderken kız çocukları yetişkin oluncaya kadar evde anneleriyle kalırlar. Erkekler için belirlenen meslek grupları ile kız çocukları için belirlenen meslek grupları bile çocuk yaşta benimsetilmeye çalışılır (Reiter, 2016, s.297). Erken yaşlarda benimsetilen cinsiyet rolleri erilleşen dille bütünleşerek toplumsal yaşamı erkek tahakkümüne hazır hale getirirken kadınları kamusal alanın ayrımcılığına teslim eder.

Kimlik ile toplumsal cinsiyet kimliği tanımlanırken öncelenmesi gereken temel nokta toplumsal cinsiyettir. Kişiler toplumsal cinsiyetlerini şekillendirip belirli standartları oluşturduktan sonra bir kimliğin varlığından bahsedilebilinir. Sosyolojik açıdan toplumsal cinsiyetin dışavurumu bireysel bir kimliğin ifşasından daha çok kabul görürken, toplumla ilgili sosyolojik bir çözümleme yapabilme imkânı sunar (Butler, 2019, s.65).

Toplumların kültürel farlılıkları ve inançları, o toplumun tarihsel yapısına nüfuz ederken gündelik yaşamın iletişim biçimini ve bulunduğu bölgenin sosyolojik yapısını şekillendirir. Bu çeşitlilik aynı zamanda toplumsal cinsiyet rollerini de biçimlendirir (Kara ve Gürhan, 2013, s.66). Özellikle uluslararası alanda kadına yönelik politikaların işlerlik kazanabilmesi için taşındığı coğrafyanın kültürel kodlarına eklemlenebilmesi, bu çeşitliliği kapsayabildiği ölçüde mümkün olabilmektedir.

Toplumsal cinsiyet, birbirini tamamlaması neredeyse imkânsız ve teorik olarak yüklenen anlamsal karşılığını da bulamamış karmaşık bir yapıdır. Eril ile dişil arasında mutabakata varılmış bir koalisyonun olmadığı gibi olumlanabilecek nihai bir toplumsal son da yoktur (Butler, 2019, s.65). Cinsiyet ayrımının adaletsiz bir tarihsel geçmişle kuşatılmış olması yeni ve eşitlikçi bir toplumu inşa etmeyi oldukça zor bir hale getirmektedir. Tarihin biriken, kalıplaşan deneyimler örgüsünü ve gündelik hayatı kültürel çeşitlilikle sarmalayan farklı ataerkil uygulamaları, eşitlikçi ve sürdürülebilir bir toplumsal cinsiyet politikasına dönüştürmek zahmetli bir süreçtir. Kadın bedenini tarih boyunca aşağılayan ve kontrol altına alan insanlık, kadın-erkek eşitliği temelinde yeni bir toplum inşa etmelidir (Berktay, 2014, s.97).

Toplumsal cinsiyet algısına yüklenen ataerkil yükün, 1980 ve sonrasında roman, dergi ve filmler aracılığıyla kadın bireyselliğini ve cinsiyetini ortaya çıkardığı görülmektedir. Film ve dergilerde kadının bireyselliğini, anne ve eş olmasının ötesine taşıyarak ona cinselliğini keşfettirerek dile getirmekte, kadın erkek eşitliğini kamusal alanın genel geçer kurallarından özel alana doğru taşımaya çalışmaktadır (Göle, 2008, s.112). Modern çekirdek aile, bu süreçle beraber hayatın olağan akışına dâhil olurken aile

nüfusunda azalma, geç yaşlarda evlenme, aile içi rollerde kadın-erkek eşitliği gibi bir takım yenilikleri de getirmiştir (Yıldırım, 2011a, s.76).

Bugün dünyada kadın-erkek cinsiyetlerine yüklenen anlamlar giderek benzeşik hale gelmektedir. Toplumsal görünürlüğü artan ve iş dünyasında erkeğin yapabildiği tüm işleri yapabilecek kapasiteye ulaşan kadınlar, sistemin pragmatik ağında kendini yeniden konumlandırabilmektedir. Bu sürecin işlerlik kazanmasının önemli etkenlerinden biri de feminist hareketlerin sunduğu katkılardır. Feministler sorgulayıcı duruşlarıyla, kadınların erkeklerden bağımsız olabilecekleri ve kendi hayatlarında söz sahibi olmanın kendilerini gerçekleştirmede, insan ilişkilerinde şimdiye kadar hiç görülmemiş bir zenginliği de beraberinde getireceği inancını göstermiştir (Berktay, 1998, s.114). Simmel'e göre hayatımızın her anı ilmekleri dokumak, bazen sökmek ve yerine yenilerini atmakla geçer. Toplumun parçacıkları arasında sürekli bir etkileşim bulunmaktadır. Gözümüzün önünde gerçekleşen bazen tamamen anlaşılmaz olan bu hayat, hem olağanüstü bir dayanıklılık ve esnekliğe hem de olağanüstü bir çeşitliliğe sahiptir (2019, s.18).

"Epistemolojik açıdan düşünüldüğünde cinsiyet, yaratım ve değerlendirme sürecinde farklılık oluşturmaz. İnanmak, gerekçelendirmek, kanıt olarak kabul etmek, doğru olmak gibi bilginin tanımında rol oynayan temel faktörler cinsiyet açısından farklılıklar gösterebilir mi? Bilişsel bilimciler ve psikologlar bir takım düşünme süreçlerinde farklılıklar bulsa bile bunlar kategorik farklılıklar değildir. İnanmak, gerekçelendirmek, çıkarım yapmak temelde ve kategorik olarak aynı zihin faaliyetleridir. Tarihsel olarak katılım ve temsilde cinsiyetler arasında farklılıklar olsa bile, epistemoloji olanla değil, olması gerekenle ilgilenir. Mesela tarihte pek çok önemli matematikçinin erkek olmasından yola çıkarak matematiksel sezgi ve biliş en iyi erkekler tarafından gerçekleştirilir gibi bir genelleme ve reçete epistemolojik bakımdan ciddiyetten uzaktır. Benzer sebepler yüzünden, ampirik desteği olsa bile, birtakım konuları en iyi kadınlar bilebilir gibi bir tez de hatalıdır. Epistemoloji cinsiyet üstü bir değerlendirme gerektirir." (Kılınç, 2018, s.47).

Toplumsal eşitlik daha gerçekçi ve kapsamlı bir sosyo-politik vizyon geliştirmekle mümkündür. Ataerkil yapıya karşı ortak bir söylem ve itaatkâr bir mücadele biçimi seçilmiş olsa bile gerçek, çeşitlilik yelpazesini ve farklı ihtiyaçları karşıladığı ölçüde varlığını sürdürebilir. Bu kapsamlı vizyon içinde evli, bekar, anne, zengin, fakir ya da çeşitli etnik köken ve dini inançlardan olan kadınlar olmalıdır. Hatta kendi benlik algısını kadınlar üzerindeki egemenliğe dayandırmayan erkekler de olmalıdır. Böyle bir vizyon, kadın meselesini tartışmak ve feminist siyasetin geleceği için yeni bakış açıları açmak

adına hem geçmiş hem de şimdiki ilişkisel ve bireyci çerçevelerin en iyi özelliklerini kapsayacaktır (Offen, 2009, s.157). Kadın-erkek eşitliği, kadının toplumsal kimliğini daha eşit bir zeminde yeniden inşa ederken yaşadığı sıkıntı ve problemleri de onarmak anlamına gelir. Eşitlik toplumsal rollerin değişmesini ve demokratikleşme sürecini daha nitelikli hale getirecek ve toplumun tamamını kapsayan bir politikaya dönüşecektir (Bora ve Üstün, 2005, s.13). Bunun haricinde cinsiyete yüklenmeye çalışılan anatomik, kültürel ya da tarihsel roller erkekliği yeniden inşa etmenin ötesine geçmeyeceği gibi toplumsal cinsiyet eşitliğini yerleşik hale getirmeyi de imkânsız hale getirecektir.

4.4. Feminizm

Toplum, geçmişe methiyeler düzüp geleneksel düzeni savunanlarla, geçmişin geleneksel formlarının öldüğünü ve bundan olumlu bir hayati güdünün çıktığını söyleyenlerin mücadelesine dönüşmüştür (Simmel, 2019, s.58). Tarih cinsiyet ayrımı yapmaksızın dili, dini, ırkı nedeniyle ötekileştirilen, aşağılanan insanların hikâyeleriyle doludur. Bu ayrımcılığın yanında erkeği sadece cinsiyetinden dolayı dışlayan bir örneğin olmaması kadının yaşadığı durumu anlamak açısından oldukça önemlidir. Toplumsal dışlanmayla karşı karşıya kalmış kadınlar, tarihin inşasında, yazımında etkili olma fırsatından alıkonulmuş, toplumsal değer ve simgelerde aktif rol alması engellenmiştir. Geçmişini yaratmaktan alıkonulmuş ve tarih sayfalarının görünmez cinsiyetlerine dönüşmüş olan kadınlar, her defasında sıfırdan başlamak zorunda kalmıştır (Berktay, 2010, s.21).

Tarih boyunca insan hakları ve talepleri, sosyal hareketler açısından önemli bir alan olmuştur. Bu hak ve talepler ekonomik, sosyal ve politik boyutlarıyla şekillenirken alternatif değer ve normlarla birlikte farklı yaşam biçimlerini ortaya koyabilmek açısından Gramsci'nin hegemonya karşıtı kavramıyla teorik bir zemine oturtulmaktadır. Bir karşı hegemonya alanı olarak insan hakları söyleminin beyaz, batılı erkeğin haklarıyla özdeşik hale gelmesinin karşısında, cinsiyetin sorgulanarak kadınları da kapsayan yeni bir dile dönüştürme çabası olarak karşılık bulmaktadır. Bu sürecin toplumsal yaşamda yerleşik hale gelmesi dil ve kavramların yeniden kurgulanması ve uluslararası sözleşmelerin dönüştürülmesiyle mümkündür (Kıvılcım, 2009, s.217). Hegemonyayı oluşturmak/kurmak için bu yapıyı toplumda bir dünya görüşü olarak yaymak gereklidir. Toplumsal yaşamda bireysel çıkarlarla toplumsal çıkarları ortak bir zeminde buluşturarak siyasi, ahlaki ve entelektüel bir yapı kurulabilir (Eagleton, 1996, s.167).

Tarihsel süreç içerisinde kadın erkek ilişkisinin kadının aleyhine doğru bir yol izlemesi sanayileşmeyle birlikte hız kazanmaya başlamıştır. 18. yüzyıla kadar toplumun üretken olarak kabul ettiği aile hayatını idame eden işler, sanayi kapitalizminin işgücünü evden işyerine kaydırmasıyla birlikte kadını ikincil konuma doğru ötelemiştir. Bu süreç eğitimde fırsat eşitliği, kamusal alanda var olma, ekonomik, siyasal ve hukuksal açıdan birtakım eşitsizlikleri de beraberinde getirmiştir (Demir, 1997, s.47-52).

Geleneksel ataerkil yapı, cinsiyet rollerini radikal bir şekilde ayrıştırması, çocuk bakımı ve tüm zaman dilimlerinde eril yapının kendisine dayattığı hükümleri hazır tutma kapasitesine dayanırken, feminizm kadınların bazen hafif ve bazen yoğun bir şekilde meydan okumalarıyla toplumsal bir harekete dönüşmüştür. Bu, erkeklerin rollerini daha ciddiye almalarından ve kadın rollerini zayıflatmaları veya varoluşun tüm ilerlemesinde onları tamamen reddetmelerinden kaynaklanabilmektedir. Erkeklerin fiziksel gücü, avlanma yetenekleri (modern zamanlarda para kazanma becerileri) ve çocuk sahibi olma yükümlülüklerinden kurtulma özgürlüğü, onları kadınlara karşı daha kibirli hale getirmiştir. Bu zemin altında, tüm sosyal normların erkekler tarafından kontrol edilen ataerkil bir toplumun yaratıldığını ve kadınları yaşamları boyunca pasif bir ortak haline getirdiği görülmektedir (Ranjan, 2019, s.120).

Feminizm kendi içinde farklı bakış açılarına sahip olsa bile temelde ataerkil yaşam biçiminin kadınlar açısından ne tür sonuçlar doğurduğuyla ilgilenir (Canatan, 2011, s.41). Gündelik hayat toplumsal farklılıklarla beraber şekillenirken dil, din, kültür ve aidiyet biçimleri de bu farklılıktan nasibini alır. Toplumsal cinsiyete yüklenen anlam, kamusal alanın kendine özgü oluşturduğu sosyalite içerisinde kadın ve erkek rollerini tanımlar. Fakat neredeyse her toplumda kadınların uğradığı cinsiyetçi dil ve ötekileşme varlığını hala devam ettirmektedir. Bu eşitsizliğin kadınlar açısından yarattığı tahribatı önlemek, erkek egemenliğine karşı direniş sergilemek ve çözüm üretmek feminist kadın hareketleriyle mümkün hale gelebilmektedir (İçli, 2018, s.135).

Crispin feminizmin ancak içinde yaşadığımız toplumu, ilişki ağlarımızı, iletişim biçimlerimizi, erilleşen dili sorgulayabildiğimiz ölçüde var olabileceğini belirtmektedir. Yeni bir yaşam imgesiyle oluşturacağımız bir sistemi hayatın içindeki pratik yöntemlere dönüştürdüğümüzde evrensel hale gelebilir (2018, s.30). Feminizm toplumsal bir hareket olmasının yanında kadınların gündelik yaşamdaki varlığını daha güçlü ve aktif rollere dönüştürerek özgürleşmelerini teşvik eder ve engellerle mücadele etmeye çalışır (Yarar, 2015, s.20). Feminizm, aile içerisinde kadın-erkek ilişkilerinin belli bir uyum ve eşitlik temelinde işlemediğini, tersine cinsiyet ayrımcılığının belirgin bir hal aldığını ve erkeğin

öncelendiği bir düzen üzerine inşa edildiğini dile getirir. Kadının aile içinde yüklendiği rol erkeğin ve çocukların memnuniyetini sağlama çabasına dönüşürken aile toplumsal yaşamda ataerkil kodların yeniden üretildiği bir yer haline gelir (Canatan, 2011, s.42).

Aile kurumu çoğu zaman ataerkil koşulların dayatmasıyla, kadın için sınırlayıcı bir deneyim alanı olsa da geçmiş yaşantıların olumsuzluğuyla geleceği değerlendirmemek gerekir. Her ne kadar geçmişi insanlıkla birlikte anılıyor olsa da aile kurumunun belirli kategorilerini genetik olarak tespit etmek oldukça zordur. Cinsiyete dayalı işbölümü sanayi toplumunda geçerliliğini korumak zorunda değilken, çocuk bakımı kadınların yaşamında doğum kontrolü, sınırlı sayıda çocuk ve anaokulları gibi alternatiflerle erkeklerin de bu sorumlulukları paylaşmasını sağlamıştır. Bilgisayar ve makineleşmenin sunmuş olduğu imkânlar da yine kadınların çalışma hayatındaki görünürlüklerini arttırmıştır (Gough, 2016, s.81-2).

1960'lardan sonra çeşitli feminist akımların, söylemlerin, yapıtların, çözümlemelerin ortak bazı varsayımlarla şekillendiği görülmektedir. Fakat Batı uygarlığının temel yapısı ataerkil sistem üzerine inşa edildiği için erkeğin merkezde olduğu aile, din, ekonomi, hukuk siyaset gibi toplumsal alanlar da bu yönde şekillenmektedir. Bu sayede kadınlar daha itaatkâr hale gelirken, cinsiyetlerinin aşağılanmasını daha normalmiş gibi karşılayabilmektedir. Böylece erkeğe atfedilen egemen, maceracı, akılcı ve yaratıcı olma nitelikleri ile kadına atfedilen itaatkâr, duygusal, uzlaşı sahibi gibi nitelikler içselleştirilmeye çalışılır. Oedipus, Ulysses, Hamlet, Tom Jones gibi erkeksi nitelikleri yoğun bir şekilde taşıyan kahramanlarla bu yapı kurumsal hale gelir (Abrams, 1996, s.70).

1960 ve 70'lerden sonra kuramsal olarak şekillenmeye başlayan feminizm, temelde üzerinde durulması gereken hususun, *'cinsiyet'* ile *'toplumsal cinsiyet'* arasındaki kavramsal muğlâklığın ortadan kalkması yönünde olmuştur. Biyolojiye indirgenen toplumsal cinsiyet algısının önünde bir karşı duruşa dönüşen feminizm, politik alanda derin etkiler yaratmayı başarmıştır. Cinsiyetin sadece biyolojinin sunduğu çerçevenin ötesinde bir toplumsal ve kültürel boyutunun olduğu da vurgulanmıştır (Yarar, 2015, s.14). Feminizmle birlikte sistematik bir karşı duruşa dönüşen kadın hareketi aynı zamanda varlığını iktidarın siyasal motivasyonunun zıddında konumlandırır.

Feminizm, kadının siyasal harekette var olması ve ataerkilliğin baskılamasına karşı da mücadele etme sürecini kapsar. Baskı, güç ve kontrol araçlarını elinde tutan eril yapının kadını ötekileştirme ve görmezden gelme eylemlerinin bütünüdür. Bu süreçte iktidarı elinde tutan ve dolayısıyla baskıyı da uygulayan erkeklerken, baskının nesnesi haline gelen, güç ve şiddete maruz kalanlar da kadınlardır (Yarar, 2015, s.15). Feminist taleplerin

daha gerçekçi ve işlevsel bir zemine oturması için küresel piyasaların, cinsiyet ayrımı yapmaksızın sistematik bir iş bölümü politikası yürütmesi gerekmektedir. Toplumsal bir hareket olarak feminizmin daha evrensel adımlar atması ve dil, din, ırk, sınıf ayrımı yapmaksızın tutarlı ve inanılır bir zeminle buluşması, toplumsal cinsiyet eşitliğini daha dinamik hale getirecektir (İçli, 2018, s.141). Feminizm toplumsal bir hareket olarak gündelik hayata eklemlenirken farklı bakış açılarıyla yorumlanarak çeşitli ideolojilerin normlarıyla yeniden tanımlanmaya çalışılmıştır. Cinsiyete dayalı ayrımcılık ve eşitsizlik, ataerkil yaşamın toplumsal pratikleriyle mücadele ve kadının siyasal alandaki varlığını yerleşik hale getirme çabası gibi alanlar etrafında, zaman içerisinde çeşitlilik kazanarak farklı görüşlerle şekillenmiştir.

Temelde kadının sorunu erkeklere göre ikincil bir konumda olmasından kaynaklanmaktadır. Fakat bu problemi dillendiren kadın savunucuları, sorunu farklı açılardan değerlendirdikleri için farklı çözüm önerileri feminist yaklaşımları da değişken hale getirmektedir. Kadınların sahip oldukları bu ikincil konumları biyolojik, sosyal, psikolojik, dilsel, hukuksal, ekonomik ve düşünsel nedenlerden hangilerine dayandığı veya hangilerinin belirleyici bir unsur olduğu bu literatürün farklı boyutlarda değerlendirilmesine neden olmuştur (Demir, 1997, s.9).

Cinsiyet eşitsizliğinin yarattığı koşulların anlaşılması ve bu yapıyla mücadele edilmesiyle ilgili olarak feminizmin üretim politikası, farklı bakış açılarıyla şekillenirken marksist ve liberal feminizm, ana akım politikalar üreterek meta anlatılar üzerinden evrensel, öz ve temel bir yaklaşım içerisinde olmuşlardır (Kara, 2021, s.1381). Liberalizmin devlet anlayışı ve feminizme yaklaşma biçimi uyumlu ve paralel bir şekilde işlemektedir. Klasik liberal anlayışa göre devlet insan hakları temelinde, piyasaya müdahale etmeden eşit fırsat ve koşulları temin ederek toplumsal aktörlerin piyasaya özgün ve kendi belirlenimleriyle katılmalarını beklemektedir. Feminizme bakış açısı da yine bu anlayışla benzer şekilde yürümektedir. Devlet kadın-erkek ayrımcılığını besleyen kanun ve politikaları kaldırarak kadın-erkek eşitliğini sağlayıp, piyasada rekabetçi bir ortam için zemin hazırlar (Tatlıer Baş, 2011, s.11).

Liberal feminizm, özgürlükten yana bir tutum takınırken zihinsel yapının bedensel olandan daha üstün olduğunu dile getirmiş ve kadın-erkek eşitliğiyle beraber kadının cinsel olarak özgür olduğunu savunmuştur. Kadın, emek ve iş ağı üzerinde yoğunlaşan Marksist feministler, ev içinde kadının ürettiği emeğin kıymete değer bulunmamasına karşı duruş sergilerken, kamusal alanda ve iş piyasasında kadınların önemli işler yapacaklarını dile getirmişlerdir (Kozlu, 2009, s.5-6). Marksizmin feminizme bakış açısı genel olarak

kadınların ev içi çalışmalarından yola çıkarak, ev içi emeğin ücretlendirilmesi ya da maaşa dönüşmesi olarak anlaşılmasının önünü açmıştır. Bunun dışında kadınlar için önemli problemler haline gelen şiddet, tecavüz, üreme hakkı gibi konular yerine, kadınların ekonomik sorunları için çözüm üretme tercihine dönüşmüştür (Tatlıer Baş, 2011, s.12).

Feminizm ikili bir amaç için kullanılır. Birincisi, kadınların cinsiyet nedeniyle sahip olamadığı ayrıcalıkları elde etmek, diğeri ise cinsiyet eşitsizliğine ve ataerkil ideolojiye karşı mücadele etmektir. İkili hedeflere ulaşma yolunda, bazen birini teşvik ederken diğerini geri tutarlar. Bu nedenle günümüzde feminist retorik, cinsiyetçiliğe yönelik saldırılardan erkeklere yönelik saldırılara, kişisel davranışlara güçlü bir şekilde odaklanarak, nasıl konuştuklarından toplu taşıma araçlarında nasıl oturduklarına kadar uzanan ayrıntılı bir söyleme dönüşmektedir. Cinsiyet eşitsizliği başlangıçtan beri feminizmin karşı çıktığı bir husus olmasına rağmen, bireylerden ziyade kurumsal politikalara yönelmişlerdir. Özellikle erkeklerin bireysel kabahatler koleksiyonundaki birikme, radikal feminizmin yükselişiyle kadınlarda bir öfke dalgası meydana getirmiştir (Ranjan, 2019, s.121).

Radikal feministler taciz, tecavüz, cinsel kölelik ya da çocuk doğurma gibi konularda kadınlar üzerinde kurulmaya çalışılan kontrol mekanizmasına karşı durmuşlardır. Sosyalist politikalar etrafında örgütlenen feministler ise kapitalizmin sömürü politikası içerisinde ortaya çıkan ırkçı, cinsiyetçi ve sınıfsal politikalarını eleştirirken kadın emeğinin ataerkil yapı içerisinde sömürülmesine de itiraz etmişlerdir (Kozlu, 2009, s.5-6). Queer feminizm ise kadına yönelik gerçekleştirilen mücadele anlayışını aynı zamanda lezbiyen, gey, biseksüel ve transları da kapsayan bir dayanışma politikasıyla birleştirir. Feminizmin temelde heteroseksüel bir bakış açısıyla tanımlanan kadınlarla birlikte tanımlanmamış olanların yaşamlarına da değmesi gerektiğini söyler. Bu hak ve fırsatlara ulaşma noktasında insanlar eşitliğin de ötesinde bir anlamı ifade etmektedir (Marinucci, 2020, s.72).

Tarihsel niteliğe sahip her eylem kolektif insan aklıyla gerçekleşebilir. Büyük kitlelerin talebine dönüşen bu istenç entelektüel düzeyde özümsenmesi ve büyüyüp kök salmasıyla mümkün hale gelebilir (Gramsci, 1986, s.231). Bu durum ataerkil yapı ile mücadele eden feminist hareketler için de geçerlidir. Tarihsel dokuyla beslenen ve iktidarların tahakküm aygıtlarına dönüşen bu yapı ancak feminizmin entelektüel bir arka planla geniş halk kitlelerinde ısrarlı ve etkin bir hareket alanı oluşturmasıyla bir karşı hegemonyaya dönüşebilir. Gramsci'nin *Hapishane Defterleri Seçmeler* kitabında Gilbert Moget'in ek olarak sunduğu kısımda (1986, s.73) hegemonya kavramını yönetici ya da

egemen sınıfın karşıt gruplar üzerinde uyguladığı zorlama olarak tanımlamaktadır. Ancak bu zorlamanın bir entelektüel ve kültürel yönetime dönüşebilmesi için karşılıklı uyuma ve onaylamaya ihtiyaç olduğunu belirtmektedir.

Feminizmin tarihsel gelişimine bakıldığında birinci, ikinci ve üçüncü dalga şeklinde dönemselleştirildiği görülmektedir. İlk dönemi oluşturan birinci dalga, feminizmin Fransız ve Amerikan devrimleriyle birlikte 1960'lı yıllara kadar devam eden kadın hareketleriyle şekillenmiştir. Bu dönem kadın-erkek eşitliği bağlamında eğitim, yurttaşlık ya da siyasal alandaki birtakım taleplerden oluşmaktadır. İkinci dalga feminizm, kamusal ve siyasal alandaki eşitlik vurgusunun eksikliği üzerinde dururken asıl eşitsizliğin aile içi ilişkilerde cinsellik, doğurganlık ya da birtakım istenmeyen gebeliklerden kaynaklandığını dile getirerek mücadele sürecini yürütmüştür (Özüdoğru, 2018, s. 317). Feminizmin ikinci dalgası, eşitsizlik, baskı, itaat ve sömürünün ortak olduğu erkekler ve kadınlar arasındaki ilişkilerle, karakterize edilen evrensel bir sosyal sistemin işlevini daha geniş bir şekilde anlamalarını sağlayacak ataerkillik hakkında bir teori geliştirmeye çalışarak, kadın çalışmalarını başlatmıştır (Martinez, 2011, s.149).

Batı öncülüğünde meydana gelen değişim kadınları da sürece dahil ederken doğum, ilaca erişilebilirlik ve teknolojide ortaya çıkan yeniliklerden tüm kadınların istifade etmesi talebi, 1960'lardan sonra ikinci feminist dalgayla beraber ortaya çıkmıştır. Ayrıca baskıcı politikalar izleyen birçok ülkede, bu yönde yürütülen yasaların kalkması yine bu dönemde gündeme taşınmıştır. Bilim, kültür, ideoloji, siyasal yaşam, özel ve kamusal alanda kadın hareketleri varlığını sürdürürken eylemler, yazınsal süreçle beraber ataerkil yapıya karşı önemli bir mücadele sürecine dönüşmüştür. Bu dönemde feminizm adı altında farklı ideolojilerden ve düşünsel süreçlerden beslenen insanların ortaya çıkması, hareketi tartışmalar ve farklılıklarla beraber şekillendirmiştir (Taş, 2016, s. 169-171).

Feminizmin ikinci dalgası, kadınların vermiş olduğu mücadeleyi ırk, kimlik, etnik köken ve sınıf gibi olgularla değerlendirmemiştir. Onlara göre bu farklılıklar kadınların yaşadığı sıkıntı ve problemleri değiştirmediği için mücadelenin içerisinde yer almamaktadır. 1990'larda ortaya çıkan üçüncü dalga ise tam tersine bu farklılıkları göz önünde bulundurarak kadınların yaşadığı problemlerin farklılıklarla beraber görülmesi gerektiğini dile getirmişlerdir. Bu dönemde feminizm kadınlarla ilgili mücadelelerine devam ederken aynı zamanda ekonomi, çevre, savaş, güvenlik, adalet gibi konulara da değinerek alternatif çözümler üretme çabası içerisine girmişlerdir. Ataerkil sistemle ilgili ortak mücadele temel olarak devam ederken farklı gruplar, düşünceler ve kuramlarla beslenen kavramsal açıklamalar da bu sürecin önemli farklılıkları olmuştur (Taş, 2016,

s.172).

Kadınların hayat hikâyelerinin ve deneyimlerinin yazınsal bir süreçle şekillenmesi ikinci dalga feminizm açısından önem taşımaktadır. Kadınları toplumsal bir özne olarak konumlandırmak ve feminist bilginin kendi deneyimleri üzerinden aktarılmasına olanak sağlamak, hareket açısından önemli bir çaba olarak ifade edilmektedir. Bununla beraber erkek egemen toplumun yukarıdan aşağıya doğru hiyerarşik bir yapıya dönüştürdüğü tarih disiplinini, aşağıdan yukarıya doğru yazmak toplumun dönüştürücülüğü açısından da kıymetlidir (Parmaksız, 2017, s.26).

1980 sonrasında feminizmin orta veya üst sınıf beyaz kadınlara ait olmadığını ve bu durumun sınıfsal ya da ırksal bir meseleye dönüşme tehlikesini dile getiren üçüncü dalga feminizm, Avrupa merkezli bir yaklaşımın problemleri de beraberinde getirebileceğini dile getirmişlerdir. Bu süreçle beraber ortaya çıkan Siyah, İslamcı ve Post kolonyal feminizm aynı zamanda Beyaz feminizmin ana akım söylemlerine de karşı durmuşlardır. Üçüncü dalga feministler, Batı'nın merkezi söylemleri ve modernleştirici politikalarıyla meseleyi homojenleştirdiği, kadınlara ait kültürel ve sınıfsal farklılıkları göz ardı ettiği gerekçesiyle eleştirmişlerdir (Özüdoğru, 2018, s. 317).

Feminizmle ilgili yapılan ve ana akım politikalarla yürütülen meta anlatı konumundaki teorik problemler, cinsiyetçiliğe dair evrensel düzeyde makro politikalar üretme yanılgısıyla karşı karşıya kalmışlardır. Bu noktada postmodern feminist teori, makro düzeyde ortaya çıkan toplumsal teoriler de göz önünde bulundurularak, hem yerel hem de daha kapsamlı analizler yapılarak cinsiyetçiliğin anlaşılabilir olmasına katkı sunacağını belirtmiştir. Genel anlamda daha özcü bir yaklaşımla cinsiyetçiliği anlama çabası içerisinde olan feminizm, kadınların feminizme sadık kalmasını, siyasal pratiğe dahil olmalarına tercih etmişlerdir. Bu bağlamda postmodern feminizm; teorik çeşitliliklerle, sadakat besleyen feminizmi kadınların siyasal pratiklerle buluşmasına olanak sağlayan bir ittifaka dönüştürmüştür (Kara, 2021, s.1386-1388).

Feminist tarihçilerin alana sunmuş oldukları en büyük katkı, yüzyıllardır erkek egemen bakış açısının tek başına yetersizliğini ortaya çıkarıp dişil bakış açısının da araştırılıp tarihi yeniden etkin hale getirmesidir. Bu çok yönlü bakış açısı egemen iktidar sisteminin nesnesine dönüştürülen ve ötekileştirilen kadın imgesinin yerine, toplumsal bir cinsiyet ve tarihsel bir özne olarak kadının yeniden anlaşılmasını sağlamıştır. Bu noktada üzerinde durulması gereken nokta, kadınların iktidar mücadelesindeki doğru bakış açısı olmalıdır. Çünkü kadını toplumsal yaşamda ötekileştiren sadece erkek değildir. Bizatihi iktidar ilişkileriyle baskı yaratan kadın ve erkeklerdir (Berktay, 2010, s.31).

Türkiye'de feminist yazım sürecinin önemli katkılarından biri, modernleşme söylemiyle beraber kadının kamusal alandaki özgürlüğünün kısıtlanmasını tersine çevirmiş olmasıdır. Feminist yazım, bu sorunu kamusal alandan özel alanlara taşıyarak, ev içi alanlara doğru kaydırmayı başarmıştır. Aile içindeki geleneksel mirasın varlığını tüm katılığıyla koruyor olduğuna ve cinsel rollerin hala değişmemiş olmasına dikkat çekmesi açısından oldukça önemlidir. Kadının kendini yapılandırması, ev içi rollerin yeniden organizasyonu bu yazım süreciyle yeniden şekillenmiştir (Saraçgil, 2005, s. 394).

1980'den sonra Türkiye'de gelişmeye başlayan feminizm, toplumsal kalıplar ve Batı'da gerçekleşen bir yapının Türkiye'de şekilsel bir boyutun ötesine geçmeyeceğine dair yargılarla karşılaşsa da ideolojilerin evrenselliğinden nasibini almıştır. Bu evrensellik yayıldığı ülkenin kültürel kodlarına göre şekillenirken ve Türkiye'de kadının ezilmesi problemi somut olarak ortada duruyorken fikirsel boyutun ötesine henüz tam anlamıyla geçmediği görülür (Berktay, 1998, s.114). Batı eksenli üst sınıf kadın kimliğiyle özdeşleşen ve alt sınıf kadınların neredeyse dışlandığı bir çelişkiye dönüşen kadının kimlik problemi, 1980'lerden sonra kadın hareketleri açısından önemli etkiler yaratmıştır. Kadın hareketlerinin temsiliyetinin üst sınıf kadınlarla özdeş olduğu kanısı yaygın hale gelmiştir. Gelenek ile modernizmin toplumsal yaşamdaki en önemli göstergesi kadın bedeni, dili, cinselliği ve davranışları gibi kıstaslar etrafında şekillenirken, Türkiye'de bu temsili fedakâr, özverili, eğitimli, sadakatli ve toplumsal görünürlüğe sahip olan orta sınıf kadın kimliği üstlenmiştir (Sancar, 2004, s.11).

Göle'ye göre (2008, s.109) Türkiye'de kadın kimliği, Kemalist feminizmle birlikte şekillenmeye başlarken toplumsal ve kültürel açıdan da farklı bir tanıma bürünmüştür. "Kadın insandır" vurgusunu ön plana çıkararak kadının toplumsal yaşamda görünür olmasını desteklemiştir. Kadının modern yaşam koşullarına adapte olması için kamusal alanda çalışma koşulları yaratılırken aynı zamanda Müslüman bir toplum olma hassasiyetini de göz önünde bulundurmuştur. Gündelik hayatta erkeklerle bir arada olan kadın, aynı zamanda iffetli ve toplumun ahlaki hassasiyetlerini göz önünde bulunduran kadın olarak tanımlanmıştır. Kamusal alanda çerçevelenmiş özgürlük alanıyla ve temelde annelik rolüne bağlı kalmak koşuluyla toplumsal bir paydaş olarak kabul görürken "bacı, abla, ana, yenge" gibi sıfatlarla da cinsiyetler arası ilişkiler yasaklanmıştır. Bu sayede yabancı bir erkekle kurulabilecek baştan çıkarıcı ilişkiye de görünmez bir sınırlama getirmiştir. Kadının gündelik çalışma, eğitim, siyaset gibi alanlarda dişiliği ve bireyselliği bastırılırken daha çok saygınlığı ve ağırbaşlılığı ön plana çıkarılmıştır. 1990 ve sonrasında toplumun önemli konu başlıklarından biri haline gelen feminizm, kurumsal bir eğilime

doğru gelişim göstermiştir. Üniversiteler devletin kurumsal yapıları ve kütüphane gibi alanlarda ortaya çıkarak sistematik bir yapıya kavuşmuştur. 1989 yılında kurulan ve Osmanlı'dan itibaren kadın tarihini ortaya çıkarmak, feminist hareketi kuşaklara aktarmak için Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi kurulmuştur. 1990 yılından itibaren İstanbul ve Ankara Üniversitesi'nde uygulama ve araştırma merkezleri kurularak kadın çalışmalarıyla ilgili lisansüstü programlar açılmıştır. Zamanla üniversitelerin tamamına yayılan bu uygulamalar, feminizmin daha görünür hale getirmiş ve akademik çalışmalarla kurumsallaştırılmıştır (Parmaksız, 2017, s.191).

Erkek ve kadınların sosyal örgütlenmeleri, hem yapı ve hem de içerik olarak farklılık göstermektedir. Bilgiyle ve davranışla ilişkilenme biçimleri yaşadıkları deneyimler ölçüsünde farlılıklar içermektedir. Herhangi bir işte çalışmayan ve genel olarak evde kalan kadınlar kamusal alanın gündeminden habersiz oldukları için daha çok kapı ardındaki gündeme hâkim olabilmektedirler. Daha çok akrabalık ilişkileri üzerinden sosyalleşmeye çalışan kadınların rolleri, erkeğin rolünden daha kısıtlı hale gelmektedir. Fakat yeni yetişen genç kadınların bu kısıtlı yaşamın perdelerini aralama şansları daha yüksektir (Reiter, 2016, s.290-291).

Feministlere göre ataerkil toplumun inşasında dil, göz ardı edilemeyecek bir öneme sahiptir. Dil ile toplumsal cinsiyetin deneyimlenmesi sonucu kadın ve erkeğin tanımlanma biçimi şekillenirken cinsler arasındaki eşitsizliği de derinleştirmektedir. Bu açıdan dildeki sözcüklerin toplumsal bir ayrım ve eşitsizlik yarattığını ve bunu süreklileştirdiğini düşünürler (König, 1996, s.46). Dilin yarattığı ayrıcalık sonraki kuşaklarda varlığını daha etkin hale getirebilirken toplumun kültürel dokusuna da nüfuz etmektedir.

Feminist olmak için erkek egemen kültür ve toplumla çelişmek neredeyse zorunlu bir unsura dönüşmektedir. Tarihin kendini yeniden ürettiği erkek egemen yapı içerisinde, kadın-erkek adaletsizliğini ortadan kaldırmak, mevcut fikirleri veya sosyal kurumlarda ezbere dönmüş erkek ayrıcalığını ve zorlayıcı gücünü destekleyen otoriteleri, feminist bakış açısıyla yeniden kurgulamak gerekir. Kadınların kendi deneyimlerini ve ihtiyaçlarını kendilerinin yorumlamalarına müsaade edilmelidir. Toplumdaki statülerini belirlemeye kadar neredeyse her alanı kuşatan erkekliğin rahatsız edici bilinci kurumların hafızalarından silinmelidir (Offen, 2009, s.152).

Feminizmin gündelik hayat içerisinde yaşamış olduğu yanılgılardan biri kadınları feminizme döndürme çabası içerisindeyken, farklı istek ve ihtiyaçlarının olabileceğini düşünememekten kaynaklanmaktadır. Örneğin Batı'daki feministler, Müslüman ülkelerde yaşayan kadınları küçümseyip, başörtülerinden veya birtakım geleneksel yaşam

biçimlerinden vazgeçmelerini telkin etmeye çalışmaktadır. Kurtarma, koruma veya dizayn etme gibi ataerkil yaşamın temel argümanlarını düşündüren eylemler aslında kadınları varoluşundan koparmaya çalışmaktan ve önemsedikleri şeyleri değersiz hale getirmekten başka bir işe yaramamaktadır (Crispin, 2018, s.45).

Gelecek için bir yol çizilirken geleneğin en değerli özelliklerinin belirlenmesine ihtiyaç duyulur. Bugün feministlerin yapması gereken şey, entelektüel mirasın ilişkisel yolunu yeniden ele geçirmek, Batı düşüncesinin kalbinde duran "kadın" sorusunun dayanağıyla, kadınların kendi cinsiyetlerini tanımladığı şekliyle bu güce ulaşmaktır. Geniş sosyal hedeflere ulaşma noktasındaki endişelerin giderilmesi ve bireyci geleneğin altında yatan özgürlük ilkesi yeniden inşa edilmelidir. Geleneğin tarihe nüfuz etmiş çelişkisi çökertilmeli ve yeni bir siyasi yol çizilmelidir. Daha zengin bir tarih ve feminizmin daha kapsamlı bir çalışma tanımıyla donanması daha adil, kadınların ve erkeklerin aynı anda eşit ve farklı olabileceği bir dünya adına büyük bir kazancın ifadesidir (Offen, 2009, s.156-157).

Yeni bir kültürü ortaya çıkarmak tek başına özgün bir buluş gerçekleştirmek anlamına gelmez. Bunun daha önceden bulunmuş doğrulukların eleştirel bir biçimde yayılması ve toplumsallaştırılması sağlanarak da yapılabilmesi mümkündür (Gramsci, 1986, s.194). Feminizmi yeniden dizayn etmek mi yoksa doğru anlamak mı gerekiyor? Patriarkal otoritenin sunmuş olduğu imkânlar çerçevesinde kendisine hükmedilen, kontrol altında tutulan ve sistemin kendisi için uygun gördüğü sınırların ötesine geçme çabasının yok edilmesi mi? Kamusal alanda eril yöneticilerin politikalarıyla şekillenen, kurumlara girerken kapılarını arşınladığı, içeri girmek için rica ettiği bir düzen yerine kendi politikalarıyla ekonomi ve yönetim sistemini belirleyebilen bir feminizmdir asıl olan. Yerinde saymayan, yenilenen ve aynı zamanda toplumsal yaşamı dönüştüren bir feminizme ihtiyaç duyulduğu oldukça nettir. Toplumsal yaşamı hükümranlığı altına almış ve toplumun derinliklerine nüfuz etmiş bir sisteme karşı, devrimci ve radikal eylemlerle karşı çıkarak sistemin değiştirilmesi gerekmektedir (Crispin, 2018, s.13).

Erkeklerin bunca yıldır dünyayı yönetiyor olduğunu düşünmesinin arkasında, kadınların olduğunu görmek gerekir. Erkeklerin egosunu besleyen dil, onların benliğini büyütürken her geçen gün bakış açıları da bu yönde gelişmektedir. Kadınların erkeklerden daha iyi olmadığının en büyük ispatı onların da erkekler kadar kötü alışkanlıklara sahip olmasıdır. Oysaki erkeklere biçilmiş olan kıymet küçümsenmeden de kadınların kendi değerini bulabilmesi mümkündür. Bugün kadına meydan okumaması gerektiğini düşünmek ve bunun genel geçer bir düşünce olduğuna inanma fikri tekdüzeliğe doğru

sürüklenme tehlikesini de beraberinde getirmektedir. Erkeklerin tarih boyunca her şeyi kendi lehine kontrol altına aldığını gerekçe gösterip aynı yöntemle sorunu çözmeye çalışmak durumu meşrulaştırmaya yetmez. Tarihi erkek egemen bir yaşamdan koparıp yaşanılabilir bir dünyaya doğru dönüştürmenin yolu patriarkanın kendini temellendirdiği meşru zeminden ayırmakla mümkün olabilir. Kadınların da erkekler kadar kötü olabileceği gerçeğinin göz ardı edilmesi kadın hareketini, dünyayı sadece şekilsel düzeyde değiştirme eylemi kadar geliştirebilir (Crispin, 2018, s. 82-104). Erkek egemenliğini tarihin sayfalarından çekip çıkarmaya çalışmak ne geçmiş deneyimlerin yarattığı tahribatın ortadan kalkmasını sağlayabilir ne de kadın hareketini aynı yöntemle dizayn etmeyi meşru kılabilir. Günümüzde feminizmin vardığı nihai noktaya bakıldığında kadın hareketini bir erkek karşıtlığı ya da cephe olarak konumlandırmak yerine toplumsal yaşamda kadınlarla birlikte, siyahîleri, ötekileşen sınıfları ya da dezavantajlı grupları da aynı mücadele alanına dâhil ettiği görülmektedir. Kadın hareketinin, motivasyon aracı olarak temellendirdiği ötekiliğin teorik argümanlarını, gündelik yaşamın pratiklerine de sirayet ettirmesi gerekmektedir.

4.5. Şiddet'in Tanımı

Şiddet, insanlık tarihiyle beraber var olagelmiş ve sonuçları açısından yıkıcı etkiler yaratan bir durumdur (Cohen ve Yavuz, 2018, s.101). Şiddet, toplumun en küçük üyesi olan insanın davranış ve eylemleriyle ortaya çıkan, istenmeyen ve kabul edilmeyen bir olgudur (Çalışır, 2015, s.26). Eşit olmayan bir güç ilişkisinin neden olduğu şiddet, çok güdümlü bir konu olarak ortaya çıkmaktadır. Çünkü insan haklarının ihlali olan şiddet, bölgeden bölgeye, toplumdan topluma, kültürden kültüre değişmekle birlikte, fiziksel, cinsel, ekonomik ve psikolojik boyutlarıyla yansımaktadır. Birçok ülkede özellikle kadınlar hem aile içinde hem de dışında farklı şiddet türlerine maruz kalmaktadır. (Tuna Uysal ve Tan Eren, 2020, s.426).

Şiddet konusunun doğru bir şekilde analiz edilmesi, problemin çözümü açısından oldukça önemlidir. Şiddetin kadın ve erkek ilişkisi açısından anlamsal karşılığının ne olduğu tespit edilirken uygulanan şiddetin sonuçlarının ne olacağının cevabı daha net olmalıdır. Bununla beraber cinsiyetin şiddet eyleminde önemli bir etmen olup olmadığı belirgin hale getirilmelidir (Yarar, 2015, s.33). Dünya Sağlık Örgütünün (DSÖ) 2014 yılında Şiddetin Önlenmesine İlişkin Küresel Durum Raporunda (s.33) belirttiği üzere; her türlü şiddet zayıf yönetişim, hukuki problemler, kültürel, sosyal ve toplumsal cinsiyet

normları ya da işsizlik, gelir ve toplumsal cinsiyet eşitsizliği, eğitim imkânlarının sınırlı olması ve toplumsal yaşamda meydana gelen hızlı değişimler gibi sosyal belirleyicilerle güçlü bir bağ içerisindedir. Ayrıca silahlara erişim kolaylığı, aşırı alkol kullanımı gibi faktörler de yine şiddet türleriyle güçlü bir şekilde ilişkilidir. Bu faktörler şiddet için uygun bir ortamın oluşmasına katkı sunarken şiddetin önlenmesi de buna paralel olarak zorlaşır.

Öfkenin şiddet davranışını gösterme üzerinde aracılık etkisi olduğu bulgularla ortaya çıkarken aynı zamanda saldırganlık ve suç davranışı sergilemede de etkisi olduğu bilinmektedir. Öfke kontrolünün düşük olduğu durumlarda şiddet eyleminin artış gösterdiği ya da kontrolün yüksek olduğu durumlarda azalış gösterdiği görülmektedir (Cohen ve Yavuz, 2018, s.115). Bununla birlikte şiddet araçsal karakteriyle ayrılırken varlığını etkin kılmak amacıyla kendine araçlar bulur ve bunu kullanır. Bu gelişim varlığını doğal bir şekilde kuvvetin yerine geçirmeye çalışıncaya kadar devam eder (Arendt, 2018, s.56-57). Kullandığı bu araçlar toplumsal norm haline geldiğinde içselleşmiş bir şekilde varlığını devam ettirir.

"Şiddet, kişisel iktidar türlerinin çeşitli biçimlerinden kurumsal iktidarlara kadar uzanan bir yelpaze içinde, tahakküm kurmakla başlar. O halde nerede egemenlik ilişkisi varsa orada şiddet vardır denilebilir" (Selek, 2011, s. 34). Ataerkil toplumlarda evin geçimini sağlayan, otoriteye sahip olan, aile üyeleri üzerinde güç kuran ve başkalarının bu gücü kabul etmesini sağlamak için gerektiğinde şiddet uygulayan bir "erkeklik" algısı ortaya çıkar. Nitekim gelenekçilik ve ataerkilliğin hâkim olduğu bu yapılarda, "erkeklik" ve "kadınlık" rolleri, eşit olmayan güç ilişkisine dayanan toplumsal cinsiyet rolleri ekseni üzerine kuruludur. Bu noktada erkek egemenliğine dayalı bir toplum yapısı içinde şiddet ve aile içi şiddet bir durum olarak kabul edilir (Tuna Uysal ve Tan Eren, 2020, s.424).

Erkekliğin yeniden inşasını besleyen temel unsurlar bir tehdide dönüştüğü anda ortadan kaldırılması, bastırılması yönünde bir refleksle karşı karşıya kalır. Bu yapı okulda, evde ve iş sektörü gibi gündelik hayatın her alanında böyledir. Ataerkil toplum kodlarının yaratmış olduğu ritüeller, zor kullanma ya da birtakım sembolik baskılama eylemleri de dâhil her halükarda varlığını sürdürmektedir. Aksi durumlarda iletişim, empati, yardımlaşma, özveri ve ödün verme gibi yatay ilişkilerin kurulma ihtimali, kadınsı olmakla eş değer tutulma tehdidi ile yüzleşmek zorunda kalır. Bu yüzden erkekler arasındaki ilişkilerin sürekli olarak sınırlı tutulmasında ve duygu dünyasını ya da eksikliklerini birbirleriyle paylaşmamalarının temelinde de aralarındaki rekabet yatmaktadır (Cengiz, vd., 2004, s.62). Ataerkil yapının şiddetle bağ kurma zorunluluğu, düzeni koruma gerekçesine dayandırma çabası, kendi varlığını meşrulaştırma isteğinden

kaynaklanmaktadır. Ataerkil düzenin sınırlama, dengeleme ve dönüştürme eylemlerini, parçalanma ve yok olma korkusuyla yapmaktadır (Özkazanç, 2015, s.70).

Şiddet eylemi, erkeğin kendini daha değerli görmesini ya da tersi sonuçları doğurabilmektedir. Fakat çoğu zaman bu şiddetin savunulması yönünde bir tercih yaparak, kendi içinde yaşadığı çelişkiyi bir nebze dindirmek ve kişiliğinde ortaya çıkabilecek yıpranmayı azaltma çabası içerisine girmektedir (Godenzi, 1992, s.51). Şiddet olaylarına bakıldığında fiziksel, duygusal ya da sözel bir tahribatın meydana geldiği görülmektedir. Bu olayların önemli bir kısmı hukuki boyuta ulaşmadığı için toplumda yaşanan şiddet olaylarıyla ilgili sağlıklı ve gerçeği yansıtan bir istatistikî veri oluşturulamamaktadır (Boz, vd., 2008, s.15). Bu olayların yaşanma sıklığı ve oranları tespit edilmeden gerçekçi bir çözüm üretmek neredeyse imkânsız hale gelmektedir.

Şiddet kavramını olumsuzlaştıran şey, sadece kadına, ebeveyne ya da çocuğa uygulanıyor olması değildir. Şiddeti olumsuzlayan nokta onun insana vermiş olduğu fiziksel ve ruhsal zarardır. Kadına yönelik şiddetin yoğun bir şekilde işleniyor olması erkeğe uygulanan ya da uygulanacak olan şiddetin sorunlu bir şekilde anlaşılmasına neden olabilmektedir. Özellikle partner şiddetinin kadına yönelik şiddet olarak algılanması yerine, insani bir sorun olduğu hususunun anlaşılabilir hale gelmesi gerekmektedir (Adak, 2013, s.20).

Baskı, varlığın reddini dayatırken onu derin bir ketumluğa ve içine kapanmaya hapseder. Kendini toplumsal meşruluk zırhıyla dayatırken ötekinin varlığını da reddeder. Böylece söylenecek sözü bilinemez bir yolculuğa çıkarır (Foucault, 2003, s.12). İnsanlığın var olduğu günden itibaren baskı ve şiddetin varlığı hakkında konuşmak mümkündür. Şiddet, istenmeyen bir şeyin zorla ve baskıyla yapılmasını zorunlu kılan bir duruma dönüşürken kısıtlama ve korku da sevginin yerini alır. Bununla birlikte şiddet kullanarak yapılan şeyler, dünyanın en güzel hissi olan sevgiyi engellemek anlamına da gelir (Çalışır, 2015, s.25).

Türkiye'de feminist hareketin ve bu yönde hazırlanan kuramsal çalışmaların temel odak noktası şiddet olgusudur. 1970'lerde şekillenmeye başlayan feminizm, ev içi şiddet ve bir arada yaşayan yakın kişiler arasındaki şiddet yerine, kadına yönelik şiddete doğru yoğunlaşması, gündelik realiteyle örtüşmesine rağmen çözüm üretme noktasında daha yeni ve güncel mücadele pratiklerine ihtiyaç duyulmaktadır (Yarar, 2015, s.49). Kadın-erkek eşitsizliğini besleyen dil kullanımı, iki cinsin ayrışmasını daha net bir şekilde yansıtmaktadır. Genel olarak ölçülü, doğru ve saygın bir kullanımı tercih eden kadınların kullandıkları sözcükler ve dilbilgisi yapısı daha özenlidir. Ayrıca günlük iletişimde

karşıdakinin hakkını daha çok gözeten bir yapıya sahiptir. Feministlere göre bu durum cinsler arasındaki ayrımın ve kadın davranışlarının sınırlandığının da göstergesidir. Bu yapı erkeğin kullandığı dilin daha baskın olmasına, kabul görmesine, saygınlık sağlamasına katkı sunarken kadın-erkek arasındaki hiyerarşinin de derinleşmesine neden olabilmektedir (König, 1996, s.47). Erkeğin dil kullanımı çoğu zaman daha fütursuz ve meydan okuyucu bir tarzı yansıttığı için bu durum aile içi şiddetin de nedenlerinden biri haline gelebilmektedir. Feminizm bir tarafta kadına yönelik somut ve belirgin ayrımcılıkla mücadele ederken öte yanda erkekliğin nüfuz ettiği toplumsal yaşamda da varlığını ortaya koymaya çalışmaktadır.

Toplumsal cinsiyet ayrımının kadınların aleyhine bir yapıya dönüşmesini tepkisel çıkışlarla karşılamanın ötesinde, problemin doğru bir şekilde analiz edilmesi ve teorik yaklaşımlarla bir üst bilinç düzeyine çıkarılması gerekmektedir. Bu konuda daha ayrıntılı ve metodolojik bir yaklaşıma ihtiyaç duyulmaktadır. Eşine veya kadınlara şiddet uygulayan erkeklerin hangileri olduğu, en fazla şiddete maruz kalan kadınların kimler olduğu ya da şiddet eyleminin temel hareket kaynaklarının ve koşullarının ne olduğu bilimsel açıdan değerlendirilmelidir (Yarar, 2015, s.33-34). Bu noktada şiddeti teorik bir perspektifle tanımlayabilmek için ortaya çıkış biçimlerinin ve failde yarattığı etkilerinin de belirlenmesi gerekmektedir.

4.6. Şiddetin Türleri

4.6.1. Fiziksel Şiddet

Aile içinde kadına yönelik şiddet genel olarak aile içinde erkeğin nüfuzunu ve iktidarını koruma isteğinden kaynaklanmaktadır. Birçok araştırmada kadın, kendisine tokat atılmasını, bir nesnenin fırlatılmasını, itilme ya da hırpalanmayı evlilikte olağan şeyler olarak görüp fiziksel şiddet kapsamında değerlendirmemektedir (Çakır, 2020, s.46). Hangi davranış biçimlerinin şiddet kapsamında değerlendirildiği toplumsal değer yargılarıyla da biçimlenebilmektedir. Örneğin, eskiden eğitim için destekleyici bir unsur olarak kabul edilen şiddet, günümüzde kabul görmeyen bir davranış biçimidir (Kahraman, 2021, s.3). Ya da şiddet denilince akla gelen ilk eylem biçimi olarak fiziksel şiddetin gelmesi de yine değişen koşullar ve değerlerle ilişkili bir durumdur.

Araştırmalardan elde edilen verilere bakıldığında fiziksel şiddete maruz kalan birçok kadın farklı boyutlarda da olsa zarar görmektedir. Bu zarar sakatlık, yaralanmalar ve bazı durumlarda kadınların yaşamlarını yitirmelerine de neden olabilmektedir (Kahraman,

2021, s.14). Tuna Uysal ve Tan Eren'in (2020, s.435) aile içi şiddetle ilgili yaptığı çalışmada erkeklerin şiddet algısı ve şiddet tanıklığı incelenirken şiddet kavramından fiziksel ve psikolojik şiddet anlaşılmış ve hatta fiziksel şiddet, diğer şiddet türlerine kıyasla şiddetin temel bir ifadesi olarak ortaya çıkmıştır. Bu durum özellikle erkeklerin fiziksel şiddete başvurmalarıyla ilişkilidir. Erkeklik, şiddet uyguladıkları kişiye güç göstermeye ve baskı yapmaya isteklilik hali olarak ifade edilir. Öte yandan şiddet, yaşamın her aşamasında ortaya çıkan sosyal bir sorun olarak görülmektedir. Çünkü şiddete tanık olmak, çocukluktan beri ilk kez sosyalleştiği aile içinde başlar ve bu süreç okulu, akran grubunu, iş hayatını takip eder. Daha sonra şiddet, evlilik ile kurulan yeni bir hayat ve aile içi ilişkiler ağıyla ortaya çıkar.

Erkek ve kadınlar arasında anatomik farklılıklar olduğu inkâr edilemez bir gerçektir. Erkekler genel olarak iri yapılı, yüz ve vücutları tüylü ve fiziki olarak daha düzdürler. Kadınlar ise biraz daha kilo almaya meyillidirler ve vücutlarının yağ dokusu belli bölgelerde toplanma özelliğine sahiptir. Uzun yıllar boyunca sahip oldukları bu farklar zihinsel, duygusal ve entelektüel bir farkla ilişkilendirilmeye çalışılmıştır. Birçok kültürel gelenek, erkek ve kadınlara bahşedilen yeteneklerin anatomiyle ilişkili olduğunu düşünmüştür. Vücut yapısının insanın kaderini de belirlediği düşüncesi tekdüze de olsa hala varlığını koruyabilmektedir (Leibowitz, 2016, s.19). Özellikle ataerkil toplumların içten içe beslendikleri temel motivasyon kaynağı bu fiziksel farklılıklardır. Toplumsal farklılıklar ve değişen yaşam koşulları her ne kadar yeni argümanlar yaratmış olsa da temel baskılama eyleminin fiziksel üstünlük gibi sığ bir fikirden beslendiği görülmektedir.

Baba otoritesini besleyen temel noktalardan biri, erkeklerin kadınlara göre daha iri yapılı olması ve fiziksel olarak kadınlar üzerinde daha baskın hale gelebilmelerinden kaynaklanmaktadır. Fiziksel olarak elde edilen/meye çalışılan bu kontrol süreci ailesinin temel ihtiyaçlarını karşılayabilme ve evin temel geçim kaynağını oluşturma gibi rollerle ortaya çıkabilmektedir. Babalık ya da erkeklik rolünün pekişmesi ona aynı zamanda liderlik konumunu da bahşetmektedir. Erkek sadece dişisini değil aynı zamanda kendinden küçük erkekleri de koruma görevini üstlenmektedir. Fiziksel olarak kendisinden daha küçük yapılı ve yumuşak dokuları olan kadına ise merhametli, duygusal ve narin olma rolleri biçilmektedir (Leibowitz, 2016, s.22).

Cohen ve Yavuz'un (2018, s.109) şiddet davranışı üzerine yaptığı çalışmada erkeklerin şiddet davranışını kadınlara göre daha fazla gösterdiği ortaya çıkmıştır. Bu durum 18 yaşın hem altında hem de üstünde olan erkeklerde görülürken şiddetin daha erken yaşlarda içselleştirildiğinin ve ataerkil yaşam pratiklerinin bir sonucu olduğunun da

göstergesidir. Şiddet eylemi sosyal öğrenme biçimiyle de şekillendiği için gözlem ve yaşantı deneyimlerinin olumsuz bir sonucu olarak karşımıza çıkabilmektedir.

Hegemonik erkeklik pratiği, eril şiddetin toplumsal yaşama sirayet etmesini sağlarken toplumun kültürel kodlarının da bunu beslediği görülür. İktidar sistemlerinin bizatihi merkezine konumlanan bu yapı, hegemonik erkeklik ritüeline uygun davranmayan kadın ve erkekleri de ötekileştirme görevini üstlenir. Şiddet üretimi egemen erkekliğin kendine "dert" edindiği bir takım meşrulaştırma söylemleriyle gerçekleşir. Bu dertler gerekçe gösterilerek şiddet her defasında kendini yeniden üretir (Türk, 2015, s.107). Örneğin, sporla şiddet arasında kurulan organik bağ, hemcinslerin gündelik yaşamdaki şiddet üretimlerinin bir provasını temsil etmektedir. Ev, iş, sosyal ve sportif alanların tamamında dinamik bir erkeklik üretimi içerisinde olan bu yapı hayatın her alanını kuşatmaktadır (Hacısoftaoğlu ve Bulgu, 2015, s.122).

Öztürk'ün (2014, s.51) aile içinde şiddeti uygulayanlarla ilgili yaptığı çalışmada, %46 oranında kadınların eşlerinden şiddet gördüğü ve oranın kalan kısmında da kadının babası ve erkek kardeşi tarafından şiddete uğradığı görülmektedir. Ayrıca aile içi şiddetin eşlerin çalışma şartlarıyla ilgisine bakıldığında, stresli ve yoğun iş hayatının aile içi şiddete dönüşmesinde %45'lik önemli bir oranın tespit edildiği görülmektedir.

Şiddetin genel olarak hiddetten ortaya çıktığına dair kanı oldukça yaygındır. Hiddet, akıl dışılık ya da patolojik bir durum olsa da bu tüm insanların duygulanım süreçleri için geçerlidir. Ancak insanı insanlıktan çıkaran koşulların ortaya çıkması mümkün olsa da bunun işaretleri hiddet ya da şiddet olmanın ötesinde ancak yoklukları olabilir. Bu yüzden hiddet yokluğa ve acıya karşı tek başına bir tepki olamaz. Tıpkı deprem ya da salgına karşı hiddetle tepki gösterilemeyeceği gibi (Arendt, 2018, s.75).

İnsanların sosyal ilişkilerde kullandıkları şiddetin fiziksel niteliklerle belirlenmesinin oldukça zor olduğunu belirten Martinez'e (2011, s.163) göre, feministlerin erkek ve kadınların sosyal ve biyolojik cinsiyeti arasında kurduğu fark, anatomik nitelikleri içermesinin yanında insanların anatomilerine dayanan sosyal davranışları hakkındaki çıkarımları da içermektedir. Ataerkilliğin doğası gereği şiddetli olduğu ve erkeklerin şiddeti kullanan tek kişi olduğu teorisi mantıklı değildir. Tüm kadınların kurban oldukları ve tüm erkeklerin de şiddetin faili olduklarına dair kalıp yargıları fark etmek gerekir. Aksi durumda kadınların şiddetle savaşma ve erkeklerin değişim yeteneğinin olmadığı gibi yanlış bir sonuç ortaya çıkar. Şiddeti ataerkillikle eşitlemek oldukça indirgemeci bir yaklaşıma dönüşür.

4.6.2. Psikolojik Şiddet

Şiddet hangi yaşta olursa olsun bireyin ruhsal dünyasını zedeler ve bazen onarılması imkânsız tahribatları da beraberinde getirir. Şiddet yetişkin bireylerde uygulandığında, şiddete uğrayan kişide suçluluk, korku, ayrılma ve kendi benliğiyle bütünleşememe gibi etkiler yaratırken bazen beklenmedik saldırganlıkları da ortaya çıkarır. Şiddet kadına uygulandığında kadının kendine olan sevgisi ve saygısı zedelenir. Hayatındaki temel dinamikleri düzenleyemediği duygusuna kapılır (Vahip, 2018, s. 89).

Psikolojik şiddetin çoğu zaman görülmemesinin nedeni hem tespitinin zorluğu hem de psikolojik şiddete uğrayan kadınların genel olarak bunu bir şiddet kapsamında değerlendirmemelerinden kaynaklanmaktadır (Kahraman, 2021, s.6). Psikolojik şiddet belli bir standartla açıklanamadığı gibi somutlaştırabilmek ya da tespit etmek oldukça güçtür. Bazen psikolojik şiddete maruz kalan kişi bile bunun bir şiddet olduğunu hemen kestiremeyebilmektedir.

Erkek tarafından nesneleştirilen ve dışlanan kadın, fiziksel şiddet öncesinde ya da fiziksel şiddetin dışında, sözel şiddete de maruz kalmaktadır. Kadını kişiliğinden soyutlamak eşitlik algısının ortadan kalkmasına neden olurken, erkek şiddet öncesi ve şiddet süresince küfür ederek, yakışıksız sıfatlar kullanarak, kadını aşağılamaya ve cinsel bir nesneye dönüştürmeye çalışarak eylemine devam etmektedir (İlkkaracan ve Gülçür, 1996, s.27).

Kadın bedenine yüklenen tutsak edici anlam, oldukça ağır sorumlulukları da beraberinde getirmektedir. Kadın bedenini evlenmeden önce herkese karşı muhafaza etmek ve evlenince de kendisini cinsel olarak kocasına takdim etmekle sorumludur. Aksi her durum namusuna sürülmüş leke olarak anlaşılırken bu namusun temizlenmesinin de kadının öldürülmesiyle mümkün olacağı inancı hâkimdir. Kadın bedeninin yüklendiği bu sorumluluk aynı zamanda diğer aile üyelerini de doğrudan ilgilendirmektedir. Kadının namusunu kirletmesi aile şerefinin de kirlenmesi anlamına geldiği için namusun temizlenmesi de oldukça önemli bir noktadır (Kara ve Gürhan, 2013, s.84). Ataerkillik toplumun damarlarına öylesine nüfuz etmiştir ki kadın şiddete uğradığında bile bunu hak ettiğine dair kalıplaşmış cümleler sarf edilerek şiddetin geçiştirilmesine olanak sunulur. Şiddeti bizatihi yaşayan kadın olmasına rağmen, şiddetin nedeninin de yine kadın olması ilk bakışta bir çelişki gibi görünse de bu durum ataerkil yaşamın erkeğe sunduğu acımasız ayrıcalıklarla izah edilebilir (İlkkaracan ve Gülçür, 1996, s.28). Kadını kuşatan,

sarmalayan ve sürekli boyun eğmesini dayatan bu sistem aynı zamanda kadının kimliğini, aidiyetlerini hiçe sayarak psikolojik şiddeti sürekli hale getirir.

Psikolojik şiddet genel tanımıyla küçümseme, önemsememe ya da duygusal bir tahribat yaratma sürecidir. Bu süreç toplumsal cinsiyete yönelik bir politikaya dönüştüğünde daha karmaşık hale gelmektedir. Ataerkil yaşamın kodlarını toplumsal hayatın tüm alanlarında etkin kılan bu yapı kadını zihinsel ve duygusal açıdan kuşatarak tüm varlığına nüfuz etmeye çalışır. Bourdieu (2015, s.89) iktidara ulaşma çabasının kadınlarda tuhaf bir ikileme dönüştüğünü belirtir. Ona göre erkek gibi olma ve bu yönde davranma çabası, onu kadınsı özelliklerinden uzaklaştırırken erkeklere iktidarın doğal sahibi olmadıklarını göstermeye çalışırlar. Tersi davranmaları halinde bu iş için uygun ve nitelikli olmadıkları düşünülür. Çelişkili bir ikilem içerisinde kalan kadınlar, hoş ve cezbedici olabilmenin arayışına girerken, eril düzenin içerisinde peşinen biat etme hali, baştan çıkarma hamlelerini de göze almak anlamına gelmektedir.

Post yapısalcı feministler, eril şiddeti psikanalist yollarla dile getirmeye çalışırken kadına yönelik şiddet ya da sadist, mazoşist ve saldırganlık gibi kavramlarla açıklama yoluna gitmedikleri görülür. Temel problemin dil, kültür gibi sembolik alanlarda olduğunu düşünürler ve Lacan'ın kuramlarıyla şiddeti yeniden yorumlamaya çalışırlar. Şiddet, ataerkil yaşam koşullarının ayırt ediciliği içerisinde, kadınları hayatın dışına öteleyerek yokluk ve özne olma tahayyülünü ellerinden alır. Post yapısalcı feministler şiddeti, varoluş üzerine kurmaya çalıştığı baskı ve sembolik alanın kuşatılmasına dönüşen bir politika olarak tanımlar (Özkazanç, 2015, s.66).

Psikolojik şiddetin kendini daha çok ürettiği mekânlar genel olarak kentlerdir. Modern kentler, bireyi yalnızlaştırırken aynı zamanda sürekli bir rekabet alanı da yaratır. Nüfusun kalabalık olduğu ve bir o kadar da insanların birbirine yabancı olduğu bu kentler; karmaşık, güvensiz ve insanları tedirgin eden yaşamına ve akışkan gündemine durmaksızın devam etmektedir (Selek, 2011, s. 111). Şehir hayatıyla birlikte artan iş yoğunluğu hem ev içinde hem çalışma hayatında psikolojik bir baskı unsuruna dönüşmektedir. Bu açıdan şehirler psikolojik şiddetin daha çok hissedildiği yerler haline gelmektedir.

Erkek egemen toplumda, aynı statülerde bitirdikleri eğitim hayatlarının devamında piyasa koşulları ve iş hayatının erilleşmiş dili kadının çalışmasında birtakım engellere dönüşebilmektedir. Aynı zamanda çalışan kadınlar için geleneksel toplumlarda yakıştırılmaya çalışılan birtakım namus söylemleri, kadınların işini daha da zorlaştırmaktadır. Oysaki kadınlar için çalışmak, ataerkil dayatmaların tutsaklığından kurtulmak, daha özgür ve nitelikli bir yaşamın kapılarını aralamak anlamına gelmektedir

(Kara ve Gürhan, 2013, s.81-2).

Şiddetin varlığının toplumsal yaşamda görünür olmamasının nedenlerinden biri de tehdittir. Bu tehdit bazen erkeğin kadın üzerindeki yaptırımını ifade ederken bazen de toplumun sosyo-kültürel yapısının yaratmış olduğu dışlama, küçümseme veya yetersiz olma durumlarıyla ortaya çıkmaktadır. Tüm bu nedenlerin çok yönlü bir şekilde incelenip toplumsal farkındalığın artırılarak ve kurumsal hassasiyetler gösterilerek engellenmesi sağlanabilir (Kandemirci ve Kağnıcı, 2014, s.10). Şiddet, evliliklerde ve boşanma süreçlerinde de oldukça yoğun bir şekilde yaşanmaktadır. Özellikle boşanma olaylarında odak noktası şiddet olsa da, çoğu zaman şiddetle beraber kadın-erkek arasında farklı çatışma konularının olduğu görülmektedir. Mahkemelerde daha çok şiddetin temel yansıması olarak fiziksel tahribatların tespit edilmesine dönük çalışmalar yapılsa da (Nuhoğlu ve Demiröz, 2020, s.168) bu şiddet türünün temel belirleyici olmasının yanında, kadın-erkek arasında yaşanan diğer çatışma konularının da tespit edilmesi oldukça önemlidir. Toplumsal yaşamı yaralayan ve kadına yönelik fiziksel ve psikolojik bir tehdide dönüşen bu sürecin, tüm yönleriyle irdelenmesi sorunun çözümü için elzemdir.

4.6.3. Ekonomik Şiddet

Kadınlara yönelik ekonomik şiddet ile ilgili diğer şiddet biçimlerine kıyasla çok az ampirik veri bulunmaktadır. Ekonomik şiddet, çok güçlü ve ölümcül bir istismar şeklidir. Yoksulluk, ekonomik istismarın hem bir nedeni hem de sonucudur. Kadınların ekonomik faaliyetlerdeki ilerlemelere rağmen, birçok kadın hâlâ fonlara ve kredilere sınırlı erişim, sağlık hizmetlerine erişim, istihdam, eğitim ve tarımsal kaynaklara erişim üzerinde kontrol eksikliği de dâhil olmak üzere ekonomik istismar biçimlerinden muzdariptir. Bunun yanında miras, mülkiyet hakları ve ortak arazi kullanımı ile ilgili ayrımcı geleneksel yasalar hala varlığını sürdürmektedir (Fawole, 2008, s.4). Kadının iş hayatındaki deneyimi aynı zamanda eşitsizliğin pekişmesine de büyük katkılar sunmaktadır. Toplumun muhafazakâr yapısı iş hayatının faydacı politikasıyla birleştiğinde kadınların ikincil konumda çalışması, düşük ücrete tabi olması onları erkek egemen dünyada yeni bir ayrımcılıkla karşı karşıya getirmiştir (İçli, 2018, s.139).

Kadınları ve erkekleri etkileyen yapısal eşitsizlikler ve devam eden cinsiyet klişeleri, eğitim ve çocuk bakım sisteminde varlığını sürdürmekte ve işgücü piyasasına kadar uzanmaktadır. İşgücü piyasasında yatay ayrışma belirgindir. Bazı meslekler ve ekonomik faaliyet alanları güçlü bir erkek varlığına sahiptir (örneğin, bilim ve teknoloji, ağır sanayi,

inşaat, ordu). Benzer şekilde, diğer faaliyet alanları ağırlıklı olarak kadın işgücüne sahiptir (örneğin, bakım hizmetleri, eğitim, sekreterlik veya ofis işleri– hemşirelik veya insan kaynakları-genellikle daha düşük ücretle). İşgücü piyasasında dikey ayrışmanın olduğu açıktır. Aynı sektörde genellikle maaş ve hiyerarşi açısından daha yüksek pozisyonlar erkekler tarafından işgal edilirken, hiyerarşik ve maaş ölçeğinde daha düşük işler çoğunlukla kadınlar tarafından yerine getirilir (örneğin eğitim, perakende endüstrisi). Bu büyük ölçüde hane halkı ve bakıcı duyarlılıklarının orantısız ağırlığının kadınlar, cinsiyet önyargıları ve klişeler üzerindeki etkilerinden kaynaklanmaktadır (Council of Europa, s.17).

Avrupa'da neoliberal politikalar toplumsal cinsiyet eşitliğinde de varlığını göstermektedir. İş piyasalarında ortaya çıkan genişleme emeğe olan talebi arttırırken kadın istihdamı da buna paralel olarak genişlemektedir. Avrupa'da ortaya çıkan bu dönüşüm, toplumsal yaşamda kadın-erkek ilişkilerinde düzenleyici bir etki yaratırken Türkiye bu konuda biraz daha geride kalmıştır. Toplumsal cinsiyet eşitliğinin gündelik hayatta etkin hale gelebilmesi tek başına yasal değişikliklerle pek mümkün görünmemektedir. Kadın çalışanların iş çeşitliliğin arttırılmaması, kadınların gündelik ev içi emeği, çocuk bakımı gibi işlerininin görünmemesi bunu zorlaştıran temel etmenlerdir (İçli, 2018, s.141). Kadın, ekonomi dönüşümüne önemli katkılar sunarken ev ekonomisinin de sürdürülebilir hale gelmesinde destekleyicidir. Özellikle düşük ücretlerle çalışan erkeklere, ev içinde günlük temizlik, yemek, çocuk bakımı vb. işleri yaparak hane ekonomisine pek görünür olmasa da katkı sunar. Bu açıdan kadınlar, ailenin ekonomik geçim politikasının da bilinmeyen kahramanlarıdır (Memiş, 2015, s.187).

Ataerkil yaşam koşulları feminizmin temel gündem maddesini oluştururken erkek egemen yapıyla baş edebilmek de mücadelenin hareket noktasına dönüşmektedir. Cinsiyet eşitsizliğinin hüküm sürdüğü ülkelerde kadınlara yönelik sınırlama, baskılama ve ayrımcılığın sürekli hale geldiği görülmektedir. Kapitalizmin sömürü politikası kadına yönelik ayrımcılıkla birleştiğinde emeğinin sömürülmesi de neredeyse kaçınılmazdır (İçli, 2018, s.134).

Ortaöğretim sonrası öğrenim göremeyen ve herhangi bir mesleki eğitime ulaşamayan kadınlar, iş piyasalarına ucuz iş gücü olarak dâhil olmakta ve emeklerinin karşılığını alamamaktadırlar. Öğrenim düzeyi ve ekonomik imkânları daha sınırlı olan kadınlar, ücretli olarak ev hizmetlerinde ve çocuk bakımı gibi işlerde çalışmaktadır. Bu tarz işlerin çoğunda sabit bir ücret alamadıkları gibi aynı zamanda sigorta güvencesi olmadan istihdam edilmektedirler. Ayrıca dışarıda yaptıkları işlerle beraber kendi ev işlerini yapma

sorumluluğunun altında yıpranmaktadırlar (Kara ve Gürhan, 2013, s.80). Kadınların iş piyasalarındaki varlığı her ne kadar istatistiklerle şekillenmiş olsa da neoliberal politikaların uluslararası işlerde yarattığı haksızlıkların tam olarak görünmesi pek mümkün değildir. Özellikle kayıt dışı istihdam alanları, çalışma koşullarının güvencesiz olması kadınların mağduriyetini arttırmaktadır (İçli, 2018, s.138).

Heteroseksüel kadın ve erkek ilişkisinde, ekonomik açıdan kadının eşine daha bağımlı olduğu görülmektedir. Boşanmanın kendisini daha yoksul hale getireceği endişesi, bu güç ilişkisine katlanma sürecinde onu bağımlı hale getirmektedir. Çocuk sahibi olan kadınlarda bu durum daha travmatik etkilere dönüşebilmektedir. Yoksul ailelerde aile içi şiddet olaylarının daha sıklıkla yaşanmasının nedeni, içinde bulundukları olumsuz koşulların birden fazla olması ve bu olumsuzlukların tetikleyici olmasından kaynaklanmaktadır. İşsizlik nedeniyle yaşanan ekonomik sıkıntılar özellikle erkeklik üzerinde zayıflayıcı ve olumsuzlayıcı bir etkiye sahip olduğundan ve bu durum eğitimsizlikle de birleşince erkeklerin şiddet davranışı sergilemesinde etkili olduğu görülmektedir (Yarar, 2015, s.44-46).

Şiddet kavramı genel olarak bilişsel yorumlama biçimiyle beraber şekillenmektedir. Örneğin ekonomik güçlenme biçimini kimin daha fazla hissettiği önemlidir. Bir erkek eşine göre daha az ekonomik gelire sahipse, eşi bu durumu analiz etmeye başlar ve kendini daha güçlü hisseder (Kumar, 2012, s.295). Tüm ülkeler, kadınlar için eşitlik konularını ele alacak ulusal bir eylem planı geliştirmelidir. Kadınlara yönelik ekonomik şiddeti yasaklayan yasalar çıkarmak, kadın haklarının korunmasını sağlamak için mevcut planların uygulanmasını izlemek ve kadın haklarını yeterince koruduğundan emin olmak için mevcut yasa ve politikaları periyodik olarak gözden geçirmek çok önemlidir. Halkın duyarlı hale getirilmesi ve yasaların varlığına ilişkin medya aracılığıyla farkındalığın yaratılması gereklidir. Yasaların basitleştirilmesi ve görünürlüğünün arttırılması, kadın hakları konusunda farkındalığın da artmasına yardımcı olacaktır (Fawole, 2008, s.8). Ekonomik açıdan kadını dezavantajlı konuma düşürebilecek ve bunu bir baskı ve şiddet unsuruna dönüştürebilecek koşulların ortadan kalkmasını destekleyecek hükümet politikalarının da yerleşik hale getirilmesi bu şiddet türünün yaratacağı etkilerin azalmasını sağlayacaktır.

4.6.4. Cinsel Şiddet

Cinsel şiddet tanımlanırken öncelenmesi gereken husus şiddete dayalı cinsellik

değildir. Burada asıl belirleyici kavramın şiddet olduğu unutulmamalıdır. Bu noktada şiddetin kendini yoğun bir şekilde hissettirdiği alan cinselliktir. Şiddetin bu türünü kullanan kişiler, bencil gayelerini kadının bedenine, ruhuna, aklına el koyma ve sömürme istekleriyle ortaya çıkarmaktadır (Godenzi, 1992, s.19). Pornografi, tecavüz gibi cinsel şiddetin normalleştirilmesi de dâhil olmak üzere şiddet içeren ve aşağılayıcı çevrimiçi içerikler kadınların itaatkâr rolü fikrini güçlendirirken kadınları ailenin ve toplumun alt üyeleri olarak davranmaya zorlar. Kadına yönelik şiddet, kadınları ve özellikle feministleri hedef alan cinsiyetçi nefret söyleminden beslenirler. Cinsiyet klişelerinin, cinsiyetçiliğin korunmasına ve güçlendirilmesine katkıda bulunurlar (Council of Europa, s.16).

Toplumun evlilik üzerine kurguladığı geleneksel çıkarsama, evliliğin genel anlamda cinsel nedenlerin dışındaki pek çok nedenden dolayı gerçekleştiğidir. Toplumsal olarak cinsel itkinin bu denli bastırılması bu alanın görünmez bir alana dönüşmesine neden olmaktadır (Simmel, 2019, s.74). Cinsel şiddetin faili olan erkekler, çoğu zaman bu davranışlarını reddederler. Kanıtların somut bir şekilde önüne konulması ve reddedebilecekleri tüm argümanların ortadan kalkması durumlarında bile birçoğu suçunu itiraf etmez. Cinsel şiddet eylemlerinin çoğunda herhangi bir tanığın olmaması erkeklerin işledikleri suçu kabul etmemelerinde etkili olabilmektedir (Godenzi, 1992, s.36).

Cinsel şiddet olayının ertesinde tüm varlığıyla tahrip edilen, yaralanan kadın bu durumu ortaya çıkarmaya karar verdiğinde, başta yakınları olmak üzere birçok kişinin kendisine şüpheyle bakacağı gerçeğiyle yüzleşmek zorunda kalır. Bu şüphenin ortadan kalkması için göstereceği çaba ve başına gelen olayı tüm ayrıntılarıyla anlatma zorunluluğu kadın açısından oldukça yaralayıcıdır. Cinsel şiddete uğrayan kadın, hukuki süreci başlattığında da yaşadığı sıkıntılar devam etmektedir. Dava açma sürecinde, kendisine davanın her zaman istenildiği gibi sonuçlanmadığı ya da sonuçsuz kalınabileceği gibi hususlar hatırlatılır. Dava sürecinde aradan geçen aylar yıllar içerisinde kadın bu olayın her defasında hatırlatılmasına maruz kalırken bazen de saldırganla yüzleşmek zorunda kalır. Saldırganın avukatının küçük düşürücü ya da kuşkucu sorularının muhatabı olur. Bunun dışında bu sürecin maddi yükleriyle mücadele ederek meraklı kitlelerin de nesnesi haline gelirken (Godenzi, 1992, s.122) tüm varlığıyla yıpranmış, tahrip edilmiş olmasına rağmen kamusal alanda bunun mücadelesini vermek zorundadır.

Cinsellik, davranışlarımızın kökenine oldukça sinsi ve etkili bir şekilde nüfuz ettiğinden her türlü tutum ve davranışın altına saklanması mümkündür. İnsan bedenine ve ruhuna utanmazca kazındığından dolayı bu gizi ortaya çıkarmak her zaman mümkündür (Foucault, 2003, s.39). Cinselliği toplumsal bir aşırılığa doğru sürüklemek veya sapkın bir

günahın pençesine teslim etmek kadın-erkek ilişkisini hastalıklı bir sarmala dönüştürmektedir.

Toplumsal kodların bedenle olan ilişkisinde cinsellik temel bakış açısı haline gelebilmektedir. Modern toplumlarda bile önemli bir problem olan bu durum, güçlü bedene sahip olan erkek bedeninin kadın bedenine müdahalesi olarak ortaya çıkmaktadır. Hem cinsel açıdan hem şiddet üretimi açısından kadın bedenine hâkim olma çabası, toplumlarda öne çıkan sorunların başında gelmektedir. Kadın bedeninin zayıflığı toplumsal yaşamda onu dezavantajlı hale getirmektedir (Okumuş, 2009, s.7). Başbakanlık Aile Araştırma Kurumunun 1995 yılında yaptığı çalışmada (s.164-167) cinsel şiddet vakalarıyla ilgili bazı tespitleri şu şekildedir:

- Erkeğin kadınla cinsel temas kurma çabası kadın tarafından reddedildiğinde erkeğin şiddetiyle karşılaşmakta ve erkek zor kullanarak cinsel ilişki eylemini gerçekleştirmektedir.
- Cinsel şiddet, erkeğin kıskançlığı, kadına karşı güvensizliği, birtakım bahaneler üreterek problem çıkarması ve cinselliği yoğun bir şekilde talep etmesi sonucunda gerçekleşmektedir.
- Cinsel tacizle birlikte fiziksel şiddet de uygulanmaktadır.
- Cinsel tacize maruz kalan kadın kendini mutsuz, kötü ya da yıpranmış hissederken eşine karşı bağlarını da yitirmektedir.

Bedensel baskı ve kontrol mekanizması ataerkil iktidar mekanizmalarında kadının bedeninin ve cinselliğinin disiplin altına alınması anlamına gelmektedir. Düzene sokma politikası, kadının arzularının erkek tarafından şekillendirilmesi, denetlenmesi ve erkeğin gözüyle üretilmesini beraberinde getirmektedir (Berktay, 1998, s.137).

Erkeklerin kadınları nesneleştirmesi, kültürel normlarla oluşturduğu dayanaklardan ve kadınların cinsel bir obje olarak sıkça işlenmesinden kaynaklanmaktadır. Pornografinin yaygın bir şekilde hayatı kuşatması, kadın bedeninin gündelik reklam ürünleriyle beraber teşhir edilmesi örneklerin bazılarını oluşturmaktadır (İlkkaracan ve Gülçür, 1996, s.28). Kadının cinsel bir objeye dönüştürülmesi, televizyon, internet ya da diğer alanlarda teşhir edilerek nesneleştirilmesi, şiddet eylemlerinin yaygın hale gelmesinde önemli etkenlere dönüşmektedir. Cinselliğin sınırları, aile sınırlarının ötesine geçtiğinde yani bir aldatma söz konusu olduğunda aile sadakati bundan büyük zararlar görebilmektedir (Tarhan, 2010, s.25). Kamusal alanda cinselliğin dile getirilmesi neredeyse tabu haline geldiğinden cinsel şiddetin de buna paralel olarak ortaya çıkmasını zorlaştırmaktadır. Toplumda cinselliğe

yüklenen gizem, ayıp ya da hor karşılanma durumu bu alanda yaşanan problemlerin ifade edilmesini sınırlandırmaktadır.

Kadının bedeni devlete, doktorlara, işverenlerine ya da kiliseye ait değildir. Babanın, kocanın ya da kadına hükmeden sistemin kadının cinselliğini kontrol altına alma çabası, gündelik hayatta doğum kontrol hapı kullanma, evlenmeden çocuk sahibi olma, kürtaj gibi konularda karar verme hakkının kendilerinde olduğu iddiasını taşırlar. Bu dayatmanın karşısında kadının sergilediği direniş, kendi bilgisini inşa etmesinin önünü açacaktır (Costa, 2015, s.146). Egemen yapılar, cinsel şiddetin uygulanma ihtimaline karşı erkeklerin başarı şansını azaltmalı ve bununla beraber yaptırımı da yükseltmelidir. Evliliklerde ve aile içinde gerçekleşebilecek şiddete karşı aktif rol almalı ve kadın-erkek ilişkilerinde eşitlikçi bir değişim politikası izlemelidir (Godenzi, 1992, s.168). Günümüz koşullarında toplumsal güç ilişkileri, normları ve değerleri değişmeye başladığında erkek ve kadınlar yaşadıkları acıyı, işkenceyi veya tacizi de paylaşabilmektedir. Bu sorunların sosyal yaşamın genelini ilgilendiren bir konu olarak kabul edilmesi ve uygun stratejiler geliştirilerek müdahale edilmesi gerekmektedir. Eş tarafından yaşanan şiddetin toplumsal bir kriz olduğu gerçeği göz ardı edilmemelidir (Kumar, 2012, s.295).

Kadın bedeni birçok açıdan sömürülerek ataerkil toplumun nesnesine dönüşmüştür. Aile ve toplumsal üretim açısından dayatılan kadın cinselliği, kadının kendi arzu ve isteklerinin ötesinde bedeni bir üreme makinesine dönüştürülerek olumsuzlanmaktadır (Costa, 2015, s.124). Tekeşli birlikteliklerde kadın ve erkek, cinsel açıdan tamamlayıcı ve bir arada olma zorunluluğuyla yoğun bir beklenti içerisindedirler. Evlilik süresiyle eşlerin birbirlerine karşı duydukları istek ve tutkuları arasında tersi bir ilişki oluşabilmektedir. Fakat erkek, hayatı boyunca toplumsallaşma sürecinde edindiği aktif rolünün alışkanlığıyla şiddet eylemlerine yönelirken bunu zevk alma uğruna, kadın bedenine şiddet uygulayarak yapabilmektedir (Godenzi, 1992, s.57). Kirlenme hali cinselliğin kendisinde değil, eylemi doğal biçiminden ayırarak bir zorlama ve şiddet unsuruna dönüştürme ediminden kaynaklanmaktadır. Evliliği doğallığından uzaklaştırıp bir zevk sarmalıyla sınırlamak karşı cinse karşı bir şiddet ve baskılama aracı haline getirmektir (Foucault, 2003, s.438).

Egosantrik ve empati kurmaktan yoksun olan eril, istilacı ve cinsellikle dolmuş edilgen bir yapıya sahiptir. Kendi edilgenliğinden dolayı yaşadığı rahatsızlığı kadınlara yansıtır ve eril kimliğini etkin gösterebilmek için temel amacı kadınlarla cinsel ilişki yaşamaya dönüşür. Her defasında içinde barındırdığı edilgen kimliğine olan tahammülsüzlüğü onu biçare ve zoraki bir çabaya sürükler (Solanas, 2018, s.25).

Feminizm, kadınlar için bir özgürlük arayışı içerisine girerken aynı zamanda cinsel

ifade biçimlerinin baskılayıcı ve dayatmacı diliyle de mücadele etmek zorundadır. Kadına zoraki giydirilen toplumsal cinsiyet kimliğinin aralanması ve ataerkil dilden kurtulması gerekmektedir. Bu anlamda özellikle kadının cinsel hayatına hükmeden geleneksel toplum kodlarıyla mücadele etmek oldukça önemlidir. Geçmişin kümülatif birikimiyle büyüyen kültürel bakiye, kadının cinsellik, üreme ve sosyalleşme araçları üzerindeki etkisini daha aktif hale getirecektir (Rubin, 2016, s.218).

4.6.5. Dijital Şiddet

Son 50 yılda televizyonda, filmlerde ve son zamanlarda video oyunlarında şiddete maruz kalmanın, izleyicinin şiddet davranışı riskini arttırdığı, tıpkı gerçek şiddetle dolu bir ortamda büyümenin şiddet davranışı riskini artırdığına dair araştırma kanıtları ortaya çıkmaktadır. Aynı şekilde gençler tarafından cep telefonu, mesajlaşma, e-posta ve sohbet odalarının kullanımındaki artış da saldırganlığın ortaya çıkabileceği yeni alanlar açmaktadır (Huesmann, 2007, s.6). Enformasyon toplumunda yaşadığımız en büyük yanılgı, sezgilerimizden giderek uzaklaşmaya başladığımızdır. Gün geçtikçe artarak çoğalan enformasyon yığını bizleri yetilerimize yabancılaştırırken bu kadar çok etkileşim ve bilgi yığını, hayatımızı baş edemediğimiz bir çeşitliliğe doğru götürmektedir. Enformasyon ağı içerisinde içini tamamen doldurmak zorunda olduğumuz bir şeffaflığa doğru sürüklenirken az olanın ilham verici olduğu ve mutluluk getirdiğinden de tamamen habersizleşiyoruz (Han, 2017, s.19).

Gündelik hayatımızın değişim göstergelerinden biri haline gelen iletişim alanındaki yenilikler ve teknolojinin hayatımıza radikal bir şekilde nüfuz etmesi, internet ve akıllı mobil cihazlarla kendini göstermektedir. Sanal yaşam alanlarıyla hayatımızı kuşatan sosyal medya, toplumsal kodları yeniden dizayn etmekte; bilgi, hız ve haberleşme kültürü de topyekûn değişmektedir (Can, 2021, s.420). Sanal yaşamın hayatımızda edinmiş olduğu bu sınırsız alan bazı durumlarda doğru olmayan içerikler, yaftalamalar, iftira ve suçlamalar bir şiddet ve mağduriyet alanına dönüşebilmektedir.

Teknolojinin gelişimine paralel olarak internetin yaygınlaşmasıyla hayatımıza giren sosyal medya son dönemin en çok talep edilen ve revaçta olan etkileşim sistemidir. Büyük bir etkinlik ve kullanım alanına sahip olan sosyal medya alanlarında şiddet kalıplarıyla karşılaşmak da mümkündür. (Çalışır, 2015, s.27). Hayatımızdaki görünürlüğü oldukça yeni olan dijital şiddet, internet ve sosyal medya kullanımının yaygınlaşmasıyla ortaya

çıkmıştır. Lisede ya da üniversitede daha yıpratıcı bir etkiye sahip olan bu şiddet türü şantaj yoluyla kadınları mağdur edebilmektedir (Kahraman, 2021, s.6). Dijital şiddet yeni teknoloji faillerini yaratırken her an ve her yerde herhangi birinin saldırısıyla karşılaşabilme ihtimalini de arttırmaktadır. İnternetin sahip olduğu ağ çok kısa sürede geniş bir yayılım alanına sahip olduğundan yabancı insanların saldırısına ya da istismarına da maruz kalınabilmektedir. Oldukça az bir emek ile büyük tahribatlar yaratmak mümkün hale gelmektedir (Songur, 2021). Bildiğimiz şiddet türlerinden farklı bir boyuta sahip olan dijital şiddet günümüzde etkili bir yere sahiptir. Sosyal medyada ortaya çıkabilecek yalan bir haber ya da şantaj yoluyla elde edilen bir içeriği engellemek zor olduğu kadar bu alanlarda dolaşımını engellemek de oldukça zordur.

Kadına yönelik şiddet gündelik hayatta olduğu gibi sanal yaşam alanlarında da ortaya çıkmaktadır. Bedensel ve maddi varlığı bu yaşam alanlarında olmasa dahi kadın yine de şiddete uğrayabilmektedir. Bu durum toplumsal cinsiyet algısının doğal bir süreç olmadığının ve fiziksel bedenden ayrı bir varoluşu temsil ettiğinin de göstergesidir (Bülay Doğan, 2021).

Kadınlar erkeklere göre daha fazla dijital şiddete uğradığından bu alanlarda kadınların daha az yer almasına neden olmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü, her üç kadından birinin şiddete uğramasının yanında her on kadından birinin de dijital şiddet deneyiminin olduğunu belirtmektedir. Bu dijital alanlarda kadınlar tehdit ve tacize maruz kalmakta; cinsel taciz, tecavüz tehdidi gibi cinsel saldırılar ve cinayet tehditleriyle karşılaşmaktadırlar. Failler tanıdık birileri olabilirken çoğu zaman anonim kişiler de olabilmektedir (Kırık, 2021). Gündelik yaşama birçok kolaylık ve imkân sunmasının yanında mahremiyete yönelik önemli riskler barındıran ve kadınları mağdur eden sosyal medya araçlarını sık kullanan kadınların mahremiyet, kişisel veriler ve dijital şiddete karşı farkındalık ve yeterliliklerinin arttırılması sağlanmalıdır (Cirban Ekrem ve Er Güneri, 2021, s.367).

Sanal yaşam alanları, insanların herhangi bir kaygı taşımaksızın kendilerini ifade ettikleri ve bir filtreleme ihtiyacı duymaksızın katılım sağladıkları, bastırılan duygularını ve yalanlarını özgürce dillendirdikleri alanlardır. Gerçek yaşamın pratikleriyle çelişen ya da gündelik hayatta genel kabul görmeyen fikirlerde kolayca bu alanlarda dile getirilebilmektedir (Tarhan, 2010, s.135). Sanal yaşam alanları aynı zamanda bir kontrol mekanizmasına da dönüşebilmektedir. Gün içerisinde arkadaş paylaşımları, beğeniler ve içerik paylaşımları gibi etkinlikler dolaşıma sokulurken bir denetleme ve kontrol ağıyla sarmalanmaktadır.

Yaşamımızın her alanında nüfuzunu hissettiren sosyal medya gibi sanal yaşam alanları görünürlük açısından oldukça verimli ve şeffaf bir ortama dönüşmektedir. Han'a göre (2017, s.17-18) insan kendisi için bile şeffaf değilken şeffaflık adına kişisel alanın tümüyle elden çıkarılması, içi görülebilir bir iletişime yol açtığı gibi arzu edilir bir şey de değildir. Bir ilişkiyi canlı tutan ötekinin şeffaf olmayışı ve erişilmeyi bekleyen bir gizeme sahip oluşudur.

4.7. Aile İçi Şiddet

Aile, ekonomik açıdan bir dayanışmaya dönüşen, çocukların yetiştirilmesinde duygusal, fiziksel bir işbirliği olan ve çoğu zaman aidiyet bağıyla bağlı olan evli bir çift veya akrabalık bağıyla birleşmiş olan yetişkin bireylerden oluşan grup olarak tanımlanmaktadır (Gough, 2016, s.54). Aile, toplumsal dokunun temel göstergesi ve ilişkiler ağının hareket noktasıdır. Toplumsal inşa sürecinin başlangıcı aile bireylerinden başlar. Toplumla aile arasında doğrudan bir ilişki ve etkileşim ağı vardır. Toplum içerisinde yaşanan problemler, çatışmalar toplumun çekirdek modelleri olan aile içerisinde hayat bulur ya da tersi düşünüldüğünde, aile içerisinde şekillenen kültürel doku, bakış açısı ve değerler de aynı şekilde toplumun tamamında vücut bulur (Öztürk, 2014, s.39).

Toplum bedene hem sahip olduğu biyolojik cinsiyeti hem de birtakım görüş ve fikir farklılıklarıyla meşrulaştırdığı ayırıcı esasları yükler. Bu bakış açısıyla şekillenen algı, başta bedenin biyolojik gerçekliği olmak üzere dünyadaki her şeye uygulanmaktadır. Erkeklerin keyfi uygulamalarıyla toplumsal yaşamın her alanına yayılmış olan kadını biçimlendirme politikaları, cinsler arasındaki biyolojik farklılıklarla inşa edilerek cinselliğe dayanan iş bölümü şeklinde doğal bir programmış gibi ortaya çıkmaktadır. Bu belirlenim sürecinde üretilen sembolizm, geleneksel ve doğal algısı yaratılarak gerekçelendirilmektedir (Bourdieu, 2015, s. 22-23). Erkeklik kendini toplumun bütün alanlarında üretiyor olsa da evindeki kadar üst boyutlara ulaşamamaktadır. Baba, eş ya da ev ekonomisinin temel kaynağı gibi rollerin yarattığı ayrıcalıklı olma hali, onu reisliğin üstünde bir yerde konumlandırmakta ve kamusal alanda maruz kaldığı baskıyı da aile içinde şiddete dönüştürerek üstün kimliğini yeniden onarmaya çalışmaktadır (Cengiz, vd., 2004, s.68).

Aile içinde yaşanan fiziksel şiddetle ilgili farklı bulgular gözlenirken eylemin failinin genel olarak erkek olduğu bilinmektedir. Şiddet kendini birçok açıdan ortaya koyarken yalnızca eşe değil aynı zamanda çocuklara veya diğer aile üyelerine karşı da

uygulanmaktadır. Yapılan çalışmalarda kadınların önemli bir kısmının hayatı boyunca en az bir defa şiddete uğradığı görülmektedir (Doğanavşargil ve Vahip, 2007, s.126). Şiddet genellikle nesiller boyunca devam eden yıkıcı, kısa ve uzun vadeli zihinsel ve fiziksel sağlık sorunlarına neden olmaktadır. İstanbul Sözleşmesi, "aile içi şiddet"i, failin mağdurla aynı ikametgâhı paylaşıp paylaşmadığına bakılmaksızın, aile veya aile birimi içinde, eski veya mevcut eşler ya da ortaklar arasında meydana gelen tüm fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik şiddet eylemleri olarak tanımlar. Aile içi şiddet, kadınları orantısız biçimde etkilemekle birlikte diğer mağdurlara da dokunmaktadır. Bu nedenle İstanbul Sözleşmesi, tarafları, kadın ve kız, erkek ve erkek çocuklar ve yaşlılar da dâhil olmak üzere tüm aile içi şiddet mağdurlarına hükümlerini uygulamaya teşvik etmektedir (Council of Europa, s.21).

Şiddet ve aile içi şiddet, eşit olmayan güç ilişkisine dayanan önemli bir sosyal sorundur. Özellikle, ataerkil ve geleneksel yapı, aile içi şiddeti meşru kılar ve erkekliğe dayattığı rollerle erkekler ve kadınlar arasındaki eşitsizliği daha da arttırır. Bu noktadan itibaren aile içi şiddet, erkekler tarafından kadınlara uygulanan şiddet olarak görülmektedir. Ataerkil aile yapısı içinde sosyalleşen erkek, kendisini daha üstün ve daha güçlü gördüğü için diğer aile üyelerine baskı yapar. Buna karşılık erkekler de hem kardeşleri hem de aile büyükleri ya da eşleri ve çevrelerindeki farklı insanlar tarafından şiddete maruz kalabilmektedir (Tuna Uysal ve Tan Eren, 2020, s.435).

Aile içinde ortaya çıkan ve çoğu zaman kamuoyunda bilinmesi hoş karşılanmayan konular günümüzde kolayca ifade edilebilmektedir. Televizyon kanallarında, gazetelerde, sosyal medya alanlarında aile içi şiddet olayları, boşanmalar ya da duygusal ilişkiler dile getirilebilmektedir. Popüler televizyon programlarında eş seçimi yapılabilmekte, toplumun medyatik yüzlerinin aşk, boşanma ya da şiddet eylemleri kamuoyunda adım adım takip edilebilmektedir (Yıldırım, 2011b, s.124). Şiddet ve boşanma olaylarının herhangi bir mahremiyet eşiğine takılmadan ifşa edilmesi, şiddete yönelik toplumsal bir tepkiye dönüşürken beraberinde bu olayların yaşanma sıklığında da bir artış yaratabilmektedir.

Kadın- erkek eşitliğinin şekillendiği bir toplumun inşasında belirleyici temel unsurun aile olduğu şüphesizdir. Bu açıdan değişmesi ve dönüşüme uğraması gereken aile, demokrasi ve insan hakları temelinde işlerlik kazanmalı, kadını baskılama ve denetleme unsuru olmaktan çıkarılmalıdır. Bu açıdan modernleşme politikası, bireysel hakların eşit olduğu yaşanılabilir bir toplum perspektifi çizerken, aile yapısının çözülüp dağılmasına karşı da sürdürülebilir çözümler üretmesi gerekmektedir.

4.8. Kadına Yönelik Şiddet

Kadına yönelik şiddet toplumsal yaşamın kronik sorunlarının başında gelir. Bu yüzden sorunun ele alınış biçimi hassasiyet gerektirdiği gibi aynı zamanda çok yönlü bir bakış açısıyla ele alınmasına da ihtiyaç duymaktadır. Kadına yönelik şiddet hem geniş ailede hem de çekirdek ailede karşılaşılan bir durum olmakla beraber (Kandemirci ve Kağnıcı, 2014, s.2) sorunun çözümüne ilişkin getirilen yaptırımların yeterli düzeye ulaşmadığı görülmektedir.

Kadına yönelik şiddet uzun bir süreci kapsamasına rağmen bu durumun problem olarak tanımlanması ve önlenmesi amacıyla birtakım çalışmaların yapılması 1970'li yıllardan sonra gündelik hayatımıza girmiştir. Özellikle aile içi şiddet olaylarının özel alanın mahremiyeti olarak algılanmasından dolayı uzun yıllar bu duruma karşı sessiz kalınmış olsa da son zamanlarda insan hakları örgütlerinin ve hukukun üzerinde yoğunlaştığı konular haline gelmiştir (Bayraktar, 2018, s. 90). "Birleşmiş Milletler kadına yönelik şiddeti kategorize edilen diğer şiddet türlerinden ayrı olarak şöyle tanımlamıştır: Kadınlara fiziksel, cinsel ve psikolojik zarar ve acı vermeyle sonuçlanan veya sonuçlanma olasılığı bulunan, cinsiyet temelli olarak oluşan herhangi bir eylemdir" (Vahip, 2018, s. 85).

Kadına yönelik kamusal ve özel alanlarda gerçekleşen şiddet, bir insan hakkı ihlalidir. Şiddet, birçok gerekçesinin yanında ana unsur olarak toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden kaynaklanmaktadır. Bu eşitsizlik toplumsal yaşamda ekonomik, sosyal ve siyasal alanlarda boy gösterirken eşitsizliğin temel kaynaklarının da toplumun köklerine nüfuz etmiş olan dini, ahlaki, kültürel vb. değerlerinin şekilleniş biçimiyle doğrudan ilişkilidir. Bu açıdan kadına yönelik gerçekleştirilen şiddet, aynı zamanda bir toplumsal cinsiyet probleminin de dışavurumu olarak değerlendirilmelidir (Uygur, 2015, s.208).

Şiddet, erkekliğin öz yapılanma sürecinin bir parçasıdır. Bu öz aynı zamanda toplumsal yaşamın eril baskısına dönüşür ve şiddet üretiminde, kendini araçsal bir yapı olarak ortaya çıkarır. Ancak şiddetin eyleme dönüşmesini bir erkeklik krizi olarak ortaya çıktığı yaklaşımından ziyade, erkekliğin yeniden üretimi olarak görmek gerekir. Boşanma isteğinin erkeğe iletildiği ya da bizatihi boşanma eylemi gerçekleştikten sonra, kadın erkeğin şiddetiyle karşı karşıya kalabilmektedir. Bu durum erkeğin iktidar alanını kaybetmesi sonucu ortaya çıkardığı bir tepki olarak düşünülse de aslında bir dayatma ya da eril bir değer olarak kadını sahiplenme istenci sonucu ortaya çıkmaktadır (Türk, 2015, s.97).

Erkekler, dünyanın birçok yerinde kadınlara şiddet uygulayabilmektedir. Bazen fiziksel veya psikolojik şiddet olarak ortaya çıkarken bazen de tecavüz, cinsel taciz ya da öldürmeye kadar gidebilen bir süreci kapsamaktadır. Şiddetin eyleme dönüştüğü alanlar genel olarak ev gibi özel alanlardır. Dünyada yapılan araştırmalar birçok kadının ekonomik, sosyal, sınıfsal ya da köken ayrımı yapılmaksızın, birlikte olduğu erkek ya da kocası tarafından şiddete maruz kaldığını göstermektedir (İlkkaracan ve Gülçür, 1996, s.21).

Şiddete uğrayan kadının, şiddete karşı çaresizliği kabullenmesi oldukça sık gerçekleşen bir durumdur. Şiddet eylemlerine karşı çözüm üretememe hali, kadını bir süre sonra duygusal açıdan farklılaştırırken şiddetin katlanılabilirliğine dair bir inanç geliştirmesine neden olabilmektedir. Bu durum çaresizlik ve şiddetin sürekliliği arasına sıkışan kadını, pasif hale getirirken erkeğin şiddetine karşı "susmak, ılımlı olmak, sakinleşmesini beklemek" gibi birtakım pasif tavır benimsediği görülmektedir (Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, 1995, s.168).

Şiddet eylemlerinde, erkeklerin toplumun geleneksel yapısı ve yasal açıdan konumlanma biçimi, üstün olduğuna dair kanıyı yerleşik hale getirdiği için kadının kendisine hizmet etmesi ya da erkeğin daha fazla söz sahibi olmasını doğal olarak görmektedir. Şiddeti besleyen bu süreç kadına yönelik fiziksel, psikolojik, ekonomik ve cinsel boyutlara ulaşan geniş bir yelpazedir (İlkkaracan ve Gülçür, 1996, s.25).

Kadına karşı eril şiddeti ontolojik bir tezahür olarak görmek oldukça problemli bir alanı da beraberinde getirir. Ontolojik varlığımızın bir yansıması olarak çatışma, korku, kaygı, öfke gibi temel duygu formlarının yanında bunun tam tersi olan sevgi, arzu, bağlılık, tutku şefkat gibi duyguların da en az diğer duygu durumları kadar ontolojik bir kimliğe sahip olduğunu görmek gerekir. Kadının maruz kaldığı şiddete, kuramsal bir kimlik kazandırarak veya tarihsel bir derinlik katarak ataerkil şiddeti meşru göstermek, durumun daha kötü hale gelmesinden başka bir işe yaramaz (Özkazanç, 2015, s.76-77).

Erkeklerin sahip olduğu ayrıcalıklar, hükmetmeye olan aşinalıkları ve neredeyse sürekli ürettikleri ritüelleri, kadınlara şiddet, baskı ve ötekileşme olarak yansımaktadır. Bu konumları ve iktidarları aracılığıyla, kadına yönelik fiziksel, ruhsal, cinsel ve ekonomik yaptırımlar uygularlar. Bu istismar ve şiddet ağı, kadınları ikincil konuma düşürmekte ve kurulan erkek egemen sistemin mağduru haline getirmektedir (Yarar, 2015, s.21).

Kadına yönelik şiddetle baş edebilmek için tek başına hukuki yaptırımları işler hale getirmek yeterli değildir. Konunun toplumsal farklılıklar, kültürel bakış açıları, ekonomik, psikolojik vb. birçok nedeni olduğundan toplumsal politikalar belirlenirken daha kuşatıcı

ve hassas temeller oluşturmak gerekmektedir. Toplumun tüm bileşenleri, kadına yönelik şiddet konusunda işbirliği içerisinde olması yönünde şekillendirilmelidir (Öztürk, 2017, s.29). Kadına yönelik şiddetin önlenmesinde ortaya çıkan kültürel, kurumsal ya da bireysel engellerin doğru bir şekilde analiz edilip müdahale edilmesi gerekmektedir. Ortaya çıkan her engel kadına şiddetle sonuçlanan yüzlerce olayın tekrarına dönüşürken kadınların yaşadığı çaresizliğin yarattığı umutsuzluk onları kamusal bir itiraza başvurmaktan da alıkoymaktadır (Kandemirci ve Kağnıcı, 2014, s.8).

Geleneksel toplumlar, namus cinayetlerini töreyle meşrulaştırmaya çalışırken egemen kültürel dil hem kadını hem de erkeği kurban olarak seçmektedir. Törenin gerektirdiği sözlü kanun eyleme dönüşürken, kadının öldürülmesi gerekliliğini dayatan sistem, erkeğe de bir cinayetin faili olma sorumluluğunu dayatmaktadır. Kadının hayatına son verme eylemi de, eylemi gerçekleştiren erkek de çoğu zaman bu sürecin nesnelerine dönüşmektedir (Kara ve Gürhan, 2013, s.76). Namus cinayeti ya da diğer adıyla kadınların öldürülmesi, geleneksel toplumlarda, eylemin faili olan aileler için kaybedilen itibarın iadesi, toplum içerisinde utanç duygusundan arınma veya temizlenme anlamlarına dahi gelebilmektedir (Çetin, 2014, s.50). Kadına yönelik şiddet olaylarının tırmandığı son nokta olan kadın cinayetleri, genel olarak kadının kocasından boşanmak istemesi, erkek arkadaşından ayrılmak istemesi ya da boşanma sonrası eski eşinin saplantılı tutumu üzerine gerçekleşmektedir. Geleneksel toplumlardaki namus algısıyla hukuki yapılanma arasındaki farklılık, toplumdaki kültürel yaptırım gücünü daha etkin hale getirmektedir. Sosyal kontrol mekanizmaları oluşturularak toplumsal bir ayıplama, dışlama mekanizmasıyla gücünü çoğaltan kültürel yapı, uluslararası hukukun ikincilleştirilmesine de neden olabilmektedir. Namus kavramına yüklenen toplumsal değer ve erdemlerin, toplumun kültürel değerleriyle yoğrulması oldukça etkili bir hale gelmektedir. Namus olgusuyla işlenen cinayetler, toplumsal bir üst değere ya da dokunulmaz, sorgulanmaz bir eyleme dönüştürülmektedir (Çetin, 2014, s.42-44). Kadına yönelik şiddeti engellemede uluslararası hukukun işlerlik kazanamamasının önemli nedenlerinden biri olan kültürel farklılıklar; toplumun dini, siyasi, sosyo-kültürel ve ekonomik açıdan şekillenmesiyle geliştirdiği bakış açısıdır.

Boşandığı eşinin aynı zamanda katili olması sonucu gerçekleşen onlarca kadın cinayeti, toplumun hemen her kesiminde yaşanmaktadır. Kamuoyunun ilgisine fazlasıyla mazhar olan kadın cinayetleri, ekranın karşısında kendi eşinden boşanmak isteyen başka bir kadın izleyici için oldukça caydırıcı bir örnektir. Eşinin şiddetine ve olanca olumsuzluğuna katlanma zorunluluğuyla mutsuzluğunu sürdürmeye itilir. Kadını kuşatan

bu korku onu ataerkilliğin nesnesi olmaya devam ettirir (Türk, 2015, s.98). Kadın cinayetlerinin bu kadar yaygın hale gelmesinde, kadının kocasına ya da erkek arkadaşına aitmiş düşüncesinden beslendiği görülmektedir. Boşanma ya da terk etmenin sadece erkeğe verilmiş bir hak olduğu fikri, kadının ölümüyle sonuçlanan vahim bir duruma dönüşmektedir (Çetin, 2014, s.54). Kadının sorgusuz, sualsiz hayatına son verilmesi, faili kim olursa olsun sürecin kaybedeninin kadın olması, ataerkil ilişki biçimlerinin ne denli yıkıcı olabileceğinin de göstergesidir.

Türkiye'de yaşanan kadın cinayetleri, namus veya töre gibi birtakım meşrulaştırıcı argümanlara sığınmaya çalışmaktadır. Ataerkilliği tarihsel bir dayanak olarak gören ve kadının toplumsal yaşama katılımını, davranışlarını, yönelimlerini ve temel hareket alanlarını sınırlamaya çalışan egemen yapı, kadın cinayetlerini de bu sorunlu geleneksel motivasyon yöntemlerine başvurarak yapmaktadır (Çetin, 2014, s.59). Kadınlar kendilerine karşı şiddet uygulayan erkeklere ve patriyarkal otoriteye karşı daha sistematik bir karşı duruş sergileyebilselerdi erkekler kadınlara şiddet uygulamadan veya tecavüze yeltenmeden önce bir daha düşünmek zorunda kalırlardı (Solanas, 2018, s.18). Değişik toplumlarda farklı gerekçelerle erkeğin kadın üzerinde uygulamış olduğu şiddet hem hukuki açıdan belirgin yasalara hem de şiddete karşı örgütlü bir tepkiye ihtiyaç duymaktadır.

4.9. Erkeğe Yönelik Şiddet

Kadına yönelik şiddet kavramına doğru sürüklenen feminizm, tek başına şiddet kavramı üzerinde yeniden düşünmeye başlamıştır. Bunun sonucunda, aile ya da ev içi şiddet, yakın ilişkiden doğan şiddet gibi kavramlarla daha geniş bir perspektif geliştirme çabasına dönüşmüştür (Yarar, 2015, s.35). Özellikle 1980'lerden sonra örgütlenmeye başlayan feminist hareketin şiddet kavramını, kadına yönelik şiddet kavramına doğru sürüklemesi, 2000'li yıllarda erkeklerin de feminizme karşı eleştiriler yöneltmelerine ve erkeklikle ilgili kuramsal gelişmelerin şekillenmesine neden olmuştur. Kadınların da şiddet eylemlerinin faili olabileceğine dair sorgulamalar, cinsiyet simetrisi temelli araştırmaların şekillenmesine yardımcı olmuştur (Kimmel, 2002'den akt. Yarar, 2015,s.35).

Gerek fiziksel ve daha çok psikolojik açıdan erkeğin de şiddete maruz kaldığı gerçeğini göz ardı etmemek gerekiyor. Bu durumun görmezden gelinmesi, uzun süreli alkol bağımlılığı, eşcinsellik, stres, hayal kırıklığı, intihar gibi vakaların ortaya çıkmasına sebep olabilmektedir. Erkek cinsiyetine yüklenen anlamsal kalıplar, ataerkil sistemin

yarattığı tahribat kadar önemli bir konudur. Eril, varlığını toplumsal dinamiklerin güç ilişkisiyle meşrulaştıran ve daha az duyguları olan bir varlık olarak kodlanmaktadır. Bu durum toplumun eril baskısıyla hareket alanını daha da daraltmaktadır. Erkeklerin ailesine ve çocuklarına karşı duygularını ifade edememesinden dayatmacı erkeklik rolünü oynamak zorunda bırakılmasına kadar tüm hissiyatları baskı altındadır (Kumar, 2012, s.294).

Özgür ve üretken bireyin önündeki temel sınırlayıcı unsur baskıdır. Hayatının birçok aşamasında yaşadığı baskı, bireyi hayata karşı eksik ve üretkenlikten uzak bir hale getirmektedir. Bu hem erkek hem de kadın için geçerlidir. Erkek çocuğu yetişkinlik dönemine kadar ailenin kısıtlamacı politikasıyla karşı karşıya kalırken kız çocuğu ebeveynleri tarafından yetişkinliğe ya da evlenene kadar farklı bir baskı ve denetlemeyle sınırlandırılır. Toplumsal bir özne olmaktan ve koşullarını kendi özgün fikirleriyle inşa etmekten alıkonulan kadın ve erkek, hayatın olağan dokusuna eklemlenerek farklı ve yeni bir kuşak olma fırsatından uzaklaştırılır (Bora ve Üstün, 2005, s.104). Kız çocuğuna dayatılan rollerle erkeği biçimlendirmeye çalışan ataerkil normlar farklı yöntemlerle de olsa aynı baskı mekanizmasını işler hale getirirken erkeğe yönelik şiddeti de elinin tersiyle iter.

Erkekler, hayatlarının herhangi bir döneminde yaşamış oldukları şiddet deneyimlerini aktarmada daha ketum bir tavır takınmakta ve bunu ifade ederken soyut ifadeler kullanmaktadırlar. Kadınlar ebeveynlerinden, erkek kardeşlerinden ya da eşlerinden gördükleri şiddeti anlatma konusunda, erkeklere göre daha açık, ayrıntılı ve anlaşılabilir bir dili tercih etmektedirler (Bora ve Üstün, 2005, s.24). Şiddete uğrayan kişilerin yardıma başvurma davranışlarıyla ilgili araştırmalarda yine erkeklerin partner şiddetine maruz kaldığında daha az yardım arama talebinde bulunduğu görülmektedir (Adak, 2013, s.18). Bunun farklı nedenleri olmakla birlikte daha çok kadından şiddet görmüş olmanın toplumsal olarak yaratacağı psikolojik baskı ve "kadınsı" olma endişesinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Yardım için resmi başvuru sürecinin başlatılmaması da yine aile içi erkeğe yönelik şiddetle ilgili verilerin ortaya çıkmasının önündeki engele dönüşebilmektedir.

Aile içi şiddetle ilgili yapılan çalışmalarda kadınların şiddete maruz kalması durumu belirgin ve somut verilerle ortaya konulmaktadır. Ancak bu araştırmaların birçoğu şiddetle ilgili olarak kadınların rolünü gündeme getirmemektedir. Yapılan bazı araştırmalar şiddetin aslında simetrik bir şekilde gerçekleştiği ve kadının da şiddetin faili olabileceğini göstermektedir. Şiddetin cinsiyetle özdeşik hale gelmesi birçok açıdan risk oluştururken aynı zamanda erkek üzerinde önemli bir baskı unsuruna dönüşmektedir (Öztürk, 2021a,

s.15).

Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması verilerine göre kadınların yüzde 30'u eşi ya da birlikte olduğu erkek tarafından şiddete maruz kaldığında kendilerini korumak amacıyla bu duruma fiziksel olarak karşılık vermektedirler. Şiddete şiddetle karşılık vermede kentlileşme sürecinin de payı olduğu görülmektedir. Aynı araştırmaya göre kırsal bölgelerde yaşayan kadınların yüzde 19'u ve kentsel alanlarda yaşayan kadınların ise yüzde 34'ü şiddete şiddetle karşılık vermektedirler. Eğitim seviyesiyle birlikte bir artış olduğu görülmektedir. Eğitim seviyesi arttıkça şiddete şiddetle karşılık verme oranı paralel olarak artmaktadır (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ve Hacettepe Üniversitesi, 2015, 159'dan akt. Öztürk, 2021a, s.22). Kadınların bu konuda gösterdiği saldırgan ve tepkisel olma hali kendilerine kötü davranan eşlerine karşı bir savunma ve meşru bir araç olarak görülürken aynı zamanda yaşadıkları sıkıntılara, hayal kırıklıklarına, baskı ve strese de bir cevap niteliği taşımaktadır Amerika'da 1975'ten 2010 yılına kadar eş şiddetiyle ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında eş şiddetine maruz kalan kadın oranında zamanla bir düşüş meydana gelirken eş şiddetine maruz kalan erkeklerde bu oranın değişmediği görülmektedir (Sarantakos, 2004, 278; Hoff, 2012, 156'dan akt. Adak, 2013, s.12).

Aile içi şiddeti ortaya çıkaran gerilimden tek taraflı olarak sadece erkeği sorumlu tutmak bu gerilimde kadının payı olabileceği ihtimalini göz ardı edebilmektedir. Bu durum aynı zamanda kadının aile içinde bir iradeye sahip olmadığı, eşine bağımlı, eve kapatılan ve kamusal alanda da ikincil bir konuma düştüğü varsayımını içermektedir. İstisnai olaylar haricinde genel olarak şiddet karşılıklı gerilimin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır (Öztürk, 2021a, s.21). Bu açıdan şiddete yönelik işlevsel politikaların geliştirilmesi ve ortaya çıkabilecek tahribatın önüne geçilebilmesi için problemin çok yönlü ve derinlikli olarak araştırılması ve gündelik yaşam pratikleriyle paralel bir şekilde ele alınması gerekmektedir.

4.10. Çocuğa Yönelik Şiddet

İnsan hakları çatısı altında bulunan çocuk hakları, farklı toplumların kendi değerleriyle şekillense de Batı kökenli inşa edilen insan haklarının dışında çocuğa atfedilen değerin ve hakkın o toplumun medeniyetiyle eş değer tutulması da oldukça önemlidir (Kurt, 2016, s.101). Çocuğun korunması ve dış dünyanın tehlikelerinden yalıtılmaya çalışılması hem toplumsal bir görev hem de anne babaların temel sorumluluklarından biridir. Nitekim *Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi (md.18/1)*'nde de

sözleşmeye taraf olan devletlerin, çocuğun bedensel ve zihinsel olarak yetiştirilip geliştirilmesinde anne babanın ya da bakımıyla sorumlu yasal vasinin sorumluluğu olduğunu belirtmiştir.

Aile içerisinde çocuğun kimlik oluşturma sürecinde anne oldukça önemli bir rol modele dönüşmektedir. Önce annesini daha sonra da babasını model alan çocuklarda, kız çocuğunun daha çok annesini, erkek çocuğun ise babasını model aldığı görülmektedir. Gözlemler sonucunda taklit etmeyle başlayan bu süreç, çocuğun gözlemleri içerisinde tercih ettiği davranışları model alabilmektedir. Anne ya da babanın olumsuz davranışları da aynı sürece bağlı olarak çocuk tarafından taklit edilebilmektedir (Şenol ve Mazman, 2014, s.12). Çocuğun gelişiminde bu denli etkisi olan ebeveynlerin kendi aralarında ortaya koydukları davranış biçimleri de önemli bir yere sahiptir. Özellikle aile içi şiddetin olduğu bir ortamda çocuğun hem bu olumsuz davranışları gözlemleyerek hem de bazı durumlarda şiddete maruz kalarak bu tip koşulları deneyimlemesi onun gelecekte saldırgan, mutsuz ve umutsuz bir kişiliğe bürünme ihtimalini arttırmaktadır.

Çocuğun hayatında kendini en fazla özdeşleştirdiği karakterler anne ve babasıdır. Hem olumlu hem de olumsuz anlamda anne ve baba çocuğun karakterinin şekillenmesinde önemli özdeşim kaynaklarıdır. Baba çocuğa şiddet uyguladığında çocuğun sevgi ve güven duyguları zedelenir. Çocuğun dünyasında öfkeli, tutarsız, korku üreten ve güvenilmez bir babaya dönüşür (Vahip, 2018, s. 93). Patriyarkal aile yapısıyla varlığını sürdüren ailelerde baba cezalandırıcı, kural koyucu ve sınırlayıcı rolüne bürünmektedir. Bu durum otoriter baba kimliğini yeniden yapılandırırken çocuk ile baba arasındaki ilişkileri de olumsuzlayabilmektedir (Şenol ve Mazman, 2014, s.12). Baba kimliği korkulan, çekinilen ve bazen de şiddet uygulayan bir role dönüşür.

Ebeveynlerin çocuklara uyguladıkları şiddet ya da bağırma gibi eylemler çocuklara fiziksel açıdan zarar vermesinin yanında çocuklar tarafından birtakım olumsuz mesajların da öğrenilmesine neden olabilmektedir. Şiddete maruz kalan çocuk, yetişkinlerin daha güçlü ve nüfuzlu olduklarını öğrenirken aynı zamanda korku ve acıyla bir şeyi zoraki yaptırabileceklerini gözlemiş olur. Bu çocukların sinirlendiklerinde şiddete başvurması da olağan bir sonuç haline gelir (Wyckoff ve Unell, 2019, s.28). Çocuğa yönelik şiddet kendi başına bir problem olmasının dışında bu şiddetin yarattığı etki sonraki yıllarda şiddete maruz kalan çocuğun eliyle başkalarına da yansır.

Aile içinde anne ve babanın baskılarıyla sessiz kalmak ve boyun eğmek zorunda kalan çocuk, psikolojik açıdan tükenmeye başlar ve çocuğun kimlik kazanma, olgunlaşma süreci sekteye uğrar. Bu durum çocuğun tüm yaşamını olumsuz etkiler. Yeterlik

duygusundan yoksun kalma, kendi olamama ve sosyal ilişkilerinde başarısız olma gibi birtakım problemler yaşayabilir (Vahip, 2018, s. 89).

Çocuğa yönelik şiddet ve öfkenin nedenleri gündelik hayatın yarattığı stres ya da ebeveynlerin çocukluk döneminde yaşadıkları sıkıntı ve problemlerden kaynaklanabilmektedir. Her iki durumda da ebeveynin öfkesi, çocuk için bir stres kaynağı olabilirken beraberinde bir korkuya, incinmeye hatta altüst oluşa doğru da şekillenebilmektedir (Solter, 2019, s.185). Çocuğun gördüğü, öğrenip anlamlandırmaya çalıştığı dünyanın şiddetle deneyimlenen bir yer olduğunu düşünmesi gelecekte de farklı problemler yaşamasına neden olabilmektedir.

Çocuklara yönelik gerçekleşen şiddet, onların sahip oldukları temel hakların ihlal edildiğini de göstermektedir (Akbulut ve Günaydın, 2020, s.32). Hane içi şiddetin yaşandığı ailelerde, şiddetin devam ettiği safhalarda çocuklar bu durumdan etkilenmekte ve fiziksel-ruhsal problemler yaşayabilmektedir. Çocuğun bizzat yaşayarak deneyimlediği bu süreç gelecekte onunda şiddet uygulama potansiyelini ortaya çıkardığı gibi şiddetin nesilden nesile aktarımının da önünü açmaktadır (Kahraman, 2016, s.332-333). Anne babası boşanan çocuklarda öfke, güçsüzlük, üzüntü, kaygı gibi duygular ortaya çıkmaktadır. Bu duygular gündelik yaşamında uyumsuzluk, odaklanma problemi ve saldırganlık gibi sorunlu davranışlar olarak kendini göstermektedir. Çocuğa yönelik şiddet fiziksel, cinsel, psikolojik vb boyutları içermesinin yanı sıra ruhunda, kişilik gelişiminde derin etkiler yaratabilmektedir. Bu yüzden şiddet belli bir zaman diliminde gerçekleşmiş olsa da bazen hayatın birçok alanına yayılabilmektedir (Solter, 2019, s.141).

1950'li yıllarda ebeveynlerin terbiye etme aracı olarak kullandıkları şiddet, çoğu zaman bilgisizlikten ve belli bir farkındalığa sahip olmamalarından kaynaklanmaktadır. Bu süreçte yapılan suçlama ve azarlama deneyimleri çocukları korkuturken gelecekte de onların yaralı bir ruha sahip, özgüven problemi yaşayan yetişkinler olmalarına neden olmuştur. Bunun sonucunda tembellik ve bencillik gibi olumsuz özelliklere sahip olan depresyonlu ve isyankâr bir kuşağı yetiştirmiş oldular (Biddulph, 2002, s.99-100). İçinde yaşadığımız çağın ihtiyaçları daha hızlı ve pratik çözümler getirmeyi dayatmaktadır. Sabır ve anlayışla şekillenen zorluklara tahammül etmek, pratik ve hızlı olan her şeye daha büyük değerler atfedilen günümüzde çok daha zor bir hale gelmektedir (Mackenzie, 2018, s. 355). Hızlı değişim, kültürel farklılaşmalar ve bilişim dünyasının yarattığı radikal dönüşümler çocukların şiddete maruz kalmasının da perspektifini genişletmektedir. Dijital oyunlar ve sosyal medya alanları çocukları yeni şiddet alanlarıyla tanıştırmaktadır.

Şiddete uğrayan kişinin toplumsal bir utanma, çekinme veya saklama eğiliminde

olduğunu göz ardı etmemek gerekir. Ebeveynlerin şiddetine tanıklık eden çocukların, psikolojik olarak olumsuz yönde etkilendikleri gözlemlenmektedir. Bu kadar yaygın olan aile içi şiddetin gün yüzüne çıkarılarak tespit edilmesi noktasında toplumsal bir işbirliğine ihtiyaç vardır. Bu nedenle başta psikiyatri alanında olmak üzere, birçok alanda farklı bir sorunun teşhisi belirlenirken aile içi şiddetin vurgulanması ve ihtimal dahilinde tutulması gerekir (Doğanavşargil ve Vahip, 2007, s.126). Başkalarının duygusal kontrolü altında olduğunu düşünen ve buna inanan çocuklar önemli güven problemleri yaşayabilmektedir. Bu durum çocukları bağımlı hale getirerek güçlenmelerinin ve mutlu olmalarının önündeki engele dönüşebilmektedir (Lindenfield, 2019, s.241).

Günümüzde çocukların suça yönelimlerinde meydana gelen artışın nedenleri arasında anne-baba eksikliği, televizyon, internet gibi uyarıcılar ve eğitime yüklenen pragmatik anlam yer almaktadır (Özyurt, 2011, s.163). Bilgiye ve sosyalleşme süreçlerine erişimde yeni kuşak çocukların sanal yaşam alanlarını kullanması ya da ebeveynlerin gündelik yoğunlukları onları önemli risklerle baş başa bırakabilmektedir.

Çocuğa yönelik şiddet ya da çocuktan çocuğa ortaya çıkan şiddetin önemli kaynaklarından biri de televizyondur. Çocukların televizyon izledikleri saatlerde şiddeti özendiren veya şiddet içeren programlarda saldırı, patlama, yakma, zarar verme gibi görüntüler onları olumsuz açıdan etkilemektedir (Büyükbaykal, 2012, s.39). Televizyonun yanında tablet, akıllı telefonlar ya da bilgisayar üzerinden izlenilen kısa video ve içerikler de şiddet sarmalını daha karmaşık bir hale getirebilmektedir.

Yıllar önce çocukların şiddete maruz kalması sık görülen ve toplumsal olarak kanıksanmış bir durum olsa da günümüzde kınanan, tasvip edilmeyen ve hukuki yaptırımlarla sonuçlanan bir eylemdir (Biddulph, 2002, s.105). Buna rağmen her yıl milyonlarca çocuk şiddete maruz kalmakta ya da bu duruma tanıklık etmektedir. Fiziksel, duygusal ve cinsel şiddete uğrayan ya da tanıklık eden bu çocuklar gelişim problemleri, ruhsal sıkıntılar, öğrenme ve davranış bozuklukları gibi birtakım sorunlar yaşayabilmektedir. Bu dönemde yaşanan şiddet, ileriki yaşlarda onarılması güç problemlere dönüşebilmektedir (Dağlı ve Dağlı, 2015, s. 7). Çocuğa yönelik gerçekleşen şiddet çoğu zaman onun geleceğini de baş edilemez hale getirebilmektedir.

Aile içi şiddet çeşitli risk faktörlerini içerirken aynı zamanda bir toplum sağlığı problemine dönüşmektedir. Şiddetin tahrip edici etkilerini azaltmak ve önlemek amacıyla çeşitli girişimlerle ebeveyn ve çocuklara yönelik bilgi ve becerilerin kazandırılması ve ihtiyaç halinde tedavi uygulanması ya da iletişim becerileri oldukça etkili olabilmektedir (Başoğul, vd., 2017, s.132). Yetişkinlerin bu olumsuz süreçten etkilenme oran ve

biçimlerinin çocuklara göre daha az olduğu göz önünde bulundurulduğunda başta çocukların bu problemle baş edebilmesi için destek sunulmalıdır.

4.11. Yaşlılara Yönelik Şiddet

Günümüzde aile içi şiddet denildiğinde ilk akla gelen kişiler genel olarak kadın ve çocuklar olmaktadır. Kadına ve çocuğa yönelik şiddetin oldukça yaygın bir problem olmasının yanında tespiti ve ortaya çıkması da çoğu zaman yaşlı insanlara göre daha kolay olabilmektedir. Kentleşme süreciyle birlikte kadının çalışma hayatında aktif bir şekilde rol alması, hayat pahalılığı ve tüketim alışkanlıklarının değişmesi gibi nedenler çocuk sayısını düşürürken aile içi sorumluluklar da daha konformist bir şekle bürünmüştür. Erden ve Boz (2018, s.104) günümüzde yaşlı nüfusun giderek arttığını ve bu durumun yaşlılara yönelik ihmal ve istismarı da paralel bir şekilde arttıracağını belirtmiştir. Yaşlıların daha çok mağdur olacağını bu yüzden önleyici tedbirlere ihtiyaç olduğunu ve yasal düzenlemelerin yapılması gerektiğini vurgulamışlardır.

Ülkemizde yaşlı ebeveynlere bakma politikası hem geleneksel hem de modernleşme argümanlarıyla bir arada yürütülmektedir. Çocuklarıyla birlikte yaşayan yaşlılar olduğu gibi huzurevlerinde hayatlarını sürdürenler de bulunmaktadır. Her iki durumda da yaşlılar ilgisizlik, ihmal, istismar ya da fiziksel şiddete maruz kalabilmektedir. Gündelik hayatın akışkan gündemi ile yoğun çalışma temposu arasında bazen unutulan, bakılmayan ya da yeterli düzeyde ihtiyaçlarına karşılık bulamayan yaşlı ebeveynler fiziksel, duygusal vb. şiddet türlerine maruz kalabilmektedir.

Artan 2013'te (s.116) huzurevinde yaşayan 93 yaşlıyla yaptığı araştırmada yaşlıların maruz kaldığı ihmal ve istismarla ilgili olarak; sözel hakaretlerle psikolojik istismara uğrayan yaşlıların oranını %30.69, ekonomik istismar olarak parasına el konulan ya da zorla alınan yaşlıların oranını ise %27.27 olarak tespit etmiştir. Fiziksel istismara uğrayan yaşlıların oranı %23.86 iken evden kovulanların oranının ise %18.18 olduğunu belirlemiştir. Bu yaşlıların tokatlanma, başını duvara ya da sert bir yere vurma, itilme, üzerine bir cisim fırlatılma, boğazını sıkma, bıçaklama ya da dövülme gibi fiziksel şiddet türlerine maruz kaldığını tespit etmiştir.

Yaşam, yaratılışı gereği doğan, büyüyen ve erişkin bir birey olan insana her yaşta farklı imkânlar ya da dezavantajlar sunabilmektedir. Kişinin zihinsel ve fiziksel açıdan kendini en iyi ifade ettiği ve üretken kıldığı dönem ilk gençlik döneminden sonraki ve yaşlılıktan önceki dönemdir. Toplumsal yaşam uyum sağlama, aktif olma ve koşullarını

iyileştirebilme imkânına sahip olabilmektedir. Birey yaşlılık sürecinde hem zihinsel hem de fiziksel açıdan birtakım sorunlar yaşayabilmektedir. Bu süreçte bireyler hareket etme, beslenme ya da diğer temel ihtiyaçlarını dahi karşılama konusunda zorluklarla karşılaşabilmektedir.

2015-2017 yılları arasında tirajı en yüksek 4 gazetede yapılan taramada aile içi şiddete maruz kalan yaşlılarla ilgili 88 haberde; 26 kişinin 65-74 yaş, 32 kişinin 75-84 yaş ve 30 kişinin ise 85 yaş ve üstünde olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca şiddete uğrayan bu yaşlıların % 61.4 oranında fiziksel, % 36.3 oranında ekonomik ve %2.3 oranında ise cinsel şiddete maruz kaldığı belirtilmiştir (Şahin, vd., 2017, s.636)

Aile içi şiddet kadın ve çocuklarla birlikte yaşlıları da önemli oranda etkilemektedir. Yaşlıların yaşadığı şiddet ve ihmal aynı zamanda ciddi sağlık problemlerini de beraberinde getirmektedir. Bununla birlikte yaşlıların kendilerine şiddet uygulayan yakınlarının cezai yaptırımlara maruz kalacağı endişesiyle durumu resmi makamlara bildirmemesi sorunun başka bir boyutuna dönüşmektedir (Kalaycı, vd., 2015, s.30).

Ekonomik, sosyal ve kültürel açıdan meydana gelen değişimler beraberinde şiddet olaylarını da arttırmıştır. Yaşlıların da etkilendiği bu süreçte şiddetin önlenmesi amacıyla yasal düzenlemelere, gönüllü ya da resmi kuruluşların çalışmalar yapmasına ihtiyaç vardır. Özellikle şiddeti önlemede farkındalık yaratabilecek eğitim programları düzenlenmeli ve bununla birlikte yaşlılar için evde bakım ve ekonomik destek gibi alanlar yaratılmalıdır (Erkal, 2022, s.7-8).

Yaşlılara yönelik ihmal ve istismarın engellenmesi için titizlikle üzerinde durulması gereken bir koordinasyona ihtiyaç vardır. İstismarla karşılaşan yaşlıların bu durumu bildirmesi noktasında bilgilendirilmesi, kalabilecekleri sığınma evlerinin oluşturulması gerekmektedir. Bununla birlikte sağlık personellerinin de bu süreçte aktif bir şekilde sorumluluk alması ve yönlendirilmesi oldukça önemlidir (Erden ve Boz, 2018, s.103). Türkiye'de yaşlılara yönelik gerçekleşen istismarın boyutlarının belirsizliği, araştırma ve bulguların eksikliği giderilerek Ulusal Yaşlı İstismarı Merkezi kurulmalı ve alanla ilgili çalışmaların desteklenmesi gerekmektedir (Artan, 2013, s.120). Özellikle şiddetin bildirimi ile ilgili belirsizliğin ortadan kaldırılarak aile içi duygusal bağlardan doğabilecek ihmallerin önüne geçilmelidir.

5. ARAŞTIRMANIN BULGULARI VE TARTIŞMA

5.1. Toplumsal Yaşamda Şiddet Sorunu

5.1.1. Şiddetin İfşaatı/İfşası

Aile içi şiddet yeni bir olgu olmasa da, anlamsal karşılığı günümüzde daha derinlikli bir gündemi oluşturmaktadır. Şiddetin bu denli yaygınken bu kadar iyi kamufle edilmiş olması, şaşırtıcı olduğu kadar ihmal ve görmezliğin de sonucudur. İfşaat aynı zamanda çözüm bekleyen birçok problemin de aynasıdır. Ailenin gizemli yarasının temizlenmesi ve sağlıklı koşullara kavuşturulmasına duyulan ihtiyacın da göstergesidir.

Kadın ve erkeğin toplumsal açıdan konumlanma biçimi hâkim toplumsal söylemin doğal bir sonucudur. Söylem ve pratiğin geçişkenliği, gündelik bakış açısının da şekillenmesine yön vermektedir. Bu açıdan genel-geçer bakış açılarının değişmesi, küçük tespitlerin yapılması ve eylemlerin anlaşılabilir olmasıyla mümkün olabilir. Aile içi ilişkileri ve bakış açılarını anlayabilmek de ancak bu gözlemlerle mümkün olabilmektedir.

Şiddet, çıkmaza sürüklenen bir yolda meşru bir dayanak aramanın çaresiz çabasıdır. Aile içi şiddet olaylarında her yeni ifşaat, iyileştirici bir perspektifin gelişmesine olanak sunmaktadır. Çalışmaya katılan erkek görüşmeci aile içi ilişkileri tanımlamaya çalışırken kültürel ve sosyal öğrenmeleri doğrultusunda, kadın ve erkek rollerini idealize etmeye çalışmıştır. Eşler arasındaki farklılıkları ve çatışmaya neden olabilecek problemleri dile getirmiştir.

> *Yaşanılan problemin odak noktası aile içi küçük kavgaların daha da büyütülerek bunun yani nasıl diyelim ailede her türlü kavgalar oluşuyo. Uyuşmayan şeyler yani farklılık, anlayış, kültür, yaş olabilir… Şey diyebiliriz o konuda aslında her birey farklı ailede yaşıyo. İki birey bi araya geldiği zaman iki farklı ailenin yaşam tarzı var. Dolayısıyla iki farklı anlayış var. Anlayışlar farklı olduğu için yaşam koşulları da farklı. Genelde şöyle bişey var hani erkek evlilik yaparken ya da evlilik sürecini yaşarken genelde odur hani anne misaldir anne temsildir anne gibi bi eş görmek ister. Annesi gibi yaklaşım yapabileceği bi kadın bi eş karısını görmek ister. Onu üzerinde görmediği şeyleri de o şekilde uygulamasını arzu eder talep eder ister. (E5, Lisans mezunu, ziraat mühendisi, 40 yaşında)*

Şiddet toplumsal açıdan kanıksanmış bir eyleme dönüştüğünde aile içinde tutunacak bir neden bulmakta oldukça üretkendir. Aile içinde kadın-erkek arasındaki çatışma, kendine özgü sebeplerle ortaya çıkabilmektedir. Küçük tartışmalar ve anlaşmazlıklarla başlayan sorunlar, çoğu zaman erkeğin kadına uyguladığı şiddetle son bulmaktadır. Erkek katılımcı eşiyle yaşadığı problemlerin gündelik olaylar üzerinden şekillendiğini ve

nihayetinde yeni bir şiddet eylemiyle son bulabildiğini şöyle dile getirmektedir.

> *Şiddet sebeplerini yani çok hatırlamıyorum da küçük tartışmalar basit tartışmalar yaşandı… Yemektir, elbisedir, ütüdür bilemiyorum hatırlamıyorum. Ev içerisinde olan senin annen, benim annem, senin baban, benim babam yani olabilir. Bi de kadın şeyi çok kullanıyo yani kadının erkeği paylaşma noktasında kadın sürekli annesini kötülemeye sürükleniyo. Erkeği tahrik ediyo. Tahrikler başlayınca duramıyorsunuz. Karşılıklı atışmalar oluyo. O da yükseliyo daha sonrada karşılıklı münakaşaya başlıyo. Karşılıklı zarar vermeye başlıyo ya da ev eşyalarına zarar vermeye başlıyo. Bağrışma esnasında kadın erkeğin susmasını talep eder ister ya da kadın kendisi susar. Bi noktada kadın susmayınca, habire konuşunca erkeğin de o sınır çizgisi aşılmış demektir. (E5, Lisans mezunu, ziraat mühendisi, 40 yaşında)*

Çoğu zaman geniş ailede edinilen ataerkil alışkanlıklar günümüz evliliklerinde pratik bir karşılığa dönüşememektedir. Erkek çocuğuna içten içe aşılanan bu davranış kalıpları, kız çocuğunun ailesinden edindiği cinsiyet eşitliği söylemiyle karşı karşıya kalabilmektedir. Erkeğin kadını kendi ekseninde biçimlendirmeye çalışma çabası kadının direnciyle karşılaştığında problemler, sıkıntılar da boy göstermeye başlar. Bu sıkıntılar gündelik basit tartışmalardan, karşı çıkışlardan beslenerek şiddet eylemine doğru sürüklenebilmektedir.

> *Kavgaya dönük çok olmuyordu. Bi keresinde sadece kavga yaşadık oda teyzem rahmetli oldu. Teyzemin taziyesine gelirken bi arbede yaşadık. Onun dışında çok kavga yoktu. Ama anlaşamıyorduk. Yani açıkçası çünkü onun gerçek yüzünü gördükten sonra ben yavaş yavaş soğumaya başladım. Velhasıl kendini erkek gibi görmesi o çok zoruma gidiyordu. Mesela çok kibirli bi insan olması. Biz tanışırken, o kutsal topraklarda bu yoktu. Yani ben bunları görseydim böyle bi evlilik yapmazdım. Başta da dedim ya senin yanına geldiğinde sen asla onun ne olduğunu bilmezsin. (E11, İlkokul mezunu, şirket sahibi, 41 yaşında)*

Geleneksel toplumlarda evliliklerin pek çoğu cemaat içinde gerçekleştiğinden eşler birbirini genel olarak yakından tanımaktadırlar. Eşlerin ve ailelerin birbirini yakından tanıyor olmaları ve ekonomik, kültürel ve sosyal ilişki ağlarının da benzer olması, evliliğin sürekliliği açısından önemli bir etken haline gelmektedir. Günümüzde modernleşme, kentleşme ve eğitim seviyesinin yükselmesi dışarıdan evliliğin artmasını sağlamıştır. Bu durum kültürel uyum sorunları yaratmakla birlikte aile içi problemlerin de temel nedenlerine dönüşmektedir.

Aşağıda uzaklaştırma kararına giden süreçte yaşadıklarını dile getiren katılımcı toplamda üç evlilik yaptığını, evliyken işinden dolayı Mekke'ye gittiğini ve burada eşi dışında başka bir kadınla tanışıp imam nikâhı kıydığını dile getirmiştir. Çok eşli olmanın meşru dayanaklarının olduğunu dile getirse de yaşadığı uzaklaştırma kararı, boşanma, nafaka gibi olayların da bu süreçle birlikte şekillendiği görülmektedir.

Evlilikte bu sıkıntı yaşadığım eşimle alakalı başlayalım. Mekke'de tanıştık biz. Maceramız Mekke'de başladı. Evliydim ben o zaman Müslüman insanız Müslümanın muhakkak ikinci eşi olması lazım diye ben kendim düşünüyorum. Bi otomobil yolda giderken nasıl bir sıkıntı yaşayabiliyorsa Müslüman erkekte zinaya girmemesi için muhakkak ikinci eşinin de olmasını düşünüyorum. Zarurettir bu. Açıkçası biz karşıdaki insana herşeyimizi açık açık söyledik. Evli olduğumuzu söyledik, çocuklarımızın olduğunu söyledik. Herşeyimizi kabul etti biz kalktık bununla evlendik tabi. Nikâh benim ilk eşimde. İmam nikâhını kıyarak evlendik. Neyse birinci hanımdan ayrılmak zorunda kaldım ben birinci hanımdan ayrıldım. Resmi nikâhı ben buna verdikten sonra bu kadının ikinci yüzü ortaya çıktı. İkiyüzlülüğü ortaya çıktı. (E11, İlkokul mezunu, şirket sahibi, 41 yaşında)

Çok eşliliği geneksel argümanlarla (adet, din vb.) meşrulaştırmaya çalışan görüşmeci, kadını aynı zamanda bir haz ve tatmin aracı olarak görmektedir. Bununla birlikte Mekke'de tanışıp dini nikâhla evlendiği ikinci eşinin (birinci evliliğini resmi olarak sonlandırıp) resmi nikâh yaptıktan sonra tutum ve davranışlarının değişmesi de süreci daha pragmatik bir zemine taşımaktadır. Ataerkil söylem kadını bir arzu nesnesine dönüştürürken kadının da bu süreci birtakım önkabullerle destekliyor olması toplumsal cinsiyet eşitliğinin tahrip olmasına neden olmaktadır.

Aile içinde yaşanan şiddet, aile üyelerinin tamamını doğrudan etkileyebilmektedir. Sonu şiddete doğru giden her kavga bir yıkımı da beraberinde getirmektedir. Erkek katılımcının eşiyle yaşadığı tartışma da, karşılıklı saldırgan çıkışların varabileceği noktayı göstermesi açısından oldukça önemlidir. Fiziksel açıdan eşine zarar vermiş olması bir sonuç olarak ortaya çıkmış olsa da, aralarının olaydan önce de iyi olmadığı, iletişimi asgari düzeye düşürmek için günün daha küçük bir zaman dilimini evde geçirdiğini belirtmiştir. Katılımcı yıllar sonra bile kızının doğum gününde böyle bir olayın yaşanmış olmasının vicdanında yarattığı etkiyi anlatmış ve bunun unutamadığı üzücü anılarından biri olduğunu şöyle dile getirmiştir:

En son eşimle kavga ettiğim zaman bizim bahçede bi ağacımız vardı... Eşim onu sevmediği için yaprakları bahçeye dökülüyor diye önüne çamaşır suyu mu elbise suyu mu ne döktüyse o ağacı kuruttu. Hatta benim kızımın doğum günü oluyor. Küçük kızım ona pasta falan getirdim. O aralar aramızda iyi değildi… Sabah gidiyordum gece 11-12'de geliyordum. Sırf tartışma olmasın diye çocukların hatırı için dayanmaya çalışıyorum. Orda bi tartışmamız oldu bi benden bi ondan çocuklarım vardı 18-19 yaşlarında. Gelin oğlum şu ağacı söküp atalım da yerine yeni bi ağaç dikelim diye. Biz onlarla uğraşırken yok karışmayın. Ben ağaç istemiyorum şu bu derken şakayla karışık bişeyler yaptık. O arada elinde şey vardı. Bişeyler doğruyordu bıçak vardı elinde. O bıçağı bana doğru şey yaptı. Senin böbreğini çıkarırım falan. Bende o arada boş bulundum elimde kürek vardı küreği sallayınca kürek yerinden çıktı ve kulağına çarptı. Daha karakola yetişmeden savcı direk otomatikmen 6 ay uzaklaştırma verdi. (E1, Lise mezunu, operatör, 46 yaşında)

Aileden taşan şiddet çoğu zaman bir hikâyenin son noktasıdır. Öncesinde yaşanan problemler, gerilimler kamuoyunda sıradan bir vaka olarak karşılık bulurken uzun bir yaşanmışlığın çıktısı ya da hikâyenin sonucu olduğu da göz önünde bulundurulmalıdır. Nitelikli çözümlemelerin doğru tespitlerle mümkün olacağı dikkate alındığında aile içi şiddet olaylarında kapsamlı politikaların ve işlevsel çalışmaların yapılmasının önemi anlaşılabilir.

Her aile, farklı bir denklemin çıktısı olarak toplumsal yaşamın paydaşı haline gelmektedir. Aile içinde gerçekleşen çatışma, gerilim ve şiddet eylemlerine dair doğru tespitler yapmak, aileye özgü bir formülasyon üretmeyi de gerektirebilmektedir. Nitelikli gözlemler yapmak aileye özgü durumun anlaşılması açısından oldukça önemlidir. Kadın katılımcının dile getirdiği kavgaya dair doğru sonuçlar elde edebilmek, önleyici ve işlevsel çözümlemeler yapabilmek için aile üyelerinin daha derinlikli olarak tanınması ya da daha doğrusu her iki tarafın da aile öyküsünün yakından bilinmesi gerekmektedir. Erkek ve kadının psikolojik durumları, saldırgan bir tutum sergileyen erkeğin gündelik yaşantısı, bağımlılıkları ve maddi olanakları gibi birçok değişkenle bir arada değerlendirilmesi de önemlidir.

> *Bir gün okulda aile birliği toplantısı vardı oraya gittim. Eve geldim kayınvalidem haftanın iki günü çocuklarına gidiyordu. Biz öyle bir anlaşma yaptık. Hani beş gün ben iki gün onlar bakacak diye. Geldim eve valla bende açıkçası bir kadın olarak sıkılıyordum. Çocuklarım da anne ne olur bizi dışarıya götür bir hava bir şey. Bende hani isterim gitmeyi kendisinden talep ettim dedim ki işte bizi dışarıya götürebilir misin bak çocuklar sıkılmış anne de yok hani gidelim birkaç saat. İşim var işim var bağırdı tepkiler bilmem ne bana saldırmaya başladı yani sebepsiz. Yani ayıptır söylemesi para kaşıntısı mı var sende. İşte sen sürekli gezelim diyorsun şöyle yapalım diyorsun. (K6, İlkokul mezunu, ev hanımı, 30 yaşında)*

Kadın görüşmeci eşiyle yaptığı iş bölümüyle aile içinde sistematik bir planlamayla yaşamını yürütmekte ve bir taraftan kayınvalidesine bakmak gibi bir sorumluluğu üstlenmeye çalışırken öte yandan modern hayat tarzına uygun bir yaşam talep etmektedir. Eşlerin tahammülsüzlüğü ve kadınların da erkekler kadar özgür olma isteği modern yaşam koşullarında çoğu zaman bir engele takılmakta ve ilişkiler de tükenmenin eşiğine sürüklenebilmektedir. Kadının gezmek ya da dışarıda vakit geçirmek gibi taleplerinin modern toplumun hayat tarzı baskısıyla şekillenirken erkeğin iş yoğunluğunu dile getirmesi ve maddi kaygılar taşıması da yine aynı kaygılarla beslenmektedir.

Toplumsal yaşamda her şey birbiriyle etkileşim halindedir ve dünyayı düzenleyen her unsur sürekli bir devinim içerisindedir. Ve bu hareketlilik gündelik hayatı çelişkilerle, çatışmalarla yeni bir düzene doğru sürüklemektedir. Şimdiye duyduğumuz özlem ve arzu,

tarihsel geçmişimize karşı gizli bir direnişe dönüşmektedir. “Belli bir istikamet izleyerek sürekliliği güvence altına alan gelenek”le olan çatışmamız geçmişle olan bağlarımızı da zayıflatır (Simmel, 2019, s.15). Özgürlük arayışı tarihsel süreçte kendisinden esirgenmiş ve elde edebilmesinin önünde değiştirilemez bir yapıya dönüşmüş olduğundan kadının ataerkil ritüeller karşısında gösterdiği direngenlik onu aynı zamanda bir problem alanına doğru sürükler.

Aile içi ilişkilerde şiddet kendini her zaman fiziksel boyutuyla göstermiyor. Bazen yaşanan tartışmalar ya da gerilimlerin neden olduğu psikolojik tahribat, fiziksel tahribattan çok daha kalıcı ve yaralayıcı olabilmektedir. Bundan dolayı fiziksel, psikolojik, cinsel veya ekonomik şiddet gibi alanların tamamı aile içi ilişkilerde tahribat yaratacak önemli şiddet türleridir. Nitekim kadın görüşmecinin de bahsettiği üzere çocuklarının olmamasından dolayı –kısırsın- gibi yaftalayıcı, küçük düşürücü söylemlerin psikolojisinde yarattığı etkiyi dile getirmektedir.

> *Hiç tartışmamız olmadı. Sadece sözlü bi de psikolojik şiddet vardı üzerimde. Yani bu çocuk konusunda kısırsın annesi gelip laf sokuyordu o tarz konuşmalar. O da beni üzüyordu açıkçası. Artık dayanamayacağımı anladım. Üzerime bi kaç defa yürüdü ama cesaret edemedi. Yani işte fiziksel şiddet yoktu psikolojik şiddet aşırı vardı. Yani hep ben alttan alıyordum. Genellikle hep ilk adımı ben atıyordum. Sürekli diyordum yuvam huzurum bozulmasın. Sürekli alttan al alttan al ben de yıprandım. Bu süre zarfında baktım olacak gibi değil sonlandırmak istedim evliliğimi. O biraz problemli olduğu için sürekli yalan konuştu. Yani yok öyle yok şöyle bende boşanmak istiyorum tarzında konuşmalar yapınca aracılar da geri çekilmek zorunda kaldı. Fiziksel şiddet yoktu. (K1, Ön Lisans mezunu, özel güvenlik, 33 yaşında)*

Mahalle baskısı toplumsal yaşamda önemli bir etkiye sahip olduğundan bireyleri yönlendirme ve kültürel yaşam biçimine göre şekillendirebilme gücünü de elinde tutmaktadır. Aile ve toplum yeni evlenen çiftlerin aradan makul bir süre geçtikten sonra çocuk sahibi olmasını beklemektedir. Biyolojik olarak insan da kendi neslinin devam etmesi için çocuk sahibi olmayı ister. Fakat bu bireysel/ toplumsal beklenti karşılanmayınca eşler kendilerini baskı altında hissetmektedirler. Oysa modern hayat aynı zamanda hem evliliğin hem de çocuk sahibi olmanın ertelenmesini/ötelenmesini beraberinde getirmektedir. Bu med-cezir halinin beraberinde getirdiği haleti ruhiyenin eve ve eşler arasındaki ilişkilere yansıması zaman zaman yıkıcı olabilmektedir.

Eşiyle yıllarca bir arada yaşayan kadın görüşmeci evlilikleri boyunca eşinin otoriter tavrına karşı ılıman bir tutum sergilediğini dile getirmiştir. Ayrıca son dönemlerde bile eşinin davranışlarına karşı tepkisiz kalabilecekken aldatıldığını anlayan görüşmeci, eşinden ayrıldığını ve boşanma sürecinin devam ettiğini belirtmiştir.

Eşim polis memuruydu. Yani çok kötü birisi değildi ama son zamanlarda anlaşmazlıklarımız oldu. Yani kendisi karakteri değişti huyu değişti. Son 4-5 yıldır bize evin içinde sıkıntı vermeye başladı. Yani yabancıymışız gibi çoluk çocukla ilgilenmemeye başladı. Eski şeyi kalmadı karakteri değişti. Öyle çok uzun büyük bi tartışmamız da olmuyordu en küçük bişey söylediğimde işte sen ne bilirsin senin aklın ermez. Kızlarımıza da öyleydi. Kız çocuğu onlar kız çocukları gitmesin gelmesinler. Çıkmayın ne bileyim öyle sıkıntılar yapmaya başladı yani bizi sürekli gözaltında tutmaya başladı… Yani çocuklarım ve benim hiç bi sözümüz geçmiyordu. O ne derse o yani. (K3, Ortaokul mezunu, ev hanımı, 53 yaşında)

Ataerkil yaşamın kadını hapsetme, gözetim altında tutma gibi birtakım denetim mekanizmalarına oldukça sık bir şekilde başvurduğu bilinmektedir. Kadını dünyanın kötülüklerinden korumak gibi erkek dünyasının kutsiyetiyle sarmaladığı bu yöntemle kadını toplumsal yaşamdan soyutlamanın meşru dayanaklarını oluşturmaya çalışmaktadır. Sağlamaya çalıştığı bu koruma misyonu, onu evin ve toplumun otoriter cinsiyetine dönüştürürken ataerkil yaşam pratiklerini de yeniden üretmesini sağlamaktadır.

Aile içi ilişkilerde yaşanan sıkıntılar kadın ile erkek arasındaki problemlerden kaynaklanabildiği gibi çocuklarla ilgili ortaya çıkan bir sorun da evliliği derinden sarsabilmektedir. Erkeklerle yaptığımız görüşmelerin çoğunda kısmen de olsa şiddet uyguladıklarını ya doğrudan dile getirdiler ya da görüşme sırasında bunu hissettirdiler. Bunun dışında şiddetle sonuçlanan birçok olumsuz deneyim, uzaklaştırma kararıyla çözümlenmeye çalışılmıştır.

Ben genelde sert sevmezdim. Çok iyi hatırlıyorum kötü şeyler yaptık. Bıçak falan aldı eline dövecektim ama dövmedim. Yani kadın basit varlık ya neden biliyormusun ona bi tane vursam onun her tarafını parçalarım. Ama bunu yapmadım. Yani elimle ittim tamamen yaralayıcı bereleyici değil… Dedi ki kocam eve iyi bakıyor. Madem kocan eve iyi bakıyor niye şikâyet ediyorsun. Bi tane kadın şahit buldu kocası eve bakmıyor buyur burdan yak. Bunun boşanması şundan oldu. Şimdi ben oğlumu sağlam dövdüm. Oda gitti rapor aldı. Bu da dediki zaten benim istediğim buydu. Boşanmak için tamam dedi. Ben hedefime ulaştım dedi. Benim falso hareketimi bekliyormuş yani. (E2, Lise mezunu, inşaat ustası, 58 yaşında)

Şiddet, toplumsal yaşamın her alanında dışlanan, küçümsenen ve birtakım hukuki yaptırımlarla da karşı karşıya kalınan bir eylem olduğundan hem yasal boyutlarıyla hem de psikolojik açıdan her kesim tarafından teorik olarak kabul görmeyen bir davranış biçimi olarak kabul edilmektedir. Ancak gündelik yaşamda pratik olarak bu durum çoğu zaman tersi bir uygulamaya dönüşmektedir. Erkek görüşmecilerin neredeyse tamamı şiddetin yanlış taraflarını vurgulamalarına rağmen yaşantılarında buna başvurdukları gözlemlenmiştir. Yukarıdaki erkek görüşmeci konuşmasının başında şiddeti onaylamadığını *(Ben genelde sert sevmezdim)* diye başlayıp *(oğlumu sağlam dövdüm)*

şeklinde devam etmesi tutarsız ve çelişkili bir hal almaktadır. Ayrıca kadının eline bıçak alması durumu, erkeğin onu itmesi de yine şiddetin gerçekleştiğine dair söylemlere dönüşmektedir.

Aile içi ilişkilerde kadın ve erkeğin yaşadığı gerilimin önemli nedenlerinden biri de kişilikleri arasındaki uyumsuzluktan kaynaklanmaktadır. Hayata bakış açılarındaki farklılık, ilişkilerde ayırıcı bir nokta haline gelirken bu bir kavgaya ya da zamana yayılan bir gerilime dönüşebilmektedir.

> *Ben kitap okuyordum. Kitapları okuyup ne yapacan. TV izliyorum, ne izliyorsun ben zaten yorgun geliyorum yok gezmeye gidelim boşandık. Yani bu kadının hakkında herşeyi söylesem bile bu kadın hâşâ fahişe olsa bile benim çocuklarımın anası böyle bişeye tenezzül etmem. Bu benim ayıbımı karaktersizliğimi ortaya koyar. Bu benim özelim yani söz dinlemeyen bi kadın daha doğrusu takıntısı olan bi kadın. Böyle evin içerisinde bi koltuk vardı biraz çaprazdı düzelttim bi bana küfür etmediği kaldı. Yani dövmediği kaldı. Yani kadınlarda genelde sevgililer gününde bişey almamışım takıntı efendim şunu almamışım. (E2, Lise mezunu, inşaat ustası, 58 yaşında)*

Aile içinde yaşanan sorun ve problemlerde çocukların neler hissedebileceklerinin göz ardı edilebildiği durumlar ortaya çıkabilmektedir. Erkek katılımcıyla yaptığımız görüşmede, eşiyle yaşadığı kavganın erişebildiği noktaları dile getirirken bu sürece çocukların dâhil edildiğini belirtmiştir. Çoğu zaman eşler arasında yaşanan problemlerden sonra çocukların bir tarafa çekilmek istendiği ve çatışmanın tarafı yapılmaya çalışıldığı görülmektedir.

> *Şimdi ev içerisinde bi tartışma vuku buluyo. Küçük bi tartışma neticesinde. Bu kavga daha fazla büyüyo büyütülüyo. Yani tahrik var tahrik ediliyo. Tahrik edildiği için sürekli hani yapılmasını istemeyen olması gereken noktada artık bi yerde durulmayınca o sınır çizgisi aşılınca, kendilerine bu şey olarak kullanılıyo. Hatta bu nokta da ben hani o zaman kızım küçüktü. Kızımı alıp çıkmıştım dışarıya. Hani çocuk etkilenmesin. Hani çıkayım gideyim. Efendim o şekilde çıkıyorum. Tabi telefonları açmıyorum kapatıyorum vesaire ve benim kızımı kaçırdı diye kendi kızını kaçırdı diye işte polise şikâyette bulunuyo o noktadan sonrasında uzaklaştırma aldığımı öğreniyorum. (E5, Lisans mezunu, ziraat mühendisi, 40 yaşında)*

Aile toplumsal yapının en küçük ve en etkili bileşenidir. Aile içinde kadın ile erkek arasındaki ilişkiyi temellendiren karşılıklı güven ve dürüstlük oldukça önemli bir faktördür. Evlilik öncesi eşiyle herhangi bir tanışıklığı olmayan kadın görüşmeci, evlilik süresince de bu dönemin verimsiz geçtiğini ve evliliğini sağlam temellere oturtamadığını dile getirmiştir. Evliliğinin yalanlar üzerine kurulmuş olduğunu belirtmiştir.

> *Ben zaten onu kesinlikle görmedim. Sadece görüntülü konuştuk. Çok saçma bir evliliğim oldu. Bende onun farkındayım. Yani anlatsam gerçekten derler ya gerçekten roman olur. Neyse evlendik bir şekilde ondan sonra birkaç ay iyiydik.*

Hani anlaşırım sıkıntı yok sonuçta artık helalim oldu. Yani açıkçası istemiyordum. Gerçekten istemiyordum. Ondan sonra işte sürekli bana gelip yalan söylüyordu. Ailesi bir tarafta yalan söylüyordu. Ailesi onu kötülüyor o ailesini kötülüyordu benim yanımda. Böylelikle hani insan der ya eşim yanımda olsun aileyi boşver. Bende hani diyordum o bana saygı gösteriyor seviyor. Ondan sonra en sonunda ikinci çocuğuma hamileyken eşimin bütün yalanları dolanları tek tek ortaya döküldü. (K5, İlkokul mezunu, ev hanımı, 32 yaşında)

Erkek katılımcıyla yaptığımız görüşmede şiddeti fiziksel bir durum olarak tanımlıyor olduğu anlaşılmıştır. Aile içinde yaşanan problemlerde sözlü olarak ortaya çıkan küfür, argo, hakaret ya da küçümseme gibi tavırlar çoğu zaman yaşanan sıkıntıların temel odak noktası olabilmektedir. Sözlü tartışmalarla başlayan süreç genel olarak fiziksel şiddete doğru da evrilebilmektedir. Şiddet kavramı tanımlanırken toplumun genelinin bunu fiziksel şiddet olarak düşünmesi, aile içinde yaşanan sorun ve problemlerin çözümlenmesinde eksik bir anlama dönüşebilmektedir.

İşin içine sadece babası geldi abisi ablası geldi. Dedi hakaret ediyormuş bana. Doğru ben hakaret ediyordum etmiyor değildim. Ama beni yani geriyordu. Ama dövmedim. Hakaretten dolayı hakareti kayle almıyor. Son duruşmamdaki şey 3 madde duruşma tehdit dendi hakarete biz bakmıyoruz dedi hâkime hanım. Ben tehdide bakıyorum dedi. Hayır dedim ben tehdit etmedim evin önünden bile geçmedim. Hakaret o kadar suç değil yani. (E2, Lise mezunu, inşaat ustası, 58 yaşında)

Uzun yıllar kendi gizemiyle yaşamayı başaran ya da yaşamak zorunda kalan aile kurumunun günümüzde bu denli bir çözülmeye gidiyor olmasının temel kaynaklarından biri kadınlardır. Hayata dair yaşadıkları olumsuzluklar ve dışlanma hikâyeleri, bir kurtulma, başa çıkma veya başkaldırmayı beraberinde getirmektedir. Geleneksel ve ataerkil ritüellerin uğradığı çözülme, modernleşme süreciyle birlikte hız kazanırken aileye dair baskılanan, söylenmesi ayıp, günah ya da yasak sayılan tüm kodlarda yeni anlamsal karşılıklar bulabilmektedir. Kadın hakları savunucuları, kadına yönelik kitlesel destekler, hukuki yaptırımlar, aileyi yeniden çözümlemeye ihtiyaç duyulan sosyolojik bir alan haline dönüştürmektedir.

5.1.2. Kentleşme, Yalnızlık ve Yabancılaşma

Kent hayatı farklılık ve çeşitliliklerle bir araya gelen oldukça kompleks ve bir o kadar planlı işleyen oldukça büyük yaşam alanlarıdır. Kendine özgü bütünlük oluştururken aynı zamanda rasyonel bir sistemle kuralların işler hale getirildiği bu yaşam alanları, ekonomik açıdan hayata tutunmak için farklı kollara ayrılmış bir iş disiplinini

dayatmaktadır. Geleneksel üretim ve yaşam tarzından farklı olarak daha çok bireyselleşmeyi dayatan kent hayatı, aile yapısında da birtakım yenilikler getirmektedir. Geleneksel anne, baba, çocuk ve akrabaların bir arada yaşabilmeleri bile ihtimal dışıdır. Yoğun tüketim kültürüyle kuşatılmış olan kent hayatı çekirdek ailedeki iş bölümünü de dönüştürmektedir. Hayat pahalılığı modern yaşam koşullarında aileye daha fazla yük getirdiği için kadının da çoğu zaman iş gücüne katıldığı görülür.

Kapitalizm eşitliği gündelik yaşamda ancak yasalar önünde idealize edilen bir eşitlik olarak değerlendirir. Oysa kapitalizm, varlığını meta değişimiyle önceleyen ve süreklileştiren bir eşitsizlikle sürdürür (Berktay, 1998, s.74). Modern yaşam koşulları bireyleri kendi ucuz iş gücü sistemine dâhil ederken yarattığı gerilim, stres ve yalnızlık duygusu kamusal alandan aile içine doğru taşınmaktadır.

Erkeğin geçmişten ve aileden sahip olduğu ayrıcalık, iş hayatında sekteye uğrasa da otoritesini yapılandıracağı ve güvence altına alacağı alana geri dönmektedir. Toplumda sürekli bir rekabete dönüşen iş hayatının acımasızlığı, kadın ve erkek için tahammülü zor bir hayata doğru sürüklenmektedir. Aile gibi kamusal alanın dışında olan bu özel alanlar da olumsuzluktan nasibini alır (Berktay, 1998, s.75). İş hayatının katı kuralları ve acımasızlığı kadın ve erkeği ketumlaştırırken baskıladıkları duygularının su yüzüne çıktığı alan da yine ev olmaktadır.

Modern kent hayatı, toplumsal yaşamı kuşatırken yaşam biçimi, toplumsal cinsiyet algısı ve kadının iş gücü piyasalarındaki varlığı henüz yerleşik hale gelmemiştir. Ekonomik açıdan aile bütçesine de önemli katkılar sunan kadınlar toplumsal geçiş sürecinde de birtakım sıkıntılar yaşayabilmektedir. Emeğinin karşılığını tam olarak alamaması, kadınların çalışıyor olma durumlarının tam olarak benimsenmemesi ve toplumsal cinsiyet eşitsizliklerine maruz kalması oldukça önemli dezavantajlardır.

> *Bizim komşularda iş yoktu zaten. Benim evden uzaklaştırılmamı bile çoğu duymadı. Bizim boşandığımızı adamlar iki yıl sonra duydu yani. Senin hayatın insanları yakını uzaklaştıran bi harekettir. Bi insanı köle yapmak istiyorsanız şehirli yapın. (E2, Lise mezunu, inşaat ustası, 58 yaşında)*

19. yüzyıldan itibaren özgürlük kavramı, kamusal alandan çekilip aile sınırları içerisine hapsedilirken iş yaşamının ve gündelik hayatın yarattığı baskı, özel alanlarda ve aile içerisinde de ortaya çıkmaktadır. Erkek bu kısıtlanmayı aile içinde bir çeşit özgürlüğe dönüştürerek şiddet ve baskının failine dönüşmektedir (Berktay, 1998, s.75). Kent hayatının yarattığı yalnızlaşma bireyi çekirdek aile modeliyle kuşatırken kadın ve erkeğin kamusal alanda yaşadıkları benzer gerilimler bu süreci oldukça problemli bir hale

getirmektedir.

Erkek katılımcı, kadınların ekonomik açıdan hayata tutunabilmesi için sunulan desteğin erkek istihdamını azalttığını dile getirmektedir. Bu durumun ev ekonomisine katkı sunan erkek sayısını düşürdüğünü ve aileye olumsuz biçimde yansıdığını belirtmiştir. Ayrıca kadına dair bu sürecin daha şekilsel bir boyutta olduğunu ifade etmiştir.

> *Kadın duygusal olarak erkekten daha fazla gelişmiştir. Daha duygusal bir yapısı vardır. Erkek bir şekilde onu içselleştirir. Sıfırdan başlasa yeniden yapar yeniden ayağa kalkar. Ama kadın o kadar kolay değil kadının ki kadınla erkek hakları olarak eşit olmasını bende kabul ederim. Ama yaradılış olarak, davranış olarak, yapı olarak eşit değildir. Fiziksel olarak da eşit değildir, duygusal olarak da erkekler daha güçlüdür. Aslında eşit değildir aynı değildir eş değildir onlar tamamlayıcıdır. Kadın istihdamını arttırarak erkek istihdamını azaltıyorlar ve evine ekmek götürebilecek baba sayısını azaltıyorlar. Bunlar da yuvalara ciddi bir şekilde zarar veriyor. Yani İsviçre de ki bilmem nerde ki işte İsveç de ki olayları olduğu gibi bir anda bize yansıtmaya çalışıyorlar. Bir şeyi bir anda bükerseniz kırılır yavaş yavaş eğerseniz eğrilir. Bizde böyle bir şey var bir anda bükmeye çalıştılar. Bir anda kadın ve aile yapısını değiştirmeye çalıştılar ve bunu kırdılar. Çok kırılan oldu çok zarar gören oldu. (E3, Lisans mezunu, şirket yöneticisi)*

Günümüzde aile, bireylerin birbirleriyle çok az zaman geçirdikleri bir yapıya dönüşmektedir. Çalışan anne-babanın gün boyunca iş yerinde olması, çocukların çok küçük yaştan itibaren kreş, anaokulu gibi yerlerde olması, geziler, sosyal-kültürel etkinlikler aile bireylerinin zamanlarının büyük kısmını dışarıda geçirmelerine olanak sağlamaktadır (Yıldırım, 2011b, s.124). Aile içi ilişkilerin şekillenmesi mevcut yaşam koşullarıyla bir arada yürütülebilecek bir süreçtir. Kadın katılımcıyla yaptığımız görüşmede eşiyle ortak etkinlikler yapamadığını, gezmek, tatile gitmek, kendisi ve çocuklarıyla verimli vakit geçirememekten şikâyet etmektedir. Ayrıca eşinin kendilerine karşı sevgisinin olmadığını dile getirmiştir.

> *Sorumluluklarını yerine getirmiyordu. Çocuklarımla ilgilenmiyordu. Yani bizim bir eş karı-koca hayatı olarak özel etkinliklerimiz olmuyordu. Her bayan ister eşiyle gezmeyi, tatile gitmeyi, çocuklarıyla zaman geçirmeyi yani ben normal eşler gibi istediğim buydu. Kendisi babasını çok erken yaşta kaybetmiş, baba sevgisi aile sevgisinden uzak yaşamış. Ondan ötürü hani bize yeterince sevgi vermediğini düşünüyorum. Yani hatta düşünmüyorum olduğunu söylüyorum. (K6, İlkokul mezunu, ev hanımı, 30 yaşında)*

Yaptığımız görüşmelerde erkeklerin kadınlara göre devletin aile politikasıyla ilgili yasal düzenlemelerini daha fazla takip ettiği görülmüştür. Özellikle İstanbul Sözleşmesi ve 6284 Sayılı Kanun'un aile içi ilişkilere zarar verdiğine dair paylaşımlarda bulunmuşlardır. Görüşmelerde İstanbul Sözleşmesi'nden bahsederken bu durumun erkeği yalnızlaştırdığını ve yasal olarak kadınlara sunulan pozitif ayrımcılığın erkekleri mağdur ettiğini dile

getirmişlerdir. Modern hayatın yarattığı yalnızlık duygusundan, geleneksel arabuluculuk sisteminin olmayışından bahsederken bu sürecin aile kurumuna ciddi hasarlar verdiğini belirtmişlerdir.

> *Şimdi Allah-u Teâlâ Nisa Suresi 34. Ayeti Kerimede eşler arasında bi huzursuzluk başladığı zaman her iki ailenin taraflarından birer kişi hakem olsun aracı olsunlar buyurulur. Şimdi dolayısıyla İstanbul Sözleşmesi gereğince ortaya çıkarılan bu kanun tamamen arabulucuğu ortadan kaldırdığından dolayı ne oluyo arabulucu olmadığı için iki taraf yıkıma uğruyo. Yani bu kanun hiçbi zaman huzur getirmedi. Yani bunu sadece 6284'ün uzaklaştırma kararı olarak ele almamak gerekiyo. (E5, Lisans mezunu, ziraat mühendisi, 40 yaşında)*

Evlilik sürecinin doğru bir planlamayla ve sistematik bir şekilde yürütülmesi toplumsal yapı için elzem bir durumdur. Özellikle evlilik öncesi yapılacak birtakım uygulamalar sürecin daha verimli olabilmesi ve evlilik süresince de doğabilecek problemlerin önüne geçilmesi açısından hayati öneme sahiptir. Erken yaşlarda evlenmiş olan erkek görüşmecinin ilk eşinden 6 çocuğunun ve ikinci eşinden de 2 çocuğunun olduğu görülmektedir.

> *1992'de evlendim. 17-18 yaşlarında evlendim o aralardı yani hatırladığım kadarıyla. Şimdi 6 çocuğum var eski hanımdan. Yeniden evlendim ondan da 2 çocuğum toplam 8 çocuğum var. Mecburen ikinci evlilikte yaptım. Anlaşamayınca durumlar değişti. Yani benim ilk evliliğim Mardin'de oldu. Mardin'in köylerinden evlendim o zamanın şartlarıyla. Şimdiki hanımımda aslen Suriyeli, Suriye'de kalıyorlar. Nasip oldu evlendik. Kısacası çiftçiydik 95 yılına kadar. Ondan sonra çiftçilik olmayınca piyasada inşaattı şoförlüktü şimdide vinç operatörüyüm. Kendi işimde çalışıyorum. (E1, Lise mezunu, operatör, 46 yaşında)*

Modern toplumun gelenekle olan bağı zayıfladığından şimdiyi yaşama arzusu bizi aidiyetlerimizden uzaklaştırır. Ve aile kurumuna olan yıkılmaz inanç da yaşamanın rehavetiyle kaybolmaya yüz tutar. Erkek görüşmecinin iki evlilikte toplam 8 çocuğunun olduğunu, bütün çocuklarını bir araya getiremediğini ve ilk evliliğini bitirdikten sonra yaptığı ikinci evlilikte de bazı problemlerinin devam ettiğini belirtmiştir.

5.1.3. Yeni/Sosyal Medya: Ayartarak Abartma

Kitle iletişim araçları, sosyal öğrenme süreçlerinde oldukça etkili bir yere sahiptir. Gündelik hayattaki tutumlarımız, yargılarımız ve kalıplarımızın şekillenmesinde bir toplumsallaşma aracına dönüşen kitle iletişim araçlarının önemli rolleri bulunmaktadır. Daha çok toplumsal kontrol sistemlerinin olmasını öngördüğü bilgiler, uyarıcılar ya da bilinçaltını besleyen mesajlarla, toplumu şekillendiren bu araçlar çoğu zaman yanlış

imgelerle dolu bir algı kapısıdır. Toplumsal cinsiyete dair şekillenen önyargılar, bu araçlar sayesinde daha canlı ve kalıcı hale getirilmektedir. Özellikle kadın imgesiyle ilgili verdiği mesajlar, var olan kalıpları yoğun bir şekilde destekleyebildiği gibi değiştirebilme gücüne ve etkisine de sahiptir (Türkoğlu, 1996, s.38).

Televizyon, internet, sosyal medya gibi birçok iletişim ağı etrafımızı kuşatırken aynı zamanda algılarımıza yön verebilme gücüne de sahiptir. Toplumsal cinsiyet eşitliğinden, kadına yönelik şiddete kadar birçok alanda zihnimizi meşgul etmeyi ve istediği yönde bir algı yaratabilmeyi başarmaktadır. Toplumsal cinsiyet rollerine atfedilen anlamlar kendi önyargılarıyla birlikte şekillenmeye başlar. Algı ve ideolojilerin temel söylemlerine paralel olarak konumlanan kitle iletişim araçları bu yargılara yön verme noktasında belirleyici olabilmektedir.

> *...kafa mentalite bu abi mentalite bu ve oturttukları şu var sürekli saldırı var sürekli ya sanki her gün kadın kesiyoruz. Ya ölen erkek sayısı 2018 sayısı bir kadına karşı 12 tane erkek öldürülüyormuş ya. Bakarsın her gün kadın kesiyoruz sanki televizyonlar öyle anlatıyor bu kadınlar ne yapıyor erkek düşman diyor rakibi diyor ya ne rakibi ben sana ev almışım eşya almışım altın almışım takı almışım senin için arabamı sana veriyorum. Ben otobüse biniyorum. Rahat olman için uğraşıyorum. Ben sana nasıl bi düşmanlık yapayım ya. Ama kadınlar korku üzerinden yönetiyor öyle bi durum var işte. Abi bundan dolayı eşim boşanma sebebi bana küfredebilir eşim bana saldıradabilir. Sinirlenmiştir yanlış görmüştür bunlar geçer ama abi adliyeye gidince, bir de iftira olunca ondan sonra iş adliyeye döndü mü kadın da adliyedeki gücünün farkına varınca oo ben bunun ağzına iyice s.....m. (E9, Lisans mezunu, inşaat mühendisi, 46 yaşında)*

Facebook, twitter, instagram gibi sosyal medya mecraları, gerçek ile gerçek dışılığın muğlâklaştığı alanlardır. Gündelik yaşama dair etkinlikler, inançlar ya da politik yönelimlerin merkezi paylaşım yerine dönüşen sosyal medya, yeni bir yaşamın kapılarını aralamaktadır. Kadın-erkek ilişkilerinin şekillendiği, dostluk, arkadaşlık ya da duygusal paylaşımların da kesişme noktası yine bu dijital alanlardır. İlişki durumundan eğitime, taziye paylaşımlarından gezilere, etkinliklere dair yaşamın tüm ayrıntıları bu yeni mecrada karşılık bulabilmektedir.

> *Adam işte çıkıp siz söyleyin facebookta sürekli sofrasını paylaşıyor. Ben kadın olsam bi gün çekmem yani nasıl çekeceksin. Gidiyorsun kahve almaya yerinde çektiriyorsun çok güzel bi kahve. Pahalı da bir de yani yok oraya götürüyor. Belki onun içine tükürüyorlar bilemezsin. Tadı da berbat bi tadı var buna rağmen onun resmini çekip koyuyor şeye maksat ne biliyormusun arkadaşlarına göstermek onları çıldırtmak. Kadın gidiyor kendisine kıyafetler alıyor dolduruyor valizine ne bileyim takı makı bişeyler nereye gidiyorsun. İşte ben İstanbul Anadolu yakasında oturuyorum. Benim evim orda onun kardeşleri Avrupa yakasında otuyorlar. Ben bi gideyim kardeşlerimin yanına tamam da oraya gittiğinde her geri geldiğinde kardeşleri karılarıyla birbirlerine giriyorlar ne diye giriyorlar sırf onları çatlatmak*

için gidiyor. Kadına gösteriyor günahtır bu ya. Biz dışarda yemeğe gidiyoruz foto çekip kardeşinin karısına gönderiyor. Ya derdin ne insanları birbirine niye kırdırıyorsun. Paylaşma olayı var bunlar paylaşmayı bile farklı anlıyorlar. Ben yediğim simitin bile resmini çekmeye utanıyorum ya. (E8, İş insanı)

Televizyon programlarının içeriklerine bakıldığında cinsiyet temelli bir politika izledikleri görülmektedir. Program içerikleri ve saatleri genel olarak kadın ve erkeklerin evde kaldıkları zaman dilimlerine göre planlanmaktadır. Gündüz kuşağında sunulan yemek programları, aşk, magazin, entrika içerikli dizi ve diğer etkinlikler ile akşam saatlerine sığdırılan haber, tartışma programları gibi içerikler kadın ve erkeğin rollerine ilişkin tanımlamaları da dayatabilmektedir. Ayrıca birçok kanalın gündüz programları arasında gündelik hayatta yaşanmış kadın ve erkek ilişkilerini, bizzat yaşayan insanların programa davet edilerek işleniyor olması da ayrı bir problemi beraberinde getirmektedir. Kanalların reyting kaygısıyla hazırladıkları bu programlar toplumsal normlarla örtüşmeyen, genel aile yapısının işleyişine aykırı örneklere dönüşebilmektedir. Aldatma, şiddet, cinayet, yalan gibi olumsuz davranış örneklerinin sürekli işlendiği bu programlar televiyon ve sosyal medya aracılığıyla toplumun tüm katmanlarına ulaşabilmektedir.

Eşim ilkokul mezunu çok çabuk gaza gelen bi tip şöyle söyleyeyim. Kadınlar genelde kocalarının söylediklerine pek itibar etmezler. Aynı şeyi başkası söylesin ona inanıyorlar. Esra Erol'da bi kadın çıktı ne dedi biliyor musun kadın zina yapmış. Avukat dedi zina suç olsaydı yaparmıydın dedi yapmazdım dedi. Kadınlar korkak. Bu cesareti yasalar verdi. Onlara aileyi bozma cesaretini, zina yapma cesaretini, çocuklarını terk etme cesaretini, kocasını terk etme cesaretini verdi. Bunu vermeseydi evin reisi erkek olsaydı bu kadar boşanmalar artmazdı… Kadınlara iktidar verildimi abi iş bitmiştir. (E8, İş insanı)

Sosyal medya, gündelik hayatın önemli meşguliyet alanlarından birini oluşturmaktadır. Arkadaşlık ilişkilerinin, hobilerin, teorik söylemlerin, deneyimlerin ve duygusal ilişkilerin fotoğraf, video ve mesaj gibi içeriklerle oluşturulduğu sanal bir platform olan sosyal medya, hayatımızda oldukça etkili bir yere sahiptir. Yaklaşık 20 yıldır hayatımızı gün geçtikçe daha fazla kuşatan bu mecra, arkadaşlık ilişkilerimizden aile bağlarımıza ve davranışlarımıza kadar hemen her alışkanlığımızı etkileyebilmektedir. Akıllı telefonlar bu bağı daha yerleşik hale getirirken sanal dünya da cebimize, evimizin odalarına kadar her alana taşınabilmektedir. Hane içinde ailemizle bir aradayken bile kendi yalnızlığımıza çekilmemizi teşvik eden, pekiştiren bu sistem birçok açıdan dezavantajları da beraberinde getirmektedir. Yüz yüze iletişim kurmaktan bizi alıkoyan, ilişkilerimizi, duygularımızı paylaşabilmemizin ve doğrudan iletişim kurabilmemizin önüne engel koymaktadır. Günümüzde aile içinde kadın-erkek ilişkilerinde sanal yaşam alanlarının da etkisi oldukça büyüktür. Bir tarafta sosyal medyada sunulan sınırsız ve konformist bir

çeşitlilik dururken öte yanda hane içinde hayatın tüm realitesi durmaktadır.

> *Sosyal medyayı iyi kullanırsan çok faydalı bir şey ama mutsuz kadın şöyle ki sosyal medyada çok zaman geçiriyorlar. Bu ciddi bir problem öyle söyleyeyim. Çünkü ben kendi evliliğimde de yaşantımda da sosyal medyayı kullanmıyorum. Adam yoktu akşam 3-4'te geliyordu gece yarısı. Ben bi ara çok sosyal medyada zaman geçirdim yani öyle söyleyeyim. O zaman şeydi eşim benim sosyal medya kullandığımı biliyordu başta tepkisi yoktu. Sosyal medyada normal arkadaşlarımız oluyordu ama konu farklı yerlere gelince ben zaten direk kesip atıyordum yani öyle söyleyeyim. Ama yaklaşımlar oluyordu sosyal medyadan beğendim sizi işte arkadaş olalım şudur budur ben direk engelliyordum hani. (K2, İlkokul mezunu, ev hanımı, 31 yaşında)*

Sosyal medya, aynı zamanda sınırsız bir etkileşim alanıdır. Kişisel bilgilerden gündelik uğraşlara, ev, iş ve sosyal yaşamın tüm alanlarının birer yansıması olarak karşımızda durmaktadır. Hobilerin, yeteneklerin, iş ya da aile hayatının fotoğraf, video ve mesajlarla işlenip sunulduğu bu alan aynı zamanda bir kimlik ve prestij edinme yöntemidir. Kişisel başarıların, aile içi gündem ve etkinliklerin, siyasal yönelimlerin, duygusal bir aradalıkların da sunulduğu bu mecra bir yaftalama, suçlama ya da yalan, iftira gibi hususların da işlendiği bir alandır. Bazen gerçeği yansıtmayan bir iddia ya da karalama uğraşı kişilerde çok büyük maddi ve duygusal hasarlar yaratabilmektedir. Yalan bir haberin doğruluğu ispatlanıp düzeltilene kadar bilginin yayılıp geniş bir kitleye ulaşması da engellenememektedir.

> *Büyük iftiralar attı. Benim sosyal hesaplarım ondaydı. Kendisi istediği gibi yazıp ondan sonra delille mahkemeye sunması artı bide Türkiye'nin en büyük firmaları bu Hac Umre firmaları sahibi olarak tanıtmış beni mahkemede. Ben bunu delilleriyle beraber resmi evraklarıyla beraber ondan sonra firma sahiplerini bularak mahkemeye götürerek dahi ben herşeyi resmi götürdüm. Götürmeme rağmen kadına inandılar bana inanmadılar. İstinat mahkemesindedir hala dosyamız davamız hala devam ediyor. (E11, İlkokul mezunu, şirket sahibi, 41 yaşında)*

> *...benim adıma sürekli instagram indiriyor. Benim adıma indirdiği için bu defa ailemi rahatsız ediyor. Benimmiş gibi ben mişim gibi konuşuyor başta. Yani kaç defa oldu değiştiriyor sürekli benim adıma yapıyor. E benim ailemde artık anladılar kabul etmiyorlar. Küfür falan ediyor aileme üstelik. Özellikle benim eniştem benim komşum oluyor ablamın eşi, o bana çok destek çıktığı için özellikle hani onu cephe almış küfürler en ağır küfürler ediyor. Yine de ben ortalığı sakinleştiriyorum. Hani zaten bu darp en son dövdük birbirimizi öyle raporluk olduk. Darp raporu aldık orda bile hani ablamlardaydım. (K5, İlkokul mezunu, ev hanımı, 32 yaşında)*

Aile içi şiddetin önlenebilmesi tek başına hukuki metinlerin rasyonel tutarlılığıyla baş edebilecek bir problemden çok daha fazla ve karmaşık bir yapıyı oluşturmaktadır. Erkeklik ve gücün arkasına gizlenen tahakküm politikası, gündelik hayatın her alanında kendini yeniden üretebilmesi, tarihsel deneyimlerle kuşanmış olmasından kaynaklanmaktadır. Tek başına şiddetle mücadele politikası, hayatın köklerine sirayet

etmiş bir sistemi dönüştürmek için yeterli bir eylem olarak düşünülemez.

> *Toplumda lekelenmeme Avrupa İnsan haklarını biliyorsunuz. Lekelenmeme hakkı diye bişey vardır. Lekelenmeme hakkına halel getiriyorsunuz yani o kişinin toplum içerisinde bir suçluymuş gibi gösteriyorsunuz. Sonrasında gitmek ayrı bişey. Zaten çocukların önünde bunu kelepçeleyip götürülmesi o toplumun içinde insanların acaba ne yaptı diye konuşmaları. Bir diğeri de kadını orda bırakarak genelde kadın olduğu için kadın diyorum. Kişiyi uzaklaştırdı evden sevgilisini mi alacak eve illegal bi iş mi yapacak veya evi toplayıp eşyalarını alıp gidecek mi siz bunları kestiremezsiniz. Haliyle şiddet göreni şiddet mağduru olanı alıp kollamak zorundasınız. (E6, Lisans mezunu, doktor)*

Gündelik hayatımızı kolaylaştıran ve temel ihtiyaçlarımız haline gelen elektrik, telefon, posta vb. kullanımlarımızın yanında yüzyılın vazgeçilmez alışkanlıklarından biri de iletişim ağlarına olan yönelimdir. Son yirmi yıllık bir zaman diliminde dünyanın tamamına yayılan bu ağlar facebook, twitter, whatsapp gibi sanal alanlarda yeni bir yaşam ağı yaratmayı başarmıştır (Dijk, 2018, s.12). Evde, işte ya da günlük yaşamımızın herhangi bir anında bizi sarmalayan bu ağlar insanoğlu için vazgeçilmez bir ihtiyaca dönüşmüştür.

Erkek katılımcıya göre sosyal medya ve diğer kitle iletişim araçlarının toplumda yarattığı baskı ve gündem belirleme gücü, kadın ve erkek arasındaki hukuki sürecin de sağlıklı bir şekilde yürütülmesini engelleyebilmektedir. Ayrıcı bu durumun kadınlara zarar verdiğini dile getiren görüşmeci;

> *Türkiye medya ve Twitter da ki hassasiyet neyse ona göre hukuk bir şekilde ilerliyor. Hâkimler korkularından hak karar veremiyorlar. Kadınlar bu defa ihtiyaçlarını nereden giderecekler evli olmadıkları için ben bu kadını bir kere takip ettim. İnstagram'dan felan günlük kiralık daire takip ediyor. Aynen böyle ve Şirinevler'de günlük kiralık daire ve içkili mekân birbirine çok yakın. Ama bu kadın başörtülü, çocukları bana vermeye biz anlaşmaya kalkarken bile çocukları işte hafta sonu görme muhabbetin de şey demişti. Biz diyoruz ki cumartesi pazar görelim yok diyor cumartesi. (E3, Lisans mezunu, şirket yöneticisi)*

Sosyal medya algılarımızı yeniden inşa etmektedir. Kadın, erkek ve çocukların zamanının önemli bir kısmını meşgul eden bu alanların hayatımızda yaratacağı etki de bir o kadar büyüktür. Sınırsız bir çeşitlilik ve uyarıcının nesnesine dönüştürülen bireylerin, bu alanla olan bağının sistematik ve denetimli bir sınırlamaya tabi olması gerekmektedir.

> *Sosyal medyayı kullanmıyorum ara sıra bi whatsap. Çocuklar telefonla ilgileniyor evde hiç telefon elime almıyorum. Maşallah eşim çıkmıyor zaten sosyal medya mahvetti evliliğimizi. Telefondu, videoydu, görüntüydü böyle yavaş yavaş artık bağlandılar birbirine. (K8, İlkokul mezunu, ev hanımı, 39 yaşında)*

Toplumsal denetim mekanizması her dönemi kendi yöntem ve koşullarıyla kuşatmaktadır. Kadına yönelik ayrımcı politikaların tarihsel kökeninde yer alan bedene hükmetme ve onu baskılama süreci, günümüzde farklı sembolik kodlar ve hakikatlerle

gerçekleşmektedir. Çalışma hayatının kadınlar için dezavantaja dönüşen koşulları, televizyon ve internet gibi sanal iletişim mecralarında kadının cinsel bir obje olarak sunulması, toplumsal cinsiyet eşitliğinin önündeki sembolik şiddet ya da erkekliği yeniden üreten dil, bu ayrışmanın günümüzdeki güncel yansımalarını oluşturmaktadır.

> *Sosyal medya kadınları çok etkiliyor. Benim ki her gün bir icat çıkarıyordu. Yav Allah aşkına bizim yaşadığımız hayata bak oradakine bak. Akşamları eve geldiğimde doğru düzgün bir yemek yapmıyordu. Ama internet olunca tüm zamanını veriyordu. (E12, Lise mezunu, youtuber, 37 yaşında)*

Algılar ile gerçeklik arasındaki bağın toplumsal rasyonaliteyle paralel bir bağ kurması gerekmektedir. Günlük televizyon programlarının akışı ve gündeme getirilen konunun toplumun tüm erkekleri veya kadınlarını genelleyen bir ifadeyle sunulması, önkabulü yapılmış problemleri beraberinde getirmektedir. Erkekliğe dair toplumsal bir kabulle başlayan kalıplar, toplumsal cinsiyet eşitliğini de inşa etmenin zorluğuna dönüşebilmektedir. Kitle iletişim araçları ve internet ağıyla sarmalanan ve yaşama sunulan her olumsuz mesaj bir yenisini pekiştirmenin ötesine geçememektedir. İdealize edilen toplumun inşası, ideal bir simülasyon yaratmaya dönüşmektedir.

5.2. Uzaklaştırma Kararı

5.2.1. Uzaklaştırma Kararının Yasal Olarak Uygulanabilirliği

5.2.1.1. Önleyici Bir Tedbir Olarak Evden Uzaklaştırma

6284 Sayılı Kanun'da geçen ve önleyici bir tedbir olarak uygulanan uzaklaştırma kararı; gerilim, çatışma ya da şiddet gibi mağdurda psikolojik, ekonomik, cinsel ya da fiziksel olarak yaratabileceği tahribatlardan korumak ve önlemek amacını taşımaktadır. Şiddetin ortaya çıkması ya da çıkma ihtimali üzerine alınan bu karar geniş bir etki alanına sahiptir. Medya, internet gibi kitle iletişim ağları sayesinde görünürlüğü oldukça artan bu kanun aynı zamanda caydırıcı bir politika haline de gelmektedir. Uzaklaştırma kararıyla ilgili gündelik hayatta karşılaşılan ya da duyulan yaşanmışlıklar, şiddetin uygulanmasının böyle bir yaptırımla karşı karşıya kalınacağını göstermesi açısından önemlidir. Ayrıca aile içinde çözümlenemeyen bir krizle ya da şiddetle sonuçlanabilecek bir olayın öngörülerek kararın bu yönde uygulanması da sistemin temel amaçlarından biridir.

> *Şimdi nedir o zaman bu şiddete uğramak ihtimali bunlar olduğu zaman sosyolog gözüyle ortaya koyup madde madde yazsınlar neyle uğraştığımızı bilelim. Mesela, uyuşturucu kullanan birini evet amenna daha önce sabıkası olan biri amenna şiddetten dediğim yargılanmış ve yargılanma sonucunda bilgiye dayanan şahitlere*

dayanan bir yargılama sonucunda oluşturulmuş bir hükümden bahsediyorum. Şimdi gelelim eşiniz sizi şikâyet etti kolluk görevlisi geldi ve dediki benim eşim bana şiddet uygulayabilir uygulamadı ama tartıştık aslında ben daha çok bağırdım dövdüm arkasını döndü bana hiç birşey de demedi. Odasına çekildi dinlendi elini yüzünü yıkadı dışarı bi tur attı geri geldi ama gelmeden ben polisi aradım. Ben korkuyorum bana bişey yapar bi ihtimal düşünebilir. Yani bu kıstas nedir kolluk kuvvetleri görevlileri sizi neye göre alacak. Ailem yıkılacak bak mahallemde ilçemde ilimde kötü anılacam insanlar bilmez işyerimden uzaklaşacam. Belki sabıkama geçecek mahkemede aleyhime kullanılacak. (E6, Lisans mezunu, doktor)

Kadına yönelik şiddetle mücadele, gerek kamusal alanda gerekse de aile içinde temel bir politika haline gelirken şiddeti önlemenin sadece kadın ve erkeği birbirinden belli bir süre ayırmakla mümkün olamayacağı da göz önünde bulundurulmalıdır. Önleyici tedbir, kriz anında doğabilecek zararları ortadan kaldırırken aynı zamanda kapsayıcı bir uygulamaya dönüştürülerek uzaklaştırma süresince gerekli planlamalar yapılmalıdır. Özellikle uzaklaştırma kararının uygulandığı zaman diliminde kadın ile erkeğin problemlerinin tespiti ve şiddetin kaynaklarının analiz edilerek ortadan kaldırılmaya çalışılması, fiziksel, psikolojik ve ekonomik desteğin sunulması gerekmektedir. Kararla birlikte başlayan süreç tüm yönleriyle önleyici ve iyileştirici bir programla desteklenmelidir.

Şununla alakalı benim bildiğim kadarıyla Amerika'da böyle bir durum var ama nasıl kadın şikâyetçi olur olmaz adamı gelip alıyorlar sorgusuz, sualsiz direk alıyorlar ve ama şöyle bir şey var kadının söylediği yalan olduğu tespit edilirse bu sefer kadına ceza var. Biz burada bir şeyi takip etmişiz ama eksik takip etmişiz. 6284'te sorgusuz sualsiz, delilsiz, belgesiz delil belge aranmaz biliyorsunuz. Delil ve belge aramazsanız bu sefer siz kötü niyetlileri ortaya çıkarırsınız kötü niyetliler bunu kullanır. Ben bunu şeye benzetiyorum acil hastanede acil olmayanlarda hastaneye gidiyorlar ya asıl aciller arada kaynar. Bunun gibi asıl mağdurlar arada kaynar. 2019'daydı zannedersem 400 bin küsür koruma kararı var. 200 bin küsür polis var. Kadın başına yarım polis düşüyor. Bu polislerin başka işi yok mu? Bide yani kâğıt mı koruyacak bu kadınları. (E3, Lisans mezunu, şirket yöneticisi)

Uzaklaştırma kararlarında sürecin herhangi bir bürokratik engele takılmaması, müdahale ve kararın hemen uygulanması, tırmanma ihtimali bulunan ya da telafisi mümkün olmayan olayların yaşanmasını engelleyebilmektedir. Özellikle kavga, gerilim ya da şiddetle iç içe yaşanan problemlerin bireyleri uzaklaştırarak pratik çözüme dönüştürülmesi yasayı işlevsel hale getirebilmektedir. Sürecin anlamlı bir bütünlük içerisinde yönetilmesi, destekleyici ve iyileştirici programlarla devam ettirilmesi, kadına yönelik şiddeti önleyici hale getirirken aile içi denklemi yeniden tesis edebilmektedir.

Bilmiyorum kavga ettiğimizde kendimi karakolda buluyordum. Ondan sonra işte uzaklaştırma istiyor musunuz tabiki de istiyorum diyordum. Benim için bir ayda bir

aydır sadece bir ay veriyordular hiç mahkeme odur budur olmadı. (K5, İlkokul mezunu, ev hanımı, 32 yaşında)

Uzaklaştırma kararı şimdi doğrusunu konuşmak gerekirse o an için gerekliydi. Çünkü öyle bi noktaya gelmişiz ki ben yumrukla saldırıyorum o bıçakla saldırıyor. Yani o noktaya gelmiştik uzaklaştırma belki hayırlı oldu. (E7, Lisans mezunu, mali müşavir, 56 yaşında)

Yaptığımız görüşmelerde, haneden uzaklaştırılan erkeklerin neredeyse tamamı konuttan erkeğin uzaklaştırılmasının yanlış olduğunu ifade etmişlerdir. Önleyici amaçla uygulanan bu kararla korumaya alınan kadınların evden uzaklaştırılmaları gerektiğini belirtmişlerdir. Erkek görüşmeci, şiddet mağduru kişinin adresinin sabit kalmasının onu aynı zamanda bir hedef haline getirdiğini ve o kişiyi korumanın bu durumda aslında daha zor olduğunu dile getirmiştir. Şiddet mağduru kişinin ev ya da araba gibi şeyleri düşünemeyeceğini, kadınların sığınma evine götürülmesi gerektiğini, aksi takdirde bunun da aslında potansiyel bir risk taşıdığını ifade etmiştir.

Bakın bugün şiddet mağduruyum iddiasıyla arayan kişinin kadın sığınma evine götürülmesi halinde bu olaylar kim bilir azalacaktı. Çünkü gidecekleri yeri bildikleri için bunu kullanamayacaklardır. Şimdi siz can güvenliğinizden endişelendiğiniz zaman aklınıza eviniz arabanız gelir mi gelmez. Yani ben şiddet mağduru olduğumu iddia ediyorsam bi kere beni korumaya almalarını isterim. Şimdi burada zaten teknik bi yanlışlık var. Tamamen kadını erkeğe kışkırtan erkeği kadına kışkırtan bi program var. Ben işyeri hekimliği de yapıyorum uzman eğiticiyim. Tabi ki şiddet mağduru kişiyi alıp kadın sığınma evine götürerek psikologlarla veya sosyal bilimcilerle bi kere şiddetin nedenlerine inmek lazım. Şiddetin cinsiyeti yok ki suçun suçlunun failin ondan sonra mağdurun bir cinsiyeti yok. (E6, Lisans mezunu, doktor)

Burda bir de ters olan şiddet uygulayan şiddet uyguladığı iddia edilen kişi uzaklaştırılıyor. Şimdi siz kişileri hedef haline getiriyorsunuz zaten adres belli ev belli yer belli kişiyi uzağa koyuyorsunuz sonra evrak imzalatıp evinize gidiyorsunuz. O kişiyi nasıl takip edeceksiniz nasıl caydıracaksınız bir kişi mesela siz gittiniz emniyete dediniz ki can güvenliğim yok can güvenliği sağlandığı zaman ne olur. İşte 7-24 takibe alınır şimdi bir insanı koruma talebiyle gittiğiniz zaman koruma nasıl yapılır. Kişiyi bi yere hapsedip potansiyel tehdit etrafında toplamak bi koruma mıdır? Bu koruma değil bi kere burada zaten çok saçma sapan bişey yapıldı. Alenen kadının hedef yapıldığı erkeğin kışkırtıldığı net yani bunu konuşmaya bile gerek duymuyorum. (E6, Lisans mezunu, doktor)

Uzaklaştırma kararı fiziki açıdan aile içi şiddeti önlemek gibi tedbirleri kapsamasının yanında aile içinde ortaya çıkan anlaşmazlıkların yarattığı ekonomik ve psikolojik nedenlerden dolayı da uygulanabilmektedir. Kadın görüşmeci eşinin kumar oynamasının aile içi huzuru olumsuz etkilediğini aynı zamanda ekonomik olarak sıkıntılar yaşadığını dile getirmiştir. Fiziksel açıdan herhangi bir şiddete maruz kalmadığını ama çocuğunun geleceği açısından bu durumdan büyük rahatsızlık duyduğunu ifade etmiştir. Bütün

bunların sonucunda eşiyle kavga ettiğini ve huzursuzluk yaşadığını belirtmiştir.

> *Kumar oynuyor buda beni çok rahatsız ediyor istemiyorum, o da ondan vazgeçmiyor. Evlendiğimden beri böyle. O her kumara gittiğinde birbirimize düşüyorduk. Yani böyle fiziksel şiddet yoktu. Şiddet middet görmedim şiddet olmuyordu ama böyle kulak asmaması dikkatsiz olması sonuçta bizim bir çocuğumuz var. Gelecek hazırlamalı çocuğa yani ne bileyim bence bir baba babalığını yapmalı. Eee bunlar olmayınca otomatikmen kavga olay çıkıyor yani. (K4, İlkokul mezunu, kuaför, 24 yaşında)*

Kadına yönelik şiddetle mücadelede birçok yönteme aynı anda başvurma ihtiyacı kadının tarihsel süreç içerisinde sürekli baskılanmış, şiddete maruz kalmış ya da dışlanmış olmasından kaynaklanmaktadır. Geçmişten günümüze erkek şiddetinden dolayı hayatını yitiren yüzlerce kadın ve gündelik hayatında neredeyse belli periyotlarda evde ya da kamusal alanlarda farklı boyutlarıyla şiddete maruz kalan kadınların yaşadığı bu problemlerle mücadelede, önleyici tedbirlere başvurulması oldukça önemlidir.

5.2.1.2. Şiddetle Baş Etme Yöntemi Olarak Evden Uzaklaştırma

Modernizm toplumsal yaşamı birçok açıdan etkilerken; gündelik alışkanlıklarımız, tüketim kültürümüz, eğitim ve yaşam standartları gibi alanları da dönüştürme çabası içerisindedir. Kırdan kente yaşanan yoğun göçler, hukuki açıdan gerçekleşen yenilikler toplumsal sorunlarla baş etme stratejilerini de değiştirmiştir. Modernleşmeyle birlikte toplumsal cinsiyet eşitliği, kadının kamusal alandaki görünürlüğü ve iş alanlarında kadınların geçmişe kıyasla daha fazla yer edinmesi, kültürel normları da yeniden dizayn etme ihtiyacını doğurmuştur. Özellikle aile içi şiddet ve çatışma gibi problemler hem kamuoyunun hem de yasal düzenlemelerin yönünü şekillendirmiştir. Bu açıdan şiddetle baş etme yöntemleri daha sistematik hale getirilirken hukuki açıdan da önemli bir politika haline gelmiştir.

> *Uzaklaştırma kararı iyi bişey mi valla bilmiyorum ben korkudan aldırdım. Her erkek korkutmayabilir ben korktuğum için aldım. İyi oldu rahatladım en azından çevremizde olmayacağını bize zarar vermeyeceğini uzaklaştırma kararı alındığında hem silahını aldırdım hem uzaklaştırma kararı aldırdım. Zaten böyle ayrılan erkekler bence genelde suçlu olanlar ayrılanları bastırmak için kadınlara saldırıyorlar. Yani işte ya birden dövüyorlar bişey yapıyorlar çevremde görmüşlüğüm yok duyduğumuz şeyler televizyonda duyduğumuz şeyler çevremde öyle bişey görmedim ama ben de biliyordum ki sinirlendiği zaman ben o dilekçeyi verdiğim zaman uzaklaştırma kararı aldırmasaydım belkide gelecekti bana zarar verecekti. (K3, Ortaokul mezunu, ev hanımı, 53 yaşında)*

Şiddet hayatın her döneminde bir baskılama, ötekileştirme ya da sömürme aracı olarak işlev görmektedir. Her açıdan güçlü olanın daha zayıf olana karşı uyguladığı bu haksız ve yaralayıcı eylem biçimi genel olarak kamusal alanın problemi olarak tanımlanmış ve aile içinde de yaşanabilme ihtimali göz ardı edilmiştir. Aile, farklı kültürlerde farklı anlamsal derinlikler kazansa da mahremiyet kılıfıyla dokunulamaz veya ifşa edilemez bir zırha büründürülmüştür. Bu yüzden uzun yıllar boyunca aile içi ilişkiler kutsallaştırıldığından ailede yaşanan problemler, sıkıntılar, şiddet veya baskılama süreçleri görmezden gelinmiştir.

> *İşte o gün akşam çirkin hareketler iğrenç küfürler edince sabahta geldi çok iğrenç ağza alınmayacak laflar etti ve gitti. Odada canlı ders veriyor saat 11'di. Bende kalktım gittim salonun kapısını açtım. Dedim ki eğitim evde başlar kendi çocuklarınla başlar şimdi bana ettiğin küfürleri kendi öğrencilerinin önünde et. Seni öğrencilerin bilsin dedim. Sonra ben mutfağa geçtim o mutfağın kapısına geldi kızlar kapıyı tuttu bırakmadılar her zamanki küfürler her zamanki hakaretler. O gün uzaklaştırma çıkarmamın tek sebebi dedi ki kızlar dedi çekilmezseniz ben ananızı vurmazsam sizi vuracam ben bunu duydum karar verdim. Hemen polisi aradım hemen gelin dedi ki şiddet uyguluyor mu dedim yok kızlar bırakmıyor. (K7, Lisans mezunu, ev hanımı, 43 yaşında)*

> *Pişmanlığım olmadı pişmanlığım şu şekilde ileriye dönük işte ruh hali açısından pişman oldum. Ki ben bunu iki defa yaptım ilkinde işte bu şekilde duygular içindeydim. İkincisinde çok ağır darbeler yediğim için hiç pişman olmadım hakkı neyse dedim adalet yerini bulsun. (K6, İlkokul mezunu, ev hanımı, 30 yaşında)*

Kişinin toplumsal yaşama dâhil olmasının ilk adımı ailedeki sosyalleşme süreciyle başlar. İnsanların dış dünyayla bağının merkezi ailedir. Aile kimlikleşme eyleminde oldukça önemli ve belirleyici bir konuma sahip olduğundan bu yapı problemlerin de çıkış noktası olabilmektedir. Ataerkil normlarla varlığını inşa eden kişi bu süreci ilk olarak ailesiyle deneyimlemektedir. Ve çoğu zaman sosyal hayatın kodları aile içi ilişki ağının yansımasına dönüşmektedir. Aile, aynı zamanda kadına yönelik şiddetin de beslendiği önemli bir merkezdir. Aile denklemini sağlıklı bir zemine taşıyabilmek, ona nitelikli ve eşitlikçi bir perspektif sunmak, şiddeti konumlandırma biçimiyle doğrudan ilişkili olduğundan oldukça önemlidir.

> *Görümcemle arkadaşı geldi eşimi aldı eşimle konuştu. Eşimin yanında kül tabağı vardı aldığı gibi bana fırlattı alnıma değdi alnım çatladı hastaneye gittim görümcemle arkadaşı da hastaneye geldi. Şikâyetçi falan olma dedi ondan şikâyetçi olmadım. Aradan 1-2 ay geçti eşim tekrar şiddet uyguladı hem beni hem 7 yaşındaki çocuğumu dövdü. Vücudumuzun tamamı morarmıştı ben de polis çağırdım polis geldi bizi götürdü. Önce hastaneye götürdüler muayene yaptı. Hem benim hem de çocuğun vücudu morarmıştı çocuğun ayağına basmıştı raporlarımızı aldık. Ordan karakola gittik dilekçemi verdim şikâyetçi oldum 1 gece nezarette kaldı. (K8, İlkokul mezunu, ev hanımı, 39 yaşında)*

Şiddet, bir tarafı haksız bir şekilde güçlü ve nüfuzlu hale getirirken diğer tarafı da aynı ölçüde zayıflatıp dirençsizleştirebilmektedir. Aynı zamanda şiddet, erkek egemen yapının geçmişin bakiyesiyle sarmaladığı gücünü her gün yeniden tesis ettiği hastalıklı bir dışavurumdur. Özellikle kadına yönelik şiddetle baş etmek toplumun sağlığı ve gündelik hayatın inşası için elzemdir. Hukuki açıdan müdahele, önleme ve cezai yaptırım gibi birtakım tedbirlerin uygulanmasının yanında sosyal ve psikolojik bir perspektifle de tedbirlerin içselleştirilmesi oldukça önemlidir.

> *...beni darp edince polisleri çağırdım. Orda dediler ki uzaklaştırmayı alıyormusun evet dedim. Beni dövdü çocuklarda üstüme atladı bana karışmasın diye. Beni çok dövdü 7 yaşındaki çocuğa da büyüğüne de saldırdı. Çocuklara da saldırınca içeri gittim korkudan kapıyı kilitledim. Polisi aradım çünkü çıkamazdım. Bu gece seni bıçakla öldüreyim falan tehdit etti. Küçük çocuğu yanıma aldım kapıyı kilitledim polisler gelene kadar. Polisler kapıdayken ben odadan çıktım polisler beni hastaneye götürdü doktorlar vücuduma falan baktılar. Darp raporu benle oğlum aldık. Ordan eşimi de aldı eşim o gece nezarette kaldı ben de ifademi verdim uzaklaştırmayı istedim eve geldim. (K8, İlkokul mezunu, ev hanımı, 39 yaşında)*

Erkek katılımcılarla yaptığımız görüşmelerde üzerinde yoğun bir şekilde durulan konulardan biri uzaklaştırma tedbirinin süresinin uzunluğu olmuştur. Uzaklaştırma sürelerinin uzun olması ekonomik ve psikolojik açıdan yıpratıcı olmasının yanında bu sürecin uzunluğunun duygusal kopuşları da beraberinde getirdiği görülmüştür. Ayrıca bu süreçte hem kadın hem de erkek çoğu zaman bir yalnızlaşma sürecine itildiğinden bu dönemi verimli ve hataları sorgulayıcı bir hale getirememektedir.

> *...kolluk görevlisinin önüne tak 6 ay niye arkadaş en üst sınırdan ceza veriyorsun neden. Burda sen şiddeti önleme şiddeti önleyici faaliyetlerden bahsediyoruz değil mi bak adı üstünde şiddeti önleyici faaliyet sen 6 ay boyunca adama uzaklaştırma kararı verdin. Mahallesine giremedi adam aynı zamanda binasının dibinde de marangozhanesi var atölyesi var ya da hemen yan sokakta o sokağa giremedi. Adamın işleri sekteye uğradı mahalleliye maskara oldu. Amaç ne kardeşim ben sana 3 gün uzaklaştırma verdim 5 gün uzaklaştırma verdim. Ben seni de misafir edecem bak senide uzaklaştırdım. Ama seni de sokağa atmıyorum gel filan konuk evinde seni psikologlarla, evlilik danışmanıyla bi konuş bi içini dök bi rahatla bakalım aslında amaç bu olmalı. (E6, Lisans mezunu, doktor)*

Şiddetle baş etme stratejilerinin çok yönlü ve sistematik bir programla işlerlik kazanması bu mücadeleyi daha etkin hale getirebilmektedir. Şiddetin faili ile mağdurunun farklı açılardan desteklenmesi, sorunun çözümüne pratik katkılar sunabilmektedir. Mağdur edilenin ekonomik, psikolojik vd. alanlarda desteklenmesi hayati öneme sahipken şiddeti uygulayan kişininde başta ruh sağlığı olmak üzere birçok açıdan iyileştirilmesi önemlidir. Şiddetin önlenmesi, toplumsal yaşamın tüm alanlarında şiddeti ortadan kaldırmayı

amaçlayan politikalarla dizayn edilmesine bağlı bir durumdur.

> *Beni tanıyan herkes işte şiddet yanlısı olmadığımı çok iyi bilir. Biliyorlar ki çok iyi biliyorlar ben böyle bir şeyle hiç karşılaşmadım ima yoluyla dahi karşılaşmadım. Ama başında ki algı tam tersine tüm erkekler sapık, katil bütün erkekler sapık böyle şiddet eğilimli bir şey var algı var. Toplumda basında böyle bir algı var bu oluşturuldu. Ha bu erkek topluluğu var onlar ayrı onları ayrı bir kefeye koyuyorum. Erkeklerin tamamı böyle değil kardeşim be böyle değil. İyi erkekler de var işinize gelmiyor işte böyle erkeklerin olduğu. Ama yani şeyde var kötü niyetli kadınlar da var. Yani 6284'ün asıl amacı kadını şeytanlaştırmak. (E4, Lisans mezunu, devlet memuru, 41 yaşında)*

Dünyanın hemen her bölgesinde kadına yönelik şiddet önemli bir problem alanı olarak değerlendirilirken bununla baş etme yöntemleri de uluslararası kamuoyunun hassasiyetle üzerinde durduğu bir konu haline gelmiştir. Ülkemizde kadına yönelik şiddetle mücadelede yasal olarak 1998 yılında kabul edilen 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun güncellenip genişletilerek 2012 yılında 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun günümüzde etkin bir şekilde uygulanmaktadır. Her iki kanunda da önleyici tedbir kararı olarak uygulanan uzaklaştırma kararı, şiddetle baş etme yöntemi olarak icra edilmektedir.

5.2.1.3. Ötekileştirme Aracı Olarak Evden Uzaklaştırma

Kadına yönelik şiddet, tarih boyunca dünyanın neredeyse her bölgesinde uygulanan toplumsal bir tahribat biçimidir. Farklı coğrafyalarda farklı argümanlarla ortaya çıkmış olsa da kadının ötekileştirilmesi birçok açıdan baskılanıp zarar görmesiyle sonuçlanmaktadır. Uzun yıllar devam etmiş ve günümüzde de devam eden bu ayrımcı dil, toplumun ataerkil yapısını derinleştirerek gündelik hayatın birçok mecrasına sirayet etmeyi başarmıştır. Kadın hareketleri bir başkaldırı ve erkek egemen tarihe bir isyan olarak varlığını inşa etmeye çalışsa da henüz toplumsal normları eşitlikçi bir alana taşımayı başaramamıştır. Feminist hareketlerin kadının özgürleşmesi, toplumsal cinsiyet eşitliği, hukuki açıdan tanımlanmış cinsiyet politikası gibi talepleri dünyanın birçok yerinde nihayete erişememiştir.

Ülkemizde kadın ve aile konusuyla ilgili yapılan çalışmalar da dünyadaki politikalarla benzerlik göstermektedir. Kadına yönelik şiddetle mücadelede başvurulan 6284 Sayılı Kanun bu süreci yönetmeye çalışırken günümüz koşulları ve gelişen toplumsal normlarla birlikte ihtiyaçlar doğrultusunda iyileştirilme sürekliliğine de sahip olmalıdır. Özellikle önleyici politikaların işlevselleştirilmesi sürecinde mağdur, fail ya da bir öteki

yaratmanın ötesinde, toplumsal cinsiyet eşitliğinde önemli zihniyet değişimleri yaratma çabası içerisinde olması gerekmektedir. Bu süreç kadının ve erkeğin tanımlanma biçiminden toplumsal bir politika olarak cinsiyet algısına yönelik yapılan çalışmalara kadar gidebilmektedir.

> *Ben çok sakin birisiyim tamam mı çok sakin, barışçıl birisiyim. Yani gerçek anlam da şiir yazıyorum, şiir okuyorum, düşünüyorum yani ben böyle birisiyim. Şiddetle benim bir alakam yok ama yani sistem de erkek düşmanlığı revaçta olduğu için bütün erkeklere sapık gözüyle baktığı için 6284 kanunu tam tersi yani durum oluşuyor ne bilim işte. (E4, Lisans mezunu, devlet memuru, 41 yaşında)*

> *...orda işte ev aldık. Daha önce de orda vahşi köpekler vardı o vahşi köpekler hala ordaydı. Orda duruyordu o vahşi köpeklerden biri sitede bir komşumun B blokta oturan bir komşumun kızının kolunu ısırdı. O köpeği atamadılar bütün bir site imza verdi bende imza verdim şikâyetçi oldular bende şikâyetçi oldum bu köpeği atalım. Yok bu köpeği atamazlar ordan. Hatta dernek kuruldu bunun için. O köpeği yine atamadılar o köpekler halen duruyor. O köpeklerin videosunu çektim attım. Yani erkeğin değeri bu köpek kadar yok. Bir köpek köpek köpekten bahsediyorum ya köpeği atamıyorsun ama erkeği kadının menfaatine en ufak bir mevzuattan atıyorsun. (E4, Lisans mezunu, devlet memuru, 41 yaşında)*

Önleyici bir tedbir olarak uygulanan uzaklaştırma kararı işlevsel bir uygulama olmasının yanında geniş bir etki alanına da sahiptir. Özellikle 6 ayı bulan uzaklaştırma kararlarında aile içi ilişkiler her yönüyle farklı bir denkleme dönüşmektedir. Kadın, erkek ve çocukları; ekonomik, sosyal ve psikolojik açıdan etkileyen bu dönem, farklı kararların, duygusal kopuşların, travmatik problemlerin ya da aile bireylerinin ötekileştirildiği bir süreç haline gelmektedir. Aile içi şiddetin çoğu zaman mağduru haline gelen kadın ve çocuklar ya da haneden uzaklaştırılan erkek, bu ötekileştirme psikolojisiyle sarmalanmaktadır. Aile politikalarında, üzerinde durulması gereken önemli hususlardan biri de bu durumdur. Temel amaç, şiddetin ortadan kaldırılması ve aile üyelerinin hem mağdur olanların hem de şiddeti üretenlerin her yönüyle iyileştirilmesi yönünde olmalıdır.

> *Bana bi 6 ay uzaklaştırma verdiler sonra gitmedim. Sonra karakoldan çağırdılar tebligat aldığında zaten bunu kabul etmiş oluyorsun. Ben o uzaklaştırmadan sonra evde bir gün bile kalmadım. Çünkü şunu biliyordum çocuk bizim şey kullanmış madde bağımlısı ben o zaman bana dediki boşandığım kadın dediki burada kal ben kalmadım neden kalmadım. Evden uzaklaştırma olduğu halde evde kaldı banada tecavüz etti deseydi ben 8 yılla yargılanacaktım. (E2, Lise mezunu, inşaat ustası, 58 yaşında)*

> *CİMER'e defalarca yazı yazdım. Bu yasa bizi mağdur ediyor kesinlikle yanlıştır dedim. Bakın hâkim beni odasından kovdu. Çocuklarımı göremedim. Yasa bu konuda bizi tamamen unuttu. Hâkime dedim eşimi öldürecem bunun sorumlusu sensin. Ben bir şey istemedim sadece çocuklarımı göreyim dedim. Ama kimse beni görmedi. (E12, Lise mezunu, youtuber, 37 yaşında)*

Çoğu zaman erkeğin ürettiği tahribatla sonuçlanan aile içi şiddet vakalarında, kolluk kuvvetlerinin müdahale ettiği ve cezai yaptırımla sonuçlandığı bu ilişki ağı tek başına yetersiz kalmakta ve sorunun çözümü için sığ bir denkleme dönüşebilmektedir. Bu olaylarda kadın ve çocukların öncelenmesi oldukça önemlidir. Ancak toplum sağlığı ve idealize edilen aile yapısının inşası için erkeğin ötekileştirilmesi ya da dışlanması yerine cezai yaptırımla birlikte psikolojik ve sosyal alçıdan gözlemlenmesi ve iyileştirici çözümler üretilmesine ihtiyaç vardır. Bu durumu tek başına sıradan bir adli vaka olarak değerlendirmek ve suç-ceza, kabahat-yaptırım ikilemine sıkıştırmak sorunu çözüme kavuşturmaktan da uzaklaştırabilmektedir.

> *Yani esas sıkıntı nedir bu toplumda 6284'ün yayınları var. 14. maddeydi herhalde bir ayda bir buçuk saat yayın yapma zorunluluğu var. Artık kadınlar erkekleri cani canavar düşman olarak görüyor. Benim eşim açık açık diyor sen benim düşmanımsın ya evliliği bir rekabet konusuna getirdiler. Şimdi iki kişi eşit olursa orda sürekli bi kavga olur. Senin dediğin benim dediğim kimin ne dediği belli değil. Yahu erkek olmayacaksa kadın olsun lider ama desinler ki kadının dediği olur. (E9, Lisans mezunu, inşaat mühendisi, 46 yaşında)*

6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun, adından da anlaşılacağı üzere bir tarafta kadına yönelik şiddetle mücadelede önleyici bir politikayı öncelerken beraberinde toplumsal bir kurum olan aileyi de muhafaza etmeye çalışmaktadır. Çalışma süresince yaptığımız görüşmelerde görüşmecilerin önemli bir kısmının (% 60) uzaklaştırma kararından sonra boşandıkları görülmüştür. Bu sonuç hem kanunun nihai amaçlarıyla çelişmekte hem de uygulamada birtakım eksikliklerin olduğunu göstermektedir. Özellikle uzaklaştırma kararlarında çoğu zaman süreç, kadına ve çocuklara kaldığı hanenin tahsis edilmesi, erkeğin de evden uzaklaştırılmasıyla son bulmaktadır. Karar döneminde ortaya çıkabilecek ekonomik, psikolojik problemlerle sistematik bir planlama ve uygulama yoluna gidilmediği görülmektedir. Kadın yaşadığı hanede mevcut durumuyla ilgili kendine özgü ekonomik ve psikolojik stratejiler üretme ve sosyal açıdan dış dünyayla baş etme çabası içerisine girerken, erkeğin de çoğu zaman neden olduğu problemlerin farkına varamadığı, toplumsal açıdan ötekileştirildiği ve barınma gibi birtakım sıkıntılarla baş ettiği bir dönem haline gelmiştir.

> *...uzaklaştırmayı alır almaz ben kendim kalktım bi ev tuttum dayadım döşedim. İşte düşün ondan sonra 2-3 gün sonraydı kadın eve geldi uzaklaştırmayı kaldır dedim. Yok kaldırmam dedi polisi aradım dedim bak ben uzaklaştırma hükmüne uyuyorum ama şu anda bu kadın benim evime geldi kapımın önünde. Uzaklaştırma kararını deldiğim hükmüyle hakkımda ceza davası açıldı. Benim hakkımda açıldı ceza davası polisi arayan benim. (E8, İş insanı)*

Ben şunu diyim ben asla ve asla o kadın devlete koşupta beni şikâyet etmesi ondan sonra beni çocuklarımdan yıllarca uzaklaştırdığından dolayı bana çektirdiği bu ızdıraptan dolayı ben o kadından boşandığıma zerre kadar pişman değilim. 7-8 yıl bizim birlikteliğimiz beraber aynı çatıyı paylaştığımız demekki zerre o kadının gözünde yokmuş değeri yokmuş demekki. (E11, İlkokul mezunu, şirket sahibi, 41 yaşında)

Görüşmecilerin çoğunun (% 60) karar sonrası boşanmasının nedenleri arasında uzaklaştırma kararlarının sürelerinin uzun olması ve süreçle birlikte aile üyelerinin desteklenmemesi yer almaktadır. Karar süresinin uzun olması, kadın ile erkek arasındaki duygusal bağın kopmasına neden olurken erkeğin hem hukuki hem de toplumsal açıdan ötekileştirilip dışlanması da bu durumu şekillendirmektedir. Süreç bir tarafta hukukun öngördüğü yaptırımları işler hale getirirken aynı zamanda hem kadın hem de erkeğin bu süreçte destek alması yönünde ilerleyebilmelidir.

Şimdi bakın bu 6284 başlıkta bile üç tane temel hata var. Üç tane temel hata var nedir onlar bir şimdi aileyi koruma eşittir kadına yönelik şiddeti önleme diye bir eşitleme yapılıyor. Bi kere en başta ve buradan hareketle şiddeti uygulayanın sadece ve daima erkek olduğuna dair bir ön kabulle hareket ediliyor. Birinci ve ikinci hata aileyi korumayı kadınla eşitlemek saldırganı ön kabul olarak erkek olarak baştan kabul etmek. Üçüncü hata da bakın önleme diyor hiçbir suç kanunla önlenmez. Oysa cinsiyete göre bir yaklaşım getirilemez bazı vaka olur kadındır suçlu bazı vaka olur erkektir suçlu bazı vaka olur ikisi beraber suçludur. Suç oranları değişebilir falan ama bu erkekle kadın arasındaki ihtilafta baştan erkeği zaten suçlu kabul eden bir yaklaşım. (E10, Lisans mezunu)

Ben acil serviste bi hekimim bana gelen vakaların çoğu ben onu cezalandırmak istedim korkutmak istedim belki karakola gidersem düzelir diye düşündüm ama daha kötü oldu ben vazgeçmek istiyorum ama karakol vazgeçmiyor. Kocam hala bana dargın küskün böyle şeylere dönüyor kamu davasına dönüyor. Bi ceza davasında uzlaştırmacı tayin edilir veya bi hukuk davasında alacak verecek davasında tazminat davasında yine arabulucu tayin edilir. Birinde uzlaştırıcı birinde arabulucu tayin edilir ama ilginçtir bunda arabulucu tayin edilmiyor. Tam tersine çatışmalı süreçlerde bu yasaklanıyor. Burdan başlayarak yorumladığınızda çok anormal bir yasa olduğu zaten ortada. (E6, Lisans mezunu, doktor)

Aile içi şiddet ve kadına yönelik şiddet politikalarında televizyon ve sosyal medya ağlarında yayınlanan kamu spotları, dışlayıcı ve ötekileştirici bir dili hâkim kılmaktadır. Özellikle televizyonlarda reyting endişesiyle, problemli ve karmaşık aile ilişkilerini teşhir eden gündüz programları, aile kurumunu zedelerken sadece şiddet üreten, aldatan, cinayet işleyen erkek örneğinin de toplumsal açıdan normalleşmesine neden olmaktadır. Aykırı bir eylem, yanlış bir davranış, aldatma, cinayet, istismar gibi olaylar izleyici kitlesinde etkili bir duygu kırılması yaşatırken olumsuz davranışların da tekrar edilebilme tehlikesini taşımaktadır. Bu durum tüm kadınları ve tüm erkekleri kategorize etme yanılsamasına dönüşebilmektedir.

...pek çok arkadaşım için sadece kadının beyanıyla yapıldığı için ya da erkek uzaklaştırıldığı için sonuçta erkek ertesi gün toplantısı olabiliyor ertesi gün iş görüşmesi olabiliyor ertesi gün işine gidecek seyahate gidecek. Adam çamaşırları evde nerde yatacak pek çok uzaklaştırmanın da kötü yönleri var. Örneğin, benim ofisim vardı param vardı parası olmayan bu kış belki hatırlarsın duymuşsunuzdur. Mamak'ta bi baba arabanın içinde adam tüp gazdan zehirlenerek öldü. Çünkü kışın arabada yatıyormuş adam uzaklaştırmadan. Mesela kadın sığınma evi vardır güzel bişey ama erkek için erkeğin gidip kalacağı bi yer yok. Bununla ilgili bi danışma hattı, bi yol gösteren, bi pedagog yok. Yani bi dünya insan var devletten maaş alan lüzumlu lüzumsuz sürüyle hem de. Ama erkek evden atıldığı zaman ne yapacağı ne yapması gerektiği nereye gidebileceği çamaşırlarını yıkayabileceği gibi bi destek malesef yok. (E7, Lisans mezunu, mali müşavir, 56 yaşında)

Kadın bunu kendinde hak olarak gördüğü için benim hakkımdı ve ben bunu uyguladım evet cezasını uyguladım. Sen tıpış tıpış bunu yapacaksın bu şekilde davranacaksın bana uyacaksın. O noktadan sonrasında da kadın kolay kolay artık sanki ailenin reisi oymuş gibi temel direği oymuş gibi kendinde bişey gördüğünden dolayı bi hak gördüğünden dolayı karşıdakine ben ezilmedim ben kazandım. Ne kadar olursa o kadar olur yani uzaklaştırma cezası aile şiddet konularında işlevsel bi yöntem değil. (E5, Lisans mezunu, ziraat mühendisi, 40 yaşında)

Toplumsal cinsiyet eşitliğini yaygın hale getirebilmenin önündeki engellerden biri bu süreci bir çatışma psikolojisiyle yürütmekten kaynaklanmaktadır. Erkeği ötekileştirmek yerine toplumsal dokuyu yeniden inşa etmek gerekmektedir. Kadın ve erkeği cinsiyetçi sınırların içerisine hapsetmeye çalışmak yeni problemlerin de habercisine dönüşmektedir. Toplumsal yaşamın hemen her alanında kadının kimliği yeniden tesis edilmeye çalışılırken bunun bir kuşatma ya da işgal politikasıyla yürütülmemesi gerekmektedir. Toplumsal rollerin cinsiyet bağlamının dışına çıkarılarak insani düzeyde eşitlikçi, rasyonel ve adaletli politikalar ekseninde şekillenmesine ihtiyaç duyulmaktadır.

...bu dünyaya geldik geçiyoruz. Ben 56 oldum hani mesele değil 26 da olsam insanlar için bişey yapmalı bi hastalık varsa dur demeli yanlış varsa yanlışı işaret etmeli bizim amacımız bu. Biz 10 yıl önce bu darbeyi yedik. Evden atıldık ofisimizde koltuğun üzerinde yattık ondan sonra koltukta belim tutuldu şey şişme bi yatak buldum orda yattım. Bir ay yatak gece yatıyorsunuz betona yapışıyormuş altına kartonlar falan koydum sonra baktım böyle olmayacak Robinson gibi yaşıyorsun. Ofiste sonra yatak yorgan aldım. Bilmem ne 8-9 sene ofiste yaşadım. (E7, Lisans mezunu, mali müşavir, 56 yaşında)

6284 sadece bir algı başka bir şey değil, şimdi bunu nerden anlıyoruz bunu şuradan anlıyoruz bir kadın çocuğunu döverse, yaralarsa, kollarını çizerse ve bu evden atılmıyor. Sadece sen bana egolusun diyor bunun fotoğrafını çektim. Çocuğun kollarını çizip dövdün çocukta şikayetçi oldu. Şikâyetçi oldum ama kadın evden atılmadı niye yapılmıyor yapılsın. Ama erkeğe gelince kadının iki dudağı arasında tamam mı iki dudağı arasında. Kadının herhangi bir istediğini yerine getirmedin evden atılıyorsun. Türk erkeği köledir köle. Kadın ne isterse yapmak zorundasın yoksa evden atılırsın. (E4, Lisans mezunu, devlet memuru, 41 yaşında)

Aile içinde ortaya çıkan problemlerde, varlığından neredeyse bihaber olduğumuz

çocuklar bu süreçte yetişkinlerden daha fazla etkilenebilmektedir. Kadın ile erkeğin yaşadığı sıkıntıların çoğu zaman tarafı haline getirilmeye çalışılan çocuklar kendi içlerinde bir çıkmaza düşebilmektedir. Şiddete tanıklık etmek, şiddet görmek ya da anne ile babanın hikâyesinin hem kahramanı hem de tanığı olmak onları birçok açıdan yaralayabilmektedir. Hayal ettiği aile imgesi ile problemli aile gerçeği arasında sıkışmış olmak onun geleceğe dair de umutsuzluğa kapılmasına neden olabilmektedir. Kimliğini, kişiliğini inşa ettiği ailesi onun için parçalanmışlığı ve güvensizliği tesis edebilmektedir.

5.2.2. Beyana Dayalı Koruma mı Yoksa Beyana Dayalı Yargılama mı?

6284 Sayılı Kanun'un 8. maddesinin 3. bendinde yer alan "Koruyucu tedbir kararı verilebilmesi için şiddetin uygulandığı hususunda delil veya belge aranmaz." şeklinde ifade edilen ve gündelik hayatta "kadının beyanı esastır" olarak bilinen bu madde kadına yönelik şiddet, istismar gibi hususların önüne geçmeyi ve kadını bu konuda korumayı amaçlamaktadır. Gündelik hayatta kadına yönelik şiddet, istismar, baskı gibi ispatlanması zor konularda böyle bir tedbire başvurulması oldukça anlamlıdır. Çoğu zaman hane içinde ya da farklı lokal alanlarda gerçekleşen bu tarz eylemlerin ortaya çıkarılması ve herhangi bir kanıt sunulması neredeyse imkansızdır. Modernizmle birlikte toplumsal yaşamın her alanında kadın ve erkeğin bir arada olabildiği koşullar yaratıldığı için bu sürecin aynı zamanda daha sistematik bir şekilde takip edilmesi, toplumsal cinsiyet eşitliğinin önündeki engelleyici unsurların kaldırılması gerekmektedir. Kadının beyanını esas kılan asıl politika, kadını toplumsal hayatın temel bileşeni haline getirmekle mümkün olabilir. Yüzeysel ya da teorik düzeyde bir eşitlik idealinden bahsetmek, gündelik pratiği de kapsadığı ölçüde etkili ve verimli olabilmektedir. 6284 Sayılı Kanun'un 8. maddesinin 3. bendinde yer alan bu ifade daha ayrıntılı ve tüm yönleriyle irdelenmesi gereken bir maddedir.

> *6284'e göre kadının beyanı esastır. Üç buçuk milyon uzaklaştırma verilmiş. Ben Almanya'da yaşıyorum. Ben Avrupa'nın göbeğindeyim. 3 buçuk milyon erkek bu şekilde evden uzaklaştırılsa ne olurdu. Bu milletin imanı var. Allah korkusundan bu rakam bu kadar az. Bunların amacı şu kadına şiddet vakaları Türkiye'de az geliyor bunların artması lazım çünkü bunlar para alıyor bu işlerden. Birleşmiş Milletlere taşıyacak Türkiye'de kadın ölümleri fazla olduğu zaman o ülkeye müdahale hakkı veriyor. Ülkeyi bu şeyden kurtar. Çok büyük tuzağa çektiler ülkeyi. 9 yıl sonra İstanbul sözleşmesinden çekildik artık o bitti. Onun gayri meşru çocuğu 6284 duruyor. (E8, İş insanı)*

> *Yani bi cezanın caydırıcı olması için hakikaten önce bi yargılama yapılması lazım. Bakın ben şu şekilde söyleyeyim beyana dayalı koruma olsun ama beyana dayalı yargılama bi faciadır. Beyana dayalı koruma olabilir. Şöyle düşünün 112'yi*

aradınız dediniz ki annem babam fenalaştı eşim fenalaştı. Siz doktor değilsiniz sağlıkçı değilsiniz siz bilemezsiniz ben sizin beyanınıza göre hareket eder ve dakikalar içinde sizin bulunduğunuz konuma gelirim. Eğer siz orda bi suistimal yapıyorsanız işte siz taksi olarak kullanıyorsanız veya işte siz farklı bir niyetle hevesle amaçla kullanıyorsanız ben orda tutanağımı tutar hastayı da almadığımı beyan eder şahitler huzurunda tutanağa bağlar çeker giderim. Şimdi kadının veya erkeğin kadın demeyecem şiddet uygulayanın şiddet mağduru kişinin beyanı elbette bu şekilde önemli olmalı. Çünkü ben niyet okuyamam beni aramış telefonda eminmisiniz işte şiddet uyguladığına size zarar vereceğinden eminmisiniz demek saçma olur. (E6, Lisans mezunu, doktor)

Erkek katılımcılarla yaptığımız görüşmelerin birçoğunda katılımcılar kadının beyanının esas kabul edilmesinin aileyi tahrip ettiğini, erkeklere karşı haksızlık içerdiğini ifade etmişlerdir. Özellikle iftira atılması durumunda bunun kendileri için büyük bir zarara dönüştüğünü dile getirmişlerdir. Ayrıca bu süreçte gözlemlediğimiz önemli hususlardan biri de erkeklerin şimdiye kadar alışkın oldukları ataerkil yaşam biçimlerinin ellerinin arasından kayıyor olmasından duydukları endişedir. Erkek görüşmecilerin büyüdükleri aile ortamında erkeklerin genel olarak öncelendiği, ailesinde erkek çocuk farkındalığıyla büyüdüğü ve toplumda da bu yönde işleyen bir erkeklik ritüeliyle büyüdüklerinden dolayı hukuki sürecin bu şekilde işlemesinden şikâyetçi olmuşlardır. Ataerkil geleneği tüm ayrıntılarıyla kuşanmış olmaları, onları daha isyankâr hale getirebilmektedir.

...şimdi bu olayda aynı covid gibi hastalık bazıları direk yaşıyor bazıları intihar ediyor bazıları ciğeri yanıyor bazıları farkında olmadan geçiriyor. Tıpta bi doktor arkadaşım hastası tarafından hasta aynı zamanda arkadaşı tarafından tehdit ediliyo. Neden işte elimi tuttu yok bilmem arkadaşı geldi bişeyler oldu falan bunu konuşuyorduk. Kimsenin haberi yok orda bakın sadece kadının beyanı var. Şimdi 6284'ü bu doktor arkadaşımız bilmez İstanbul Sözleşmesini bilmez. Farkında olmadan bu iftirayı yaşıyor. 6284 kanunun içinde iftira var. (E7, Lisans mezunu, mali müşavir, 56 yaşında)

Şimdi bir kere bakın daha başlıktan itibaren vaziyet budur. Böyle olduğu içinde bu çok ciddi sonuçlara olumsuz sonuçlara yol açmaktadır. İftira atmak boşanırken yüksek tazminat alabilmek süresiz nafaka alabilmek çocuk gaspi yapmak çocuğu babasına göstermemek hatta düşman etmek. EYS diye kısaltılan ebeveyne yabancılaştırma sendromu uygulamak işte ve her türlü kötü amaçla kullanılmasıdır. Zaten kullanılmamasına imkân ihtimal yoktur. Eğer ki erkeğin beyanı geçerlidir zihniyetiyle yapılsaydı bu sefer yüzde 99 kadınlar mağdur olacaktı. Yani bir şey fark etmiyor sonuçta beyan esası zaten akla ziyan bir yaklaşım ama bunu malesef topluma kabul ettirdiler. (E10, Lisans mezunu)

6284 Sayılı Kanun'un daha işlevsel hale gelebilmesinin önemli ölçütlerinden biri sahadaki veri ve gözlemlerin etkin bir şekilde kullanılması gerekliliğidir. Bu açıdan yasa hem kadını ve aileyi korumak durumunda hem de rasyonel hukuk kuralları ile işleyen sistematik bir adalet zemininde ele alınması gerekmektedir. Bunun da temel göstergesi

sahada ortaya çıkan vakaların nitelikli bir şekilde irdelenmesidir. Özellikle uygulama sıklığı açısından uzaklaştırma kararı oldukça önemli veriler sunabilmektedir. Problemlerle baş etmeye çalışan kadın ve erkeğin bu süreçte neler üretebildikleri ya da sürecin genel olarak nasıl şekillendiği önemli saha bulguları olarak değerlendirilmelidir.

> *Yani işte kavgadan dövüşten kaynaklanan güya kendince aldığı darp raporuyla ki bu konuda da zaten hastanelerde doktorlar kadından yana beyan kullandığı için gereken söylemler kadının söylemlerine ilişkin daha da fazla abartılı bir şekilde yazıyorlar. Ondan sonra sen oluyorsun suçlu yani kadının sana vurduğu sana karşı uyguladığı hareketi herhangi bişey doğurmuyo suç unsuru doğurmuyo ama senin ona olan yaklaşımın suç unsuru olarak değerlendiriliyor. (E5, Lisans mezunu, ziraat mühendisi, 40 yaşında)*

> *Bi arkadaş vardı. Alıyor çocuğunu belli saatlerde mahkeme kararıyla. Çocuğuna bi danone alıyor aynı maden suları gibi şişelerin içerisinde alıyor. Çocuğu erkek, çocuğu içiyor beş yaşında. Dibinde kalanı da emmeye çalışıyor çocuk tabi ağzına doğru negatif basınç yapıyor vakumluyor bir iki kere. O dudağının etrafında o şeyin izi oluşuyor. Çocuğu teslim ediyor. Atlıyor işine il dışına doğru yola çıkıyor. Yolda emniyet arıyor çocuk taciz diyor. Farkettin mi 6284'le beyanla ne anlatmaya çalıştığımı anladınız mı? Bunlar pratik hayatın içindeki realitesi. O kadar facia bişey ki hemen o kişi yapmış. Kelepçeleniyor cezaevine atılıyor çocuğundan uzaklaştırılıyor anne zaten onu istiyor. (E6, Lisans mezunu, doktor)*

Gündelik hayatta "Kadının beyanı esastır." şeklinde bilinen 6284 Sayılı Kanun'un 8/3 maddesi kadına yönelik şiddet olaylarında tedbir kararının hızlandırılması, doğabilecek ve telafisi mümkün olmayan olayların ortaya çıkabileceği düşüncesiyle alınmış bir karar olarak değerlendirilmektedir. Hukuki sürecin rasyonalite temelinde işlerlik kazanabilmesi açısından tedbir kararlarında, problemlerin tüm yönleriyle incelenmesi ve gözlemlenmesi oldukça önemlidir. Adaletin hem kadın hem de erkek açısından oldukça hayati bir durum olduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Yaptığımız görüşmelerde kadının beyanıyla şekillenen bu süreç, kadına yönelik ekonomik, psikolojik ve fiziksel şiddet olaylarında önleyici bir tedbire dönüşebilmektedir. Şiddet olaylarının birçoğu kapalı kapılar ardında gerçekleştiğinden kadının söyleminin dikkate alınması, telafisi imkânsız sonuçların doğmasını engellemek açısından da önemlidir. Bu süreç kolluk güçlerinin himayesinde gerçekleştiğinden kriz anında ortaya çıkabilecek olumsuzlukların giderilmesi kolaylaşabilmektedir. Çoğu zaman fiziksel olarak erkeğin üstünlüğü altında baskılanan, zarar gören kadının bu açıdan öncelenmesi ve her çağrının değerlendirilmesi erkek üzerinde caydırıcı bir politikaya dönüşebilmektedir.

> *...maddede 8 3. bendi diyor ki delil aranmaz belge aranmaz diyor. Haliyle senin bi potansiyelin de varsa gider bakar delil yok belge yok hiç önemli değil alır çıkar. Peki, hangi suç terör suçu da dâhil nasıl bu kadar rahat alınabiliyor. Böyle bir*

alınma böyle bir hüküm kurma gözaltına alma hiçbir dünyanın kanununda yok. Şimdi bu peki neye sebebiyet veriyor hukuksuzluğa yol açıyor. Şiddeti önlemenin ötesinde tetikleyen bir mekanizma var ortada. Düşün ben geldim aldım ya diyorsun ben ne yaptım konuştuk sadece tartıştık. Yani eşlerin birbirleriyle tartışması kadar doğal birşey var mı yok. (E6, Lisans mezunu, doktor)

Kadın tanrıdır devletin gözünde böyle gerçekten. Şiddet göstermiş olsam gam yemeyecem ama şiddet göstermedim. Kadın da bunu kanıtlayamıyor ee kanun da yazmış delil belge aranmaz. Mahkeme de o orda onu yazıyor kanun böyle diyor bende bunu uygulayacam diyor. Birileri de hâkimi tehdit ediyor bak diyor sen bu gece uzaklaştırmayı vermezsen ve kadına şiddet olursa seni görevden atarım diyor görevden alırım diyor. E hâkim de veriyor. Ne olacak peki şimdi kadın da başlıyor bundan sonra hırs yapmaya. Çünkü her şey bütün lüks önüne serilmiş gün boyu yaklaşamıyorsun e iltifat etme şansında yok. (E4, Lisans mezunu, devlet memuru, 41 yaşında)

Şiddetin engellenmesi ve ortaya çıkabileek problemlerin önlenmesi için tedbir kararı uygulanırken öncelikli olarak herhangi bir delil veya belgenin aranmaması bu süreç açısından önemli bir uygulamadır. Yasada her ne kadar şiddet mağduru olarak tarif edilip herhangi bir cinsiyet vurgusu yapılmasa da çoğu zaman kadının talebiyle şekillendiği görülmektedir. Özellikle kadınlarla yaptığımız görüşmelerde kadınların bir şiddet olayının çıkması ihtimaline karşı ya da şiddete maruz kaldıktan sonra bir destek arayışıyla başvurdukları görülmüştür. Fiziksel şiddetin yanında eşinin kumar oynaması ya da aldatılma gibi psikolojik şiddet yaşadığı durumlarda da bu yönteme başvurduklarını dile getirmişlerdir

...bir kere tek onu gördüm o da zaten eve geldiğim uzaklaştırma aldığım zaman. Eşim evdeydi ben dükkândan çıktım eve geldim eve geldiğim gibi eşimi evde gördüm direk gittim emniyeti aradım. Ya dedim uzaklaştırma almışım eşim evde oturuyor ve bende kapıdayım bunun anlamı ne, valla Allah razı olsun abiler geldi onu götürdü. (K4, İlkokul mezunu, kuaför, 24 yaşında)

Uzaklaştırma cezası haksız yere. Tamamen belge gerektirmiyor. Benim emekli maaşım 1300'dü. O zaman maaşım o kadar. Kadının beyanı 6284'ten gidiyoruz. Demiş ki kadın inşaatta çalışırken 100 lira yevmiye alıyor bunun aylık eline geçen para beş bin. 2017'de hesap ediyoruz. Kadının beyanı esas olduğu için soruşturmaya bile tabi tutmamış polis veya adli merciler. (E2, Lise mezunu, inşaat ustası, 58 yaşında)

Kadının şikâyeti üzerine gerçekleşen müdahalelerde, kriz anından sonraki sürecin psikolog, sosyolog ve diğer uzman kişilerce yönetilmesi gerekmektedir. Ayrıca unutulmaması gereken önemli bir husus da temel amacın hem kadını hem de aileyi korumak üzerine kurulu olduğudur. Bu sürecin profesyonel bir gözlem alanıyla donatılıp nitelikli hale getirilmesi önemlidir. Aile politikalarında şiddet olaylarının adli boyutu olduğu gibi çiftlerin yeniden bir araya gelebilme ve çocukların varlığı gibi diğer hususların

da olduğu göz önünde bulundurulmalıdır.

> *...ben o güne kadar hiç araştırmadım bilmiyorum mahkemeye gittik hiç avukat tutmama gerek kalmadı. Çünkü kadının beyanı esastır vardı. Ne yapsam da bayan ne derse odur. Yani 3 yıl ceza yedim. 3 yılı şeye çevirdiler 5 yıl boyunca aynı suçtan yargılanmadıktan sonra iptal olacak. O tartışmadan sonra oğlumun yanında bana çok büyük hakaretler etti. Bende evden çıktım gittim. Bir gün geçmedi polisler tekrar aradı beni. İşte sen eşini darp etmişsin. Yok dedim oğlumu aldım gittim büyük oğlumu. Kendisi de bize şahitti ya herhangi bişey yapmadığıma dair. Bilmiyorum yani doktor nasıl darp raporu vermiş. Gitmiş mahkemeye mahkemede adli tıbba göndermiş adli tıpta 2 gün iş göremez raporu vermiş. Artık o darbı kendi kendine nasıl yapmış bilmiyorum. (E1, Lise mezunu, operatör, 46 yaşında)*

> *...sürekli söylüyorum ben eğer kadının şikâyeti olursa ivedilikle kadının şikâyeti alınmalı kesinlikle önemsenmeli. Çünkü şiddet gören kadınlar var. Fiziki yapılarından dolayı kendilerini erkeğe karşı koruyamıyorlar. Polisin korumasına gerek duyuyorlar. Ben bunda hem fikirim kadınların korunması gerekiyor. Doğru ama bunun karşılanması için bir şey yapılması gerekiyor. Bu aynı şekilde kalmalı ivedilikle müdahale edilmeli ama yanına şunun eklenmesi gerekiyor eğer ki bunun iftira olduğu ortaya çıkarsa tazminat ve hapis cezası bu para cezasına da çevrilmemeli kadın ceza almalı. (E3, Lisans mezunu, şirket yöneticisi)*

Geçmişten günümüze kadın, genel olarak erkek tarafından şiddete maruz kalmış ve çoğu zaman da bu şiddet eylemi kapalı kapılar ardında bir mahremiyet zırhıyla dışarıya yansıtılamamıştır. Ataerkil toplumda erkek, hem kamusal alanda hem de özel alanlarda kadına yönelik farklı türlerde şiddet uygulamıştır. Hane içinde daha fütursuz bir şekilde gerçekleşen şiddet kamusal alanlarda da varlığını sürekli hissettirmiştir. Çoğu zaman şiddet kapalı kapılar ardında gerçekleştiğinden bunun somut bir bulguyla tespit edilebilmesi de imkânsız hale gelmiştir. Özellikle ekonomik, psikolojik ve cinsel şiddetin ortaya çıkarılması bazı durumlarda neredeyse mümkün değildir. Kadının beyanını esas olarak kabul eden hukuki yaptırım mekanizması onu tarih boyunca yaşadığı bu ağır yükün tahribatından korumayı amaçlamaktadır. Bu açıdan kadının beyanının dikkate alınması ve bu anlamda şeffaf ve adil bir sistem kurulması noktasında hassasiyet gösterilmesi gerekmektedir.

5.2.3. Önleyici Tedbirden Meşrulaştırıcı Bir Tahrik Çıkarma

İçinde yaşadığımız modern koşullara, toplumsal normlara ve hukuki işlerliğe rağmen kadına yönelik şiddet hala devam etmektedir. Geçmişe kıyasla toplumsal cinsiyet farkındalığının daha geniş kitlelerde karşılık bulmasına ve kamusal alanda kadına yönelik erkek egemen algının dönüşmesine rağmen şiddetin varlığını koruduğu ve bazı dönemlerde artışların gerçekleştiği görülmektedir. Modern kent yaşamıyla açıklanabilecek bu durum,

şiddet gerçeğini değiştirmese de şiddetin motivasyon kaynaklarını farklı alanlara taşıyabilmektedir. Kadınların iş hayatında aktif olarak çalışması, kentte yaşama tutunma stratejilerinin farklılaşması, hayat pahalılığı gibi etkenler aile içi şiddet başta olmak üzere, hayatın birçok mecrasında fiziksel, ekonomik, psikolojik ve cinsel şiddetin de ortaya çıkmasına neden olabilmektedir. Hukuki açıdan da aktif bir şekilde mücadele edilen bu alan, şiddeti farklı boyutlarıyla yeniden ortaya çıkarabilmektedir.

> *Yani içimden çok şey geçti yani gidip gitmeme kafasına bi kurşun sıkmak içimden geçti. Ama Müslüman insanlarız Rabbim bize kıyamette hesabını sorarsa biz ne deriz diye hep o bizi frenliyo. Yoksa biz çoktan bi tane kör kurşuna kurban etmiştik onu da. Ama bu öldürülen kadınların hiçbirinin ben haklı olduğuna inanmıyorum sana açıkça söyliyim. Evet, öldürülen kadınlar erkeğin damarına basıyorlar abi hiç bir erkek kalkıp ta boşu boşuna bi kadını öldürmez. (E11, İlkokul mezunu, şirket sahibi, 41 yaşında)*

> *...6284 cinayet sebebidir ya adamı sen eğer şiddet uygulamadıysa evden attırıyorsan. Adamın ilk düşündüğü ne biliyormusun bu kadın niye beni evden attı eve başkasını mı alacak. Kadın eşini evden attırdı. Eve de sevgilisini aldı. Şimdi bi adam düşün ki hiç olmayan bi sebepten ufacık bi sebepte evden atılıyor sen ne düşünürsün. 3 milyon erkek dışarı atıldı diyorsun. Hiç bi kadın acımıyor ya bunlara hiçbiri demiyim de yüzde 90'ı acımıyor ya. (E9, Lisans mezunu, inşaat mühendisi, 46 yaşında)*

Tedbir kararıyla evinden uzaklaştırılan erkeğin cezai yaptırımla birlikte bir dışlanma nesnesine dönüşmesi, onu derin bir yalnızlığa ve çaresizliğe sürükleyebilmektedir. Şiddetin ortaya çıkışı, nedenleri ve sonrasında toplumda yaratacağı etkilerin büyüklüğü düşünüldüğünde, sürecin tüm yönleriyle çözümlenmesi gerektiği de ortaya çıkacaktır. Özellikle aile gibi hassasiyetler temelinde bir araya gelen bu yapıda şiddetin tüm boyutlarıyla değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu süreçte sonucu ortaya çıkaran nedenlerin hem hukuki açıdan hem de ekonomik ve psikolojik açıdan ele alınması önemlidir. Evden uzaklaştırılan erkek ile evde kalan kadın, yeniden bir araya gelebileceklerinden uzaklaştırma döneminde sorunların çözüme kavuşturulması, tedbir ve önleme kavramlarını işlevsel hale getirecektir. Sorun çözme stratejisi aile birlikteliği göz önüne alınarak sonraki adımların buna paralel bir şekilde planlanmasını gerektirmektedir. Sorunun çözüme kavuşturulmadığı durumlarda yeni sorunların ve yanlışların tekrarının ortaya çıkabileceği de dikkate alınmalıdır.

> *Bakın benim 2 tane kızım var. Ben gelecekleri için endişeliyim. Bundan dolayı kötü niyetli bir adam karşılarına çıksa hiçbir şey yapamazlar. En fazla koruma kararı çıkarırlar o koruma kararı da sadece kâğıttan ibaret. O koruma kararını bana çıkartsalar ben gidip yaklaşamıyor muyum yaklaşabilirim pekâlâ. Yaklaşabilirdim gidip öldürebilirdim ki işlenen kadın cinayetlerinin çoğunda benim yaşadığım kadar*

şey yok. Ha çok şükür ki biz eğitimimizi aldık. Allah korkumuz var Allah'ın verdiği canı Allah'tan başka kimse alamaz. Şimdi biz kendimize hâkim olduk ama çoğu kimsede buna hâkim olamıyor ve bunu bildikleri için sürekli üzerime geldiler. (E3, Lisans mezunu, şirket yöneticisi)

Bazen televizyonlarda görüyorum kadın cinayeti falan diyorlar. Yani düşünebiliyor musunuz insanın eli kolu bağlanıyor. Haklı olduğu halde haksız duruma düşüyorsun çevrenden uzaklaşıyorsun ailenden uzaklaşıyorsun evinden ne bileyim. Yani psikolojik olarak erkeği çökertiyor. Yani ne bileyim insanı istenmeyen şeylere itiyor çok şükür Allah'a inancımız var Ahirete inancımız var. İnsanın aklına çok geliyor ama biz Allah inancından dolayı ayakta durabildik. (E1, Lise mezunu, operatör, 46 yaşında)

Kent yaşamının yarattığı dezavantajlardan biri de hayat pahalılığıdır. Ev kirası, ulaşım, eğitim, giyinme gibi birçok ihtiyaç alanı önemli bir ekonomik yük haline gelmektedir. Kentte hayata tutunmak, çoğu zaman ciddi bir ekonomik planlamayı gerektirmektedir. Tedbir kararıyla birlikte evden uzakta olan erkek ile evde kalan kadın ve çocuklar, ciddi bir ekonomik darboğazlılıkla yüzyüze kalabilmektedir. Aynı bütçeyle iki ayrı yerde ortaya çıkan masraflar, diğer sorunların da giderilmesini zorlaştırmakta ve problemlerin çözümü de güç hale gelebilmektedir. Yeni bir barınma ihtiyacı, temel gıda ihtiyaçları sorunu daha karmaşık ve zor bir sürece dönüştürmektedir.

Şimdi erkek evinden atılıyor adam donunu bile evde bırakıp çıkıyor sokağa. Çocuğu evde kendisi sokakta işyerinde rezil olmuş durumda. Ailesine anlatmakta zorluk çekiyor yapacak bişeyi yok cebinde parası yok. Zorluklar içinde bu 6 aylık süreç devam ediyor tam evine dönecek hop ikinci bir uzaklaştırma bi 6 ay da yine aynı şeyi yaşıyor. Hop üçüncü uzaklaştırma bu şekilde çocuğu büyüyen baba var biliyormusunuz. Kadından olumsuz yanıt o da yok sonuçta bir noktada kopuyor. Olay belki orda hakaretler oluyor karşılıklı. Adam da çıkartıyor vuruyor. Şimdi bu cinayet istediğimiz bişey mi asla değil yani kadın cinayetini kim onaylayabilir ki. (E7, Lisans mezunu, mali müşavir, 56 yaşında)

Bu benim kaderim ben buna razıyım yani razı olmasam ne yapacam kadını mı öldüreyim. Çocuklar diyecek ki sen kadını öldürmedin sen benim annemi öldürdün katil baba diyecekler. Buradaki kadını öldürme değil en büyük hata bu mahkemede diyemedim yani aklıma gelmedi gelseydi derdim yani kadını öldürmem. Ne kadar suç olursa olsun çünkü ben bu kadını öldürürsem çocuklarımın annesini öldüreceğimden dolayı çocuklarımın hayata bakış açısı babaya bakış açısı değişeceğinden dolayı yola çıkaraktan ben bu hataya düşmem derdim. Yani aklıma gelmedi. (E2, Lise mezunu, inşaat ustası, 58 yaşında)

Uzaklaştırma kararlarında ortaya çıkan problemlerden biri de şiddet tehlikesi altında olan kadının korunmasıdır. Bu süreçte kadının hanede kalması onu açık bir hedef haline getirebilmektedir. Özellikle aile içi şiddetin riskleri uzman kişilerce ve tüm yönleriyle incelenip bu süreçte kadının daha güvenli bir yere alınması ihtimali de göz önünde bulundurulmalıdır. Kadına yönelik şiddetin tekrarına ya da kadın cinayetlerine neden

olabilecek bir çatışma anı, önleyici tedbirlerle kuşatılmalıdır.

> *Boğazıma sarıldı ben kaçarken kuzenim geldi teyzemin kızı. Ben bıçağı çektiğini görmedim arkam dönüktü koşuyordum öbür tarafa yani polisleri aramak için. Kuzenim fark etti işte kapıyı üstüne kilitledi. İşte her türlü pislik çıkar ondan diye acaba hani bomba mı getirmiş esrar mı getirmiş dükkâna atmak için. O an yani aklıma her şey geldi. Hamileydim kuzenim korkmayayım diye kapıyı kilitledi. (K5, İlkokul mezunu, ev hanımı, 32 yaşında)*

> *...pek çok kez de hemen birisi akıl veriyor hemen avukat iki yazı yazıp adamı evden uzaklaştırıyor. Şimdi belki adam akşam gelecek belki bi çiçekle barışacak belki adam işte evde oturacak bi süre sonra hadi yine bir araya gelelim diyecek. Çocuklar bir araya getirecek ya da akşamleyin aile büyükleri gelecek bir araya getirecek. Bunların hiç birine fırsat vermeden direk avukatın yazdığı yazıyla adam hop kapı dışarıya. E sen evini bırak çık git sokağa atıl bu da herkesin kaldıramayacağı bişey. (E7, Lisans mezunu, mali müşavir, 56 yaşında)*

Kadına yönelik şiddeti önleyici bir uygulama olarak icra edilen evden/konuttan uzaklaştırma kararı her ne kadar önleyici bir tedbir uygulaması olsa da tek başına problemleri ortadan kaldırabilmesi mümkün değildir. Önleyici kararlarla birlikte sorun yaşayan aileyle ilgili oluşturulacak bir uzman ekip bu süreci yakından takip edebilmeli ve her aileyi kendi özgünlüğüyle değerlendirme imkânına da sahip olabilmelidir. Bu süreçte, çok daha sert ve keskin yaptırımlara ihtiyaç duyulabileceği gibi daha yumuşak geçişler ve önlemlerle sorunların çözümüne katkı sunulması sağlanabilmelidir.

5.2.4. Evden Uzaklaştırma Aile İçi Şiddeti Önler mi?

6284 Sayılı Kanun'un 5. maddesinin 1/b bendinde şiddet uygulayan kişinin ortak olarak kullanılan konuttan ya da bulunduğu yerden uzaklaştırılarak, kullanılan hanenin korumaya alınan kişiye tahsis edilmesi olarak ifade bulan uzaklaştırma kararı, hukuki açıdan önemli bir uygulamadır. Ülkemizde neredeyse her gün duyduğumuz, tanıklık ettiğimiz ya da bizatihi yaşadığımız bu karar, çok yönlü bir etki alanına sahiptir. Genellikle kadının fiziksel, ekonomik, psikolojik veya cinsel olarak yaşadığı bir şiddet olayında ya da böyle bir ihtimalin olması durumunda alınan bu karar, ailenin tüm üyelerini doğrudan etkileyebilmektedir. Kolluk kuvvetlerinin müdahalesiyle önleyici bir tedbir olarak uygulanan uzaklaştırma kararı, caydırıcı bir etkiye sahip olmasının yanında aile bireylerinin gündelik hayatına da dokunabilmektedir. Erkeğin evden uzaklaştırılması, ailenin psikolojik ve ekonomik durumu, erkeğin barınma problemi, büyük ailede yaşanabilecek sıkıntılar gibi birçok yeni durumu da ortaya çıkarmaktadır.

Şimdi burda iki yönlü değerlendirmek lazım. Olumlu yönleri de var olumsuz yönleri de var. Eğer şiddet artarak devam ediyorsa o kişileri ayırıp bi kafalarını dinlemeleri gerekir mutlaka. Ama diyorum ya burda devletin bu uzaklaştırmayı madem resmi olarak veriyorsun. Verdiği kişileri takip etmesi gerekir ya da kişilerin müracaat edip sonuç alabileceği yerler olmalı. Yani ben ofisim olmasaydı ben nerde kalacaktım ya da ben çamaşırlarımı nerde yıkayacaktım. (E7, Lisans mezunu, mali müşavir, 56 yaşında)

Bence çok iyi bir şey, ben uzaklaştırmayı almasaydım artık orda eşimi hangi konuda tehdit ettiler bilmiyorum. Yoksa benim eşim öyle rahatlıkla kapıya gelmeyecek bir adam değil. Ya o gün emniyet aldı onu götürdü. O geceden beri eşim yok ne arama ne sorma ne gelme ne gitme. (K4, İlkokul mezunu, kuaför, 24 yaşında)

Çok ahlaksız bi kanun bizim yapımıza aile geleneklerimize, dinimize, töremize uymayan bi kanundur. Bu İstanbul sözleşmesini ben büyüklerin yanında dillendirdim. İstanbul sözleşmesi kalktı ama buna bağlı kanunlar duruyor. Yani onun kalkması pek cazip olmadı. Ömür boyu nafaka adaletsizliğin dibidir tamam mı insanlık suçudur. Ondan sonra bu evden uzaklaştırma, kadının beyanı esastır yani bunun gibi neler neler. (E11, İlkokul mezunu, şirket sahibi, 41 yaşında)

Uzaklaştırma kararlarının sıklığı aile içi şiddetle mücadelede etkili bir yöntem olarak kullanılmasından kaynaklanmaktadır. Erkek görüşmecilerin neredeyse tamamının bu uygulamayı yanlış bulması ya da kadın görüşmecilerin oldukça etkili olduğunu düşünmesi kararın işlerliğine dair bir çelişki gibi görünse de kadına yönelik şiddeti önlemede işlevsel olduğu görülmektedir. Erkek egemen kültürün alışkanlıklarının dışında bir uygulama olması, aile içi şiddetin kamusal alana taşınıp hukuki bir yaptırım sürecine dönüşmesi, erkek için hoşlanmadığı bir durum olsa da kadının çaresizliğinin ve yaşadığı sıkıntıların çözüm anahtarına dönüşebilmektedir. Yasa koyucuların nadir görülse de kararın istismar edilebilme ihtimaline karşı sistematik tedbirler alması uygulamanın etkinliğini de arttıracaktır.

Uzaklaştırma kararını biz de yaşadık tabi. Her canlı bir gün ölümü tadacaktır ayeti var ya aynı onun gibi her erkek bir gün 6284'ü tadacaktır yani kaçınılmaz. Şimdi 2021 yılı Nisan ayı başı itibariyle 6284 sayılı kanun kapsamında evden uzaklaştırılan erkek baba vaka sayısı 4 buçuk milyona dayandı. Resmi dayanağımız istatistikleri birleştirerek bu konuyla ilgili Aile bakanlığının yaptığı açıklamalar var. İçişleri bakanlığının yaptığı açıklamalar var. Adli sicil ve istatistik genel müdürlüğünün açıklamaları ve raporları var ve Tüik'in verileri var. Bu verilerin hepsini birleştirdiğimiz zaman bu sayılara böyle ulaşıyoruz. (E10, Lisans mezunu)

2017 Haziranından şu ana dek uzaklaştırma kararı aldım. 2019 Ağustos'ta da boşandım. Resmen boşandım şu anda da çocukların velayeti var. Onları da çok fazla kafaya takmıyorum. Ben 5-6 karıyla evlenmedim 1 kişiyle evlendim. 55 yaşında da boşandım. 14 yıllık bir evlilik sürecim oldu. 6284 kadının beyanı esas olmakla beraber bak bu cümleyi öyle okumamız lazım erkeği 6 ay evden uzaklaştırıp aile kurumunu yok etmenin adıdır. Bak bunu unutma tamam mı 6284 erkeği evden uzaklaştırıp aile kurumunun altına konulan bir bombadır. 6284 aile kurumunu yıkmak için yapılan bi yasadır. (E2, Lise mezunu, inşaat ustası, 58 yaşında)

Yaptığımız görüşmelerde katılımcılar uzaklaştırma kararlarının uzun süreli olmasının olumsuz etkilerini dile getirmişlerdir. Özellikle süreci 6 ayı bulan ya da birkaç defa üst üste alınan uzaklaştırma kararları, birtakım duygusal kopuşlara neden olabilmektedir. Evden uzaklaştırılan erkek, kadının uzaklaştırma kararını tekrar talep etmesine karşı bir kızgınlık, kırgınlık ya da öfke besleyebilmektedir. Ayrıca bu geçici ayrılık sürecinde kadın ve erkeğin yeni hayatlarına alışması ve ayrılığı sürekli hale getirme olasılığını da daha belirgin kılabilmektedir. Uzaklaştırma kararının uygulanma sürecinin başlarında tepkisellik, saldırganlık ve mevcut durumu kabullenememe gibi duygusal refleksler, yerini daha normal bir sürece bırakabilmektedir. Bir aradalık üzerine kurulan hayallere ayrılabilme ihtimali de eklenmektedir.

> *Uzaklaştırma sürecinde ciddi anlamda neredeyse yok oluyor taraflar, birbirlerine nerdeyse düşman oluyor gibi bişey yani. Arabulucu yok arabuluculuk yasaklanıyor haliyle kişiler birbirleriyle iletişim kuramıyor iletişim kuramayınca iletişim kanallarını kapatmak anlamına geliyor. 6284 en başta şöyle özetleyeyim; şimdi 6284'ten önce ne vardı 4320 sayılı bi yasa vardı. O yasanın temelinde çiftleri barıştırmak vardı. Şimdi çiftleri barıştırmak kelimesini kullandığınızda feminist kadın dernekleri genelde şuna itiraz ediyor. Niye zorla evlendiriyorsun veya zorla evliliği devam ettiriyorsun. (E6, Lisans mezunu, doktor)*

> *Uzaklaştırma hiç aklımdan geçmiyordu. Yani bi kadın kocasını nasıl gider şikayet eder. Onu hiç bilmem yani bilmezdik. Bu son dönemlerde bişeyler çıktı o da rant elde etmek için. Biz işe gidiyoruz bilmiyoruz. Bazı kesimler gelip evde kadınları kışkırtıyorlardı anlatıyorlardı hakkınız budur şudur. Kocanız size şunu yapmaz bunu yapar. O tür şeyleri hep anlatırlardı falan. (E1, Lise mezunu, operatör, 46 yaşında)*

Aile içi şiddet vakalarında hukuki bir arayış ve kolluk kuvvetlerinin desteğine ihtiyaç duyulması halinde aile kurumunun hassasiyetlerinin göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Şiddetle mücadelede uzaklaştırma kararı sadece kolluk kuvvetlerinin yaptırım gücüyle değil aynı zamanda uzman kişilerin gözlem, öneri ve uygulamalarıyla bir arada yürütülmelidir. Şiddet kendi başına zaten yıkıcı bir eyleme dönüşürken sonraki süreç iyileştirici, destekleyici ve önleyici bir politikayla sarmalanmalıdır.

> *Avrupa'da uzaklaştırma 7 gündür. Burdaki devlet iyi günleri arıyor barıştırmak için. Biz de Türkiye'de böyle durumlarda aileler araya girer. Karakola gidildiğinde de babacan komiserler devreye girerlerdi bunları barıştırırlardı. Erkeğe biraz nasihat evlerine giderlerdi. Aile büyüklerinin araya girmesi 15 gün-3 ay, polisin devreye girmesi 1buçuk ay-3yıla kadar artı meslekten men getirildi. Araya girmeleri yasaklandı. Karı kocayı hiçbir şekilde barıştıramazsın bu suç kabul edildi. Ne oldu böylelikle aile parçalandı. (E8, İş insanı)*

> *Şiddet kimden gelirse gelsin eksikliklerin önlenmesi lazım. Tamam, önlenmesi gerekirken bir tarafın açıklaması kardeşim sen neden şiddet gösteriyorsun diye bir*

sorulması lazım. En başta yani karşının savunması lazım karşı açıklama yaptıktan sonra karar verilmesi lazım. Ama devlet öyle demiyor direk seni evden atıyor. Peki, niye kendi yerinize cevap vermiyor mahkemeler, vermiyor çünkü hâkimin verecek cevabı yok. (E4, Lisans mezunu, devlet memuru, 41 yaşında)

Kadına yönelik şiddetle mücadelede göz ardı edilen durum, sorunun tek bir perspektifle el alınıyor olmasıdır. Doğru gözlem ve analiz yapılmadan problemlerin çözümü de bu yüzden eksik kalabilmektedir. Erkeğin bu süreçte dışlanması, barınma gibi temel ihtiyaçları ya da psikolojik olarak destek görmemesi yeni problemlerin ortaya çıkmasına neden olabilmektedir. Uzaklaştırma kararı, şiddetin ortaya çıkışı ve tedbir kararının uygulanmasının ilk safhası olarak kabul edilmeli ve kadın, erkek ve çocuklar açısından tamamlayıcı, iyileştirici politikalar izlenmelidir. Uzaklaştırma kararında ölçüt, getirilen sürenin dolması değil yeniden bir araya gelme durumlarının doğuracağı sonuçların irdelenmesidir.

Emniyet müdürü bi baba Güneydoğu'da bide PKK'nın azılı olduğu dönemler. Güneydoğu'da görev yapıyoruz diyor karakol komutanı benim diyor. Tabi polisler polis eşleri hep beraberiz diyor. Tabi lojmanda polis arkadaş karısıyla kavga ediyor. Kadın gidiyor şikayete, şimdi 6284'e göre olaya müdahale eden polis dur bacım yapma deme hakkına sahip değil. Derhal adamı alıp karakola getirmekle yükümlü. Adam da polis zaten. Şikâyetçi oldu polisin karısı geliyorlar müdürün önüne ne yapayım diyo. O eskidendi o babacan polisler kızım kocanın kıymetini bil hadi evine git diye. Şimdi yasaya göre işler sorgusuz yazıyor bizzat yazıyo bu kelime. İşlem yapmakla yükümlü ordaki komiser öyle araya girmek asla yok. Mecbur işlem yaptık adamı evden uzaklaştırdık. İyide terör bölgesi adamı evden uzaklaştırmak demek lojmanlardan uzaklaştırmak demek. Adam polis sokakta silahını da almışsın sokakta ne yapacak bu adam. Bu adamı nerde yatırıp kaldırmışlar biliyormusun. Yine karakola aldırdım diyo. Karakolda yattı nezarette uzaklaştırma süresince. (E7, Lisans mezunu, mali müşavir, 56 yaşında)

Aile destek evi diyorlar ne için çıkarmışlar neye yarıyor. Mademki var böyle bişey psikayatristiyse psikoloğuysa neyi varsa aile içinde şiddet aile içinde geçimsizlik bunu gidip bi nasıl diyim 2-3 kişi devlet görevlendirse gönderse o eve onlarla birebir konuşsa. İnsan cahildir yani bazen benim bilmediğim şeyi o bilir onun bilmediği şeyi ben bilirim. Benimle eşim arasındaki sıkıntıyı bize anlayacağımız dilde anlatsalar. (E1, Lise mezunu, operatör, 46 yaşında)

Uzaklaştırma bazı konularda gerekli olabilir. Ruh hastası bi kadın olabilir. Adamın canını kurtarması açısından gerekli olabilir ya da tam tersi ruh hastası bi adam olabilir. Kadını bıçaklayacaktır boğazlayacaktır gereklidir ya da gerçekte karşılıklı şiddet öyle bi noktaya gelmiştir ki artık bi süre ayrı kalmaları gerekebilir. Fakat şimdi evden gönderilen taraf hep erkektir tamam eyvallah erkek olsun ama erkeğe de bir yol göstermek gerekir. Yani bir erkek sığınma evi bir erkek misafirhanesi bir erkeğin danışabileceği işte Alo 175 Alo 113 falan gibi bi danışma hattı. (E7, Lisans mezunu, mali müşavir, 56 yaşında)

Uzaklaştırma kararlarının en önemli etkisi krizin veya doğabilecek zararların önlenmesi açısından bir tedbir niteliği taşımasıdır. Şiddetin faili ile mağdurunu fiziksel

olarak birbirinden uzaklaştırmak şiddet riskini ortadan kaldırsa da zamana yayılan sistematik politikaların uygulanmaması, doktorun hastasına yaptığı hayati müdaheleden sonra herhangi bir şey yapmaması kadar eksik bir duruma dönüşmektedir.

> *Emin olun başımı bi güzel yastığa koyuyorum artık. Çok rahatım neden çünkü çok çok daha rahatım. Bizimkiler soruyor hani şimdi mi o zaman mı hani arada dağlar kadar fark var. (K5, İlkokul mezunu, ev hanımı, 32 yaşında)*

> *...hukuk sisteminde velayet çocuk anneye verilir ara kararda anneye verilir. Nafakalarda anneye verilir, mal anneye verilir, ev anneye verilir, beyan hakkı anneye verilir, adam ne yapacak gidecek şiddet uygulayacak bu meşru kılmaz ama şimdi insan psikolojisi diye bişey var. Sonuçları var eden eylemleri analiz etmezsek iyi niyetli sayılmayız. (E6, Lisans mezunu, doktor)*

Ailenin temelinde motivasyon, sevgi, saygı ve paylaşım gibi duygusal ve insani açıdan aidiyet ilişkisini şekillendiren ana unsurlar yer almaktadır. Aile matematiksel bir denklemle birlikte, insani bir aradalığın en çıplak ve yalın halini oluşturmaktadır. Kamusal alanın gerilimi, problemleri ya da yüzeysel ilişki biçimleri, ailede daha rahat ve daha öz bir yapıya kavuşabilmektedir. Çoğu zaman dış dünyayla olan bağın merkezinde yer alan aile, kendine özgü ve mahrem bir yapıyı oluşturmaktadır. Aile aynı zamanda şiddet ve problemlerin ortaya çıkması durumunda dezavantajlı bir birlikteliğe dönüşmektedir. Başkasının aile içi sorunlardan haberdar olmasının yarattığı toplumsal endişe, mahremiyet algısıyla gizleme çabaları ya da prestij gibi etkenler uzun süre problemlerin dışarıya yansımamasına neden olabilmektedir.

5.3. Uzaklaştırma Kararının Kadının Hayatına Yansımaları

5.3.1. Kadının Yaşadığı Problemler

5.3.1.1. Rutinin Bozulması ve Yeni/den Hayata Tutunma

Toplumsal cinsiyet kavramı günümüz koşullarında o kadar belirgin hale gelmiştir ki kadınların kendilerini önce kadın ve sonrasında insan olarak tanımlıyor olmaları ayrımcılığın ulaştığı boyutu göstermektedir (Crispin, 2018, s.88). Kadınlar hayatlarını idame ettirmeye çalışırken bir taraftan da çocuk bakımı, ev temizliği ve yemek yapma gibi birtakım işleri de yapmak zorunda bırakılmaktadır. Bu süreç çoğunun çalışma hayatını olumsuz etkilemekte ve bazı durumlarda kadını işinden alıkoymaktadır. Haksız bir rekabet ortamında ayakta kalmaya çalışan kadın, bazı durumlarda da iş hayatına dâhil olamamaktadır. Erkek egemen toplumun yansıması olarak çalışma hayatında tutunamayan kadınlar, ekonomik olarak eşlerine bağımlı yaşamak zorunda kalabildiklerinden, aile içinde

yaşanabilecek problemlerde de sıkıntı yaşayabilmektedirler.

Uzaklaştırma kararıyla birlikte belirgin şekilde ortaya çıkan sorunların başında kadının ekonomik problemleri gelmektedir. Erkeğin evden uzaklaştırılması bazen bir tepkiye dönüştüğünden aile içindeki temel ihtiyaçların karşılanması sekteye uğramakta, kriz süreci atlatılıp düzen kuruluncaya kadar kadın ve çocuklar bu süreçle mücadele etmek zorunda kalmaktadır.

> *Bana deseniz ki benim ona ihtiyacım var mı bakın şöyle söyleyeyim. Çocuklarım olmasaydı derdim lanet gelsin onun bana vereceği paraya. Gözü olurdu o yediğim lokma bana hastalık olurdu. Ben ondan beş kuruş almazdım. Çünkü benim ihtiyacım olmazdı. Benim babamın maaşı bana yeter. Tek kişi olsam bana yeter. Babamın evi de var gider evinde otururum. Maaşını da alırım tek başıma bana yeter. Ben üniversite mezunuyum çalışırım da KPSS sınavına da girerim yaparım. Allah bana da bi kapı açar. Ama benim 4 tane çocuğum var. Ben niye kanunla hakkımı almayayım ki. Yoksa ben ona tenezzül etmem niye tenezzül edeyim ki. Ama çocuk varsa hak kanun neyse odur. (K7, Lisans mezunu, ev hanımı, 43 yaşında)*

Önleyici bir tedbir olarak uygulanan uzaklaştırma kararı, beklenmedik bir kriz, şiddet ya da anlaşmazlık sonrası gerçekleştiğinden herhangi bir planlama yapmak da imkânsız hale gelmektedir. Barınma, beslenme, faturaların ödenmesi gibi rutin ihtiyaçlar, ekonomik giderler olarak kadının karşısında durmaktadır. Sürecin yarattığı psikolojik zorluğun yanında ekonomik sıkıntılarla da baş etmek zorundadır. Bu dönemde hayata tutunma çabası kadınları yeni stratejiler geliştirmek, kendisi ve çocukları için kimi zaman geçici bazen de uzun süreye yayılacak olan politikalar geliştirmek durumunda bırakır.

> *İlk önce maddi. Ben gerçekten rahmetli babamın evi köyde var. Abimler diyor gel sana bakarız ben kabul etmiyorum. Bilmiyorum iç içeler. Ben çocuklarımı illaki yan yana gidecekler bide açık ve net söyliyim. Biz biraz daha ayrılmışız. Artık hani o gözle bakmıyabilirler. Ben çocuklarımı düşünerek gitmiyorum. Kuzenimin yanında kuaförde bir sene çalıştım. Ordan da artık ayrıldım. Bir şekil olmadı ondan sonra şuan da benim büyük oğlumun adına 750 sosyal yardımlaşma çıkıyor onunla geçimimi yapıyorum. (K5, İlkokul mezunu, ev hanımı, 32 yaşında)*

Yaptığımız görüşmede kadın katılımcı, uzaklaştırma kararıyla birlikte boşanma sürecinin başladığını ifade etmiştir. Kararın uygulanmaya başladığı sürecin başında büyük sıkıntılar yaşamış ve ekonomik olarak da kızlarının mütevazı burslarıyla evini döndürmek zorunda kalmıştır. Büyük ailesinden de kısmi destek aldığını ve ayakta durmaya çalıştığını belirtmiştir. Ayrıca eşinin kaldıkları evi satma girişimine karşı başvurduğu hukuki arayışlarının sonuç vermiş olması ve barınma gibi temel ihtiyacını karşılaması oldukça önemlidir. Ayrıca tedbir nafakası alması da bu kritik süreçte hayata tutunabilmesinde önemli bir etkiye sahiptir. Uzaklaştırma kararlarında sürecin daha yıpratıcı ve yaralayıcı

olmaması açısından kadına sunulan hukuki desteğin hızlı ve uygulanabilir olması gerekmektedir.

> *İlk dört ay boyunca elime hiçbir gelir gelmedi. Kızlarımın bursu var. 300 300 alıyor ben onunla geçindirdim evimi. Benim ailem bana destek vermek istediler verdiler de. Çünkü fazlasını almazdım dedim almayacam bu son süreci çocuklarımla yaşayacam zoru yaşayalım. Ben Ocakta uzaklaştırma verdim Mart mıydı Nisan mıydı doğalgazım kesildi elektriğim kesildi suyum kesildi. Neyse etraftan buldum bizimkilerden buldum gittim doğalgazı açtım. Sonra elektrik kapandı gittim elektriği de üzerime aldım. Sonra su geldi kapıya meğerse Ocakta Şubatta faturaları da ödememiş. Kalktım onu da yaptım. Evi sattı güvenlikçi aradı dedi abla emlakçı gelmiş sizin evinizi almış nasıl öyle bişey olabilir. Avukatımla konuştum avukat mahkemeye verdik mal kaçırmaya girdiği için boşanma gerçekleşene kadar evi benim üzerime tahsis etti. Sonra nafaka davası açtım ben. Nafaka bağlandı tedbir nafakası. İcra yoluyla aldım baba olarak bize o süreci yaşatmadı ben kendi mücadelemle aldım. (K7, Lisans mezunu, ev hanımı, 43 yaşında)*

Hem kadın hem de erkek için uzaklaştırma sürecinde psikolojik ve ekonomik destek sunulmasının yanında anne, baba ve akrabaların da sunacağı manevi destek önemlidir. Gündelik hayatla birlikte daha sağlıklı kararlar alabilmek, evliliğe dair sorgulayıcı ve nitelikli analizler yapabilmelerini sağlar. Yapılan yanlışlara, aile içindeki gerilim ve problemlere dışarıdan bakabilme imkânı bulur. Uzaklaştırma sonrası evliliğe devam etme ya da evliliği sonlandırma kararını daha sağlıklı bir şekilde alabilmek kolaylaşır.

> *Valla hiç kimseden destek almadım. Şöyle maddi olarak ailemden destek aldım. Manevi olarak ailem burda yoktu zaten yurtdışındaydı. Pandemiden dolayı tam pandeminin başlangıcıydı bizim bu durumumuz 1-2 ay olmuştu. Pandemi başlayalı o süreç içinde hiç gelen gidenim olmadı. Hiç kimse gelemedi gidemedi. Burda da hiç kimsem yoktu benim. Ailem arada bana maddi destek verdi. İşte annem babam kardeşlerim. Kızım vardı kızım öğretmendi. Kızım kiramı falan ödedi yetti. Sağolsunlar hepsi yardımcı oldular maddi olarak sıkıntı çekmedim. (K3, Ortaokul mezunu, ev hanımı, 53 yaşında)*

Bazı kadınlar hayata tutunabilme ve mücadele etme noktasında daha istekli ve kararlıdırlar. Bu süreci daha sağlıklı bir şekilde değerlendirebilirken aile içinde yaşadıkları problemleri de bu netlikte sonuca ulaştırabilmektedir. Özellikle ekonomik olarak hayata tutunabilme becerisi, kadının daha özgür ve akılcı kararlar almasını kolaylaştırabilmektedir.

> *...kuaförde işçiydim. 13 yaşından bu yana çırak olarak bu işe başladım. Okulla ilgili pek hevesim yoktu açıkçası. Ki okusaydım benden pek bir şey çıkmazdı çünkü heves yoktu. 13 yaşımda ben kuaföre çırak olarak alındım. Çalıştım çalıştım işte 17-18'ime kadar çırak olarak. Sonra artık böyle ustalığa giriştim. Zaten bu üç yıldır da ben bu dükkânı açtım. 2-3 yılda ortaklık gibi bir şey. Benim iş yerimdeki abla mesela nişanlıydı evlendi canım dedi sen gel benim dükkânı işlet ne kar gelirse yarı yarıya o hiçbir şekilde dükkâna gelmiyordu. Eee ben baktım çok şükür dükkânı*

işletebilecek güçteyim yapıyorum on tane çeyreğim vardı. Ayıptır söylemesi on tane çeyreğimle ben bu dükkânımı açtım. Bunun dışında hiçbir güvencem yok hiçbir gelirim yok eşimden bir kuruş almıyorum. Allah beni onlara da muhtaç etmesin. (K4, İlkokul mezunu, kuaför, 24 yaşında)

Kadın katılımcılarla yaptığımız görüşmelerin genelinde katılımcılar kısa bir dönem de olsa ekonomik sıkıntılar yaşadıklarını belirtmişlerdir. Bir kısmı kira ve fatura ödemeleri gibi temel ihtiyaçlarını dahi karşılamakta zorlanırken bazıları psikolojik olarak etkilendiklerini dile getirmişlerdir. Birçoğu, anne-babalarından az da olsa destek gördüklerini ve sürecin başında yıpratıcı bir dönem geçirdiklerini belirtmişlerdir.

...eşim hiç ekonomik olarak destek olmadı. İlk mahkeme olupta nafaka bağlanana kadar beş kuruşluk bi desteği olmadı. Ne çocuklara bir tane şey bi lokma bişey ne de bana ne de ev kirası. Ha şeyi verdi pardon zorunlu olarak verdi ev kirası ile faturalarımı ödedi. Onu da mahkemede yapması gerekiyordu. Sadece ev kirası ile faturaları ödedi. (K3, Ortaokul mezunu, ev hanımı, 53 yaşında)

Şöyle söyleyeyim babamlara geldim ailem o konuda bana destekti. Ben daha evliyken babam bana bi ev verdi. Kiracım vardı ben kiracımı çıkardım kendi evime geçtim. Kızıma oda aldım biraz eşya falan aldım. Öyle yeni bir yaşam kurmaya başladım işte yavaş yavaş. (K2, İlkokul mezunu, ev hanımı, 31 yaşında)

Ekonomik şiddet öngörülebilir ve önlenebilir. Ekonomik şiddeti sona erdirmek, uzun vadeli taahhüt ve toplumun tüm sektörlerini içeren çoklu stratejilerin kullanılmasını gerektirir. Halk sağlığı çabalarının yanı sıra, siyasi sorumluluk ve mücadele şiddetin önlenmesi açısından önemlidir. Hükümetler, kadın haklarını güvence altına almak ve hak ihlalini cezalandırmak için yasalar çıkararak bu durumun üstesinden gelmeyi taahhüt etseler bile, kadın haklarının korunması için yasal çerçevenin gözden geçirilmesi gereklidir. Kadınların mülkiyet ve toprak sahibi olma, miras alma, eşit olma hakları, mikro kredi tesislerine erişim, tam olarak istihdam edilme ve erkeklerin emeğine eşit değerde iş için eşit ücret alma hususları garanti edilmelidir. Kadınlara eğitim imkânı sağlayan haklar uygulamaya konmalı ve erkekliği önceleyen davranışlara izin veren toplumsal inanç ve tutumların da değiştirilmesi gerekmektedir. Erkekler ve kadınlar arasında eşitlik teşvik edildiği ölçüde ekonomik şiddet de norm olmaktan çıkacaktır (Fawole, 2008, s.9).

Kesinlikle ona sorsan bu kadar maaş alıyorsun oğlum neyine yetmi konuşma tarzıyla konuşur. Yani biraz onların konuşma dilinden anlatıyorum. Ben işte daha neyine yetmiyor bissürü hakaretler alıyorum. Bide benden mi bekliyorsun. Açgözlü bilmem ne. İnanın ben ondan hiçbir şey talep etmemişim yemin ediyorum. Aksine o geldiği zaman benden bir harçlık alıyor hâlbuki parası da var. Ha yok desem yalan söylemiş olurum. Neyin ne olduğunu hepsini biliyorum. Yani bir milyon benden şey yapmıyor. Ha geçen gün geldi çocuklarımı lunaparka götürdü. Param yok işte sana atm üzerinden gönderecem. Bana 100 lira versene. Çocuklarımı parka götüreyim. Söz vermişti bir hafta sonra çocukları götürdü. (K6, İlkokul mezunu, ev hanımı, 30

yaşında)

Ekonomik olarak başka bi boyutunu da size anlatayım. Zaten maaşını aldığı gibi kendi hesabından çekip başka hesaba aktarıyordu. Hiç bi şekilde desteği yoktu. Beni maddi açıdan olumsuz etkiliyordu. Gururum inciniyordu. Kendisi düşünmediği için ben de baktım olmuyor gittim özel güvenlik sertifikası falan çıkardım. Zaten kendim çalıştım. Kendi ihtiyaçlarımı hep kendim giderdim. Ekonomik boyutta böyleydi yani. Yani kötüydü. İster istemez üzülüyorsunuz gerçi ilk başlarda daha kötüydüm şimdi çalışıyorum toparlandım. Yani sürekli bi eksikliğim olduğunu biliyordum. Bir de ailemin yanına tekrardan yerleşmek insanı olumsuz etkiliyor. Yani o şekilde şu an iyiyim ama çalışıyorum en azından maddi olarak kendi ihtiyaçlarımı gideriyorum o şekilde. (K1, Ön Lisans mezunu, özel güvenlik, 33 yaşında)

Yaptığımız görüşmelerde uzaklaştırma kararından sonraki sürecin genel olarak boşanmaya doğru evrilmesi, kararın boşanmayı da beraberinde getirdiği anlamına gelmemektedir. Ancak uzaklaştırma kararı çoğu zaman aile içindeki iletişimin de sonuna gelindiğinin göstergesidir. Aile içinde iletişimin kurulamaz düzeye geldiği, kavga, gerilim ve şiddetin tırmandığı son noktada, kadının başvurduğu bir yönteme dönüşmektedir. Bu karar çoğu zaman bir kırılma noktasıdır. Kadının toplumsal baskılarla susmak zorunda kaldığı, aile, akraba ve çevresine karşı duyacağı utanma, sıkılma ve küçümsenme endişesinden kurtulduğu anda gerçekleştiği için bu süreçten sonra aileyi yeniden inşa etme motivasyonu da ortadan kalkabilmektedir. Katılımcı, kararla birlikte ayrılığı da göze alabildiğini kendi kendine itiraf edebilmektedir.

Şöyle anlatayım size şiddeti, beni aldatıyor. Sürekli böyle gidiyor kadının yanına bir ay iki ay kalıyor. Biz böyle aç susuz kaldığımız zamanlar kayınbabamla konuşuyorum. Çalışamıyorum dört çocuk boynumda, maaşım yok biriniz bana yardım edin ki bu çocukları büyüteyim. İstemiyorum bu çocuklar kimsenin elinde büyüsün. Çocukların psikolojilerini bozmak istemiyorum. O gün öğretmeni de söyledi kızın dedi babasız olduğu hiç belli olmuyor. Dedim hocam elimden geldiği kadar asla göstermem. Üst olsun yemek olsun gezme olsun ne olursa olsun benden de ne kadar gelirse onu yapıyorum. (K8, İlkokul mezunu, ev hanımı, 39 yaşında)

Benim hayalimde tek istediğim şey ilerki bir zamanda inşallah borcum biter. Küçük iki odalı bir evim olsun. Benim evim şuan yok ben kiracıyım. Öyle iki odalı bir evim olsun çocuğuma güzel bir hayat. Düzenli arkama birkaç kuruş atayım. Daha hayalim ne olacak. Elhamdulillah şükür dünya malında gözüm yok. Sadece kafamı koyabileceğim bir yerim Allah beni ve çocuğumu kimseye muhtaç etmesin. Kiracılıktan çıkayım yeter. Ha tabi her şeyin önceliği de bir araba öyle. (K4, İlkokul mezunu, kuaför, 24 yaşında)

Toplumun bilinçaltına nüfuz eden ataerkil yaşam biçiminin yeni bir eşitlik hakikatiyle sarmalanması güç olduğu kadar çok boyutlu bir değişimi de gerekli kılmaktadır. Toplumsal sözleşmelerde idealize edilen eşitliğin pratikte karşılık bulması ve deneyimlerle kendini yeniden üretebilmesi oldukça önemlidir. Toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik ortaya çıkan icracı politikaların gündelik hayatın içinde, çalışma

hayatında ya da sokaklarda karşılık bulabilmesi gerekmektedir. Aksi durumda kadına yönelik şiddet, kamusal alanlardan gizlenip özel alanlarda, hane içlerinde kendine yeni bir eylem alanı oluşturma riskiyle karşı karşıya kalabilmektedir.

5.3.1.2. Psikolojik Baskıyla Başa Çıkma: Mücadele Edeceğiz Başka Çaremiz Yok

Empati sadece kadınların göstermesi gereken bir duygu durumu değildir. Cinsiyet temelli eşitsizliklerin kadına empati kurma sorumluluğunu dayatması, ataerkil bir argüman olarak değerlendirilmelidir. Kadınların başkalarının ihtiyaçlarını, özellikle de çocukların ve erkeklerin ihtiyaçlarını kendi başlarına aşma maliyetini yüklenmesi, kadının yaşadığı travmaya, ötekileşmeye bir yenisini eklemenin ötesine geçmemektedir. Daha etkili stratejiler üreterek empatiyi insani bir değer olarak teorileştirmek ve empati çalışmalarını cinsiyetler arasında yeniden dağıtmak daha etkin bir çözüm olarak görülmelidir (Radtke, 2017, s.371). Özel ve kamusal alanda kadına yüklenen sorumluluk, eşit olmayan şartlar altında yürütülmektedir. Hem dışarıda hem de hane içinde yoğun bir iş yüküyle baskılanan kadın aynı zamanda erkek egemenliği altında ötekileştirilmektedir. İş, ev temizliği, çocuk bakımı gibi oldukça ağır sorumlulukları yürütürken aile içinde de haksızlığa, şiddete maruz kalabilmektedir. Çiftler arasında ortaya çıkan anlaşmazlıklarda çoğu zaman kadın daha fazla zarar görmektedir. Erkek egemen sistemle tek başına mücadele edebilmenin zorluğu onu hem hane içinde hem de kamusal alanda yalnızlaştırabilmektedir.

> *Boşanma davası açtım sürekli psikolojik şiddet görüyordum. Ben hep şunu diyordum keşke hergün dayak yeseydim ama birazcık hayat arkadaşım adına değer alınsaydım. Bazen anneler babalar çocuklarını döver ya ama her zaman severler değil mi. Ben psikolojik şiddetin psikolojik baskının ne kadar ağır olduğunu en çok bilen biriyim. Ben kadın olarak söylemiyorum bir birey olarak bu psikolojik şiddettir. Psikolojik baskıyı hep yaşadım. İşte bu sürecin sonunda fiziksel şiddette başladı. (K7, Lisans mezunu, ev hanımı, 43 yaşında)*

Erkeklikle organik bir ilişkiye dönüştürülen şiddet, küçük yaşlarda erkek çocuklarına benimsetilen temel rollerden biridir. Çocukluğu boyunca şiddete yüklenen meşru anlam, şiddetle sarmalanan oyunlardan, ebeveynlerin söylemlerine kadar tüm evrelerde çocuğa sunulmaktadır. Erkek bedeninin sahip olduğu fiziksel gücün kadın bedenine göre daha baskın olması hali toplumsal cinsiyet eşitliğinden, diğer ayrımcı politikalara kadar her alana yayılmaya başlar. Bu durum çoğu zaman kadına yönelik fiziksel, ruhsal şiddete dönüşürken yarattığı tahribat, kadını depresyona ve hayata karşı güvensizliğe doğru

sürükler (Yarar, 2015,s.46).

> *Ben yani şöyle söyleyeyim ben ona çok muhtaç bir insandım. Orda hiçbir akrabam yok yalnızım ben. Aynı evde küs olmayı sevmiyorum. O benim çok canımı acıtır. Düşünmüyorum ben hep yapıcı olmaya çalıştım. Beni dövdü ben hep konuştum. O konuda çok rahatım elimden gelen herşeyi yaptım. Ama psikolojik şiddet, bence fiziksel şiddetten daha zor kesinlikle. Çünkü o yüzüme vurdu gözümde morluk yaptı o morluğum birkaç gün sonra dindi ama o hissi hiçbir zaman unutmam. Çünkü bana uyguladığı fiziksel şiddeti hiç hatırlamıyorum ama psikolojik şiddeti sürekli aklımda. Hani beni aradığı mesaj attığı zaman ben tuhaf oluyorum. Ya çok başka bişey. Keşke diyorum fiziksel olarak bana dokunsaydı. Beni dövseydi ama bu duyguları bana yaşatmasaydı. Bunu çok samimi söylüyorum. Mücadele edecez başka çaremiz yok biz kadınlar hep böyleyiz yapacak başka hiç bir şey yok. (K2, İlkokul mezunu, ev hanımı, 31 yaşında)*

Uzaklaştırma kararı birçok açıdan aile üyelerini etkilemektedir. Ailenin günlük rutin alışkanlıkları değişmekte, kadın, erkek ve çocuklar bu sürecin maddi ve psikolojik etkileriyle baş etmek durumunda kalmaktadır. Bu dönemde çocuklarıyla ilgilenmek zorunda kalan kadın, aynı zamanda ekonomik ve toplumsal sıkıntılara da göğüs germeye çalışmaktadır. Eşiyle yaşadığı sıkıntıların psikolojisinde yarattığı tahribata rağmen günlük hayatını devam ettirmek zorundadır. Bu durum çocuk bakımı, toplumda eşiyle geçinememiş kadın olarak yaftalanmak ve ekonomik problemler gibi sıkıntılarla birleşince süreç daha zor ve karmaşık bir hale bürünebilmektedir.

> *Çok zor bir süreç çünkü tek başına bi çocuk büyüteceksin. Çocuğun psikolojisi onu yaşama hazırlayacaksın. Baba belki olmayacak. Sonuçta uzak çevrede baskılar oldu bazı akrabalar evlen demeye başladı. Göze geliyorsunuz ya bi yere giderken çekinerek gidiyorsunuz. Toplum buna halen de hazır değil bunu çok benimsemiyor. Giydiğim şeye de dikkat etmeye başladım. Öyle söyleyeyim psikolojik olarak güçlü durmaya çalışıyorum. Çünkü ben bir anneyim çok zor durumlar yaşadım. Hani her açıdan iki yıl halen de yaşıyorum. Çünkü en son çocuğumu almaya gittiğimde bile çocuğu vermedi. Biz polisi çağırdık çünkü halen adam bu süreci benimsemedi. Benim ondan boşanmamı ve çocuğun bende kalmasını kabullenemiyor. Ya çok özür dilerim adam sanki ben kötü bir insanım kızımı da kötü bir yola düşürecekmişim gibi bakıyor. Aslında sonuçta boşanmışım ya o açıdan bakıyor. Diyor ki benim çocuğum onun yanında büyüyemez. Yani psikolojik olarak çok zorlandım. Kendim için değil en çok çocuğum için babasız bir çocuk nasıl büyütebilirim çocuk nasıl etkilenir yani ilerki yaşamına yansır mı tercihlerine yansır mı o da mutsuz bir evlilik yapar mı? Çünkü baba kavramı çok önemli bir şey. (K2, İlkokul mezunu, ev hanımı, 31 yaşında)*

Kadına yönelik şiddet, çiftleri aile içinde tahammülü zor bir birlikteliğe sürükler. Kamusal alanda yaşanan tüm olumsuzluklardan, iş hayatının stresinden, gündelik kent hayatının karmaşasından kurtulduğumuz ve kendimizi güvende hissettiğimiz ev, aynı zamanda sevgi, saygı, dayanışma ve özveri gibi duyguları da yoğun bir şekilde hissettiğimiz bir alandır. Karşılıksız bir ilişki ve bağlanma ağına dönüşen aile kişiyi

psikolojik açıdan da besleyen, büyüten, dinlendiren bir çeşit mabeddir. Mahremiyet sınırlarının esnetilebildiği ve kişinin kendini toplumsal alandan koparabildiği yerdir aile. Bu yapı kadın ve erkeğin emeğiyle inşa edebildiği, karşılıklı uyum ve özveriyle büyütebildiği ölçüde sürdürülebilir hale gelmektedir. Kadın ile erkek arasında yaşanabilecek problemlerin azlığı, daha mutlu ve huzurlu bir kuşağın yetişmesine katkı sunarken kamusal alan da bu uyumdan nasibini alır. Aile içinde mutlu ve uyumlu olmak, toplumu da daha verimli ve az problemli bir alana dönüştürebilir. Kadın ile erkek arasında yaşanabilecek problemler de tersi bir etkiye dönüşerek hayatın her alanına yayılabilmektedir.

Aile içinde yaşanan sıkıntılar, aile içindeki herhangi bir durumdan kaynaklanabildiği gibi dışarıdan bir etkiyle de gerçekleşebilmektedir. Aile içinde kadına yönelik şiddet fiziksel şiddetle su yüzüne çıkabilirken bazen farklı durumlarda söz konusu olabilmektedir. Örneğin, erkeğin eşini aldatıyor olması gibi eylemlerde kadını her yönüyle tahrip edebilmektedir. Aşağıda gösterildiği üzere kadın katılımcılarla yaptığımız görüşmelerde de böyle bir durumun olduğu görülmektedir.

> *Başka kadınlarla mesajlarını gördüm. Ben herşeye katlanırım ama buna katlanamam dedim. Mademki bana verdiğin sıkıntı da bundan dolayı diye düşündüm ondan sonra dedim boşanacam. Evden defol git dedim ona. O an o sinirle o korkuyu attım. Yani çünkü herşeyine katlanıyordum. Demek ki sen bundan dolayı bana sıkıntı veriyorsun. Çoluk çocukla da hiç ilgilenmiyordun demek ki ondan dolayı. O zaman ben seni istemiyorum bundan sonra olmaz dedim. O da zaten canına minnet hemen toparlandı sabah kalktı annesine gitti ve gidiş o gidiş. (K3, Ortaokul mezunu, ev hanımı, 53 yaşında)*

> *Bir buçuk yıldır bir tane kadın söylemek istemiyorum ama pavyonda çalışıyordu. Pavyon karısı bir buçuk yıldır hayatıma konmuş. Sürekli onun üst üste yalanlarını yakalamam. Sürekli onunla ilişkisini çevreden duymam arkadaş çevresinden arkadaşının arkadaşından. Beni durumundan engelleyip başkaları tarafından gittiği yerleri durum yapıp onlar görüyor ben görmüyorum. Bende oturdum düşündüm bu adam madem bana böyle yapıyor. Bugüne kadar ben onun her şeyine göz yummuşum. Ben onun çocuklarının annesiyim bana karşı saygısı yoksa kimseye karşı yoktur. Ben kabul etmiyorum. Baktım olmuyor bıraktım açıkçası. Bir aralar böyle çok takıntılıydım çok kötü dönemler geçirdim. Hastanelik oldum, şuan uyuyamıyorum yaşadıklarımdan ötürü bana yaşattıklarından ötürü hala uyuyamıyorum. Psikolojik sıkıntılarım var. Gündüz çok iyiyim akşam saat 6'ya kadar. Yaşamış olduğum her şeyde diyelim ki bir konuya takıldım o konuyu on defa düşünürüm yirmi defa düşünürüm. Bir takıntı haline geldi bende. (K6, İlkokul mezunu, ev hanımı, 30 yaşında)*

Aile içinde ortaya çıkan uyumsuzluk eşlerin birbirini tanımamalarından da kaynaklanabilmektedir. Evlilik öncesi birbirlerini yeteri kadar tanıyamayan eşler, bu uyumsuzluğu evlilik döneminde de yaşadıkları için bu durum çatışma, gerilim hali ya da

şiddet olarak su yüzüne çıkabilmektedir. Ataerkil alışkanlıklar bu süreçte bir dayatma halini alırken kültür, gelenek gibi argümanlarla varlığını zorunlu bir rıza ilişkisine dönüştürebilmektedir. Boşanmanın önündeki geleneksel engeller modern yaşam koşullarının bile içerisine nüfuz ederek anlaşmazlık yaşayan çiftleri bir çıkmaza sürüklemektedir.

> *...yedi ay nişanlı kaldık herşey normal gidiyordu. Ama eşimde bi sessizlik vardı kendi kabuğuna çekilmişti. Ben öyle değildim ben daha böyle toplumu seven insanlarla iç içe olmayı seven gidiş gelişi seven paylaşımcı olmayı seven biriydim. Ama eşim hep tekliği seven bir insandı. Dört duvar arasında kalsa hiç sıkılmayan bir insandı. İşte evliliğin başlarında hep bunları yaşadık alışmak çok zor oldu bana. Sonra onun kısıtlamaları başladı. Yani aileme gitmede bana problem çıkardı. Arkadaşlarımı hayatımdan çıkardı üniversite arkadaşlarımı hayatımdan çıkartmaya başladı. Ben başkalarına güvenmiyorum adı altında bir takım problemler yavaş yavaş çıkmaya başladı. Toplumsal ilişkilerde problem yaşadık. Bunun adına kıskançlık desem değildi. Yani onun artık ruh hastası olduğunu dedim ki bu adam kesinlikle hasta yani hiçbir tarafından tutar bir yanı yoktu. Ama ben yirmi yıl öncesi bizim büyüklerimizden şey kalmıştı. Aman boşanmak olmaz ayıptır etraf duymasın. (K7, Lisans mezunu, ev hanımı, 43 yaşında)*

Kadına yönelik şiddet, boşanma sürecinden sonra da devam edebilmektedir. Boşanmanın toplumsal yaşamda pek sıcak karşılanan bir durum olmaması, mevcut egemen yapı içerisinde kadının hayata tutunma problemleri, çoğu zaman boşanmış olsa bile eşin şiddet, taciz ve baskısına maruz kalması neredeyse kaçınılmaz hale gelmektedir. Dolayısıyla şiddetin devam edebilme ihtimaline karşı uygulanan tedbir kararları, 6284 Sayılı Kanun'un şiddetle mücadeledeki önemini de göstermektedir (Nuhoğlu ve Demiröz, 2020, s.155).

> *Herkese boşandım demiyorum. Çünkü farklı gözle bakıyorlar. Kimi sana acıyor bunu çok yaşadım. Komşularım bana acıyordu işte bu saatten sonra ne yapacaksın. Başka insanlara anlatınca bu sefer farklı gözle bakmaya başlıyorlar. Siz ne demek istediğimi anlıyorsunuz. Mecbur kalmadıkça hocaya falan kızımın durumunu anlattım ama ben mecbur kalmadıkça ben boşandım diyemiyorum. Yani hele o dul cümlesi var ya o beni çok rahatsız ediyor ve üzüyor. Ben mecbur kalmadığım sürece ben anlatmam yani. Burda beni rahatsız eden toplumun bakış açısıdır. Hem acıma duygusu hem de bi kadın çok özür diliyorum dul olduğu zaman çok çabuk elde etmeye çalışıyorlar. Farklı gözle bakıyorlar. (K2, İlkokul mezunu, ev hanımı, 31 yaşında)*

Uzaklaştırma karının tarafı olmak ya da boşanmış olmak kadın üzerinde bir baskıya dönüşebilmektedir. Özellikle geleneksel kodların hüküm sürdüğü bölgelerde "dul olmak" ya da "eşiyle geçinememiş olmak" gibi yaftalamalarla dışlanan kadınlar, mevcut durumlarının zorluğuyla baş ederken aynı zamanda psikolojik olarak da derinden etkilenebilmektedir. Toplumsal bir dışlama halini alan tepkiler aynı zamanda erkek

egemen yapının ısrarcılığına dönüşmektedir. Bu durum kadını yalnızlaştırırken ona yaşamış olduğu tüm haksızlıklara rağmen boyun eğmesi dayatılmaktadır.

> *Psikolojik olarak çok rahatım. Ama öyle bir şey ki dulların ismi biraz ağır geçiyor. Duldur işte şunun kızı duldur. Mesele bu yani yedi yıldır işte hemen hemen dul gibiyim. Ama evet çok afedersin kapının önünde davalı bir köpeğim vardır. Şimdiye kadar eşimin nikâhı içindeydim. Demek ki bunun psikolojisi vardı. Yani bende bu eşime uzaklaştırma aldığımdan bu yana evet psikolojim yerle bir olmuş. Yolda yürüdüğüm zaman mesela örnek veriyorum bir abi geçer ay acaba anladı mı eşimin olmadığını. Acaba adama farklı bir niyetle mi baktım bana niye baktı. Hani bunun psikolojisi var üstümde. Bunu da atlatırım diye düşünüyorum heralde. (K4, İlkokul mezunu, kuaför, 24 yaşında)*

Eşinin kendisini uzun yıllar boyu aldattığını dile getiren kadın görüşmeci bu sürecin kendisini derinden etkilediğini belirtmiştir. Kendisi ve çocuklarının eşinin fiziksel şiddetine maruz kaldığını, bu duruma dayanamadığını ve bu yüzden de uzaklaştırma kararı aldığını ifade etmiştir. Sürecin tüm sorumluluğunu üstlenmenin ağırlığı psikolojisini tahrip ederken küçük çocuklarından dolayı ilaç dahi kullanamıyor olmanın çaresizliğinden yakınmaktadır.

> *Kendimi çok kötü hissediyorum televizyonda bi aldatma gördüğüm zaman çok kötü oluyorum. Zaten aklımdan çıkmıyor hep aklımda. Bi doktordan destek almak isterdim. Çocuklarım küçük olduğu için ilaç kullanamazdım. O yüzden bişey kaldıramıyorum. Eskisi gibi hiç değilim ya hastalanıyorum ya da o gün akşama kadar allak bullak oluyorum. Çocuklarıma zarar vermemek için herşeyi içime atıyorum. Çocuklara ne ağlamamı ne de üzüntümü göstermek istemiyorum. (K8, İlkokul mezunu, ev hanımı, 39 yaşında)*

Günümüzde şiddet kavramını tanımlarken içinde bulunduğumuz koşulların değiştiğini de göz önünde bulundurmak gerekir. Çağımızın bilgi, teknoloji ve sanal yaşam alanlarıyla tanışıklığı sayesinde şiddetin de daha geniş bir perspektife ulaştığı görülmektedir. Geçmişin somut, tehditkâr ve geleneksel yaşam anlayışıyla tanımlanan şiddet olgusu, günümüzde çok daha ayrıntılı ve çok daha kuşatıcı bir sarmala dönüşmüştür.

5.3.1.3. Şiddetin Gizli Mağdurları ya da Sessiz Tanıkları: Çocuklar

Aile içinde yaşanan problemler, çocuğun imge dünyasında tahribata dönüşmektedir. Bir yetişkin oluncaya kadar hayatı öğrenmek, tatmak, hissetmek, gözlemlemek üzerine kurulan çocuk, bu süreci nitelikli ve verimli olarak geçirmeyi hak eder. Gündelik hayatın karmaşasında kendisine sunulanla yetinmek zorunda kalan çocuk, mutlu ve güvenli bir dünyayla buluştukça kendini büyütür ve geliştirir. Her fırsat çocuğa bir zenginlik olarak yansırken, her sorun da gelecekte yaşayacağı bir sıkıntıya dönüşür. Gözlerini dünyaya açan

çocuk, anne ve babasıyla buluşur. Ailesi onun tek şansı ve tek alternatifidir. Gördükçe öğrenir, gözlemledikçe gelişir. Aile içinde anne ve babanın yaşadığı sorun, çatışma ya da şiddet doğrudan çocuğu da etkiler. Birbiriyle sürekli problem yaşayan çiftler, aynı zamanda aile içi huzursuzluğa da neden olurlar. Şiddet olayına tanıklık eden çocuk, büyük korkular yaşarken bazen kendisi de şiddete uğrar. Ev içinde gözlemlediği ya da maruz kaldığı bu süreç bazı durumlarda çocukta kalıcı psikolojik problemlere de neden olabilmektedir.

> *...adliyeden aradılar. Abla çocuğunu getirmen lazım biz onunla konuşalım kimde kalmak istiyor diye. Onu görmesi lazım psikologtur psikiyatridir nedir götürdüm. Bana şey dedi abla önce sen gel sonra dedi oğlunu alacam. Dedim abi benim oğlum ne bilecek o sana ne anlatacak. Ben böyle biliyordum. Meğerse çocuk her şeyi zaten yaşıyormuş. Gittim ben konuştum çıktım sonra bi 10-15 dk'da çocukla konuştu. Sonra tekrardan ben girdim adamın bana dönüp tek dediği kelime abla dedi ben şuan 6 yaşında çocukla değil de sanki böyle 12 yaşında ki bir genç hani bir ergenliğe girecek çocukla konuştum. Dedim abi nasıl yani oğlum bizden mi konuştu o kadar dedi güzel kendini ifade etti ki dedi hem seni hem eşini hem kendini hem evin içini o kadar güzel anlattı ki. Dedi takdir ediyorum. (K4, İlkokul mezunu, kuaför, 24 yaşında)*

> *...şiddet uygulaması onu nasıl anlatayım. Ay hatırlamakta istemiyorum bazı şeyleri unuttum diyeyim unutmaya çalıştım. İki kriz anı vardı gereksiz hiçbir şey yokken şöyle söyleyeyim. Çocuğum sabah kahvaltı yapmadan önce abur cubur istedi. Ben de hayır dedim kahvaltı yap sonra sana verecem. O da bana dedi ki abur cuburu ver. Ben hayır böyle olmaz bu çocuğun kahvaltı yapması lazım. Bu adamın böyle gözleri büyüdü. Ondan sonra evde ne eşya varsa hepsini kırdı. Aldı çocuğu odaya kapattı. Kendisi de çocuğun önünde ama çocuk nasıl bağırıyor. O benim için travmaymış çocuğum için üzüldüm. Odaya girip eşyaların hepsini kırdı. Hakaretler, küfürler üstüme saldırdı ben o anı hiç unutamam. Ben hiç birşey yapmadım ben çocuğumun o anı görmesini yani bana şiddet uygularken görmesini istemedim. Çünkü aklında öyle kalacaktı. (K2, İlkokul mezunu, ev hanımı, 31 yaşında)*

Aile içinde kadın ile erkeğin yaşadığı problem ailenin diğer üyelerini de doğrudan etkilemektedir. Çocuklar yetişkinlere göre daha fazla etkilenirken süreci daha yoğun bir şekilde yaşamaktadır. Şiddete maruz kalan kadın, çoğu zaman bu sürecin etkilerinden çocuğu korumaya çalışsa da bir insan olarak çocuk bunu tatmakta ve gözlemlemektedir. Hayatı tanımaya çalıştığı bu dönemde aile yaşamının böyle olabileceğine dair yargılar geliştirebilmektedir. Bazen şiddete tanıklık etmese bile anne babasının ayrı olmasından dolayı bir problemin, bir sıkıntının olduğunu sezebilmektedir.

> *...mutlu değil ki çocuk zaten. Hani böyle dört dörtlük bir eş olmadığı için çocukta onun eksikliğini anlamıyor. Ha yani dört dörtlük bir baba olur evet dışarıda her işi yapar. Ama afedersin her haltı yer ama eve gelince babacım şöyle babacım böyle. Yani bir çocuğuyla ilgilenir ya. Yani gözümüzle şahit oluyoruz adam var eşini aldatıyor eve gidince çocuğunu seviyor. Ama bizde o da olmadığı için çocuğum pek etkilenmedi. O konuda hani ne ben etkilendim ne o. Emin olabilirsin ki eşimden*

ayrılacağım için o kadar mutluyum ki. Bize düzgün bir hayat vermedi. (K4, İlkokul mezunu, kuaför, 24 yaşında)

Yani sürekli alttan aldığım için biraz şey yapıyorum. Bi sıkıntı olduğu zaman ben yine gidip alttan alan ben oluyordum. Yani huzurum bozulmasın şimdi düşündüğüm zaman diyorum ki keşke o zaman resti çekseydim. Deseydim ki inceldiği yerde kopsun. Hatayı herhalde orda yaptım en büyük hatam o oldu. (K1, Ön Lisans mezunu, özel güvenlik, 33 yaşında)

Çocuk sosyalleşme sürecine dâhil oldukça, yeni arkadaşlar ve yeni yaşamları tanımaya başlar. Ailesinin dışında da bir hayatın olduğunu gören çocuk aynı zamanda bir kıyaslama da yapar. Gördüğü, gözlemlediği farklı yaşamların kendi yaşadıklarıyla örtüşmediğini gördüğünde geleceğe dair umutsuzluğa kapılır. Çocukları çok küçükken evinden ayrılan kadın görüşmeci, çocuğunun bu durumu anlayabildiğini ve babasıyla görüşmek istemediğini dile getirmektedir. Anne-baba arasındaki problem, çocukla babası arasında bir duygusal kopuşa doğru sürüklenebilmektedir. Ayrıca kadın görüşmeci, babasını tam olarak tanımayan çocuğunun psikolojisinin bozulmaması için gösterdiği çabayı anlatmaktadır.

Küçüğü 7-8 aylıkken geldim. Zaten küçüğü kesinlikle hiç bişey bilmiyor. Ama büyüğü anlıyor ve aradığı zaman ben gel diyorum. Yani çocuğumu düşünerek psikolojisi bozulmasın diye gel baban arıyor diyorum. Anne ben konuşmak istemiyorum, ağustosta beşinci senesine girecek ve gerçekten her şeyi anlıyor ve mümkün oldukça onun yanında ailemle bu konuyu hiç konuşmak istemiyorum. Geçen gün ablamlardan gelirken merdivenlerden iniyoruz anne niye bizim de babamız yok dedi. İçeri gittik konuştuk baban var dedim. Aslında konuyu açmak için baban var dedim. Oğlum ama biraz böyle yaramazlık yaptığı için böyle konuya giriyorum. Kesinlikle onun yanında hiç onu kötülemedim. Sırf çocuğumun psikolojisi bozulmasın diye. Ama çocuktur anlıyor. Beni görüyordu. Yani beni burda da darp etti rapor aldım. Yine mi seni dövdü diye yok oğlum düştüm yere diye şey yaptım. (K5, İlkokul mezunu, ev hanımı, 32 yaşında)

Uzaklaştırma kararı veya boşanma durumlarında gözetilmesi gereken önemli hususlardan biri çocuktur. Bu sürecin olumsuz etkilerini olabildiğince azaltmak ve çocuğun maddi ve psikolojik durumunu öncelemek oldukça önemlidir. Kadın ve erkek arasındaki problemler hangi sonuçları doğurursa doğursun çocuğun bu olumsuz süreçten yalıtılması ve en az zararla hayata kazandırılması gerekmektedir. Bir tarafta hukuki ve cezai yaptırımlar devam ederken öte yanda anne ve babanın çocuklarıyla olan iletişimleri de sağlıklı bir zeminde yürütülmelidir. Çocukların, anne babalarının yaratabileceği duygusal istismarların önüne geçilmesi ve bu sürecin koordine edilmesi önemli bir husustur.

Ben bazen diyorum bak diyorum biz karı kocayız bende ona kızarım o da bana kızar karı kocalar böyledir. Siz küçüksünüz daha siz anlamıyorsunuz ilerde büyüyünce

anlarsınız. O sizin babanızdır hayatta ona saygısızlık yapmayın. Bazen gelmiyor 1-2 ay gelmediği zaman diyorum abiniz onu çağırsın. Ben bi yere gideyim bi gece o da sizin yanınızda kalsın. Oturun dertleşin babanızla belki bana demediğiniz bişeyi babanıza dersiniz. Babanız gelsin sizi görsün. Hayır diyorlar sen gitsen biz de gideriz tepki gösteriyorlar. Biz baba istemiyoruz. Elimden geldiği kadar babalarını kötülemek istemiyorum da çocuklar artık anlıyor. (K8, İlkokul mezunu, ev hanımı, 39 yaşında)

Çocuk büyütme süreci, birçok açıdan bütünlüklü bir planlamayı gerektirir. Doğduktan itibaren anne ve babanın bakımına muhtaç olan çocuk, toplumda birey olabilme yeterliğine gelinceye kadar büyütülmesi, eğitilmesi anne ve babanın sorumluluğundadır. Hayatta yaşanabilecek hiçbir olumsuzluk çocuğun bu haklardan alıkonulmasını meşrulaştıramaz. Eşler arasında yaşanabilecek ayrılıklar da buna dâhildir. Koşullar ne olursa olsun tüm çocukların anne ve babalarıyla ilişki kurma hakkına sahip olması ve sağlıklı, nitelikli ve huzurlu bir yaşamla bütünleşmesi gerekmektedir. Birer yetişkin olarak kadın ve erkeğin anlaşmazlıkları, kızgınlıkları çocuklardan bağımsız ve uzakta yaşanması, geleceğin inşasında önemli bir yere sahiptir.

Çocuğuma karşı şiddet yoktu. O konuda kötü bir baba değildi. Şöyle bir baba çocuk ne isterse yapardı çocuğa hayır yok diyemezdi. Çocuk abur cubur istediği zaman sınırsız abur cubur verirdi. Hep onunla sorun yaşardık derdim ki bu çocuk yemek yesin. Bu çocuk et yemiyor abur cubur yiyor. Bu çocuk her markete gittiği zaman her istediğini alma. Çocuk o duyguyu bilsin yetinme duygusunu. Çocuk yarın öbür gün problem yaşarız çocuk doyumsuz bir çocuk olur. Sorun aslında neydi ben dediğim için yapardı. Öyle dönemler yaşadım ki çocuğum benden nefret etmeye başladı. Beni sevmemeye sen kötü bir annesin çok şey yaşadım öyle söyleyeyim. (K2, İlkokul mezunu, ev hanımı, 31 yaşında)

...benim çocuklarımla eşimin iletişimleri güzel ama dışarı götür işte etkinlik yap lunapark olur AVM olur çocuklar ister. Bu konuda bir defa söylersin üç ay sonra mı bir ay sonra mı gerçekleşir Allah bilir. Sürekli ısrarcı olur çocuklar. Şu an bile babalarından havuz istedi. Söz verdi çocuklara hala sözünde durmuyor. Bu defa çocuklar gelip babam sözünde durmuyor sen duruyorsun işte babam da sözünde dursa ne olur felan bu tür eleştiri alıyorum. (K6, İlkokul mezunu, ev hanımı, 30 yaşında)

Aile içinde yaşanan problemlerin çoğunda anne babanın en sık yaptıkları hata kendi sıkıntılarına çocukları da dâhil etmeleridir. Erkeğin kadınla ya da tersi durumda kadının erkekle yaşadığı gerilime çocukları da ortak etmeye çalışmaları, çocukları anne ya da babası arasında bir tercih yapmaya zorlamak, çocuğun yaşayabileceği büyük çıkmazlardan biridir. Eşlerin birbirlerine karşı psikolojik üstünlük yaratma isteğini çocuklar üzerinden yapmaya çalışmak, birçok açıdan çocuğu tahrip ederken onu derin bir yalnızlığa doğru da sürüklemektedir. Daha çocuk yaşta böyle bir deneyimi yaşamak onları gelecekte kuracakları aileye dair de yanlış yönlendirmektedir. Hayatı, şiddet, gerilim ve huzursuzluk

gibi olayları yaşamak ve gözlemlemek arasına sıkışan çocuk, gelecekte bu tahribatların sonuçlarıyla yüzleşmek zorunda kalabilmektedir.

> *...kızımın doğum günüydü. Kızımla kıyafet almaya gittiler ama bulamadılar. Sabah kalktık hediye almaya gidecez. Kocam dediki kızım dedi ananla çarşıya gitme. Anan o…luk yapmaya gidiyor sen de onun gibi or…u olursun ve başka başka kelimeler. Karı kocanın özel hayatı yatak odasındadır. Bunları dile getirirdi. Dedim bak artık yeter eğer ben bugün bu evden çıkmazsam sen hep böyle yapacaksın. Kızım dedim biz ne için gidiyoruz alışveriş yapmaya doğum gününde elbise almaya babanızla buldunuz mu bulmadınız. Ben giyindim kız da kalktı babasına dedi baba ne biçim konuşuyorsun. Tartıştılar çünkü babasının haksız olduğunu biliyorlardı. (K7, Lisans mezunu, ev hanımı, 43 yaşında)*

Yetişkin olarak kadın ile erkeğin yaşadıkları olaylar ailenin tümüne sirayet etmekte, aile üyelerinin tamamı bu sürecin birer parçası haline gelmektedir. Özellikle yetişkin çocukları olan çiftlerde, yaşanan problemlerde çocuklar daha etkin hale gelebilmektedir. Çocuklar anlaşmazlığın taraflarına dönüşen anne babalarının sorunlarını çözmeye çabalarken kriz anlarında bazen kolaylaştırıcı bazen de yol gösterici olabilmektedir. Kadın katılımcıyla yaptığımız görüşmede katılımcı, bu sürecin sancılarını atlatmak ve problemlerle baş edebilmek için çocukların sunmuş olduğu desteği anlatmaktadır. Kızlarının maddi ve manevi anlamda kendisine destek olduğunu ve onların kolaylaştırıcılığıyla bu süreçle baş etmeye çalıştığını dile getirmiştir.

> *Tabi ki çocuklara da çok iş düştü. Bi yandan benimle uğraştılar hastane doktor çok sıkıntılar çektik. Bi yandan çok etkilendiler zaten babalık şeyi kalmamıştı soğumuşlardı. Bi kaç yıldır zaten kızımın ikisi evde değillerdi. Onlar çok etkilenmedi. Arada bişeyler söylüyordu konuşuyordu onlara sinirleniyorlardı tabi ki. Biraz da onlara şey düştü hani ben yalnız kaldım maddi ve manevi onlara da biraz sıkıntı düştü tabiki ben hiçbişey bilmiyordum. Hiç dışarı çıkmıyordum. İşlem yapılması gerekiyorsa onlar yanımda oluyordu ben yapamıyordum hiçbişey. (K3, Ortaokul mezunu, ev hanımı, 53 yaşında)*

Kadınlarla yaptığımız görüşmelerin genelinde hayata tutunabilmelerindeki en önemli motivasyon kaynağının çocuklar olduğunu ifade etmişlerdir. Eşinden uzaklaşan ve sonrasında boşanan ya da boşanma aşamasında olan kadınlar, sürecin krtik dönemini atlattıktan sonra kurdukları hayallerinin başkahramanları çocukları olmaktadır. İyi bir eğitim, iyi bir gelecek hayali kuran kadınların temel odak noktasının çocuklar olduğu görülmektedir. Ekonomik açıdan da hayata tutunma çabası, yeni bir yaşam ve yeni bir umut yaratma isteğiyle sarmalanmaktadır.

> *...çocuklarıma odaklanıyorum. Çocuklarımın geleceğiyle ilgili ne planlar yapabilirim çocuklarla elimden ne gelebilir nasıl iyi bir şekilde yetiştirebilirim çocuklarıma nasıl güzel bir hayat sunabilirim diye kendimle muhasebe yapıyorum. Yani çocuklarımın bu enkazı en az atlatabileceği şekilde onları dışarıya*

çıkarıyorum, etkinlik yaptırıyorum, anneme götürüyorum, tatil olursa tatile götürüyorum yani. (K6, İlkokul mezunu, ev hanımı, 30 yaşında)

...çocuğum var işte o çocuğun okuması bi iş veya bi meslek sahibi olması. Kızlarımın biri bekâr onu evlendirip mürüvvetini görmek. Onun mesela gerekirse ona yardımcı olmak çoluğuna çocuğuna bakmak. Bu kızın nereye giderse onun yanında olabilmek. Yani 2-3 tane çocuğum var çocuklarımla birlikte olmak. Burda bi kızım var. O bana gelip gidip ben ona gidip geliyorum böyle bi hayat sürüyorum. Gelecekte bi planım yok çocuklarıma endeksliyim işte başka bi planım yok. Zaman gösterecek inşaallah Allahım onlar için de hayırlısını verir. (K3, Ortaokul mezunu, ev hanımı, 53 yaşında)

Şöyle bir şey söyliyim ben daha ne çocuktum ne gençtim ben babamı kaybettim. Hala bile birisi baba diyor gerçekten yüreğim yanıyor ve ben bunun için çabaladım aslında çocuklarım babasız büyümesin diye. Ama öyle bir duruma geldik ki öyle bi baba olmasa çocuklarım daha iyiler. Çünkü öyle bi baba yani gerçekten olmaz olsun. (K5, İlkokul mezunu, ev hanımı, 32 yaşında)

Sosyolojik açıdan aile, uyumlu ve üretken olduğu ölçüde toplumu tesis edebilme ve dönüştürebilme gücüne sahip olabilmektedir. Ailenin bir aradalığı kendi dinamikleriyle var olmayı başarabildiği ölçüde devamlılığı sağlanabilmektedir. Kendi içinde yarattığı değer, bir başkasının etkisiyle çoğalmadığı gibi, varlığına sirayet etmiş bir uyumsuzluğu yeniden tesis etmek de neredeyse imkânsızdır.

5.3.1.4. Ailenin/Ailelerin Hatırına Zora/Zorla Katlanma

...ben bu yedi yılı, ailemin hatırına verdim. Onun ailesinin, annesinin, babasının hatrına, amcasının hatrına, dayısının hatrına, halasının hatrına. Yani bir kapının önündeki çöpün hatrı kalmadı ha ona bile verdim. (K4, ilkokul mezunu, kuaför, 24 yaşında)

Kadınların toplumsal yaşamda karşı karşıya kaldıkları mağduriyetin çoğu kültürel farklılıklara dayandırılarak meşrulaştırılmaktadır. Evrensel değerleri, kültürel ve yerel farklılıklarla yorumlamaya çalışan bu bakış açısına göre; kültürel dokunun katı bir tanımlama çerçevesi bulunmakta ve evrensel değerler de bu kültürel yapının içini boşaltmaktadır. Çoğu zaman kadınların özgürlüklerinin aleyhinde kullanılan bu kültürel kodlar, evrensel düzeyde kabul gören insan haklarına karşı, kadın-erkek ilişkilerinde ataerkil olanı benimseme yönünde bir tutum sergiledikleri görülmektedir (Berktay, 2010, s.60). Erkek egemen toplumun varlığını tüm yıkıcılığıyla sürdürüyor olmasının temel dayanakları, kültür ve gelenekle pekişmesinden kaynaklanmaktadır. Kültür ve gelenek, çoğu zaman evrensel hukuk ilkelerinin işlevselliğinin önünde bir engele dönüşmektedir.

Modernleşme süreciyle birlikte kadın-erkek arasındaki hiyerarşik politika etkisini yitirirken toplumsal cinsiyet eşitliğinin de yerleşik hale gelmesi desteklenmektedir. Ülkemizde bu durum pratikte tam bir netliğe kavuşamadığı gibi toplumsal cinsiyete yüklenen anlam da, modernizmle gelenek arasına sıkışabilmektedir. İdealize edilen cinsiyet politikasıyla gündelik hayattaki pratikler çelişebilmektedir.

> *...ben artık kendi aileme söyledim. Ben çok şey yaşadım aileme yansıtmadım. Hani kendi içimizde çözeriz diye. Hasta olduğu için çok ta babama yansıtmak istemedim. Aslında boşanma kararı almıştım ama babam için durdum. Bu süreçte ona da çok şey yapmak istemedim üzülmesin hastalığı tetikler diye abime anlattım. Abim geldi abisini çağırdı konuşmaya çağırdı. Saçma sapan şeyler sundu. İşte biz nişanlıyken ben demişim ki bu koltuğun rengi güzel değil. Başka bi renk koltuk alalım. Abileri falan kızdı böyle bir saçmalık olur mu bütün evliliklerde problem olur. Bunlar çok saçma şeyler. Sonra abim iki defa geldi biz boşanana kadar abim bu konunun içindeydi. Abim evliliğimizin bitmesini istemiyordu. Ama karşı taraf uzlaşmak istemiyordu. Çok şeydi diretiyordu sonra ailemi suçlamaya başladı. Ailemden nefret etti. Şöyle söyleyeyim ben ayrıyken dedim ya bir dönem ayrı kaldım. O dönem bana mektup yazmış evde tabi benim babam yeni vefat etti. Ben eve gittim. Ailem bana artık gel dedi bu adamdan sana bişey olmaz. Ben bikaç defa ailemi çiğneyip eve gittim. Bir umut dedim. Mektup yazmış mektupta da şey yazıyor. Ben mektubu tesadüf gördüm kendisi oraya bilerek en sonda şey diyor. Bir gün diyor sen bu mektubu okuyacaksın. Mektupta aileme olan öfkesi babamı aşağıya atması, ablamın kafasını parçalamak gibi şeyler. Mektupta o kadar çok şey yazmış ki. Adam da öfke kontrolü yok sağlıklı bir insan değil o açıdan biraz korkuyorum. Ben zaten bunları okuyunca tüylerim diken diken oldu. Ben yine evliliğime devam ettim. (K2, İlkokul mezunu, ev hanımı, 31 yaşında)*

Büyük aile denklemi, çekirdek aileye katkı sunmakta her zaman işlevsel bir role sahip değildir. Erkeğin büyük ailesinin bakış açısı ile kadınınki arasında doğabilecek bir farklılık mevcut durumu düzeltmek, iyileştirmek yerine daha büyük sorunların çıkmasına da neden olabilmektedir. Aile büyüklerinin sorunu çözmek amacıyla sunmaya çalıştığı katkılar bazen daha bozucu ve olumsuzlayıcı bir etkiye dönüşebilmektedir. Bu süreç çekirdek ailedeki gerilimin büyük aileye de yayılmasına neden olabilmektedir.

> *Bizimkiler çok uğraştılar. Zaten sadece o zaman olmadı ki yıllardır, onların annesi babası zaten kızları bir an önce dönsün de rahat hayat yaşayalım derdindeler. Çünkü kızlarını döndürüp çalıştıracaklardı. Kadın çalışmıyordu ki benimle beraber ev hanımıydı. Ben çalışıp bakıyordum eve. Şimdi bunların derdi kızımız gelsin çalışsın para kazansın bizde rahat rahat Beylikdüzü'nde oturalım kendimize şey verelim hani o lüksü hissedelim. (E3, Lisans mezunu, şirket yöneticisi)*

Kadın katılımcıyla yaptığımız görüşmede katılımcı uzaklaştırma kararından sonra hayata ekonomik açıdan tutunma çabasını dile getirmektedir. Büyük ailesinin ekonomik olarak destek sunabilecek imkânı bulunmasa da kendisini teşvik ettiklerini ve destekliklerini belirtmiştir. Daha önce kuaförde işçi olarak çalışan kadın görüşmeci,

geleceğini inşa etmek amacıyla iş girişiminde bulunduğunu ifade etmiştir. Bu süreçte babasının, ağabeyinin, kızkardeşinin kendisine sunduğu desteğin öneminden bahsetmiştir.

> *Hani böyle varlıklı bir ailem olsaydı. Hele hele maaşı olsaydı babam eminim ki yapardı. Benim bu dükkânı açmamın tek nedeni benim ailem benim arkamdaydı. Mobilyacı, babamın arkadaşı üründü (kuaför malzemesi aldığı kişi) benim abimin arkadaşı, ne diyorsan ha boyacı benim babamın arkadaşı ben onları ne bilirim benim ailemin hayrına ben o dükkânı açtım. İşte şunun kızı şunun kız kardeşi, ailesi işte bacısı o şekilde yani bu zaman da kimse kimseye borçta vermiyor. Yani benim ailemin bana en büyük katkısı bu oldu. (K4, İlkokul mezunu, kuaför, 24 yaşında)*

Yaptığımız görüşmelerde kadın ile erkek arasındaki problemlerin çözümünde başvurulan dış kaynaklar çoğu zaman başarısız olabilmektedir. Aile içinde yaşanan şiddet ve geçimsizlik, tahammülü imkânsız bir boyuta ulaştığında, dışarıdan bir desteğe, farklı bir göze ihtiyaç duyan çiftlerin başvurdukları kişiler anne, baba, ağabey, abla gibi birinci derece yakınları olmaktadır. Aile içi şiddeti topluma anlatabilmenin ilk tecrübesi olan bu destek arayışı, dönemsel olarak bir rahatlama ya da geçici bir düzeni getirse de hikâyenin devamı mutsuz sona doğru evrilebilmektedir. Aile, akraba ve yakın çevrenin müdahaleleri ya da getirmiş oldukları öneriler genel-geçer çözümlere dönüşürken ailenin gündeminde problem olarak varlığını koruyan konular olduğu yerde durabilmektedir.

> *Annem geldi babam geldi onun ailesi geldi değerli insanlar. Babamın tanıdıkları vardı onları getirdi. Onların tarafında da lafı para edenler geldi. Şöyle söyleyeyim benim eşim huyundan vazgeçmedi. Millet konuştu söz verdi. Millet kalktığı gibi tekrardan devam. Kadın beni aradı onun yanında telefonu açtım. Onun yanında kadın bana olmayan pis lafları kullandı. Hani dedim bak sen de burdasın senin için ben bu lafları yutarım. Yeter ki sen de insan ol. Bana değil çocuklarına dön. Sabah oldu eşim hiç bişey olmamış gibi tekrardan kadının yanına gitti. Gittim kimse bana inanmadı. Dedim ben size bir kanıt getirsem benim aileme de dedim onun ailesine de. Ben size kanıt getirsem ne dersiniz. Dedi sana hak veririz. Akşam saat 7'ydi işçileri eve dağıtırken oğlumu eve getirdi. Ben de ticariye bindim gittim takip ettim. Onun evinin yanında arabanın fotoğrafını çektim. Hem kendi aileme hem onun ailesine attım. Dedim kanıtı istediniz kanıt burda. Benim büyük kaynım dedi sen haklısın. Boşanmaya da haklısın dedi. Sen herşeye haklısın. (K8, İlkokul mezunu, ev hanımı, 39 yaşında)*

Aile içinde yaşanan problemler zamanla derinleşip kök salmaktadır. Sürekli bir arada olmanın yarattığı aşinalık anlaşmazlıklarla birleşince sorun daha da içselleşebilmektedir. Dışarıdan bir göz ya da akraba desteği geçici formüller üretse de çoğu zaman derinlere nüfuz etmiş problemlerin çözümünde yüzeysel kalabilmektedir. Bu süreçte duygusal bağlarla bağlanılan büyük aile bireylerinden destek almak çoğu zaman geçici çözümler getirmektedir. Bunun yerine kadın ve erkeğin profesyonel destek almaları ve sorunun tarafı olduğunun farkına ciddiyetle varmış olmaları oldukça önemlidir. Problem ve sıkıntıların

çözümünde hukuki açıdan yaptırım uygulamak önemli olsa da beraberinde iyileştirici ve destekleyici programların da işlevsel kılınması gerekir.

> *Çocuklara şiddet yoktu. Şöyle söyleyeyim kayınpederim çok üstünde dururdu. Çocuklarım hep şey derdi anne biz babadan çok dededen sevgi alıyoruz. Baba sadece karnını doyurur okula gönderir dersaneye gidecekse dersane. Ama ev içinde aşağılanmalar şiddet ben çocuğum ilkokuldaydı ben okula giderdim bizim elimize kitap sıkıştırırdı. Bu kitaplar bitecek dört saatliğine de gitsem bir gece yatıya da gitsem bu kitaplar bitecek. Bir gün rahat edelim. Yok biz o kitapları bitirip öyle eve giderdik. Onun amacı neydi biliyormusun benim orda nefes almamamdı. Anne tarafı bi hediye alsa söyleyemezdik problem var derdi. Ben ilk tartıştığım zaman annem babam geldi. Oğlum dedi durum nedir. Eşim babama şey dedi. Buraya gelmişsen kızını al git. Benim babam durdu böyle döndü kayınpederime dedi. Senin oğlunla konuşulmuyor bu ne saygısızlık. (K7, Lisans mezunu, ev hanımı, 43 yaşında)*

> *...beni dövdü, ben ablamı aradım. Ondan sonra abimler falanda aradılar. Abimde dedi ver ona onunla da konuştular. Biz dedi beş senedir bacımızı size verdik ne ona huzur verdiniz ne bizlere huzur verdiniz. Bende abime dedim bak geliyorum oraya gelirsem artık adımımı atmam buraya. Çünkü gerçekten şiddet kesinlikle kabul edilmeyecek bir şey, ki ben zaten evlendiğimden beri hiç huzur görmedim. Üç aylık hamileydim peşimden buraya geldi. 7-8 ayımdayken bana bıçak çekti. (K5, İlkokul mezunu, ev hanımı, 32 yaşında)*

Gelenekle modernizm arasındaki geçiş sürecini nihayete erdirememiş toplumun bireyleri olarak kadın ile erkek arasındaki iletişim aynı anda hem toplumsal cinsiyet eşitliği talebi hem de geleneksel bazı normların da işlevsel kılınması gibi bir çelişkiyle varlığını yürütmektedir. Kadının haklı toplumsal cinsiyet talebi, çoğu zaman erkeğin geleneksel uygulamalarıyla yüz yüze kalabilmektedir. Geleneksel ve dini değerlerle yaşamlarını devam ettirmekte olan büyük aile üyeleri, ürettikleri çözümlerde de bunu yansıtabilmektedir. Kadının erkeğe göre ikinci planda olması gerektiği, erkeğin otorite olarak kabul edilmesi, kadına karşı yaptığı bazı haksızlıkların meşru olarak görülebilmesi gibi içselleşen bakış açılarıyla, çekirdek aileye nitelikli ve eşitlik temelinde bir destek sunamayabilmektedir.

> *Bi erkek iyi bir reis olmak için hayatın sorumluluğunu kaldırmak zorunda. Eğer sürekli babası tarafından maddi ve manevi destek alırsa erkek ya da kadın hiçbir zaman hayatın zorluğunu anlamaz. Ben öyle düşünüyorum yanlışmıyım bilmiyorum. Kayınpeder onu psikoloğa götürdü psikolog bizi psikiyatriye yönlendirdi. Psikolojik olarak uzaklaşmak için dikiş kursuna gitmek istedim. Eşim orayı inceledi burası ne biçim yerdir buraya boş insanlar gelir işi gücü olmayanlar gelir. Psikoloğa anlattım. Psikolog ona problemlerden uzaklaşmak için kendisine arayışlar içerisinde, burası devletin kurumu siz niye öyle diyorsunuz dedi. O zaman sizi psikiyatriste yönlendiriyorum. Kayınpeder dedi ki dikiş kursuna gitme yoksa eşin gelmez. Dedim tamam ben gitmiyorum yeter ki gelsin psikiyatriste. Eğer dedim ben hastaysam ben tedavi oluyorum ama onun muhakkak tedavi olması lazım. Sırf eşim gelsin de ben herşeyden vazgeçiyorum. Sonra geldik eve kayınpeder aradı dedi yok psikiyatrist olmaz. Siz oturun karşılıklı konuşun. (K7, Lisans mezunu, ev hanımı, 43*

yaşında)

Ailenin mutlak surette korunması ve birlikteliğin bir ayrılığa dönüşmemesi için büyük aile çoğu zaman kadının bazı temel haklarından feragat etmesini talep edebilmektedir. Boşanma gibi bir durumun küçük düşürücü, yaftalayıcı olduğunu mutlak kabul olarak gördüklerinden, erkeğin yarattığı tahribata göz yumulabilmektedir. Birlikteliğe zarar gelmemesi motivasyonu, aile içi krizin ve problemlerin nedenlerini de ikinci plana öteleyebilmektedir.

> *...yani iki tane çocuğun oldu. Artık şey yap falan, bana söz verdiler dediler ki git. 3-4 ay sonra değişmezse dedim değişmez değişmeyeceğini biliyorum. Ama mademki öyle dediniz giderim. Ama bu sefer dedim ben geldiğimde hiç biriniz sesinizi etmeyeceksiniz dedim. O sözü aldım. Sonra avukat aradı onaylandı dedi gelip konuşabiliriz. Ya dedim ben şuan da erteleyecem onu. Sonra işte İzmir'e yine gittim. Kırkım falan çıktıktan sonra gittim. Yani aynı tas aynı hamam daha da beter. Daha doğrusu şiddette arttı. (K5, İlkokul mezunu, ev hanımı, 32 yaşında)*

> *Ben çok çabaladım o süreçte onunla konuşmaya çalıştım. Öfke krizleri vardı çok gereksiz yere. Hiçbirşey yokken aniden kalktı evde şunu şunu kırmaya başladı. Öyle problemlerimiz başladı. Ama ben bu süreçte dört yıl boyunca çok mücadele ettim. Aileler araya girdi. Özellikle benim ailem çok araya girdi. Hani biz de vardır bizim kültürümüzde evlilikler çok çabuk bitmez. Aile onun için mücadele eder. Ailem çok çabaladı işte ben bir süre ayrı kaldım geldim burda kaldım. Bir ay falan kaldım işte. Geldi pişman olduğunu hata yaptığını işte evliliğimi kurtaracam ailem tekrar git dedi. Evliliğine bi şans ver ama değişen bişey olmadı yani. (K2, İlkokul mezunu, ev hanımı, 31 yaşında)*

Görüşmecilerin birçoğu aile içinde yaşadıkları problemlerin bir kısmının büyük aileden kaynaklandığı belirtmişlerdir. Kültürel uyumsuzluk, büyük aile tarafından kadın ya da erkeğin benimsenmemiş olması, problemlere çözüm üretirken tarafsız olamamaları gibi nedenler, çiftlerin yaşadıkları problemleri daha karmaşık hale getirmektedir. Aile içi şiddet ve çatışmanın ortaya çıkması aynı zamanda bir desteğe olan ihtiyacın da göstergesidir. Büyük aile üyelerinin sorunlara çözüm üretirken tarafsız olmaları ve problemi ortadan kaldırmaya dönük bir çaba içerisinde olmaları, kadın ile erkeğin bu süreci doğru bir şekilde analiz edebilmesine katkı sunacaktır.

> *İşte hani kayınvalidem biz üç geliniz iki gelin onun yakın akrabası kız kardeşinin çocukları ben yabancıyım. İnanın görümcelerim Allah var her zaman arkamdalar ne konuda olursa olsun. Ama mesela kayınvalideme ben gördüğüm kadarıyla inanın ben onlardan daha vicdanlıyım daha merhametli davrandığımı görüyorum. Kayınvalidem gittiği her yerde eşleri birbirine düşürmeye çalışıyor, bir isteği yerine gelmediği zaman şikâyet ediyor. Böyle olunca da sorun bundan ibaret oluyor. Bazen eltim bana diyordu keşke olmasa da böyle böyle sorunlarımız olmasa. (K6, İlkokul mezunu, ev hanımı, 30 yaşında)*

Geniş aile yapısının çözülmeye başladığı günümüzde kadın erkek ilişkisi de bu

sonuçtan etkilenebilmektedir. Özellikle evli çiftlerin kurdukları çekirdek aile içerisine yaşlı aile üyelerini yerleştirebilmek neredeyse imkânsız bir durum haline gelmektedir. Modern toplum cemaat içi evliliklerin ötesinde farklı kültür ve yaşam biçimleriyle beslenen insanları da bir araya getirebildiğinden geleneksel bir aradalığı zorlaştırmakta ve kuşaklararası farklılıkları da ortaya çıkarmaktadır. Bu durum çiftleri, aile içi problemlerin çözümünde ebeveynlerin ya da diğer akrabaların getirdiği çözüm önerilerine yabancılaştırabilmekte ya da olumsuz sonuçların doğmasına neden olabilmektedir.

5.3.1.5. Şiddete Uğradığını Anlatabilmenin Zorluğu

> *İki sene önce ben hastaneye giderken çok utanıyordum. Sanki ben bir suç işlemişim kabahat işlemişim ordaki memura doktora dedim. Ya ben dayak yemişim kafamı gösterdim o kadar utandım ki çünkü böyle bir toplumda yaşamışım. Benim eşim öğretmen ben yıllarca o küçük düşmesin diye sakladım. (K7, Lisans mezunu, ev hanımı, 43 yaşında)*

İnsan ruhu başkasının bakışından uzakta, kendi başına kalabileceği mahrem alanlara ihtiyaç duymaktadır. Duyguları, hissiyatları ve kendine sakladığı gizemleri vardır. Bunun toplumsal olarak teşhir edilmesi, ruhunun derinliklerinde hissettiklerinin su yüzüne çıkması onu bir tükenişe doğru sürükler. Hayatın olağan akışında kendi benliğinin dışa vurulması onu sırlarından, varoluşundan uzak diyarlara götürür (Han, 2017, s.17).

> *...dışlanma neden yaşanılır biliyormusunuz zihniyetle alakalı. Ben kendimi öyle gösterirsem karşımdaki de yani ben nasıl dimdik durursam karşımdaki beni güçlü görür. Ben kendimi ezik görürsem ben yeni gelinken öyleydim. Diyordum aaa kimse bilmesin benim tokat yediğimi. Bilmemeli ben şehirliyim benim eşim öğretmen. Ama sonra kendimi geliştirdim. Ben mutsuz olursam topluma çocuk ta kazandıramam çünkü topluma güvensiz çocuk kazandırırım. Benim kızımın amcaları geldi evime yengeleri falan dedim amca dedim. Bugün çocuklarımın önünde bana hakaret ediyor. Bana o pis kelimeyi söylüyor. Benim oğlum dört yaşında o da öğrenecek. Oğluma diyor ki Yusuf or... u anamı odadan çıkar ki geleyim seninle oyun oynayayım. (K7, Lisans mezunu, ev hanımı, 43 yaşında)*

Birçok toplumda aile, mahremiyetin ve dokunulmazlığın temsiline dönüşmektedir. Kamusal alanda, iş hayatında kendini ifşa edebilen bireyler, aile içi gündemlerini, ayrıntı ve meşguliyetlerini çoğu zaman dış dünyaya kapatmayı tercih etmektedirler. Aile kendi içinde bir özgürlük ve dış dünyayla bağların koparılabildiği bir alan olduğundan kamusal alanda konuşulmayan, ifade edilemeyen konular kolaylıkla ev içinde paylaşılabilmektedir. Gündelik hayatta bireylerin kariyer, karizma, çekicilik ve cezbedicilik gibi birtakım talep

edilebilir bağlarla dış dünyaya tutunmaya çalışma isteği, hane içinde serbest bir alana dönüşmektedir. Toplumsal yaşamda ifade etmeye çekindiğimiz ya da kamusal alanın belirlemiş olduğu sınırlar ölçüsünde hareket etme durumu hane içinde ortadan kalkabilmektedir.

> *Sabret, dua et, Allah'a yönel işte gün gelecek çok pişman olacak geri gelecek geçen zamana sadece acı duyacak. Şimdi var, yiyebiliyor, içebiliyor, o imkânı var, sağlıklı. O onun şeyini yaşıyor sende bekle diye şeyler söylüyorlar. İşte nasihatlar veriyorlar. Zaten çok insan olsaydı sana böyle yapmazdı. Bak annesine böyle yapmazdı. Onun da fıtratı bu. Her konuda nasihat alıyorum. (K6, İlkokul mezunu, ev hanımı, 30 yaşında)*

Şiddet, hayatın birçok döneminde fiziksel, ekonomik ya da statü açısından güçlü olanın zayıf olana karşı başvurduğu yıkıcı bir yol olarak deneyimlenmektedir. Kamusal alanda ortaya çıkması durumunda, yasal ve hukuki yaptırımlarla karşı karşıya kaldığından aile içinde daha kaygısız bir şekilde uygulanabilmektedir. Aile içinde sıkça başvurulan şiddet, çoğu zaman yasal bir yaptırımla yüzleşmeden geçiştirilebilmektedir. Toplumun erkek egemen yapısı, hem aile içinde hem de toplumsal yön verebilme gücünden dolayı kadına yönelik şiddet eylemlerinin önemli bir kısmı karşılıksız kalabilmektedir.

> *Ablam biliyordu kız kardeşim biliyordu annemin karşısına çıkıpta böyle bir tartışmam oldu demedim. Ama şuan diyebiliyorum. Çünkü öyle bir evreye geldik ki artık hani diyorlar ya sustursan susmam diye. Ben boşanma taraftarıyım. Bizim ailede boşanma yok biliyorsunuz. Eee işte çocuğunun babasıdır ilerde pişman olur boşver gitsin ne yapıyorsa ne ediyorsa boşver. İlerde yine dönüş yapar şöyle böyle işte diye. Bende kendi bildiğimi okurum, onların fikrine uymadım boşandım. Bende şu ana kadar konuşmuyordum. Artık susmuyorum kendimi ifade edebiliyorum. Hatta babam söylüyor on tane çocuğum var on tanesini bir birine vursan bir sen etmez diye. (K6, İlkokul mezunu, ev hanımı, 30 yaşında)*

> *Çevrem iyi yaptığımı söylediler. Geç kaldığımı söylediler. Aslında uzaklaştırmayı önceden aldırmamı söylediler. Ben yapmak istemedim çünkü işi zorlaştırmak istemedim. Çünkü o süreçte kendisi bana çok şey yaptı çok iftiralar attı. İşte akrabalarımı arayıp benim onu aldattığımı bunun cezasını çeksin demesi. Ama benim ailem o konuda çok bilinçli bir aileydi. Bişey yapmadı. Hatta ona dediler ki biz kızımızı tanıyoruz. Kızımızı hatasıyla kusuruyla sahipleniriz. (K2, İlkokul mezunu, ev hanımı, 31 yaşında)*

Erkek egemen toplum yapısı, varlığını gelenek, adet ya da değerler gibi argümanlarla meşrulaştırırken; aile içinde yaşanan şiddeti de mahremiyet gerekçesiyle ayıplayarak, yasaklayarak engellemeye çalışmaktadır. Aile içinde kadına yönelik gerçekleşen şiddetin su yüzüne çıkarılması ya da kadının bu süreci haklı gerekçelerle hukuki alana taşıması bile bir dirençle karşılaşabilmektedir. Uzaklaştırma kararıyla birlikte kadının akraba ve yakın çevresi tarafından bir dışlanma ya da küçümsenmeye maruz kalması da yine ataerkil

sistemin hüküm sürüyor olmasından kaynaklanmaktadır. Kadın bu dönemde evini yönetemiyor olmak, ailesini huzurlu ve mutlu hale getiremiyor olmak gibi birtakım yaftalamalarla karşı karşıya kalabilmektedir.

5.3.1.6. Tehdit Edilme

Uzaklaştırma kararının uygulanmaya başlamasından itibaren evde kalan kadın ve çocuklar ile uzaklaştırılan erkek arasındaki gerilim ve kızgınlık dinmediği gibi süreç bazı durumlarda erkeğin tehditkâr ve baskılayıcı söylemlerine dönüşebilmektedir. Bu süreçte hem kadının hem de erkeğin profesyonel destek alması ve uzaklaştırma döneminin aynı zamanda rehabilite dönemi olarak işlerlik kazanabilmesi oldukça önemlidir.

> *...şöyle söyleyeyim ben onu uzaklaştırdıktan sonra sürekli beni arayıp tehdit ediyordu. İşte evdeyken bile tehdit ediyordu. İşte çocuğu götürürsen seni işte öldürürüm. Kendimden çok ailemi işte kardeşlerini öldürürüm. Parçalayıp çöpe atarım gibi cümleler kullanıyordu. Ben ona rağmen çocuğumu evde bırakıp gelmek zorunda kaldım. Çünkü çocuğumu vermiyordu bana. Hergün tehdit ediyordu zaten şunu yapacam bunu yapacam bir sürü küfürler ediyordu. (K2, İlkokul mezunu, ev hanımı, 31 yaşında)*

Uzaklaştırma kararıyla birlikte şiddet görünürlüğe büründüğünden gerilim ve çatışmada farklı bir boyuta taşınabilmektedir. Evden uzaklaştırılmayı bir dışlanma ya da evden atılma olarak algılayan erkek, aynı zamanda uyguladığı şiddetin de toplumda biliniyor olmasının öfkesiyle, daha cüretkâr tepkiler üretebilmekte ve eşini tehdit edebilmektedir. Bu sürecin yasal olarak daha sistematik ve denetimli bir planlamayla yürütülmesi oldukça önemlidir. Riskler doğru bir şekilde analiz edilip önleyici tedbirlerin devamlılığı esas alınmalıdır.

> *Sürekli affettim onu o da aldattı. Ben onun telefonlarını kurcalamaya başladım. Her kurcaladığımda başka kadınların numaralarını konuşmalarını buluyordum. Mesajlarını buluyordum. Gene de pes etmedim sürekli onunla konuşuyordum. Bak bunlarla bunlarla konuşuyorsun dedim en sonunda arkadaşının eşiyle birlikte oldu. Altı ay uzaklaştırma verdiler. Yedi senedir bu kadının mücadelesini veriyorum. Dedim seni kocasına söyleyecem yeter bu ahlaksızlık. Dedi seni öldürürüm. Bana böyle şeyler söylüyordu. (K8, İlkokul mezunu, ev hanımı, 39 yaşında)*

> *...şikâyet etmesem çok belalı iki defa ceza evinden kaçan bir insan yani korkulur. Hem ailem hem çocuklarım hem benim can güvenliğim yok, hala yok. Şu anda kapıcı dairesini kiralamışım orda ben ve çocuklarım yaşıyoruz. (K5, İlkokul mezunu, ev hanımı, 32 yaşında)*

Kadının tehdit edilmesi, onu başvurduğu yönteme dair bir sorgulamaya götürürken kadın, başına daha kötü şeylerin gelebileceği endişesine de kapılabilmektedir. Bazı

durumlarda kadın, erkeğin bilemediği farklı bir adrese taşınırken bazende erkek tarafından yerinin tespit edilebileceği psikolojisiyle yaşamak zorunda kalmaktadır. Sürecin iyileştirici ve sakinleştirici amacı, yoğun bir gerilim ve korkuyla baskılandığından bu dönemi verimsiz hale getirebilmektedir.

> *...burda ablamlar falan görmüştüler onu. Ben polisi aradım. Diyorum ki işte burda görülmüş diyor ki işte size yaklaşmadığı sürece hiçbir şey yapamayız. Bende sinirlendim yaklaştığı zaman ya o beni öldürecek ya ben onu öldürecem. Yani öyle bir durumumuz var. Diyor bizim elimizden başka bir şey gelmiyor. KADES[2] (Kadın Destek Uygulaması)' indirdim, ondan sonra işte gelmiş yine dükkâna, dükkânı basmış. Ben iki defa basıyorum (KADES'e) sonra gelmişler bana diyorlar ki belki yanlışlıkla basmışsınız çocuklar oynamışlar diye. Biz hani önceden müdahale edemedik. (K5, İlkokul mezunu, ev hanımı, 32 yaşında)*

Yaptığımız görüşmelerde kadının maruz kaldığı ve tehdit edilmenin yarattığı psikolojik gerilim, bu süreci belirsizliğe doğru sürüklemesinin yanında uzaklaştırma kararı sürecindeki önemli eksikliklerden birini de ortaya çıkarmaktadır. Bu dönemde erkeğin de desteklenmesi, ortaya çıkması muhtemel sonuçların önlenmesi açısından oldukça önemlidir. Şiddetin faili olarak yaşadığı toplumsal dışlanmayla ve beslenme, barınma gibi temel ihtiyaçlarıyla baş edebilmesi sağlanmalıdır. Ailesiyle yaşadığı problemlerin temel kaynaklarından biri olduğunun farkına varması ve bu süreçte gönüllü olarak destek alabilmesi için doğru stratejilerin işler hale getirilmesi gerekmektedir.

5.3.2. Toplumsal Destek Arayışı

Kadına karşı şiddetin esas çözüm noktası pratik yaşamdır. Kanun önemli yenilikleri içerisinde barındırsa bile, uygulamada ortaya çıkabilecek sorunların giderilmesi daha önemlidir. Mevzuatta dile getirilen koruyucu hükümlerin uygulanmasında, personel ya da kaynakla ilgili ortaya çıkabilecek bir eksiklikten dolayı aksatılmaması gerekir. Şiddet çok yönlü bir tahribat süreci olduğu için şiddet olaylarında mağdura karşı verilecek adli ve kolluk desteğinin yanında, fiziksel ve psikolojik travma yaşadıkları için sağlık kuruluşlarında da bu hassasiyet göz önünde bulundurulmalıdır. Teknolojik imkânlarla oluşturulan araçlar şiddet olayının gerekli mercilere hızlı bir şekilde iletilmesini sağlarken, kolluk birimlerinin de aynı hızla müdahale edebilmeleri oldukça önemlidir (Özbilen ve Soygüt Arslan, 2012, s.386).

Şiddet çoğu zaman patolojik bir duruma dönüştüğünden şiddeti önleyici tedbirleri

[2] Ayrıntılı bilgi için bkz. https://www.icisleri.gov.tr/kadin-destek-uygulamasi-kades

uygulamanın yanında, iyileştirici tedbirlerin de alınması oldukça önemlidir. Özellikle uzaklaştırma kararından sonra süreç yeni bir boyut kazandığından şiddet mağduru kişinin rehabilite edilmesi, psikolojik, ekonomik ve sosyal açıdan da desteklenmesi gerekmektedir. Karar sonrası ortaya çıkabilecek sonuçların öngörülmesi, doğabilecek yeni zararları ortadan kaldıracağı için sistematik bir planlamaya ihtiyaç vardır. Uzaklaştırma kararı ve sonrasında uygulanacak her türlü tedbir, aile içi ilişkilerin iyileşmesinde önemli bir yere sahiptir.

> *...bizim boşanma sürecimiz devam ettiğinde eve pedagog geldi. Pedagogun olumlu şeyini görünce çocuğu benden uzaklaştırdı yoksa çocuğu bana verecekti. Ama beni aramaları beni biraz mutlu etti ama içim çok rahat değil. Şöyle söyleyeyim çünkü velayet bendeyken oraya gidip polis çağırdım. Çocuğumun bende olduğunu bildiği halde o polis orda hiçbirşey yapmadı. Mesela, raporlarım var bu konuda çok yetersiz. Çünkü adam da şey var. Bişey olmaz bi gün yatar ertesi gün çıkar. Öyle çok ciddi bir korku yok o konuda çok zayıf öyle söyleyeyim. (K2, İlkokul mezunu, ev hanımı, 31 yaşında)*

Uzaklaştırma kararlarında ortaya çıkan önemli hususlardan biri erkeğin yalnızlaştırılması ve toplumsal açıdan ötekileştirilmesidir. Her ne kadar aile içi problemler büyük oranda erkeğin yarattığı tahribatla sonuçlansa da, süreci tek taraflı bir problem çözme sarmalına dönüştürmemek gerekmektedir. Aile içi şiddetin kamusal alana taşınmasıyla birlikte kadın, erkek ve çocukların bu dönemi sağlıklı bir şekilde geçirmeleri ve hem şiddetin mağduru hem de failinin ihtiyaçları doğrultusunda desteklenmelidir. Bu destek barınma, beslenme ya da ekonomik olabileceği gibi psikolojik problemlerin giderilmesi yönünde de olabilir. Aile içi şiddetin failinin çoğu zaman erkek olduğu gerçeği, uzaklaştırma kararlarında onu derin bir yalnızlığa sürüklemektedir. Yaptığı hatayı özümseyebilmesi ya da psikolojik açıdan desteklenmesi, süreci iyileştirme ve problemleri ortadan kaldırma noktasında daha etkili olabilmektedir.

> *Emin olun böyle tecrübe yaşamadım ne kendimde ne de etrafımda. Çünkü ok yaydan çıktıktan sonra malesef gidiyo. İşte o oku yaydan çıkınca durduracak bi kurum olmadığı için aileler olsun işte sosyal hizmetler olsun ok yaydan çıktımı bitiyo geri dönmüyo maalesef. Kesinlikle yüzde 99 boşanmaya doğru gidiyor. Yani evden uzaklaştırmanın aile birliğini tekrardan tesis etmekle hiçbir alakası yok. Ancak dediğim gibi şiddet eğer farklı noktalara gitmişse onu engelliyor. Onu öbür tarafta da çiftlerin birbirlerine bilenmelerini erkeğin dışarda daha çok kinlenmesine çünkü ağırına gidiyor. (E7, Lisans mezunu, mali müşavir, 56 yaşında)*

Uzaklaştırma kararı süresince çiftlerin her açıdan profesyonel destek almalarının önemi büyüktür. Devletin rasyonel hukuk kuralları içerisinde bu durumu sürdürülebilir bir politikayla çözmesi oldukça önemlidir. Aile içi şiddetin aynı zamanda kültür, gelenek ve

değerler gibi motivasyonlarla beslendiğinin göz ardı edilmemesi ve ailenin tüm boyutlarıyla desteklenip sorunun çözümüne katkı sunulması gerekmektedir. Kişisel farklılıklar, değer yargıları ya da kültürel normlar bazen bu süreçte destekleyici unsurlara dönüşebilmektedir. Aile politikalarının sistematik işleyişiyle birlikte bu alanların aktif bir şekilde sürece dâhil edilmesi bazı durumlarda daha etkin bir yöntem olabilmektedir.

> *Eskiden neydi kadın ailesinin evine giderdi büyükler gelirdi arabulurdu. Şimdi esas mevzu kimim arabulduğu falan değil. Esas mevzu ne biliyormusun Allah'tan korkan doğru konuşan kimseler yok abi. Şimdi uzaklaştırma olabilir abi. Ama altı ay olmaz altı ay boşandırmadır. İki gün üç gün olur. 6284'te normalde Aile Bakanlığından biri gelip ya bu adam psikopat mı bu kadın psikopat mı. Bunların derdi ne diye ilgilenmeleri lazım. Görevleri de bu bir kişi aramıyor bir kişi sormuyor derdiniz ne diyen yok. Eskiden aileler Allah'tan korkarlar şimdi kayınpeder kızından korkuyor. Arabuluculuk mevzu iyi niyetli Allah'tan korkan kişiler yaparsa iyi olur. (E9, Lisans mezunu, inşaat mühendisi, 46 yaşında)*

Gerek Türkiye'de ve gerekse de dünyanın birçok yerinde kadın haklarıyla ilgili yapılan hukuki düzenlemeler, kadının toplumsal yaşamdaki varlığını destekleyici bir politikayı amaçlamaktadır. Kadının kendi yaşamını idame etme hakkı, bireysel özgürlük alanını da genişletmektedir. Türkiye'de gerçekleşen modernleşme süreci, kadının toplumsal yaşamdaki varlığını geniş alanlara yayarak iş yaşamına katılımında destekleyici bir unsur haline gelmiştir. Gün geçtikçe yaygın hale gelen ve kadınların kamusal alandaki haklarını gözeten sivil toplum örgütleri de geleneksel kadın algısının ortadan kalkmasına katkı sunmaktadır. Türkiye'deki kadın politikası da modernleşme sürecinde geçiş aşamasını yaşayan diğer birçok ülke gibi gelenekle modernizm arasındaki belirsizliklerle uğraşmak zorunda kalmaktadır (Çetin, 2014, s.58).

1990 ve sonrasında kadının yaşadığı şiddetin kamuoyu ile paylaşılması ve bu konudaki toplumsal farkındalığı arttırma, şiddet gören kadınlarla ilgili hukuki ve psikolojik destek sunma, barınma ihtiyacına çözüm üretme gibi hususlarda örgütlenen Sivil Toplum Örgütleri, konuyu hassasiyetle desteklemiş ve kadın hakları konusunda toplumsal örgütlenmeye katkı sunmuşlardır (Tatlılıoğlu, 2014, s.119). Özellikle geleneksel yapının hâkim olduğu bölgelerde kadının yaşadığı olumsuz durumu iyileştirme ve bunu kitlesel bir desteğe dönüştürme noktasında etkili olmuşlardır. Ayrıca dezavantajlı bölgelerde yaşayan ve erkek egemen kodların hüküm sürdüğü yerlerde farkındalık oluşturma kapsamında eğitim, sağlık, kadın hakları gibi konularda öncü rol oynadıkları görülmektedir.

> *Bi sivil toplum örgütü bi kuruluş kimseyle konuşmadım. Ekonomik durumum şu anda kiradayım. Dört tane çocukla bu arada el işi işliyorum millete. Kadınlar örtüyor ya tanesi 100 liraya tanesi 70 liraya bunları yapıp satıyorum. Okul parasını*

alıyorum. Bir kere aldım. Bazen oğlum fırına gidiyor bazen fırın oğlumu çağırıyor böyle 1-2 günlük oraya gidiyor. Yani birazcık da ailem, çok zor duruma düştüğüm zaman ailem veriyor. Ama kira aidatlarını ödeyemiyorum onlar beni aşıyor. (K8, İlkokul mezunu, ev hanımı, 39 yaşında)

Sivil toplum örgütleri beni aradılar dedim benim ihtiyacım yok. Benim ailem var kardeşlerim var gerek duymadım yani. Ben niye evi terkediyorum ki zaten çocuklarla karakola gittim dedim bundan bir yıl önce de dayak yemiştim kafamı kırmıştı hastaneye gittim darp raporu da aldım ama ondan gizli. Çünkü ben kendimi ispatlayamıyordum ama şikâyetçi olmadım. Ben bunları niye söyledim ha beni aradılar bilgi aldılar hani kadın sığınma evi yok gerek yok dedim evimde oturuyorum. (K7, Lisans mezunu, ev hanımı, 43 yaşında)

Devletin sunmuş olduğu destekle birlikte, sivil toplum örgütlerinin aktif bir şekilde rol alması önemlidir. Feminist ve antifeminist örgütlerin bu süreçte salt cinsiyetçi ve politik bir bakış açısı geliştirmesi, tehlikeli olabildiği kadar dışlayıcı, yaralayıcı ya da ötekileştirici olabilmektedir. Pragmatik bir kaygı taşımaksızın rasyonel hukuk kurallarına paralel bir şekilde sistemin dokunamadığı ya da göremediği eksiklerin tamamlayıcısı olabilmeleri gerekmektedir. Sorunu tek taraflı bir çözüm yumağına dönüştürmek, ilişkilerin sürdürülebilirliğine herhangi bir katkı sunmadığı gibi aile içi şiddet ya da kadına yönelik şiddetle mücadelede de işlevsel bir role dönüşememektedir.

Beni aradılar söylediler ben kesinlikle hiçbir destek almak istemediğimi çocuklarımı kimseye veremeyeceğimi kendi evimde daha rahat olacağımı çocuklarımın psikolojik sıkıntılar altında oralarda yaşamasını istemedim. Ben zaten bu uzaklaştırmayı aldığım zaman bana söylediler. Ben çocuklarımı böyle bir ortama sokamayacağımı söylemiştim. (K6, İlkokul mezunu, ev hanımı, 30 yaşında)

Sosyal yardımlaşmaya gittim yardım almak için. Bana dediler ki bir ay içinde çıkacak o 750 lira. Sonra o sosyal yardımlaşmadan bayan aradı dedi zaten oğlunuzun adına babası alıyor dedi. Bütün yardımlarda başvuruda bulunmuş ve hala o yardımları alıyor. Onu iptal ettim dosyamı yine istedim İzmir'den, yani hangi yardıma hangi şeye gidiyorum o alttan çıkıyor. İki gün önce sosyal beni aradı dedim benim çocuğumun hakkını yiyor benim çocuğum bu durumdayken. Yani polislerde artık ona kızdılar dediler kadın çocukları almış. (K5, İlkokul mezunu, ev hanımı, 32 yaşında)

Bazı durumlarda kadına yönelik pozitif ayrımcılık, tarihsel süreçte yaşanan mağduriyetlerin giderilmesinin telafisi gibi görünse de sorunun çözümüne nitelikli bir katkı sunamayabilmektedir. Ortaya çıkan durumun aynı zamanda patolojik bir sorun olabileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Her yönüyle sağlıklı bir insanın şiddet gibi ilkel ve yaralayıcı bir eyleme başvurmayacağı düşünüldüğünde, şiddetin mağduru ve faili için bir şeyler yapmak mümkün hale gelebilmektedir. Şiddetin nedenleri, koşulları ya da şiddet uygulayıcısının psikolojik sağlığının irdelenmesi, çözüm üretmeyi de kolaylaştırabilmektedir. Sorunun bir hastalık ya da sosyal bir problem olarak ele alınıp

önleyici ve iyileştirici politikalar izlenmesi, gelecekte yaşanabilecek sorunları da engelleyebilmektedir.

> *Ya ben sürekli uzaklaştırma alıyorum onların beni bir yere göndermeleri lazım. Şey sordular hani kadın sığınma evi istiyor musun diye ben yine istemedim çocuklarımdan dolayı. Burda adresimi değiştirdim ben onlara bizzat söyledim benim adresimi kimse bilmiyor. Durumumu anlattım hani adresimi bilmiyor nerde oturduğumu biliyor sadece adresimi bilmiyor. Yani uzaklaştırma aldığım zaman böyle ayda bir, ayda iki defa beni kontrol ederdiler polisler. Hani sırf arama olsun 2-3 defa da geldiler kapıma sordular. Yani öyle fazla ilgilenmediler öyle söyliyim. (K5, İlkokul mezunu, ev hanımı, 32 yaşında)*

Aile içi şiddet sorunu, toplumsal açıdan daha derinlikli ve anlaşılabilir politikalar izleyerek ortadan kalkabilir. Genel geçer kurallar oluşturmak ya da hukuki açıdan temel bir yöntem belirlemek, özellikle aile gibi derinlikli bir yapının sorunlarını çözmede yüzeysel kalabilmektedir. Her insanın farklı olduğu gerçeği, duygusal, sosyal ve kültürel bileşeninin kendine özgü olması, bu sürecin ne kadar hassas ve karmaşık olduğunu göstermektedir. Bu açıdan sadece genel reçeteler üretmek ve hâkim politikalarla olayları yorumlamak sorunların çözümünde eksiklikler yaratabilmektedir.

> *...bu KADES programı var onu cebime indirdim. Bu konularda sıfırım ha Allah yolunuzu düşürmesin. Cezaevi, emniyet bu tür şeyleri de bilmem. Bir tane yakın bir müşterimin eşi o da emniyette çalışıyor. Abla dedi şöyle bir durum olursa bu düğmeye basıyorsun dedi. Emniyet kapıya geliyor. (K4, İlkokul mezunu, kuaför, 24 yaşında)*

Şiddetin takibi ve önlenmesi amacıyla 7 gün 24 saat hizmet veren merkezlerin oluşturulması, kadın ve ailenin korunmasını süreklileştirmek amacıyla destek hizmetlerinin olması oldukça önemlidir. Devletin, medya ve kitle iletişim araçlarının ve sivil toplum örgütlerinin uyumlu çalışması, eğitim politikasının da bu konudaki hassasiyeti müfredata taşıyabilmesi 6284 Sayılı Kanun'un yaygınlaşmasını ve etkili hale gelmesini sağlayacaktır (Özbilen ve Soygüt Arslan, 2012, s.385).

5.3.3. Şiddete Maruz Kalan Kadınlar

Aile içi problemlerin nedeni çoğu zaman farklı olsa da yarattığı tahribatlar benzerlik göstermektedir. Ailede yaşanan sorunlar kadın ve erkeği duygusal bir kopuşa doğru sürüklerken bu sıkıntılarda ataerkil alışkanlıklardan, modern yaşamla birlikte kadının değişime uyum sağlama çabasından, ekonomik, cinsel ya da psikolojik problemlerden kaynaklanabilmektedir. Aile içi şiddetle son bulan bu süreç, ailenin duygusal bütünlüğüne zarar vermekte ve aile üyelerini mutsuz ve huzursuz hale getirmektedir. Şiddet neredeyse

insanlık tarihi kadar eski ve toplumun köklerine yerleşecek kadar derinlikli bir problemdir. İçinde bulunduğumuz yüzyıl bir değişim ve modernleşme süreciyle sarmalanmış olsa bile, şiddet kendini hala var edebilmekte ve yeni boyutlarıyla ortaya çıkabilmektedir.

> *Yani şimdi biraz özel konular vardı tabi. Biraz kadının özgür olma isteği belki de cinsel uyumsuzluk vardı. Yani belki biraz özgür olayım isteği olabilir. Çatışmalar oldu malesef yani şimdi benim de hatalarım oldu. Öfke kontrolümü ben sağlayamadım. Üzerime geldikçe kedinin bile kuyruğunu çeksen döner tırmalar yani. Biraz da bilinçli sanıyorum bu noktaya getirdi. Tabi şiddete doğru gittik. Yani sonuçta birbirimizin elinde bıçakla böyle karşılıklı durduk. Bu noktaya kadar geldik biraz daha devam etse belki öldürecektik birbirimizi. (E7, Lisans mezunu, mali müşavir, 56 yaşında)*

Toplumsal cinsiyet eşitliğinin inşa edilmeye çalışıldığı günümüzde şiddet hukuki açıdan bazı yaptırımlarla karşı karşıya kalabilmektedir. 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun, Türk Medeni Kanunu ve Türk Ceza Kanunu, kadına yönelik şiddetle mücadelede önemli işlevlere sahip olsa da şiddet varlığını inşa etmeye devam etmektedir. Bu durum şiddeti önlemede önemli bir yasal zemin oluştursa da mücadeleyi bir ceza yaptırım ilişkisinin ötesine taşıyamamaktadır.

> *Son bir tartışmamız vardı ben ayrılmadan önce. Bana vurmasın diye kollarını tuttum. O kollarında ki izi gösterip şikâyetçi olmuş. Pardon orda da polisi ben çağırdım kadın bana saldırdı diye. Ama 6284'den dolayı ben sanık oldum. Karakola gidip polisleri ben çağırıyorum sanık ben oluyorum. 6284'ün artı yansımalarından birisi de bununla ilgili şahitlerim de var benim. (E3, Lisans mezunu, şirket yöneticisi)*

Şiddetle mücadele sürecinin bütünlüklü bir politikayla daha sistematik hale gelmesi mümkündür. Bir tarafta hukuki açıdan bir yaptırımın eyleme dönüşmesi öte yanda sosyolojik ve psikolojik bir değişimin de yerleşik hale getirilmesi gerekmektedir. Şiddetin eyleme dönüşmesini önlemek kadar şiddeti ortaya çıkaran koşulların da analiz edilmesine ihtiyaç vardır. Ataerkil yapı, biyolojik ve duygusal farklılıklar kadın ile erkeğin imge dünyasını şekillendirirken; toplumsal normların geleneksel alışkanlık ve uygulamalardan bu yönüyle arındırılması gerekmektedir.

> *Yeni evliyken şiddeti yavaş yavaş başladı. Bir yıllık evliyken ben bunu boşanma davama da yazdım. Yeni evliydim benim bi tane bekâr abim vardı onun düğününe gittik. Düğün çıkışı ilk tokatı o zaman yedim. Neden aşağıda onu birazcık bekletmişim diye. O günden sonra ara verdi 1-2 yıl sonra yine şiddet oldu. Benim için o kadar çok önemli değildi. Bi kaç şiddeti ben o kadar ağır görmüyorum. Psikolojik şiddet çok ağır ve baskı. (K7, Lisans mezunu, ev hanımı, 43 yaşında)*

> *...unutamadığım yüreğimi sızlatan çok şey var. Şiddet değil de mesela annem babam geldiğinde yakınlarım geldiğinde zaten onun annesi babası sürekli burdalar her zaman burdalar aylarca kalıyorlar. Hasta oluyorlar bakıyorum. Mesela, onları bi duydukları zaman annem babam kalacaksa bi kaç gün onları evden çıkartmak*

için biz geldik biz yatacaz biz kalacaz onlar nereye giderse gitsin. Yani beni de onları da dışlıyorlar bu kadar kişi nerde yatacaz. Onlar kalkıp gidiyorlar mesela böyle ailesinde hadsizlik vardı. O da hiç bi zaman hiçbişey demiyordu. Akrabaları da var benim hiç kimsem yok burada. Onların annesi teyzeleri onlara da gitmediler. Bi kaç defa böyle yaptılar annem babam geldiğinde hemen koşup geliyorlardı. (K3, Ortaokul mezunu, ev hanımı, 53 yaşında)

Şiddet her açıdan bir yıkım sürecidir. Ataerkil toplum yapısıyla meşrulaştırılmaya çalışılan patolojik bir eylemdir. Fiziksel ve psikolojik açıdan güçlü olmanın haksız dışavurumudur. Kadını nesneleştirmenin, yönlendirmenin ve fütursuzca onun adına karar vermenin adaletsiz uygulamalarıdır. Sürdürülemeyen bir evliliği, mümkün hale getirmeyi dayatma çabasıdır.

...kuzenimin kuaföründe çalışıyordum. Geldi o kuaförü bastı. İşte o zamandan beri uzaklaştırma aldırdım. Niye gelmiyorsun ben senle artık yapamam dedim ben boşandım artık dedim. Daha öncede dediğim gibi bıçak çektiği zaman ben yine buraya başvuruda bulundum. (K5, İlkokul mezunu, ev hanımı, 32 yaşında)

Psikolojik baskı, korku ya da sindirmeye çalışmak gibi eylemler hem evlilik sürecinde hem de sonrasında önemli problemlere neden olabilmektedir. Bu süreç, fiziksel olarak yaşatılan şiddetin yanında travmatik ve onarılması zor tahribatlar yaratmakta ve toplumsal açıdan da aile kurumuna zarar verebilmektedir. Şiddete maruz kalma, uzaklaştırma kararları, diğer cezai yaptırımlar ya da kadın cinayetleri gibi birçok yaralayıcı ve telafisi imkânsız konu, toplumsal bir ifşaata dönüşürken aile kavramının anlamsal karşılığını da zedeleyebilmektedir.

Şiddet vardı sürekli kalkıp dövmüyordu ama psikolojik baskı vardı. Arada bir ağzımı açsam yo şöyle değil böyle diyecek olsam hemen kalkıp boğazımı sıkıyordu kolumu sıkıyordu. Hani 1-2 defa dövmüşlüğü oldu ama sürekli şiddet değildi. Çoğunluk psikolojik baskıydı yani. Bi defasında kayınvalidem vardı onun yanında tartıştık. Daha doğrusu yine tartışma değil ben ona bi yere gidelim gelelim dedim tamam dedi. Sonra işte gelmedi niye gelmedin dediğimde sen benimle dalga mı geçiyorsun dedi. İşte kolumdan tuttu sıktı boğazımı sıkmaya çalıştı. Biliyor da kendisi polis olduğu için çok ta kurnazdı. Yani biliyordu ki bişey yaptığında başına sıkıntı çıkacağını. Öyle çok vücudumda iz bırakacak birşey yapmamaya çalışıyordu. (K3, Ortaokul mezunu, ev hanımı, 53 yaşında)

Şiddet kavramı genel olarak fiziksel bir zorbalık ya da karşı tarafın bedeninde yaratılan tahribat olarak karşılık bulsa da günümüzde şiddetin birçok türüyle karşılaşılmaktadır. Ve çoğunda fiziksel şiddetten önce psikolojik, ekonomik vb. uygulanabilmektedir. Şiddetin ayrıntılı olarak ele alınması, uygulanacak tedbirlerinde perspektifini daha kapsamlı hale getirir. Özellikle aile içi şiddetin gerçekleşmesinde böyle bir süreçten bahsetmek mümkündür. Kadın ile erkek arasındaki farklılıklardan ya da

uyuşmazlıktan ortaya çıkabilecek durumlar, öncesinde bir gerilim ya da çatışmaya dönüşebilmektedir.

> *Aniden şey yaptı böyle saldırdı küfretti dövdü gereksiz. Sonra gittim onun yanına o şiddet uygularken çocuğum içerde uyuyordu hiç bağırmadım hiç tepki vermedim. Sadece gittim önüne diz çöktüm gözlerine baktım dedim ki neden yaptın bana. Sana bağırdıysam de ki sen bağırdın o an öfkelendim ben sana şunu yaptım ya da küfür mü ettin. Bana bir neden söyle bana dedi ki hiçbir nedeni yok ben sadece evde bir toz gördüm dedi o an onu yapmak istedim. Neden buydu yani şiddet uyguladı. Ve bu şiddeti uygulaması da babam yoğun bakımda kanser hastası vefat etti babam. O anda bunu yaptı. (K2, İlkokul mezunu, ev hanımı, 31 yaşında)*

Aile kurumunu ayakta tutabilen konuların başında sevmek, sevilmek, önemsenmek, düşünülmek gibi duygusal ve manevi hususlar gelmektedir. Fiziki olarak aynı hanenin içinde yaşıyor olmak, bir aradalığı yürütmek için yeterli gerekçeler olamayabilmektedir. Ailenin duygusal olarak birbirine bağlı olması sevgi, saygı, özveri gibi insani ve manevi gereksinimlerini karşılaması gerekmektedir. Bu bağların zayıflaması, kopması aileyi bir çıkmaza doğru sürüklemekte ve potansiyel bir çatışmanın ya da gerilimin de habercisine dönüşmektedir. Ailede başta kadın ve erkek olmak üzere herkesin mutlu ve huzurlu bir birliktelik yaratabilmesi oldukça önemlidir. Yaptığımız görüşmelerin neredeyse tamamında ortaya çıkan problemlerin nedenlerinden biri de bu hususların eksikliği ya da hiç olmayışından kaynaklanmaktadır.

> *Saygım vardı ama sevgimiz son zamanlarda kalmadı. Demek ki sevgi kalmayınca saygının da bi anlamı olmuyo. Kendinden yavaş avaş soğuttu gitti. Benim bildiğim eşler birbirlerine karşı saygılı olmalılar yani ne yaptıklarını anlatmalılar. Ne yaptıklarını ne ettiklerini yapacaklarını ortaklaşa şey yapmalılar fikir alışverişi yapmalılar. Çocukları da dâhil etmeliler bizde öyle bişey yoktu. Kendisi karar veriyordu her şeye. (K3, Ortaokul mezunu, ev hanımı, 53 yaşında)*

> *Uzaklaştırma süreci şöyle benim şimdi evraklarım falan vardı evde. Onunla yaşamadık. Ailemin yanına yerleştikten sonra ben işe girmem için diplomam vardı evde özel güvenlik sertifikam vardı. Evdeydi eşyalarım falan. Ben bi gün eve gideyim dedim. Eşyalarımı alırım düşüncesiyle gittim baktım ki evin anahtarını falan değiştirmiş. Hiç bir şekilde evime giremedim. Onun neticesinde de aile içi şiddet büro amirliğine başvurdum. Psikolojik şiddete uğradığımı aslında çocuk kusurunun ondan olması ondan kaynaklanması neticesinde dilekçeye hepsini yansıttım. (K1, Ön Lisans mezunu, özel güvenlik, 33 yaşında)*

Şiddet, çatışma ya da uyuşmazlıklarda, aldatma eylemi görüşmelerimizde de karşılaşılan bir durum olmakla birlikte, sorunların temel odak noktasına dönüşebilmektedir. Kadının ya da erkeğin eşi dışındaki bir karşı cinsle kurmuş olduğu duygusal ve cinsel birliktelik, evlilik sürecini bir çıkmaza doğru sürüklerken evliliği bazen bitirebilmekte ya da tahammülü zor bir ilişki haline getirebilmektedir. Bu yönüyle de karşı

tarafa uygulanan psikolojik ve duygusal bir baskı aracı olabilmektedir.

> *...hakaret şiddet vardı. Aldatma konusunda sürekli aldatıldım. İki aylık gelindim aldatıldım şimdiye kadar. Eşim inşaatçıydı benim altınlarımı aldı ben isteyerek verdim. Tepki göstermedim çalış bize bakarsın falan. Zaten ben evlendiğim gibi hemen hamile kaldım. Eşim internet cafe açtı. İki ay gitti gitmedi telefonda birinin numarasını buldum. O günden beri takip ediyorum sürekli aldatılıyorum. İki tane çocuğumuz oldu. Kızım bir buçuk iki yaşında falandı. Benim eşim başka birilerini eve getirmişti evde bastım. (K8, İlkokul mezunu, ev hanımı, 39 yaşında)*

> *Beni mesela aldattığını gördüm. Telefon yakaladım görümcemi aradım. Böyle böyle bir durum var işte bana böyle yaptı. Sesini çıkarma ya da telefonu aldığın yere geri bırak. Dedim bırakma şansım yok çünkü kendisi şu an gitti. İşte eve geldi telefonumu aldın yok bilmem ne. Sonra bana saldırdı madem senin ikinci telefonun var benim niye haberim yok ve içinde görmek istemeyeceğim ya da bir kadının görmek istemediği videolar, konuşmalar, mesajlar vesaire şeyler vardı. Bundan ötürü kavgalar çıktı bana saldırdı. (K6, İlkokul mezunu, ev hanımı, 30 yaşında)*

Aile içi şiddet olayı çok geniş bir etki alanına sahiptir. Neredeyse her gün internet, televizyon üzerinden bu konuyla ilgili bir olayın kamuoyunda yer alması da toplumsal açıdan bir umutsuzluğa dönüşebilmektedir. Aile birlikteliğinin bu denli olumsuzluklarla anılması evli olmayan kişilerin evliliği geciktirmesi, bekâr kalmayı tercih etmesi ya da tek eşliliği sorgulamaya başlaması gibi durumların ortaya çıkmasına neden olabilmektedir.

> *Çok kötü hissettim kendimi. Yani bunu bana nasıl yapar (aldatılma olayını anlatıyor) her seferinde sıkıntısını çekiyordum hizmetçisi gibiydim. Ama bunu bana yapmamalıydı ben aylarca kendimi affedemedim ben niye bu kadar ona şey yaptım yani bağlandım o ara boşluğa düştüm yani. Çünkü ben evde duruyordum o ne isterse o oluyordu. Dışarda da alıveriş işlerini de o yapıyordu. Maddiyat da onun elindeydi ben sadece evde onun hizmetçisi gibiydim. İşte yemeğini yapıyordum ütüsünü yapıyordum evde akşama kadar ona hizmet ediyordum. O dışarda gezip tozup geliyordu. Ben onun her şeyini hazır ediyordum bu bana çok ağır geldi. Yani ben böyle yaparken onun böyle yapması ağır geldi. (K3, Ortaokul mezunu, ev hanımı, 53 yaşında)*

Katılımcılarla yaptığımız görüşmelerde çoğu hem fiziksel hem de psikolojik şiddete maruz kaldıklarını dile getirmişlerdir. İlgisizlik, önemsenmeme, özensizlik halinin yarattığı psikolojik baskının etkilerini çok daha derinden hissettiklerini belirtmişlerdir. Bazı kadın görüşmeciler fiziksel şiddetin etkilerinden kurtulabildiklerini ama psikolojik olarak yaşadıkları sıkıntılardan kolayca kurtulamadıklarını ifade etmişlerdir.

> *Son yıllarda eli iyice alışmıştı. İlk yıllarda fiziksel şiddeti yoktu psikolojik şiddet vardı. Bende yani bi 17 sene psikolojik şiddet vardı. İlk bir yıl bi tokat attı bana onun haricinde yapmadı daha sonra. Sonra biz tatlıcıya gittik bi de o zaman bi tokat atmıştı bana. Son 4-5 sene baya şiddetini görüyordum ufak bişeyde küfür artı yumruk atma, ufak bişeyde küfür artı tekme atma. (K7, Lisans mezunu, ev hanımı, 43 yaşında)*

> *...ablasına döndü dedi tövbe hâşâ ben Allah'tan korkmuyorum. Allah benden*

korksun dedi kimse benim işime karışmasın dedi. Çalışmıyorum diyor enayiler bana baksın diyor enayiler dediğide ailesi daha doğrusu annesi. Kimse ona destek çıkmıyordu herkes onun ne mal olduğunu bildiği için ablası da dedi ki sen sürekli ortalığı karıştırıyorsun. Dedi nerden biliyorsun Allah beni şeytan olarak yaratmış. Böyle söyleyen bir insan yani kesinlikle orda bitti zaten. Yani bir insan şeytanla yaşayamaz öyle söyliyim. Allah korkusu olmayan bir insanla insan yaşayamaz. (K5, İlkokul mezunu, ev hanımı, 32 yaşında)

Kadının ataerkil toplumda yaşadığı çıkmazlardan biri de sürekli bir cinsel obje olarak görülmesidir. Kadına yönelik şiddet evlilik sonrasında eski eşi ya da diğer erkekler tarafından da gerçekleşebilmektedir. Özellikle evlenip boşanmış olan kadınlara dulluk yaftasıyla uygulanan dışlayıcı baskılar, erkekler tarafından cinsel olarak elde edilebilir bir nesneye dönüştürülmesi kadınlar açısında oldukça önemli bir problemdir. Bu açıdan düşünüldüğünde kadını hem boşanmamaya zorlayan koşulların yarattığı psikolojik baskı hem de boşanma sonrası ortaya çıkabilecek yeni tehditler tüm yönleriyle şiddeti yeniden üretmektedir.

Boşandıktan sonra erkeklerin daha farklı yaklaştıklarını hissedebiliyorum o an zaten. Şöyle bir örnek vereyim taksiyle Çorlu'ya gidecem arabaya bindik falan. Sohbet ediyoruz nereye gidiyorsun Çorlu'ya gidiyorum kızımı görmeye gidiyorum boşandın mı falan. Aaa işte ben de boşandım işte sen çok güzel bir kadınsın evlenebilirsin işte o çok beni rahatsız etti. Bana yaklaşımı farklı geldi başta öyle davranmıyordu. Ama benim bu durumda olduğumu duyunca şeyi çok farklı oldu ve ben çok rahatsız oldum. Tavrı değişti bakış açısı değişti siz deyince şöyle demeye başladı aman işte sen hayatını yaşa sen gençsin güzelsin. Kol derken omuzuma vurdu işte boşanmışım dedi bu beni çok rahatsız etti ve kendimi de çok kötü hissettim. (K2, İlkokul mezunu, ev hanımı, 31 yaşında)

Aile içi şiddetin temel motivasyon kaynaklarından biri erkeklik hegemonyasının varlığını dayatma çabasıdır. Ataerkil ritüellerle işleyen toplum, varlığının tehdit edildiğini düşündüğü anda kendini şiddetle dışavurabilmektedir. Ailede reis olmakla, işyerinde patron olmak ya da sadece erkek olmakla, kamusal alanın kodlarını belirleyerek yaşamın her alanını kuşatan bu sistem, kadına, çocuğa ya da bizatihi erkeğe karşı saldırgan, dışlayıcı ve otoriter bir dili yansıtmaktadır.

5.4. Uzaklaştırma Kararının Erkeğin Hayatına Yansımaları

5.4.1. Erkeğin Yaşadığı Problemler

5.4.1.1. Ekonomik Problemler

Uzaklaştırma kararının temel etkilerinden biri de ailenin ekonomi planlamasının tamamen değişmesidir. Aile içinde belirli bir programa oturmuş olan bütçe planlaması, bu

kararla birlikte tersyüz olabilmektedir. Çoğu zaman tek bir gelirle hayatlarını dönüştüren aileler, böylesi bir durumla karşılaştıklarında olabildiğince sıkıntı yaşamaktadırlar. Ailenin ekonomik açıdan giderleri kaldığı yerden devam ederken erkeğin evden uzaklaştırılmasıyla birlikte yeni bir barınma, beslenme vb. ihtiyaçlar ortaya çıkmaktadır. Bunun için de ayrı bütçeye ihtiyaç duyulmaktadır. Çoğu zaman üzerinde toplumsal bir baskı hisseden erkek, bu durumu gizlemeyi tercih etmektedir. Dolayısıyla büyük ailesinden veya arkadaşlarından destek alabilme ihtimali azaldığı için bu süreçte ekonomik sıkıntılarla da baş etmek zorundadır.

> *Şimdi ekonomik olarak borçlu başladım. Bi kere evim gitti elimden eşyam gitti hiçbir şeyim kalmadı. Bankaya kredim var araç kredim var artı bir de bulunduğum ofisin kredisi var. Hepsi de yeni başlamıştı zaten. Ev tutamadım kiraya çıkamadım. Ofiste mecbur yatıp kalkmak zorunda kaldım. Peynir ekmek konserve derken fazla gıda masrafım da olmadı. Bi çamaşır makinesi bulaşık makinesi aldık. Ofise bi de TV aldım öyle idare ettim. Bi de koltuk takımı aldım. Halıyı ikinci el aldım öyle hayatım devam etti. Ekonomik olarak zorlanmadım çünkü kendimi daha çok işe verdim. Sabahleyin kalkıyordun ofistesin gece 12'de yatıyorsun. Ofistesin yani hemen o odadan öbür odaya geç çalışıyorsun. (E7, Lisans mezunu, mali müşavir, 56 yaşında)*

Ekonomik sıkıntılar erkeğin kendisini etkilediği gibi uzaklaştığı ailesini de büyük oranda etkilemektedir. Yaşadığı dışlanmışlık duygusu ve kendisini uzaklaştıran eşine karşı duygusal bir mesafe koyduğundan ailesine de ekonomik olarak bunu yansıtabilmektedir. Temel ihtiyaçlarını sağlıklı bir şekilde karşılamakta güçlük çeken erkeğin içine düştüğü çıkmazdan kurtulması oldukça zor hale gelebilmektedir. Ekonomik problemler boy gösterirken hayata ve içinde bulunduğu koşullara dair nitelikli çözümler üretmesi güçleşmektedir. Kendi hatalarını görebilmesi ve uzaklaştırma sürecinin sonunda umutlu bir başlangıç yapabilmesi gerekirken dışlanmışlık hissinin ve ekonomik zorlukların tahribatıyla uğraşmak zorunda kalabilmektedir.

> *Kimseden destek görmedim bu süreçte. Düşenin dostu var mı? İş süreci de sağdan soldan 3-5 kişi toplayıp götürüyordum Umreye. Oda cep harçlığı çıkıyordu öyle yani… Mesela, benimle işe başlayan herkesin evi barkı herşeyini yaptı. Sürünerek sürünerek zar zor bugünlere geldik yani. (E11, İlkokul mezunu, şirket sahibi, 41 yaşında)*

Erkek katılımcıların çoğu, böyle bir yaptırımla karşı karşıya kalmalarının sorumlusu olarak kadını gördüklerini dile getirmektedirler. Uzaklaştırma kararını bir ceza olarak değerlendirdiklerinden yaşadıkları ekonomik sıkıntının sebebini de kadına yüklemektedirler. Ayrıca bu süreçte evine ekonomik olarak destek sunan ve sunmayan erkeklerin, kadının ekonomik olarak bu sıkıntıyı çekmeleri gerektiğini belirtmişlerdir.

Aşağıdaki görüşmecinin dile getirdiği *"...madem bi kadın bunu yapmışsa ya bunun cezasını kendi çekecek ya da erkeğe bunu yapmayacak"* şeklindeki tepkisi uzaklaştırma kararıyla ilgili süreci nitelikli bir şekilde değerlendiremediğini de göstermektedir.

> *Ekonomik süreçte ben çalışıyorum zaten kamuda memur olarak çalışıyorum. Ailemin yanında kaldım yemede içmede barınmada. Şimdi evlenip boşandığınız zaman sizi evden uzaklaştıran bi kadının ihtiyaçlarını karşılaması gerektiği noktasında erkeği nasıl sorumlu tutabilirsiniz öyle değil mi. Tutamazsınız madem bi kadın bunu yapmışsa ya bunun cezasını kendi çekecek ya da erkeğe bunu yapmayacak. Yaptırmayacak ki ben o noktada zaten çocuklarım noktasında olsun evin işte elektrik su giderleri noktasında olsun zaten ödemelerimi yapıyordum. Yani bu bir erkeğin evine olan müdahalesi o kadar büyükki her noktada erkeği mağdur ettiği gibi kadının kendisini de mağdur ediyo. Yani kadını içinden çıkılmaz bi hale getiriyo. (E5, Lisans mezunu, ziraat mühendisi, 40 yaşında)*

Yaptığımız görüşmelerde katılımcıların % 60 (12 kişi)'ının uzaklaştırma kararından sonra boşandığı, % 25 (5 kişi)'inin de boşanma aşamasında olduğu görülmüştür. Katılımcıların bu kadar önemli bir oranının boşanmış ve boşanma aşamasında olması, uzaklaştırma kararıyla ilgili de birtakım yenilik ve düzenlemelere ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir. Ayrıca uzaklaştırma kararıyla başlayan yeni süreç, kadın-erkek arasındaki duygusal bağ, barınma, ekonomik giderlerin desteklenmesi gibi birçok başlığı da bir arada yürütebilmeyi gerekli hale getirmektedir.

Uzaklaştırma kararı sonrası boşanmış olan çiftler her ne kadar yeni bir yaşamın kapılarını aralasa da eski eşi ve çocuklarına dair sorumluluklarının olacağı gerçeğiyle yüzleşmek zorundadırlar. Karar sonrası eşinden boşanan erkek görüşmeci, bu sürece dair yaşadıklarını şöyle dile getirmektedir:

> *Çok etkilendim yani birincisi İstanbul'a gelir gelmez işe başladım. İki aylık maaşımı da iki ay boyunca biri bayrama denk geliyordu elden teslim ettim birini de banka üzerinden verdim. Dekontu felan da vardı ama almış bu paraları kaçmış bu kadın kirayı da ödememiş faturayı da ödememiş. Ben gittim temizledim ya. Ev sahibi de arıza çıkardı. Gittim o ev sahibine bir tane kiracı buldum. Kiracıya da dedim ki bu eşyalar da sana hediye dedim böyle çözdüm olayı. Ama şundan eminim ki çocuklarımın üstün menfaati söz konusu olacak ve bir iki sene sonra ben bu çocukları çok rahat bir şekilde alabilecem. Çünkü ben çocuklara çok daha iyi bir hayat sunabilecem. Ben bunu çoktan yapabilirdim ama kadın sürekli bana ayrı ayrı mahkemeler açıp sürekli avukat parası ödettiği için. Yani sürekli benim hayatımı ertelemeye sebep oldular. Üç sene daha da hayatımdan çaldı bu kadın yanımda yokken. (E3, Lisans mezunu, şirket yöneticisi)*

Hayatı boyunca ekonomik bağımlılık içerisinde yaşamak zorunda bırakılan, ataerkil yaşam içerisinde varlığı dört taraftan kuşatılan, ev içi emeği yok sayılan, iş piyasalarında güvencesiz ve kötü çalışma koşullarının dayatıldığı kadınlar, ekonomik açıdan şiddete uğramaktadır. Ev bakımı, çocuk bakımı, yaşlı bakımı, yemek, alışveriş gibi yaşamın temel

dinamiklerini üstlenen kadınların yaşadığı bu durum, kapitalizmin ataerkil sistemle dayanışmasının bir ürünüdür (Memiş, 2015, s.183). Ataerkil sistemin kendisine bağımlı hale getirdiği kadın, toplumsal yaşamın birçok alanında dezavantajlı konuma doğru ötelendiğinden aile yaşantısında tamamen bağımsız hale gelememektedir. Bu süreç kadın-erkek ilişkilerinde boşanma gibi durumların ortaya çıkması halinde de devam etmektedir. Bundan dolayı hukuki açıdan kadına ve çocuklarına, hayatını asgari düzeyde sürdürebilmeleri amacıyla nafaka adı altında bir miktar ekonomik desteğin, boşandığı eşi tarafından sunulmasını öngörür.

> *Şu nafaka olmasaydı. Zaten covid bizi iyice sıkıştırmış köşeye sıkıştırmış bide bu nafaka var başımızda. Zaten ben şu an tutukluyum onu da sana söyliyim. 6 ay ceza yatarım var şu an. İşlerimiz açılırsa nasip kısmet. Bir yıldır kapalıyız kira ödeyemiyoruz. Ben Ankara'dayım o kanundan dolayı geldim Ankara'ya. Tabi o İstanbul'da olduğu için ben İstanbul'u bırakıp geldim. (E11, İlkokul mezunu, şirket sahibi, 41 yaşında)*

Kadın- erkek eşitliği toplumun tamamında benimsenmiş bir algıya dönüşse de kadın bu süreci bağımlı ve sabitlenmiş yükleriyle beraber yürütmek zorundadır. Toplumsal statüsü ya da iş hayatındaki kariyeri ne olursa olsun aynı zamanda anne, eş, ev hizmeti gibi birtakım sabit rolleri de beraberinde yürütmek zorunda bırakılmıştır. Bundan dolayı kadının kamusal alandaki işlevselliği artmış olsa da iş hayatında erkeklerle aynı ekonomik imkânlara sahip olamadıkları görülmektedir. Ekonomik kalkınmadan erkeklerle eşit düzeyde pay alamama problemi, neredeyse toplumun geneline yayılmış bir durumdur (Kara ve Gürhan, 2013, s.80-81).

> *...adam 23 yaşında evlenmiş 23 buçuk yaşında boşanmış olabilir değil mi. Ya SGK bile 60 yaşından önce kimseyi emekli etmiyor. SGK'dan emekli olabilmen için 25 yıl fiilen prim yatırman lazım. 1000 küsür lira her ay 25 yıl. 23 buçuk yaşında boşanan kadın 23 buçuk yaşında emekli oluyor. Kocadan her ay maaş bağlıyor. Cem Yılmaz'da demiyor mu Şeyma Subaşı da almıyor mu Acun dan bi dünya nafaka. Herkes çapınca para ödüyor. Benim asgari ücretlim de ayda 3 bin lira alıyor. 500-750 neyse kadına her ay ödüyor. Bakın bu nedenle Şili'ye kaçanlar var nafaka ödememek için. Devlet memuru iken memurluğu bırakıp Bulgaristan'a kaçan var. İkinci evlilikten dolayı mağdur bayanlar var. Adamın aldığı 3-5 bin lira bi para yarıya yakınını eski karı alıyo. (E7, Lisans mezunu, mali müşavir, 56 yaşında)*

> *Nafaka için şeye (mahkemeye) gittiğimde gördüm. Yani bizim nafakayı bile düşürmedi. 2000 lira nafaka veriyordum. Bizim hanım benim halimi gördü Ankara'dan bi avukat bulmuş. Vekâlet vererekten yaptık. Sizi dinlemiyor yani biz 6284'e göre potansiyel suçluyuz yani. (E2, Lise mezunu, inşaat ustası, 58 yaşında)*

Boşanmayla birlikte ortaya çıkan anlaşmazlıklardan biri de nafaka konusudur. Boşanma sonrası kadın ve çocukların ekonomik açıdan bazı temel ihtiyaçlarını karşılayabilmesi amacıyla erkeğin düzenli olarak sunduğu destek, erkek katılımcıların

tepkisel oldukları konulardan biridir. Her ne kadar erkek görüşmeciler tarafından haksız bir uygulama olduğu düşünülse de kadının toplumsal yaşamda karşı karşıya kaldığı dezavantajlı koşulların boşanma sonrası travmatik sonuçları ortaya çıkarmaması açısından kadın ve çocukların bu konuda desteklenmesi elzemdir.

5.4.1.2. Barınma Problemleri

Uzaklaştırma kararlarında kronikleşen hususlardan biri erkeğin barınma problemidir. Aile içinde çoğu zaman şiddet, baskı ya da çatışmayla başlayan bu süreçte, kadının kendisi ya da çocukları için başvurduğu bu yöntemle eşlerin ikisinin de planlamadığı, yeni ve yabancı oldukları bir süreç başlamaktadır. Genel olarak kadın ve çocuklara yaşadıkları hane tahsis edilerek erkeğin uzaklaştırılmasıyla son bulan bu durum, aynı zamanda yeni bir başlangıca dönüşmektedir. Bu deneyimi yaşayan erkeklerle yaptığımız görüşmelerde çoğu böyle bir şeyin başlarına gelebileceği ihtimalini dahi düşünmediklerini belirtmişlerdir. Ve neredeyse tamamen plansız gerçekleştiğinden erkek de nerede kalacağını kestirememektedir. Başına ilk defa böyle bir şeyin geliyor olması, süreci yönetebilme politikasını da büyük oranda başarısız kılmaktadır.

> *Kimsenin umrunda değil ki nerde kalıyorsun ne yapıyorsun, ne ediyorsun hiç kimsenin umrunda değil ki. Ne yapıyorsan kimin ne umrunda. Yani sana devlet bunu sormaz ki. Çünkü sen bir erkeksin ve kanunlar devletin kanunları gözünde aşağılık bir yaratıksın erkek olarak. Bütün erkekler aynı ya kanunlar bunu söylüyor ben demiyorum kanun bunu diyor. Ne yapıyorsan yap banane. Ben seni evden atıyorum bitti gitti bu kadar basit olay bu. İlk atıldığımda iş yerinin lojmanın da kaldım utana utana, sıkıla sıkıla sonra da babamın evine sığındım. Ne yapacam başka başka ne yapabilirim. (E4, Lisans mezunu, devlet memuru, 41 yaşında)*

Barınma temel bir ihtiyaç olmasının yanında yaşama kolayca adapte olabilmenin ve tutunabilmenin de temel bileşenidir. Her bireyin kendini güvende hissedebileceği, gün içerisinde yaşamış olduğu fiziksel ve psikolojik yorgunluğunu sağlıklı bir şekilde giderebileceği bir mekâna ihtiyacı vardır. Önleyici bir tedbir olarak uygulanan uzaklaştırma kararında, eylemin faili olan erkeğin de bu süreci değerlendirebileceği ve temel barınma ihtiyacını giderebileceği bir mekânının olması oldukça önemlidir.

> *İki yıl uzaklaştırma boyunca milletin 4 metrekare bodrumunda kaldım. Çok zor günler geçirdim. İnsanın çoluk çocuğundan uzak durması, evliyken, evi arabası varken, herşeyin kaybolması... (E11, İlkokul mezunu, şirket sahibi, 41 yaşında)*

Uzaklaştırma kararlarının sürelerinin uzun olması aileyi birçok açıdan

etkileyebilmektedir. İnsanın doğası gereği bulunduğu koşullara adape olma yeteneği, ailesinden uzak olduğu bu dönemde erkeği dönüştürmektedir. Aynı şey kadın içinde geçerlidir. Kadın karar sonrası, mevcut duruma alışmaya başlamasından itibaren bazı şeylerin değişebileceğini gözlemlemekte ve karar uzadıkça da yeni yaşamına daha fazla alışmaktadır.

> *Ekonomik olarak normalde otelde kalmayı düşünüyordum masraf çok olduğu için olmadı. Benim arabam vardı koltuklarını dükkâna atmıştım. Arabamla işte yaz mevsimi olduğunda arabamı alıp piknik gibi bi yere gider orda arabamda yatardım kalkardım. Çoğu zaman kışa girdiğim zamanda benim kamyonum var içinde ısıtıcı var arabanın arkasıda geniş zaten benim çevrem akrabam bilmesin diye arabamı petrole falan çekerdim. Kimsenin görmediği bi yere çeker içinde yatar kalkardım. Sırf masraf olmasın diye maddi bi sıkıntı yaşamayayım diye o şekilde. Oda benim imkânım vardı. (E1, Lise mezunu, operatör, 46 yaşında)*

Erkek katılımcılarla yaptığımız görüşmelerde birçoğu temel barınma ihtiyacını gidermekte zorlandığını dile getirmişlerdir. Yeni bir evde veya otelde kalmanın yaratacağı ekonomik yükü kaldıramayacaklarını düşündüklerinden farklı alternatifler ürettikleri görülmektedir. İnşaatta şantiyede, arabasının içinde, kendi işyerinde ya da dışarıda bir bankta kaldıklarını belirtmişlerdir. Bu süreçte anne, babalarının ya da akrabalarının evinde kalmayı tercih etmeyenlerin de olduğu görülmektedir. Buna gerekçe olarak da dışlanma, küçümsenme hissine kapılabilecekleri endişesini sunmuşlardır. Ayrıca nerede kalırlarsa kalsınlar genel olarak bu durumu yansıtmak istemediklerini söylemişlerdir. Aile içinde yaptıklarının farkına varmış olmalarına rağmen uzaklaştırma kararını da bir dışlama politikası olarak görmektedirler.

> *…o zaman şantiyede kaldım. Hiçbir arkadaşın yanında kalmadım. Sonra şu anda da pansiyonda kalıyorum. Zaten videomda var ben videomu da gödereyim. Ondan sonra yeni bir tehdit ediyor diye mahkemede hâkim bana sordu dedi ki ya dedi sen dedi tebligat yapacaz adresin falan yok dedi. Ben direk şunu dedim ya dedim ki hâkim bey 6284 evden uzaklaştırma aileyi yerle yeksan etmenin adımıdır yani. 6284 kadını kocasından alıp fuhuş sektörüne kazandırmanın adıdır dedim. Onun için askıya alındı dedi ki arkadaş çok sert cevap veriyorsun. (E2, Lise mezunu, inşaat ustası, 58 yaşında)*

Uzaklaştırma kararıyla eşinin olumsuz davranışlarından ve şiddetinden kurtulmaya çalışan kadının, bir süre sonra yaptığının doğru olup olmadığına dair bir sorgulama içerisine girdiği görülmekedir. Arkadaş ve akrabalarının geleneksel kodlarla örülü söylemleri, vicdani anlamda eşini uzaklaştırmış olmanın sıkıntısı ve bazen de uzaklaştırma sonrası daha büyük bir tepkiyle karşılaşabileceğinin yarattığı endişeye kapılmaktadır. Böyle durumlarda uzaklaştırma kararı karşılıklı olarak göz ardı edilebilmektedir. Bazen de

uzaklaştırma kararında sorumluluğu olduğunu düşünen kadın, kendisinin ya da eşinin anne-babasının, akrabalarının birtakım uzlaşmacı uyarılarıyla verdiği karardan vazgeçebilmektedir.

> *Uzaklaştırma sürecinde annem gilde kaldım. Sana bişey daha söyleyeyim mi benim hanım ne dedi biliyormusun sen dedi niye annen gile gidiyorsun otelde kal. Niye otelde kalacam ya evden ayrılırken bunları düşünmüyor mu. Hatta geçenlerde bir arkadaş barışmak için aramıza girecek falan hanım ne diyor biliyormusun barışırsanız diyor korkuyor diyor evden atarsan diyor bu adam ne olacak diyor… Otoritesiz güç güç değildir. Kadınlara verilen gücü çok kötü kullandılar. Aile Bakanlığının haline bak tamam mı kadın hala şunu demiyor ya ben adamı atmam çok pişman oldum demiyor. Atarsam arabada yatar diyor karşılıklı oluyor hala oluyor. Yani Türkiye'deki kadını nereye getirdiler. (E9, Lisans mezunu, inşaat mühendisi, 46 yaşında)*

> *Ben ailemle, kardeşlerimle kardeşlerimin evinde kaldım. En son beni arıyor polisler işte sana tebligat ulaşmıyor. Dedim benim adresim yok ki dedim. Benim adresimde ki eşyaları çalıp gitti bunlar dedim. Ben orada burada kalıyorum dedim. Benim ne adresim olacak ya dedim. Babamın evi var ona gönderin dedim yani. Hukuk tamamen bitmiş durumda. Türkiye'de hukuk diye bir şey yok. Yani hukuk hakikatten gelir biliyorsunuz haktan gelir hak diye bir şey yok yani tamamen. (E3, Lisans mezunu, şirket yöneticisi)*

Erkek katılımcının uzaklaştırma kararıyla birlikte hayata tutunma stratejisine baktığımızda; dışarıda bir bank üzerinde yatmasıyla başlayan süreci, ofisine yerleşip orayı ev-ofis haline getirmeye kadar devam etmektedir. Bu süreçte bir taraftan barınma ihtiyacını kademeli olarak iyileştirmeye çalışırken bir taraftan da eşinin bu durumla ilgili bir adım atmasını beklediği ve zaman içerisinde mevcut durumuna alıştığını dile getirmektedir.

> *Ne yapayım kendi ofisim zaten sonuçta orası büro. Girişte kargocuların falan beklediği bi bank vardı. O bankın üzerine kıvrıldım uyudum yani 1-2 gün. Bi günde galiba sandalyede uyudum. Yani 3 gün sonra dayanamadım bi şişme yatak vardı bizde kamp yatağı onu çıkarttım. Büroda bi arşiv vardı muhasebe arşivim arşivde yere attım yattım. Sabah çöküyor o soğuktan dondum sonraki günler altına kartonlar koydum buzdolabı kartonları işte. Gece uyanıp şişiriyordum onu motoruyla falan. Böyle 1 ay falan da öyle idare ettim. Bu süreçte de belki düzelirim belki hani aklını başına alır. Ne yaptığının farkına varır gibi biz de dik durduk. Biraz fazla dik durduk yani açıkçası. Ordan da ben bişey gelmeyince o da inada bindirdi. Biraz da sanıyorum psikolojik sorunları vardı. 1 ay sonra baktım olmayacak bi yatak aldım yatakta yattım. Sonra bi odayı kendime ayırdım. Orda yatıp kalkmaya başladım. Ev tutacaktım. Bir kişiyim nerde tutayım. Şimdi evimi eşyamı paramı kredi ödüyorum. İkinci makam odam vardı makam odamı da salon yaptım. Bi oda bi salon bi bakmışım uzun yıllar geçmiş 7-8 yıl geçmiş. Sonra işte arkadaşla tanıştım onunla eve çıktım şimdi iyiyim mutluyum yani. (E7, Lisans mezunu, mali müşavir, 56 yaşında)*

Uzaklaştırma kararıyla evden uzaklaştırılan erkeklerin birçoğunun barınma konusunda tepkisel oldukları görülmektedir. Evden uzaklaştırılmalarının bazı durumlarda kabul edilebilir olabileceğini dile getiren görüşmeciler, kendilerine barınma imkânı

sunulmamasının haksızlık olduğunu düşünmektedirler. Evden atılmış olmanın yarattığı tahribat ve dışlanmışlık duygusu, gündelik hayatta barınma, beslenme gibi ihtiyaçlarını karşılamanın zorluğunu ifade etmişlerdir. Kadınlara sığınma evi gibi imkânlar sunulmuş olmasına rağmen kendilerinin böyle bir imkândan faydalanamadığını anlatmışlardır. Barınma problemi ile ilgili erkek görüşmeciler düşüncelerini aşağıdaki şekilde ifade etmişlerdir:

> *Şimdi şöyle bi durum var. Devlet kadın sığınma evleri yapıyo yapmış var. O zaman madem o kadını koruyacaksa kadın için ayrıcalık yapacaksa kadın için pozitif bi durum söz konusuysa kadının her türlü noktasında da mağdur olduğunu düşünüyorsa o zaman erkeği evinden çıkarmayacak. Kadını alacak kadın sığınma evlerine yerleştirecek. Yani çok eğer koruma içgüdüsü varsa bu noktada yani bi erkeği evinden atmak demek hertürlü koşulda erkek gitsin parkta yatsın işte şurda burda yesin geçimi yoksa zor geçiniyorsa çevresinde ailesi yoksa anne babası yoksa akrabasının yanında ne kadar süre kalabilir ya da arkadaşlarının evinde yanında. (E5, Lisans mezunu, ziraat mühendisi, 40 yaşında)*

> *Uzaklaştırma sürecine aileyi bulaştırmadık. Haber vermedik. Zaten kendi ailelerinden genelde gizlerler bunu kolay kolay bir erkek kalkıpta annesine babasına söyleyemez zaten. Ben bugüne kadar yıllardır adam gidiyor sokakta yatıyor annesine babasına gitmiyor. Çok şey geliyor absürt geliyor erkeklere. Erkeği uzaklaştırıyorlar kadına sığınma evi yapıyorlar. İşin tuhaf tarafı bu ya. Benim bildiğim canı tehlikede olan korunur. Öldürmek isteyen adam gelir tak tak öldürür. Mademki kadının canı tehlikede götür sığınma evine. Bir sürü sığınma evi var. (E8, İş insanı)*

Sıcak yuva imgesi, toplumsal huzurun ve aile kurumunun temel bileşenidir. Anne, baba, çocuklar ve diğer akrabaların da olabileceği bu yuva, toplumun çekirdeği ve hayatımızın temel motivasyon kaynağıdır. Hayatımızı kurgulayış biçimimizden, özel ve kamusal alandaki kimlik edinme süreçlerine kadar hemen her alanda aile hayatının yansımaları görülebilmektedir. Dünyanın birçok ülkesinde, kadına yönelik şiddet, aile içi şiddet gibi olayların önüne geçilmesi amacıyla olabildiğince kapsamlı ve etkili çalışmalar yürütülmektedir. Gündelik hayatın temel gündem maddelerinden biri olan bu sorunun ortaya çıkışının engellenmesi amacıyla yapılan çalışmalarda izlenilen politikaların bir bütün olarak değerlendirilmesi ve problemin tüm yönleriyle incelenmesi oldukça elzemdir.

5.4.1.3. İş ve Çalışma Motivasyonu

Erkek egemen bir dünyada bütün felaketlerin sorumluluğunu sadece erkeklere yüklemek ve hayatı düzeltmenin, inşa etmenin yolunun da kadın egemen bir toplumdan geçtiğini söylemek yanıltıcı bir denklem olabilir. Burada temel problem iktidarın yaptırım

gücünün tek bir cinse tanınmış olmasıdır. Yaşamın her döneminde egemen olan sınıf ya da cinsiyet kendi istek ve politikalarını dayatmış ve mevcut düzenin korunması için karşı tarafın bunu benimseyip meşru görebilmesi için Tanrısal bir hakikat ve dokunulmaz bir zırh oluşturmuştur. Günümüzde de böyle bir cinsiyet savaşının olmadığını söylemek ancak ataerkil yaşam öğretisinin dayatmalarıyla mümkün olabilir (Horney, 2017, s.131-132). Cinsiyetler arasında devam eden bu savaş ancak toplumsal normların ve kamusal alanın belirlediği kıstaslarla şekillenebilir. Erkeğin tarihsel süreçle birlikte yüklendiği dokunulmazlık zırhı, dönüşmeye ve hatta küçülmeye başlarken kadın mücadelesi toplumsal olanın her parçasını yeniden dizayn etmenin çabası içerisindedir.

Toplumsal ezberlerin değişmeye başlaması, erkeğin konforlu yaşamının kadın perspektifiyle yeniden dizayn edilmesi, hayatın her alanına yansımakta ve çoğu zaman da kadın ile erkek arasındaki çatışmanın sebebine dönüşebilmektedir. Erkeği ataerkil köklerinden koparan gündelik pratikler, hukuki süreçle varlığını hissettirirken bu pratiklerin hayatın her alanında onu bekleyen, gözetleyen ve düzenleyen yeni bir yaptırım alanı olduğu hatırlatılmaktadır.

> *...zaten kendim çalışmamaya başladım. Eleman tuttum. Çoğu zamanlarda artık ben çalışmadım. Hep dolaşıyorum kafamı dağıtmak için. Bi gün burdayım bi gün başka yerdeyim. Çoğu zaman evden uzaklaşmaya çalıştım. İkinci evliliğimi yaptıktan sonra da aynı durumlar devam etti. Çocuklarımdan olsun uzaklaştım. Çevremden uzaklaştım. Yani maddi çok zorluklar içine girdim. Sevmediğim olaylar çıkmaya başladı. Bunlardan dolayı da yani etkilendim. (E1, Lise mezunu, operatör, 46 yaşında)*

Çalışma hayatında başarının temel noktası motivasyondur. Birey yürütülen işi yapmaya karşı kendini ne kadar istekli hale getirebilirse o denli başarılı olabilmektedir. Çalışma hayatında yürütülen işin nitelikli ve her zamanki performansla yapılabilmesi ancak iyi bir motivasyonla mümkün olabilir. Bunun için de bireyin kendini mutlu, huzurlu ve eksiksiz hissetmesi gerekmektedir. Aile yaşamında devam eden bir çatışma veya gerilim, hayatın diğer tüm alanlarını da etkileyebilmektedir. İş yaşamındaki bireysel performans ile özel hayatın verimliliği birbiriyle paralel işleyen bağımlı bir süreçtir.

> *İş hayatımı da bitirdiler beni de bitirdiler. Daha önce görüştüğüm tur rehberliği yaptığımdan dolayı Türkiye'de benim çevrem var. Gittiğim her yeri aramış benim arkamdan. Bu adamla iş yapmayın bu adam bana bakmıyor. Çoluk çocuğuma bakmıyor. Benim hakkımı yiyor. Beni her yere kötülemiş anlayacağın. (E11, İlkokul mezunu, şirket sahibi, 41 yaşında)*

> *Tabi ya ben işime verdim bu süreçte kendimi. İşimde çok başarılı da oldum. Ondan sonra şu şekil yaptılar. İş adresimi öğrendiler. İnternetten şuradan buradan benim iş adresimi öğrenmişler. Sürekli benim babamın evinin adresini, kaldığım evin adresini bildikleri halde bütün tebligatları iş adresime gönderdiler. Benim*

psikolojimi bozmaya çalıştılar iş yerindeki. Benim psikolojim odaklanmam şuyum buyum bozuldu. Ben altı ay içinde müdürlük seviyesine geldim. Tam müdür olurken psikolojim bozuldu benim. Tamamen bitti dedim. Saygı bekliyorum ayrılıyorum. O ara bir lojistik işi vardı evden felan çalışılıyordum. Ayrılmak zorunda kaldım ben. (E3, Lisans mezunu, şirket yöneticisi)

Gündelik hayat devam ediyorken erkeğin uzaklaştırma kararıyla karşı karşıya kalmış olması, iş hayatında ya da kamusal alanda çok ciddi bir karşılık bulamayabilmektedir. İnsanların erkekten ya da kadından beklentisi yine aynı performansı sergilemesidir. Her zamanki düzeninin değişmiş olmasının, hatta barınabilecek bir mekanının dahi olmamasının pragmatik iş yaşamı açısından bir önemi yoktur. Ancak bu durum uzaklaştırma kararında fail olanı erkeği doğrudan etkilemektedir. Yaşadığı mutsuzluk, iç dünyasını olabildiğince huzursuz hale getirirken rutin bir çalışma performansı sergilemesi de oldukça güçtür. Yaptığımız görüşmelerde katılımcılar bu kararın hayatlarının her alanını doğrudan etkilediklerini belirtmektedirler.

5.4.1.4. Erkeğin Yaşadığı Psikolojik Problemler: Hayata Küsme

Aile içi ilişkilerde, aile bireylerinin bir arada olabilmesinin temel dayanağı, psikolojik açıdan herhangi bir problem yaşayıp yaşamadığıyla ilgilidir. Psikolojik olarak ortaya çıkan bir sıkıntı, aile içi ilişkilerde diğer değişkenleri de doğrudan etkileyebilmektedir. Kadın ve erkeğin yaşadığı herhangi bir uyumsuzluk, ekonomik açıdan yaşanabilecek bir darlık, çocukların davranışlarıyla ilgili problemler, kültürel anlaşmazlıklar gibi birçok değişken, öncelikle bireylerin zihinsel süreçlerini meşgul etmektedir. Psikolojinin bozulmaya yüz tutması, çatışma, gerilim gibi birçok olumsuzluğu da beraberinde getirdiğinden aile içinde sorunun büyüyüp problem haline gelmesine ve bunun bir baskılama eylemi olarak ortaya çıkmasına neden olabilmektedir.

Sonradan araştırdım baktım ki İstanbul sözleşmesi adı altında bu şeyler varmış. Çektikçe öğrendik. Yani avukatın dediği bu sefer de kurtuldun bi daha ceza yememen için o evden acilen uzaklaşman lazım. Düşünebiliyor musun bi erkeğin ölüm fermanıdır şey değil kolay değil. Ben şu anda kimseye anlatamadım. Ama eşim ihtiyacı olduğu zaman sana diyor ki sen gel. Sen diyorsun ki ben gelemicem gelmesen seni karakola şikâyet ederim der sen gidiyorsun. Biliyorsun karakol onu baz alacak seni baz almayacak. O şey sende kalmamış o evlilik kalmamış. Yani kendini satılmış gibi hissediyorsun. Yani kirletilmiş gibi hissediyorsun. Çeken bilir ancak. (E1, Lise mezunu, operatör, 46 yaşında)

Uzaklaştırma kararı, şiddetle ortaya çıkabilecek tahribatları ortadan kaldırmayı ve ihtimal dâhilinde gelişebilecek sorunlara engel olmayı amaçlamaktadır. Bu uygulama

önleyici bir tedbir olmasının yanında birbirinden uzaklaştırılan çiftlerin de bir süre durulması, kendine yönelip yanlışların muhakemesini yapabilmesi açısından iyileştirici bir etkiye sahiptir. Bu dönemde evde kalan kadın ve çocuklar ile uzaklaştırılan erkeğin psikolojik açıdan desteklenmesi ve sağlıklı kararlar alabilmesi öncelenmelidir. Yaptığı hataların, ısrarlı bir dışlanmayı da beraberinde getirmesi sorunun kronik hale gelmesini tetikleyebilmektedir. Davranışların yanlışlığı ve kabul edilemezliğine yapılan vurgu net olmakla birlikte sorgulayabilme ve doğruyu yeniden üretebilme imkanınında sunulmasına ihtiyaç vardır.

> *İnan ki kimseye güvenmiyorum. Oradaki memurlara da, sözde bizi denetlemeye geldiler köye, ne yaptılar? Gitmişler kahvede çay içip sonra geri gitmişler. Ben dedim defalarca bu kadın çocuklarımı dövüyor, hatta çocuk mahkemede dedi annem bizi dövüyor dedi. Kimse de bir şey yapmadı. Ben ne yapayım şimdi. Devlet bize öncülük etse bizi biraya getirse çok iyi olmaz mıydı? Bizi uzlaştıran bir büyüğümüz kalmamış. Valla iki ayda 20 kilo verdim. (E12, Lise mezunu, youtuber, 37 yaşında)*

Şiddet, hastalanmış bireyin eylemleriyle karşı tarafta yarattığı derin bir tahribattır. Hayata dair tüm argümanların ters yüz edilmesidir. Fiziksel, ekonomik, cinsel ve psikolojik yönleriyle ortaya çıkan bu tahribat biçimi, karşı tarafta telafisi zor etkiler yaratabilmektedir. Çoğu zaman şiddeti üreten erkek olurken zarar gören de kadın ve çocuklar olabilmektedir. Sorunun doğru bir şekilde anlaşılabilmesi ve bu hastalıklı davranışın ortadan kaldırılabilmesi sadece bir cezai yaptırımla mümkün görünmemektedir. Uzaklaştırma kararıyla birlikte bu süreç tüm yönleriyle incelenmeli ve süreci iyileştirici, doğabilecek tahribatları da ortadan kaldırabilecek çözümler üretilmelidir. Problemin doğru ve nitelikli bir şekilde çözülebilmesi için doğru tespitler yapılarak sorunun kaynağı olabilecek ekonomik, psikolojik, kültürel, geleneksel ya da ataerkil nedenlerin incelenmesi gerekmektedir.

> *…ben iktidar olacam benim dediğim olacak diyor. Yerler seramik parke yaptıralım dedi tamam yaptıralım dedim. Mart ayında yaptıralım dedim mutfak dolabını da değiştirelim seramikleri de değiştirelim… Aralık ayında bi laf duymuş birileri bi laf etmiş birisi demiş ki bu ne biçim bi ev seramiklere falan laf söylemiş. Bu gitmiş parkeciyi şey yapmış getirmiş parkeci ölçü alıyor. Parkeciye dedim ki ya biz bu kadınla tartışıyoruz bunun yüzüne söyle ben bu evi komple tadilata koyacam mutfak dolabı mutfak falan filan hepsinde değişiklik yapacam. Ya bu parke şimdi yapılır mı üç ay sonra ben bunu sökecem adam da ne dedi biliyormusun abla dedi doğru diyor dedi üç ay sonra yapacaksa niye parke yapıyorsun dedi. (E9, Lisans mezunu, inşaat mühendisi, 46 yaşında)*

Karar süresince erkeklerin yaşadığı problemler arasında toplumsal baskıdan duydukları endişeler de yatmaktadır. Ataerkil yaşamın içerisinde evden uzaklaşan erkek, eşi ve çocukları tarafından dışlanmış olmanın ezikliğini yaşamaktadır. Toplumda içselleşen

erkeklik ritüellerinin altında ezildiğini düşünmektedir. Olabildiğince gizli saklı tutma çabası da erkeği derin bir yalnızlığa doğru sürüklemektedir. Kendi ya da mahallelinin tabiriyle evden atılmış olmak, toplumun ona dayattığı erkekliğinin elinden alınmış olması olarak değerlendirilmektedir. Arkadaşlarının ya da akrabalarının küçümseyici bakışlarına dayanamayacağını düşündüğünden bu krizi tek başına atlatması gerektiği kanısı oluşur. Dayanacağı, tutunacağı bir desteğe ihtiyaç duyar. Bu süreçte evden uzaklaştırılan erkeğin desteklenmesi, iyileştirilmeye çalışılması, aile içi ilişkilerinin daha sağlıklı ve sürdürülebilir hale gelmesi açısından oldukça önemlidir. Sadece uzaklaştırmak veya sadece cezalandırıcı politikalar izlemek sorunun bütünlüklü olarak ele alınmasının önünde bir engele dönüşebilmektedir.

> *Polis beni çağırıyo bir ay (uzaklaştırma) vermişti. Aynen bir ayda hani benim işyerindeki durumum arkadaşlarım efendim arkadaşlarımla olan münasebetlerdeki durumum. Efendim bilen kişilerle olan durumum, annemin evinde kalmam, işe gidip gelmem. Bu süreçte eve hiç yaklaşamamam vesaire gibi yani biçok suçluluk olduğunu söylüyorum. Zaten bu baya bi etkili olumsuz yönde bi durum oluşturuyo. Ben buna ilişkin de karara karşı itiraz ettiğimde malesef itiraz da reddedildi. Çok farklı yani bi durum bu noktada sadece siz kendinizi rahatlatmak için anlatıyorsunuz paylaşıyorsunuz söylüyorsunuz. Bi haftadan sonra anlattıkça artık sizde de bi yorgunluk oluşuyo bi stres oluşuyo. Çünkü sinir stres sahibi oluyorsunuz. Bi kere tamamen ruhsal haliniz değişiyo. (E5, Lisans mezunu, ziraat mühendisi, 40 yaşında)*

> *Gerçekten moralin bozuluyor ve hayata küsüyorsun. Çünkü sen bunu yaşamayı hak etmek için ne yaptın kardeşim… Benim bir suçum yok ki ben bunları hak edeyim, bunlar başıma gelsin kadın da bütün problem. Ama devlet kadını destekliyor. Bundan dolayı ya da işte ranttan dolayı neyse işte mahkeme hâkimi kadını destekliyor niye kadındır. (E4, Lisans mezunu, devlet memuru, 41 yaşında)*

Kadın-erkek arasındaki ilişki biçimi, gelenekle modernizm arasında muğlak bir alana doğru sürüklenmektedir. Evliliğin temel motivasyon kaynağı duygusal ve ruhsal biraradalıkla bütünleşebilirken günümüzde iyi bir iş, ev, araba gibi birtakım pragmatik taleplerle de şekillenebilmektedir. Maddi göstergelerin bazı noktalarda belirleyici olması, sürecin manevi ve duygusal boyutunu ikinci plana taşıyabilmektedir. Kadının erkekten, erkeğin de kadından talepleri daha çok maddi ve somut taleplere dönüşmesi, evlilik kurumunu şekilsel bir birlikteliğe dönüştürme riski taşımaktadır.

> *Annesi bizi sürekli boşandırmaya çalışıyordu. 2014'e geldiğimiz de bunlar ben evde yokken eve gelip karımı, çocuğumu alıp götürüyorlar abisi ve annesi felan. Çünkü şöyle söyliyim bunlar Beylikdüzü'nde oturuyorlardı. Beylikdüzü'nde oturmak onlar için lükstü. Beylikdüzü ne kadar lüks olabilirdi ama onlar için lükstü yani. Site ya, ondan sonra biz evlenince onların paraları olmayınca Esenyurt'a taşınmak zorunda kaldılar ve eski hayatlarını özlediler ve şunu tespit etti benim babam. Zaten bunların amacı ev aldırıp boşanmakmış kandırıp eve konmakmış. Evi üzerine felan yapacaktı öyle planları vardı herhalde sonra işte onu yapamadılar beklediler,*

beklediler, beklediler sabredemediler. Nitekim 2014'te bunu yaptılar. Biz Anadolu yakasındayken aldılar çocukları götürdüler. Benim 15 günlük bebeğimi aldılar dört buçuk ay bana hiç göstermediler. İlk kez saçlarım o zaman beyazladı. (E3, Lisans mezunu, şirket yöneticisi)

Uzaklaştırma kararının daha etkili hale getirilmesi, karar sürecinde izlenecek politikalarla doğru orantılıdır. Kararla birlikte aile için toplumsal krizin de boy gösterdiği bu süreçte, ayrı kalan çiftlerin bütün yönleriyle desteklenmesi gerekmektedir. Kadının ve erkeğin yaşadığı problemlerin titizlikle irdelenmesi ve sorgulayıcı bir sürece dâhil edilmesi oldukça önemlidir. Önleyici bir tedbir olarak uygulanan uzaklaştırma kararıyla birlikte, çiftlerin psikolojik olarak zarar görmemeleri, üzerinde durulması gereken önemli bir konudur.

Çok zor durum geçiriyorsun kendinden tiksiniyorsun. Diyorum ya türlü türlü insanın aklına bişeyler geliyor bu yaşıma göre kimseye derdimi anlatmadan psikoloğa gittim destek aldım. Onlarda ilaç desteği verdi. Artık o ilaçlar da seni uyutuyor uyuşturuyor düşünmüyorsun gece rahat yatıyorsun. Yani ben şimdi çalışıyorum akşam eve gittiğimde düşünebiliyor musun ben ikiye bölünmüşüm. Şu anda çocuklarım başka bi evde ben diğer hanımla başka bi evdeyim. İstiyorum çocukları yanyana getireyim onlarda istemiyor. Annelerinin üstüne başka bi kadın getirdim. Yeni anne yeni kardeş onlarda biraz buruk oluyorlar. Onlar açısından onlarda bu şeyi kaldıramıyorlar ben şu anda paramparça olmuş bir vaziyetteyim. (E1, Lise mezunu, operatör, 46 yaşında)

6284 Sayılı Kanun'un uygulama yönetmeliğinde şiddet uygulayan kişiyle ilgili alınmış bazı iyileştirici kararlara da yer verilmektedir. Yönetmeliğin 27/28. maddelerinde şiddet uygulayan kişinin sağlık kuruluşlarında muayene ve tedavi olmasının sağlanması ve sürecin *Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri'*nin (ŞÖNİM) koordinasyonunda gerçekleştirilmesi gerektiği belirtilmiştir. Erkek katılımcılarla yaptığımız görüşmelerde bu süreçte herhangi bir destek görmediklerini belirtmişlerdir. Kanun ve ilgili yönetmelikte yer verilmesine rağmen uygulamanın işlerlik kazanamaması, sürecin sağlıklı bir şekilde yürütülmesini engellediği gibi kanunun nihai hedefine erişmesini de engellemektedir.

5.4.1.5. Babalar ve Çocukları

Tabi bunun acı tarafları da olurdu. Mesela küçükken atçılık oynardık. Halının üzerinde siz de at oluyorsunuzdur. İşte ben o atı alışveriş merkezinde AVM'lerde o bankların üzerinde at oldum. Orda benim sırtıma bindi. Parklarda sırtıma bindi tabi ve orda tek başınasın çocuk ve koca adam. Sonra aldı tayin istedi hiçbir sebep yokken. (E7, Lisans mezunu, mali müşavir, 56 yaşında)

Fiziksel şiddet ya da dayak olarak adlandırdığımız eylem biçimi evde, okulda, dışarıda, iş hayatında ve neredeyse gündelik hayatın her alanında çocuk, yetişkin, kadın ya da erkek ayrımı yapılmaksızın uygulanırken eğitme, biçimlendirme, kontrol altına alma gibi amaçlarla meşrulaştırılmaktadır. Fakat bu şiddet üretiminin, şiddete maruz kalan kişinin eliyle yeni bir şiddet yansımasına dönüşeceği unutulmamalıdır. Çocukluğunda şiddete maruz kalan bireyin büyüdüğünde bunu kendi çocuğuna yapması, babasının annesini dövdüğünü gören erkek çocuğunun kendisi evlendiğinde aynı şeyi eşine yapması ya da iş hayatında şiddet görerek yetişen bireyin sonraki süreçte şiddet kullanarak birilerini yetiştirmeye çalışması gibi sonraki şiddet eylemlerini beraberinde getirmektedir (Okumuş, 2009, s.12).

6284 Sayılı Kanun'da, üzerinde durulması gereken önemli noktalardan biri çocukların bu süreçten nasıl etkilendiğinin sorgulanması olmalıdır. Aile içinde çoğu zaman problemler, kadın ile erkek arasında çıkan bir anlaşmazlık üzerine kurgulandığı için sorunun çözümü daha çok yetişkinlere dönük uygulamaları kapsamaktadır. Oysaki bu sürecin temel bileşeni olan çocuklar üzerinde daha kapsamlı ve hassasiyetle durulması gerekmektedir. Anne ve babasının tartışmasına çoğu zaman tüm yönleriyle tanıklık eden çocuk, bu süreçte doğrudan etkilenirken aynı zamanda geleceği de bu kriz dönemlerinde edindiği gözlem ve deneyimler üzerinden şekillenmektedir.

> *Şimdi tabi çocuklar nazarında bi kere kötü baba muamelesi görüyorsunuz. Çocuklara o şekilde öğretiliyo. Çocuklarla olan yaklaşımınızda hatta okuluna bile gidemiyorsunuz. Bende özel bi durum olmuştu. Ben daha sonrasında benden olmayan bi çocuğun varlığını öğrendim. Yani iki çocuğum vardı. Benden olan bi kızım vardı. Benden olmayan bi oğlum. 11 yıl büyüttüm benden olmadığını öğrendim. 11 yaşında hani sonra bu da bana bi yıkım oluşturdu. Çocuğumun etkilenmemesi için çocukla benim aramda herhangi bi olumsuz hadise olmaması için yaklaşımlarımı onunla birlikte olan beraberliğimi sürdürmeye çalıştım. Zaten kızımı göremeyişim ben de baya büyük bi etki oluştu. Çünkü kızım küçüktü daha o zaman. (E5, Lisans mezunu, ziraat mühendisi, 40 yaşında)*

> *Ya işte uzaklaştırmadan altı ay sonra boşanma davası açtı. Sonra ne oldu büyük çocuk hayata küstü. İnternet bağımlısı oldu. Bu çocuğun hayatı kaydı. Çocuğa şey yazdı devlet tedavi olacak yazdı. Çocuk gitmedi psikiyatriste hayatı kaydı. Polis geldi eve çocuk kendini kilitledi şeye banyoya. Doktora da gimedi çocuğun hayatı kaydı. Bu kadın üstüne üstlük ruh hastası bir kadın yani kanıtlı iki tane kanıt var şeyde. Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesinden raporu var. Bir de Kanuni Sultan Süleyman hastanesinden raporu var. (E4, Lisans mezunu, devlet memuru, 41 yaşında)*

Şiddet eylemlerinin yoğun bir şekilde yaşandığı durumlarda, oldukça derin psikolojik tahribatlar meydana gelebilmektedir. Bazen çocuğun içine kapanıp durgun bir hale gelmesine neden olurken bazen de saldırganlık ya da huysuzluk gibi davranışlarla ortaya

çıkabilmektedir. Özellikle yetişme çağında olan erkek çocukların şiddete tanıklıkları ve tutumu, toplumsal açıdan yeniden üretim için uygun bir zemine dönüşmektedir (Başbakanlık Araştırma Kurumu, 1995, s.171). Toplumsal kimliğinin şekillenmesinde aile içi gözlem ve deneyimlerin çocuk açısından temel gelişim dinamiklerini oluşturduğu düşünüldüğünde, şiddet eylemlerinin yoğun bir şekilde yaşandığı bir aile ortamı, çocukların geleceği açısından oldukça belirleyicidir. Babasının annesine uyguladığı şiddete tanıklık eden çocuğun gelecekte kuracağı ailesinde ve sosyal çevresinde bu durumu yansıtma ihtimali yüksektir.

> *...toplumsal bi şiddete uğruyor çocuk ister istemez. Bütün çocuklar uğruyor boşanmış aile çocukları bende yaşadım. Bütün derken büyük çoğunluğu diyim dolayısıyla yemek yiyeceksin evde anne yok kendin yapacaksın. Zaten boşanmış anne baba çocuğu olarak bu yüzden geç evlendim. 32-33 yaşında evlendim ve 45 yaşında da çocuk sahibi oldum. Kızım 14 yaşında 40 yaşından sonra baba oldum. Çünkü bunları kendi evladım yaşamasın istedim ve aynısını benim kızımın yaşadığını çok iyi biliyorum. Bildiğim için zaten çok çok üzülüyorum elden bişey gelmiyor. (E7, Lisans mezunu, mali müşavir, 56 yaşında)*

Evliliklerde boşanma kararına doğru evrilen süreç ile kararın alınması ve hukuki olarak boşanma eyleminin gerçekleştiği süreye kadar sıkıntılar yoğun bir şekilde yaşanmaktadır. Şiddet, çatışma, gerilim ve psikolojik problemlerin gerçekleştiği bir zaman dilimidir. Aile içi ilişkileri barış ikliminde yürütememiş olmanın toplumsal ağırlığı, çocuklara dair kaygı ve endişeler, yeni bir hayat ve belirsizlik hissi, kadın ve erkeği yaralayan unsurlara dönüşürken bu dönemdeki mahkeme ve prosedürler, süreci iyice katlanılmaz hale getirebilmektedir (Nuhoğlu ve Demiröz, 2020, s.155).

> *Çocuk kreşteydi o zaman. Çocukta boşanma travmaları başladı. Mesela, kavga sonraları hep söyledim yanında tartışmayalım diye. Kreşte öğretmeni dedi birisi bağırdığı zaman elini kulaklarına götürüyor dedi. Sonra bi 10-15 gün eve giremedim. Sonra kapıya gittim çocuğumu gördüm. Baktım beni görünce sevindi. O yüzden anlatıyor oyuncağına benim babam var oyuncağına anlatıyor. Evet aynen öyle onun ötesinde hafta sonu cumartesi pazar aldım. Bak o konuda hak yemiyim her cumartesi pazar çocuğu aldım. Yani hafta sonları cumartesi günleri alırdım benimle birlikte yüzme havuzuna giderdik. Çocuk orda yüzmeyi öğrendi çok güzel yüzdü. Sonraki günler çocuk paten istedi paten aldım paten kaymasını öğrendi. Sonraki günler jimnastiğe götürdüm jimnastikte canı yandı. Bi kaç ay sonra kaçtı sonra götürdüm voleybol kursuna uzun süreli voleybol oynadı. Bisiklete binmeyi öğrendi hamburger mısır sinema sosyal faaliyetler ben koşardım. (E7, Lisans mezunu, mali müşavir, 56 yaşında)*

Aile içi şiddet, huzursuzluk, çatışma, gerilim gibi problemler aile bireylerini her yönüyle etkilemektedir. Aile içinde şekillenen bu durum kamusal alana da taşınarak iş motivasyonunun düşmesinden, psikolojik problemelere, fiziksel rahatsızlıklara kadar

birçok alanı doğrudan etkileyebilmektedir. Süreçten etkilenen kadın ve erkek her ne kadar derin bir çıkmazın içinde olsalar da yetişkin olmalarından dolayı süreci yönetebilmekte, problemleri çözebilmekte ya da birtakım tedbiri yöntemlere başvurabilmektedir. Ancak ailede yaşayan çocuklar, bu durumun tarafı olamadıkları gibi süreci yönetebilme imkânları da bulunmamaktadır. Hayatı anlamlandırma çabaları, büyümeye, öğrenmeye doğru şekillenen hayatlarında; edindikleri bilgiler, gözlemledikleri pratikler etrafında bir dünya inşa edebileceklerinden anne ve babalarının yaşadıkları bu süreçten doğrudan etkilenebilmektedirler. Yaşadıkları bu olumsuz deneyimler aynı zamanda geleceklerine dair de ciddi problemleri doğurabilme ihtimaline dönüşmektedir.

> *Türk Medeni Kanun'da ilgili maddeleri hatırlamıyorum orda da diyor ki çocuğun yetişmesi gereği anne ve babasını görmesi, anne ve baba diyor büyümesinde gelişmesinde bedenen ruhen beraberdir sorumlulukları. Bak sorumlulukları beraberdir ama anneye velayeti verdiğiniz zaman hukuk sistemi öyle bişey yapmış ki velayeti tapu gibi dağıtıyor. Velayet kavgaları, hukuk mekanizmaları, avukatlar provoke ediyor ki çocuğu almakla almamak bi dünya meselesine dönmeye başlıyor. (E6, Lisans mezunu, doktor)*

Çocuk, etrafında gelişen olaylar, yaşantılar ve deneyimlerin belli belirsiz farkında olduğundan gündelik hayatta tanıklık ettiği bir olayı, tehdidi ya da şiddeti gözlemlerken aynı şeyleri duyumsar. Çocuksu kaygılarının derinliklerinde yatan asıl şey budur (Horney, 2017, s.125). Annesinin ve babasının problemlerine tanıklık etmesi, yaşadığı dünyanın diğer uyarıcılarıyla birlikte ruhunun derinliklerine nüfuz etmektedir. Tanık olduğu bu durumun yaşattığı kaygı ve korku onun geleceğini de etkilemekte ve yarınlarına dair çeşitli sıkıntıları da beraerinde getirmektedir.

> *Çocuklar ne oluyor. Bu Z kuşağı dedikleri esrar, eroin, madde, telefon bağımlılığı, oyun bağımlılığı vesaireye dönüyor. Şimdi yapılan çalışmaları ben size anlatıp duruyorum yapılan çalışmalarda kız çocukları, babasız büyüyen kız çocukları çok erken cinsel deneyim yaşıyor. Çünkü baba sevgisini dışardaki erkeklerde arıyor ve bunun doğru olup olmadığını karar verinceye kadar birçok cinsel sorunlara maruz kalıyor ve en sonunda baba sevgisi bu değil cinsel yaklaşım değil derken tabi budur bu değildir derken hayatın içinde olmuş oluyor. Bu çocuklar ciddi travma yaşıyor. Erkek çocukların birçok spor alanında başarısız olduğu kendini ifade edemediği çok ciddi şeyler var. Yani sen çocuğu veriyorsun ama bi daha uğramıyorsun. Çocuğu verdin üç ayda bir muhitine meskenine sosyal incelemeci gönder incelesin. Komşularıyla, mahallesiyle, öğretmeniyle görüşsün. Bu ihlal edildiği andan itibaren uyarılar yapılsın. Aksi halde velayet değiştirilsin. (E6, Lisans mezunu, doktor)*

Anne ve babanın gerek bir aradayken ve gerekse de boşanma ya da uzaklaşma gibi ayrı oldukları dönemlerde yaptıkları yanlışlardan biri de, yaşadıkları problemlere çocukları da dâhil etmeye çalışmalarıdır. Hırslarını, kızgınlıklarını dile getirme ya da karşı taraf üzerinde bir yaptırım uygulama ve cezalandırma isteklerini çocuklar eliyle yapmaya

çalışmaları oldukça riskli bir durumdur. Bir yetişkin olarak kriz anında pratik ve acıtıcı çözümler üretmek amacıyla çocukların bu sürecin nesnesi haline getirilmesi, çocuklar üzerinde uzun süreli ve kalıcı tahribatlar yaratabilmektedir. Yetişkin anne ve baba, problem sonrası sürecin etkilerini çocuklara göre daha kolay bertaraf edebilmektedir.

> *6284'ü geçtim ebeveynleri yabancılaştırma sendromu. Yani türkçe adı düşman yetiştirme bu bir dramdır. Alıp çocuğunu İstanbul'a gitmek alıp çocuğunu Kars'a gitmek ne demek ya. Kimin çocuğunu nereye götürüyorsun sen ama götürülüyor. Sen çocuğu Kars'a götürdüğünde bitmiştir babalık bitti. Nasıl Kars'a gideceksin. Ne okuluna karışabilirsin ne görebilirsin ne başı ağrıdığında hasta olduğunda yanında olabilirsin ne bi derdini dinleyebilirsin bitti. Ben 50 yaşımı geçtim İstanbula bi gidip geliyorum. Hasta oluyorum iki gün yatıyorum. Gece otobüsle gidiyorsun hatta ilk zamanlar arabamla gidiyordum. Yoldan çıktım şarampole yuvarlanmaya başlayınca taşlar vurunca uyandım tekrar yere yola döndüm asfalta. Şehirlerarası otobüs şoförü bile yolda uyuyor biliyorsunuz değişiyorlar. Ben git gel bi tek ben kullanıyorum arabayı bide bu yaşta. Ben bir gittim iki gittim bi daha nasıl gideyim. Bu ebeveyni yabancılaştırma sendromu aslında bu da bir çocuk istismarıdır. (E7, Lisans mezunu, mali müşavir, 56 yaşında)*

> *Valla çocukları bana düşman etti. Bana düşman olarak büyütüyor. Yani biz evliyken iyiydi çok güzel çocuklarıma bakıyordum bi problem yoktu. Ben aradığımda çocuklar sinir krizi geçiriyor onun için ben çok nadir arıyorum 5-6 ayda bir arıyorum. Çocukları zaten bana düşman etmiş çocuklarla konuşacak bişey yok yani. (E11, İlkokul mezunu, şirket sahibi, 41 yaşında)*

> *Şimdi büyük çocuğu 6 aydır 7 aydır görmüyorum. Yabancılaştırma sendromu var küçük çocuğu görüyorum. Normal görme zamanlarında görüyorum. Ayda iki kez görüş hakkı var onda görüyorum. (E4, Lisans mezunu, devlet memuru, 41 yaşında)*

Çocuklar her toplumun umududur, yetişkin bireylerin hayallerinin tasavvurudur. Her ailenin sahip olmak istediği ve sahip olduktan sonra üzerine gelecek inşa ettiği, hayatın zorluklarına karşı koruduğu ve bazen de sahip olduğu bir eşya olarak gördüğü çocuklar. Toplumlar gelişimini ve geleceğe bakışını çocuklar üzerinden kurgular. Onlar yetişkin anne-babalarının, idealist devlet politikalarının ya da toplumun gelecekteki icracılarıdır. Bu yetiştirme süreci bazen öyle bir boyuta ulaşır ki çocukları insan olarak görmek yerine, dilediğimizce şekillendirip dönüştürebileceğimiz mülkler olarak görürüz. Bu süreç farklı toplumlarda ekonomik ve sosyo-kültürel yapıyla birlikte şekillense de çoğu zaman sonuçları benzer olmaktadır. Çocuk, emeğinin sömürülmesi, kamusal ve özel alanda şiddete ve cinsel istismara maruz kalması gibi birçok noktada yetişkinlerin keyfi iradelerinin nesnesine dönüşmektedir (Berktay, 1998, s.92).

> *Çocuk icrası biliyorsunuz değil mi çocuğunu icrayla görebiliyorsun. Diyelim eşinden ayrıldı anlaşmalı ayrıldın ya da çekişmeli hâkim karar verdi. Ayda iki kere görmesine diye cumartesileri güzel kapısına gidiyorsun kadının. Çocuğu göstermiyorum diyor ya ver çocuğu, yok vermem ne yapacaksınız çocuk haczi. Çocuk haczi sabahın köründe kalkacaksın adliyeye para yatıracaksın. Bi kere 400-*

500 lira civarında bi para sonra gideceksin polisi alacaksın. Taksiye binip ordan pedagogu alacaksın ordan kadının evine gideceksin. Saat 12 olacak çocuğu ver diyeceksin o sırada sana bi kâğıt gösterecek. Kadın sağlık ocağından alınmış hasta diye bi rapor. Bitti çocuk haczi bitti. Sabah kalktığına mı yanarsın hafta sonu bir günün gittiğine mi yanarsın ödediğin paraya mı yanarsın kapısında küçük düştüğüne mi yanarsın. Yani bu dramlar bitmez babaların dramları. (E7, Lisans mezunu, mali müşavir, 56 yaşında)

Sağlıklı, huzurlu bir aile ortamında büyümek bütün çocukların en temel hakkıdır. Yetişkinliğine doğru evrilen yolda anne babasının rehberliğinde hayatı gözlemlemek, deneyimlemek onu dünyanın kötülüklerinden korur. Koşullar ne olursa olsun bir çocuğun maddi ve psikolojik açıdan korunması ve en az hasarla büyütülmesi gerekmektedir. Ebeveynlerin yetişkin dünyasında yaşanan çatışmalar, gerilimler ya da anlaşmazlıklar onların dünyasında çok derin etkiler yaratabildiğinden çocuklar olabildiğince bu krizlerden soyutlanmalıdır. Anne babanın ayrı olmasında onların herhangi bir etkisi olmadığı gibi bu ayrı olma halinin olumsuzluğundan da nasiplenmesi büyük bir adaletsizliktir. Anne babanın birbirine karşı hissettikleri olumsuz duyguları beslemek gibi bir sorumlulukları yoktur.

İki tane çocuğumuz var iki tane kız çocuğumuz var. Kızları bana karşı sürekli kötülüyorlar. Ama küçük çocuk hiç inanmıyor küçük çocuk beni çok seviyor. Büyük kız da annesinin ne yapmaya çalıştığını anladı yeni yeni. Yani bu çocuklar ilerde zaten anlayacaklar ve onları istemeyecekler kendileri. Şu an çocuklar bir şekilde büyürler ben zaten eninde sonunda çok özür dilerim hâşâ ben onları yaratan değilim. Ben onların dünyaya gelmesine vesile olan kişiyim ve onları evlenene kadar en iyi şekilde yetiştirmekle sorumluyum. E şimdi bu imkânı benden hukukla beraber hukukta bunlara yardım etti. (E3, Lisans mezunu, şirket yöneticisi)

Üç tane oğlum var çocuklarımla konuşuyorum herhangi bi sıkıntımız yok yani normal. Karı da öyle dedi ki çocuklardan boşanmıyoruz kendimiz boşanıyoruz. Akıllı davranmasının sebebi bana düşman olması değil kendine çocukları düşman etmemesi için akıllı davrandı. Buradaki ince noktayı düşünüyor musun şimdi akıllı kadın böyle yapar. (E2, Lise mezunu, inşaat ustası, 58 yaşında)

Boşanma, ayrılık veya uzaklaştırma kararıyla birlikte ortaya çıkan krizlerden biri de çocuklardır. Bu sorunun çözülmesi yaşanan ve yaşanabilecek sıkıntıların önlenmesi açısından oldukça önemlidir. Hukuki açıdan da daha ayrıntılı incelenmesi ve titizlikle uygulanması gereken özel ve hassas bir konudur. Bu noktada yapılacak yasal düzenlemeler yoruma ihtiyaç duyulmayacak netlikte olmalıdır. Uygulama aşamasında çocuğun istismar edildiği tespit edildiğinde de işlevsel yaptırımların uygulanması önemlidir.

...özellikle çocuğumun yanında, çocuğumun doğum günü pastası elimde doğum gününü kutlayamadan eşimle bu şeye girdim. Halen de unutmuş değilim yani. Çok

pişmanım çok pişman oldum özellikle o kızım beni çok sevmesine rağmen bende onu çok sevmeme rağmen onun gözü önünde bu olaylar cereyan etti. Ben halen de kızıma baktığım zaman bi burukluk hissediyorum. Keşke olmasaydı keşke o tartışma o kavga darp olayı olmasaydı. (E1, Lise mezunu, operatör, 46 yaşında)

Eşiyle problem yaşadığı günün aynı zamanda kızının doğum günü olduğunu belirten katılımcı, bu olayın ruhunun derinliklerinde yarattığı etkiyi ve vicdani pişmanlığını dile getirmektedir. Kadın ve erkek arasında yaşanan problemlerin, tartışma ve gerilimlerin çocuklara yansıması bazen anlık bir üzüntü, mutsuzluk ya da korku gibi duygulara dönüşürken bazen de yetişkinlik dönemindeki özgüven problemlerine, mutsuz evliliklere ya da daha travmatik sorunlara neden olabilmektedir.

5.4.1.6. Geniş Ailede/n Destek Arayışları

Modernleşmeyle birlikte toplumsal yaşamda meydana gelen önemli değişikliklerden aile de nasibini almıştır. Geleneksel aile biçiminin çoğu zaman daha kalabalık nüfusa sahip olmasının yanında problem çözme yöntemi de daha çok ataerkil bir strateji üzerine kuruludur. Evin büyük babasının kontrolü ve yönetiminde şekillenen bu tarz aile yapıları, hiyerarşik, dayatmacı ve sert bir kontrol mekanizmasına sahiptir. Kırsal bölgelerden kente doğru başlayan yoğun göçler daha çok genç nüfusu çekerken yaşlı nüfus köyünde, kasabasında ya da ilçesinde kalmayı tercih etmiştir. Modernleşmeyi dayatan kent yaşamı, hem ekonomik açıdan hayatı dönüştürebilmenin zorluğu hem de kadınları kamusal alana taşıyabilme özelliğine sahip olduğundan anne, baba ve çocuklardan oluşan çekirdek aile yapısını belirgin hale getirmiştir.

Aile içinde kadına yönelik şiddet eylemlerini ortadan kaldırmak amacıyla yasal düzenlemelerin yapılması oldukça anlamlı ve süreci şekillendirmesi açısından da işlevseldir. Özellikle erkekler tarafından tepkisel bir dille yorumlansa da kadına yönelik şiddete karşı herhangi bir hukuki esnekliğin olmaması gerekmektedir.

Şiddet son dönemlerde oldu. İşte devletin eksiği burada. Devletin burada bi arabulucu bi psikolog ya da ne bileyim bi yol gösterici yanını desteğini görmedik. Kendi içimizde de dur oğlum ne yapıyorsun ya da kızım evladım eşindir, çocuğunun babasıdır ya da tam tersi bana ya biraz git 3-5 gün eve gelme oturun konuşun ya da bak sen şurda haklısın diyecek kimselerin olmaması tabi etken burda. Bakın dedim ya boşanmış anne baba çocuğu olunca sahipsizlik oluyor şimdi her ailede oldu aslında bu tür sorunlar. Arkadaşımın birinde de oldu onun annesi çekti bak dedi seyahatlere gidiyorsunuz refah içinde yaşıyorsunuz paranız var ama huzurunuz yok. Sen cumartesi pazar seyahate gitme evinde otur. Ordan kazandığın para eksik olsun ve o çocuk arkadaşım hafta sonları evinde geçirdi. Ama bunu söyleyen bi annesi vardı. (E7, Lisans mezunu, mali müşavir, 56 yaşında)

Yeni evlenen çiftlerin ya da genç yaştaki ailelerin yaşama dair deneyimleri, kendi anne babalarına ya da yaşlı akrabalarına göre daha az olduğundan bazen yaşadıkları küçük bir problemi dahi çözemedikleri görülür. Hayata dair önemli bir bilgi ve birikime sahip olan ebeveynlerin daha genç olan çiftlere yol gösterici olabilmeleri, sorunların çözümüne önemli katkılar sunabilmektedir. Şiddetin baskılanmadan, gizlenmeden ve hukuki açıdan netliğe kavuşabilmesi kadına yönelik şiddeti engellemede oldukça önemlidir. Bununla birlikte aile büyükleri, akraba ya da diğer bileşenlerin sürece dâhil edilmesi nitelikli ve önleyici hukuki tedbirlerle birlikte yürütülebilir.

> *...hem maddi hem manevi hem ruhsal hem psikolojik yönden bi çok noktalarda baya şey yaşıyorsunuz bunalımlar yaşıyorsunuz. Çünkü sizin yanınızda birileri olmasa sizi böyle moral veren size destek olan anneniz babanız olmasa kardeşiniz vesaire olmasa emin olun bu tür süreçlerin yaşanması noktasında ortaya çıkan katliamlar daha da fazla artacaktır. Çünkü kim ailesine müdahale etmek isterse ve erkeği kendi ailesinden kendi evinden kendi yurdundan kendi ocağından sürmesi ve kadına da bu şekilde bi şey sağlaması ayrıcalık sağlaması erkeği içinden çıkılmaz bi duruma getirmeye başlıyo. (E5, Lisans mezunu, ziraat mühendisi, 40 yaşında)*

> *Yani aileden bi yardım görmedim. Ailesi de hiç gelip bakmazdı. Yardımcı olmazlardı. Ailesini çağırırdım bakın gelin bu şekil dayanamayız bu şekil yuvamız yürümez derdim hiç umursamazlardı. Sanki başından atmış gibi kurtulmuş gibi ihtiyaçları yokmuş gibi davranırlardı. Bi iki defa gittik oraya mesela ailesine gittik orda anlattım. Zaten babası yurt dışında kalıyordu. İşte annesi ile kardeşleriydi amcası vardı konuşurdum. Biraz ona nasihat ederlerdi he he derdi gelirdim bi hafta uğraşırdı sonra yine eskisi gibi olurdu. (E1, Lise mezunu, operatör, 46 yaşında)*

Kadın ve erkeğin yaşadığı sıkıntılarda, geniş aile ve akrabaların yol gösterici olması ve aile içi barış iklimine katkı sunması oldukça önemlidir. Ancak her ne kadar deneyimli insanların sunacağı katkılar önemli olsa da her ailenin kendine göre bir denklemi, yaşam biçimi ve hassasiyetleri bulunmaktadır. Yeni kurulan evlilikler, dışarıdan müdahalelere karşı savunmasız ve başkasının yönlendirmesiyle kolayca değişebilen bir yapıya sahip olduğundan bir dezavantaj haline gelebilmektedir. Daha geleneksel çözümler üreten büyük anne ve babalar ya da biraz daha kötümser akrabaların da bazen bu sürece katkı sunmak yerine telafisi zor yaralar açabildiği görülmektedir.

> *Karşı tarafın ailesi de gelip ya işte kızım şöyle yaptı böyle yaptı yanlış yaptı hadi sen eve dön oğlum damat. Böyle bi yaklaşım yok zaten hani neydi durum kızım haklıdır kızım yapmışsa yanlış yapan odur çeksin cezasını anlayışı var. Yani şey yok burda mağdur oldu evden uzaklaştırıldı. Bu kızımın ihtiyaçlarını kim karşılayacak düşüncesi yok zaten. Kız ordaysa kız rahatsa sorun yok kızı istediği gibi yesin içsin gezsin istediği yerde olsun istediği şekilde bulunsun. Malesef kadına bu derece kendilerine göre özgürlük adı altında gayri ahlaki yapıya da bi kapı aralanmış oluyo böylelikle. (E5, Lisans mezunu, ziraat mühendisi, 40 yaşında)*

İki buçuk yıl evliliğimiz iyi gitti. 2008'de evlendik bununla. 2014'te problem başladı. Valla şöyle zaten hiç bi akrabayı makrabayı falan dinlemiyo. Amcaları falan var. Kardeşleri vardı. Bi kaç kişi sözü geçenlerde müdahale etmiyoruz diyorlardı. Devletin kapısını gösteriyorlardı. Devlette kadının yanndaydı. (E11, İlkokul mezunu, şirket sahibi, 41 yaşında)

Yaptığımız görüşmelerde erkek katılımcıların çoğu eşinin büyük ailesiyle ilgili sıkıntılarını da dile getirmiştir. Aile içinde yaşanan problemlerde bazen konunun odaklandığı temel nokta eşlerin anne-babasıyla ilgili konularıda kapsayabilmektedir. Eşlerin geçmiş yaşantıları, büyük aileleriyle olan bağları kendi çekirdek ailesine de yansıyabilmektedir. Bu süreçte erkek eşinde annesine dair ayrıntılar arayabilmekte ya da kültürel olarak yetiştiği ailenin alışkanlıklarını yeni oluşturduğu yuvasına yansıtabilmektedir. Birçok açıdan farklı alışkanlıklar ve davranış biçimleriyle büyüyen çiftler aile içinde bunu bir problem haline getirebilmekte, bu durum bazen de içinden çıkılmaz bir hale dönüşebilmektedir.

Tartıştığımız zaman hep ben haklıyım derdi. Haklıyım dediği zaman benimde çok zoruma giderdi. Biliyorum ki haksızdır ama kendini hep haklı gösterir ben haklıyım derdi. Hakaret ederdi. Bende bazen ailemle konuştuğumda işte bak eşim şu şekilde, anlaşamıyoruz sen yaptın, sen gittin, aşık oldun, sen istedin, sen zorladın ne halin varsa gör derdi. (E1, Lise mezunu, operatör, 46 yaşında)

Kadınlar çok etkileniyor. Bak benim annemde de sıkıntı var. Onun kızacağı şeyleri ama mesela bak hiç haberi yokken gelmiş birgün. Kapıyı çalmış e kızım ben bugün sana sarma yaptım şunu yaptım falan filan. O da biliyor o kız ondan nefret edecek sinir olacak. Öbürü de bu hareketi hiç sinir olmasın olmasın sinir oluyor. Çünkü karılar birbirini rahatsız etmekten hoşlanıyor. (E9, Lisans mezunu, inşaat mühendisi, 46 yaşında)

Eee şimdi karşı tarafın anne babası karşı tarafa doğru söylemiyordu ki kadın yalan söyleyip duruyordu. Yok şöyle yapıyorlar böyle yapıyorlar işte kadın hezeyanları varya kadın hezeyanları kendisi inandığı için herkesi inandırıyordu kendi hezeyanlarına. (E4, Lisans mezunu, devlet memuru, 41 yaşında)

Evlenip yeni bir yuva kurmak, hayata dair birçok tutum ve davranışın da yeniden şekillenmesine neden olabilmektedir. Bu değişim ve yeni hayata alışma süreci, yeni bir insanla bir arada yaşama durumu, oldukça zorlu bir dönem olduğundan ancak özveri ve çabayla aşılabilmektedir. Büyük aile ile bağların devam ediyor olması ve hayat denkleminin yeniden biçimlendiği bu süreçte, kadın ve erkeğin desteklenmeye ve kendilerini sabırla dinleyip onlara rehberlik edebilecek kişilere ihtiyacı olabilmektedir. Eşler arasında yaşanan krizler, gerilimler bir şiddet eylemine dönüşmeden büyüklerinin önleyici tavsiyeleri ve yönlendirmeleri oldukça önemlidir. Ancak bu süreçte, büyüklerle sağlıklı bir iletişim kurulamadığında, onların yönlendirmeleri kadın ve erkeğin sorunlarının

çözümüne katkı sunmak yerine daha büyük problemlerin doğmasına neden olması da ihtimal dâhilindedir.

> *Adam tam bi dangalak benim kayınpeder. Ya işte dedi zaten nikâh düşmüş burada kalamazsın dedi. 6284'ü uygulamıyor adam tamam mı adam kendi kafasına göre bu evde kalamazsın. Ev dediği de benim evim niye kalamayacam üstelik mahkeme kararı da yok. Yok yok kalamazsın mahkeme kararı olmasa bile kalamazsın sen bu karıya yani kızı için diyor haramsın zaten diyo. Ben de zaten şey yaptım kovdum. S... ol git dedim. Mahkemeye ver dedim. Mahkeme sana ne veriyorsa ben dedim sana onu veririm. Ben bir konuşmada hem dine hem resmi şeye sözlü olarak bildirdim. Yani nikâhı ters bir adamım. (E2, Lise mezunu, inşaat ustası, 58 yaşında)*

> *...ailem yani annem babam aynı memleketteydi. Onların evinde kaldım tabiki annemin desteği çok oldu. Annem destek oldu en yakın arkadaşlarımdan destek olanlar olmaya çalıştı. En büyük desteği annemden aldım. Çünkü eğer annem bana moral motivasyon desteği vermemiş olsaydı ben şu anda ya hapishanede olurdum ya da mezarda olurdum tabiri caizse. Yani çünkü bu durumlar bizim gibi hani insanın o andaki ruhsal halini inanın yaşamadan anlayamazsınız. Bazen kelimeler bile kifayet etmez. (E5, Lisans mezunu, ziraat mühendisi, 40 yaşında)*

Erkeklik kalıplarının çözülmesinin ve cinsiyet eşitliğinin toplumda daha işlevsel hale gelebilmesinin ölçütlerinden biri egemen mahalle ve akraba baskısından kurtulabilmektir. Şiddet, kontrol, baskılama, ayrımcılık gibi kavramları erillikle bir arada işlemenin yaratacağı sosyal dayatmalara karşı duyarlılık göstermek gerekmektedir.

> *Tepki değil zaten planları bu yönde dayanamadıkları için benim evli olduğum kişi akıl olarak geride bir insan. Eğitim olarak geri de bir insan. Annesi ne derse tabiri caizse köpeği gibi davranıyor. (E3, Lisans mezunu, şirket yöneticisi)*

> *Benim hanımı zaten kaynana kayınpeder bozdu. Benim annemde dedi laftan sözden anlamıyorlar. Bunlar kendilerini İlah zannediyorlar. Hep benim dediğim olacak. Anam da böyle hanım böyle bir de hep şey kafaları var. Akılları annenden alıyon sen bu akılları kadından alıyon. Erkekte salak ya hiç beyni çalışmıyor ya. Sürekli şey var kafalarında bi kadından fikir alıyorsun falan filan. Şimdi aileler konusunda karışmadılar. Ben özellikle dedim karışmayın hanım istemiyor karışmanızı. Bu olaydan sonra karışmadılar abi. (E9, Lisans mezunu, inşaat mühendisi, 46 yaşında)*

> *Severek evlendiğim için anne babamın rızası olmadığı için zamanında görücü usülü vardı. Annem derdi benim akrabamla evlensin babam derdi benim akrabamla evlensin. İkisini de çiğnediğim için yabancıyla evlendiğim için hep bana karşı tavır tuttular. Onun için herhangi bir desteklerini almadım bu süreçte. Biz sana dedik sen kendin yaptın kendin çekersin. Kendi ilacını kendin bulursun ne yapıyorsan yap. Yani kimse bana destek çıkmadı. (E1, Lise mezunu, operatör, 46 yaşında)*

Bireylerin toplumsal yaşamda sergiledikleri alışkanlıklar, iletişim biçimleri, davranışları ve sorun çözme becerilerinin önemli bir kısmı ailesinden derleyip içselleştirdiklerinden oluşmaktadır. Bireyi toplumsallaştıran sosyal çevresinin yanında kimliğinin, kişiliğinin ve aidiyetlerinin temellendiği ailesi, yaşadığı krizlerde ya da büyük

problemlerde etrafını kuşatan ve onu sarmalayan kişilerdir. Bu açıdan aile içinde yaşanan problemlerde yaşlı aile üyelerinin sorunların çözümünde kendi bireysel bakış açılarını dayatmaları ya da bu yönde bir krizin oluşmasına neden olmaları problemleri daha da karmaşık bir hale büründürür.

5.4.2. Geçmişin Yüküyle Kamburlaşan Erkeklik: Uzaklaştırılan Erkeğin Yaşadığı Mahalle Baskısı

Cesaret, çoğu zaman korkaklığı örtmek, zayıflığı göstermemek için ortaya çıkan bir çeşit kamuflajdır. Erkekleri bu denli şiddete, öldürmeye, tecavüze doğru sürükleyen ve baskı oluşturmaya duyulan istek, erkek dünyasında var olma refleksi ve taşıdığı dışlanma endişesiyle açıklanabilir (Bourdieu, 2015, s.71). Erkek, ataerkil tarihin omuzlarına yüklediği sorumluluklarının altında ezilirken şiddet üretiminin de nesnesi haline gelmektedir. Erkek egemen mahallenin delikanlısı olma rolünü istese de istemese de taşımak zorunda kalır. Yürüyüşü, hareketleri, duygularından arındırmaya çalıştığı tavırları, kadınsı olmamaya dair geliştirdiği argümanların her biri sistemin omuzlarına yüklediği birer yüke dönüşür. Bu toplumsal eşitsizlik içerisinde, para ve güçten yoksun olduğunda işin seyri bazen değişebilmektedir. Özellikle yoğun çalışma koşullarının ve ekonomik sıkıntıların baş gösterdiği durumlarda etkinliğini ve enerjisini yitirebilmektedir (Cengiz, vd., 2004, s.68).

> *Çevre herkes alaylı bakışlarla bakıyordu. Benim bi çevrem vardı şeyim vardı. Kim görüyordu sen demi bu duruma düştün diye. Bende arkadaşlarımdan çevremden uzak kalmaya başladım. Çünkü davranışları bakışları benim çok zoruma gitti. (E1, Lise mezunu, operatör, 46 yaşında)*

> *İşinde bile insan yaşarken suçlanıyo. Hani böyle yapmasaydın şöyle yapsaydın. Hani akıl veren çok oluyo. Ama yaşadığın ya iş sürecinde ben yansıtmamaya çalıştım. Dile getirmemeye çalıştım. Sorunların varlığı ortadaydı ama dile getirmezdim erkek için çok büyük şeydir bu hani dile getirilmemesi gereken bi durumdur. Düşünsenize karın seni evden atmış sen karına ne yaptın. Direk otomatikmen suçlanıyorsunuz yani kendinizi nasıl izah edebilirsiniz ki. Ya işte diyecekler ki hocam dediğine gitseydin yapsaydın yapmasaydın hertürlü suçlu olarak addedilirsiniz. (E5, Lisans mezunu, ziraat mühendisi, 40 yaşında)*

Erkeklik ilişkilerine baktığımızda keskin ve sistematik bir güç ilişkisine dayandığı görülür. Özellikle toplum içerisinde erkekliğe dair anlatıların delikanlılık, dobralık gibi yakıştırmalarla şekillenmesi, aynı zamanda bir güç ilişkisi temelinde sürdürülmeye çalışıldığının göstergesidir (Cengiz, vd., 2004, s.61). Erkeğin ortaya koymak zorunda

olduğu bu performans kadınlar üzerinde baskı kurmasının yanında hemcinsleri arasında da kabul görmenin ön koşulu haline gelebilmektedir.

> *Tabi yani şunu söyleyen oluyor evden kovulmuş diyen oluyor. Benim yakınlarım, kardeşlerim biliyordu zaten öyle olmadığını ama bana diyorlardı sabırlı ol sinirlenme ama içinde olmayan bunu anlayamıyor. Herkes bana diyor ki sabırlı ol sinirlenme yapmadığım şeylerle suçlanıyorum insanlar tepki vermez mi illaki tepki verir. Çocuğunuzu göremiyorsunuz düşünsenize dört buçuk ay çocukları göremedim ben. Bunu ikinci kez yaşadım. Sıfır iletişim sonrasında zaten hani kişisel irtibat kurulduktan sonra ben çocuklara telefon verdim. O telefon kırıldı çocuk yere düşürdü kırdı dediler. (E3, Lisans mezunu, şirket yöneticisi)*

Bir kadının erkek cinsiyeti üzerinden genelleme yaparak bir önyargı veya nefret üretmesi, tarih boyunca ataerkil yapının düşmüş olduğu yanılgıyı kadınların yeniden ortaya çıkarması anlamına gelir. Erkeklerin kendi benliğine kabul ettiremediği zayıflığını kadınları zayıf görerek yansıtması, duygusal olabileceği ihtimaline bile tahammül edemediğinden duygusallığın kadına özgü olduğuna dair onlarca refleks üretmesi bunlardan sadece bazılarıdır. Fakat bugün tarihin tekerrür etmesi gibi aynı şeyi kadınların yapıyor olması yeni problemlerin de habercisidir. Kendini aptal gibi hissetmemek adına erkekleri aptal olarak kabul etmek ya da sadece iyi taraflarını görüp tüm kötülükleri erkeğe yüklemek sorunun yönünü değiştirmekten başka bir işe yaramaz (Crispin, 2018, s.81).

> *Benim psikolojik durumum çok bozuktu. Ben o kadını görmek bile istemiyorum. Çünkü benim hakkımda büyük iftiralarla beni her tarafa kötülemeye çalıştı. Çok büyük iftiralara yalanlara maruz kalınca insan herşeyden vazgeçiyor. Benim arkamdan benim dostlarımı, benim çevremi arayıp bu adam çok kötüdür. Bize bakmıyor şöyledir böyledir. Hiç bi zaman onları mahcup etmedim kimseye dilendirmedim. Aç bırakmadım susuz bırakmadım. Evsiz bırakmadım. Benim arkamdan konuştuklarını sen duysan insan gelir der ya şu adamın bi yüzüne tüküreyim de tükürüğe yazık olur diyecek duruma getiriyor insanı. O kadar yani ben çok şükür dokuz yaşımdan beri orucumu bozmamışım namazımı kaçırmamış bir insanım. Bu insandan zarar gelir mi insanlara ya ama o kadının anlattıkları öyle oluyordu yani. Allah'tan insanlar beni çok iyi tanıyordu tabi ondan etkilenenler de oldu samimi olmadığım insanlar ondan etkilenmiş yani. Çalışmayı kesti çok insan. O kadının konuşmasından dolayı beni bilmeyen beni çok tanımayan insanlar tepkiliydi evet. (E11, İlkokul mezunu, şirket sahibi, 41 yaşında)*

Tarih erkeklerin kadınlara yapmış olduğu haksızlık, eşitsizlik ve zulüm eylemleriyle dolu. Gündelik hayatın akışı, normları veya işleyişi değişse de erkeklerin kadınlar üzerindeki baskısı uzun yıllar devam etmiştir. Fakat bazen zulmedici fail olarak erkeğin gücü azalmaya başladığında, kadının zulmedenlerin yerine geçip tarih boyunca uğradığı olumsuzlukların intikamını almaya çalışması da en az erkeğin yaptıkları kadar sorunludur. İktidar el değiştirdiğinde insanları aynı yöntemlerle cezalandırmaya çalışmak ve onları

canavarlaştırmak oldukça kolay bir yöntemdir (Crispin, 2018, s.83).

> *...bu uzaklaştırmayla beni tanımayanlar bile bir sıkıntı var diyor. Ben bu işi yapmam iftira atıyor diyor. Benim o yüzden sıkıntım olmadı ama beni tanımayan kişiler falan karıyı dövmüş. Şimdi benim sicilimde karı döven adam, ben yarın bi yere genel müdür olsam olamam. Niye kadın dövmüşüm bi de bununla ilgili yasalar falan da çıkardılar çıktıda bi tane mağdur hakları yasası diye bişey çıktı. Tecavüz o ayrı bişey kullanılmıyor ama kullanılır. Yani mesela Milli Eğitim Bakanlığında bişey çıktı kadın kocasıyla anlaşıyor kocasından şiddet görüyorum diye tayinini diyelim ki Hakkari'den İstanbul'a aldırıyor. Sonra aynı erkek barışıyorlar erkek diyor ki karım İstanbul'da diyor. Aile birleştirilmesi lazım o da İstanbul'a gidiyor. (E9, Lisans mezunu, inşaat mühendisi, 46 yaşında)*

> *Pek kimseden destek görmedim. Bi psikolog arkadaşım vardı bayan dedi ya bana niye söylemedin. O da 3-4 yıl sonra öğrendi. Dedim ki ya ben kimseye söyleyemiyorum utanıyorum dedim ve benim müşterilerim hiç kimse bilmedi. Hepsi 7-8 yıl sonra çok geç öğrendiler. Herkes beni evli biliyordu. Utandım çünkü 45 yaşına gelmiş adam bu halde ofiste şurda burada. Psikolog arkadaşım gel dedi tabi bana. Kendisine almadı tabi başka birine aldı tanıdık olmuyormuş. Gruplara yazdırdı oralarda biraz çalıştım falan. Orda benden daha beter dertli bi sürü insan var. (E7, Lisans mezunu, mali müşavir, 56 yaşında)*

Toplumsallaşma uğraşı içerisinde kadına boyun eğmesi, teslim olması dayatılırken erkekler de bu düzende kendisine hükmeden sistemin kurbanına dönüşebilmektedir. Kadına itaati dayatan tahakküm aygıtıyla, erkeğe hükmetme rolünü yükleyen aygıt aynı sistemin parçasıdır (Bourdieu, 2015, s.67).

> *Yani çok zor bi durum. Çünkü insanın kendisi suçlu olmadığı masum olduğu halde her türlü koşulda sizi terörist düşman ilan ettiriyo. Yani televizyonun bu kadar tehlikeli sonucunun ortaya çıktığı 6284'ün varlığıdır zaten. (E5, Lisans mezunu, ziraat mühendisi, 40 yaşında)*

> *Hocam çocuklarımı çok sevdiğim için sabrettim sabretmeye çalıştım hatta psikiayatriye gittim ilaç kullanmaya başladım bi ara. Çünkü sürekli beynimde şeyler bu çekilmez bu erkeklik gururu hatta bi kere kökten bitirmeyi düşündüm. İnsanın aklına gelmeyen şeyler geliyor hatta hâkime anlattın dedim siz bana bu cezayı reva görüyorsunuz. Bak şahidim olmasına rağmen siz bu kadına inanıyorsunuz bana inanmıyorsunuz. Yani ben burda ne yapayım. Bak ikimizden birine bişey olursa sorumluluk sizindir yani hem dünyada hem ahirette bunun vebali sizin boynunuzadır. Çünkü kalemi kıran sizsiniz bişey yapamadım. (E1, Lise mezunu, operatör, 46 yaşında)*

Türkiye'de çoğunlukla erkeklerin tercih ettiği kahvehane, spor salonları, vücut geliştirme merkezleri, birahane gibi alanlarda yoğun erkeklik gösterilerinin ya da davranış kalıplarının olduğu görülmektedir. Zamanla bir davranış ritüeline dönüşen bu eril kodları uygulayamayan kişilerin küçümsenmesi, ötekileştirilmesi de kaçınılmaz hale gelmektedir. Erkeklik rolleri davranış kalıplarına dönüştürüldüğünden bu kodlara uygun davranılması zorunluluk halini almaktadır. Duygu dünyasında ne yaşadığının hiçbir kıymeti olmadan,

gündelik hayatın dayatmacı erkeklik politikasına doğru evirildiği görülmektedir (Cengiz, vd., 2004, s.60).

5.4.3. Şiddete Maruz Kalan Erkekler

Erkeğe yönelik şiddet, yeni bir olgu olmasa da istatistiklere yansıyan kısmı oldukça zayıftır. Toplumsal yaşamda değişen güç dinamikleri ve iş hayatında kadının güçlü hale gelmesi, erkeğe yönelik şiddet olaylarında da paralel bir yükselişi beraberinde getireceği tahmin edilmektedir. Kadınların ekonomik bağımsızlığı, para ve kaynaklar üzerinde elde ettiği kontrol, güç dinamiklerinde de birtakım değişiklikleri getirmektedir. Bu süreçte erkeklerin her ne kadar güç kaybetme korkusu yaşadıkları görülse de toplumun lehine bir yola doğru evrildiği de bir gerçektir (Kumar, 2012, s.290). Kadının erkeğe şiddet uygulamasıyla ilgili toplumda yaygın örnekler ya da deneyimlerle karşılaşmak zor olsa da bundan erkeklerin hiç şiddete uğramadığı sonucunu çıkarmak doğru bir tespit değildir.

> *Bıdı bıdı sorunlu bir kadın kendisi sorunlu yani kısaca böyle bir kadın. Ya o bana her türlü şiddeti gösteriyordu vuruyordu, kırıyordu. Kanıtlarım var her türlü hem psikolojik hem de fiziksel. Raporlar var fiziken beni darp ediyordu sürekli. Ya napabilirim ki kadının sorunlu olduğunu biliyordum napabilirdim. En son tuttum karakolu aradım tamam mı karakola şikâyet ettim. En son ben uzaklaştırıldım karakol beni evden attı. Ben şikâyet ettim kadın bana saldırdı kolumu felan çizdi ben evden atıldım. Devlet kadına asla ne yaparsa yapsın kadın onu bıçaklasa dahi evden atmıyor. Kadın bıçaklasa dahi devlet böyle ha kadın evden atılmayacak ama erkek kadına en ufak bir şey yapsın şikâyetçi olsun direk altı ay gitti. (E4, Lisans mezunu, devlet memuru, 41 yaşında)*

Toplumun temel yapısını oluşturan kadın-erkek ilişkisi birçok açıdan o toplumun dinamikleri hakkında bir görüngüye dönüşür. Bu ilişki biçiminin şekli çoğu zaman birbirine benzemektedir. Erkeğin kadına uyguladığı şiddet neredeyse her kültürde değişken oranlarda da olsa yaşanmaktadır. Fakat kadının erkeğe karşı şiddet uygulayabilme ihtimali birçok toplumda erkek egemenliğini tehdit edeceği algısıyla kabul görmez bir unsur haline gelmektedir. Ataerkilliğe sinen tarihsel doku, toplumun hücrelerine nüfuz ettiğinden böyle bir ihtimalin konuşulması bile erkek egemen gelenek tarafından bastırılmakta ve yok sayılmaktadır (Adak, 2013, s.2). Kamusal alanda erkeğin de şiddete maruz kalabileceği ihtimalini ataerkil söylemlerle bastırmaya çalışmak yeni bir probleme dönüşebilmektedir. Şiddet gizlenmediği ve toplumsal görünürlüğe ulaştığı ölçüde çözüm üretilebilecek bir problem olabilmektedir.

Tabi tabi şiddet uygulayan kendisi abicim onuda uygulayan o. Yalvarıyorum ya vurma diye kendimi odaya kilitlemişim vurmasın diye. E ben vurdum du vurdum o bana on kere vurdu. Ben de ona bi kere vurdum abi. Ha bana dese ki mesela karşı komşumuz vardı bana sürekli onu övüyordu. Falan dediki işte karşı komşu karısına şöyle yapıyor. Geçen ne oldu dedim karşı komşu karısının gözünü şişirmiş mosmor gözü. Benim hanım ona dedi ki şikâyet etseydin dedi. Kadın ne dedi biliyormusun ya ben haksızdım adamın ağzına s…… dedi. Sabaha kadar çene yaptım dedi. O da çekti vurdu dedi. (E9, Lisans mezunu, inşaat mühendisi, 46 yaşında)

Sosyologların yaptıkları çalışma ve araştırmalara göre kadınların şiddet uygulayıp uygulamadıkları ve bunlarla ilgili sonuçların aktarılması noktasında, cinsiyet üzerinden şekillenen bir önyargı olduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Kadınların şiddete başvurduklarını erkeklere göre daha rahat bir şekilde ifade edebilmeleri de toplumsal cinsiyet araştırmaları konusunda metodolojik problemlerin dikkate alınması gerektiğini gösterir (Yarar, 2015,s.32).

Benim ilk kavgam miraç gecesiydi benim yapmadığım şeyleri yaptın yaptın yaptın ya yapmadım. Kendi olmadığı ortamda büyücülere falan gidiyordu. Bak bu büyücüler de evlilikte boşanmaya sebep. Yaptın diyor yapmadım diyorum sen nerden biliyorsun yaptığımı. Miraç gecesi üstümde tepinmeye başladı. Ya git diyorum bugün kandil gecesi abi tekme tokat girdi. Ben gittim odaya kendimi kilitledim vuruyor tabi. O vuruyor ben gittim odaya kilitledim kendimi. Tamam dedi vurmayacam dedi bişey söyleyecem dedi. Kapıyı bi açtım abi nasıl saldırıyor ben de ona vurdum. Ben onu şikâyet etmedim o beni şikâyet etti. Abi gitti mahkemede de yalan söyledi o beni dövdü falan filan. Ben ona vurduğumda kulağı hasar almış. Çünkü o bana çok saldırdı ben bi tane vurdum kulağına hasar almış. Tedavisini de ben yaptırdım. (E9, Lisans mezunu, inşaat mühendisi, 46 yaşında)

Erkeklerle yaptığımız görüşmelerde, bir kısmı kadınların şiddetine maruz kaldıklarını dile getirmişlerdir. Bu şiddet eylemlerinin hem fiziksel hem de psikolojik olduğunu belirtmişlerdir.

Şiddet ondan bana oldu. Hatta mahkemede de var annem söyledi. Annemin yanına geldi bana tekme mekme, yumruk attı. Hâkim de dedi ki oğlunuz hiçbir şey yapmadı mı? Dedi yapmaz ki benim oğlum kadın hamileydi zaten dedi. Kadın hamileydi o dönem en son anlattığım tartışmada da bana vurmaya kalktı. Kadın bana vurmasın diye kolundan tuttum. Şişman bir kadın olduğu için kilolu benim ellerim de küçük tırnaklarım batmış kollarına. Başta kendimi korumak zorundayım gidip kollarında izler var diyip darp raporu almış benden gizli. Aynı gün benden şikayetçi olmuyor yok diyor bana vurma diyor ertesi gün rapor alıyor. (E3, Lisans mezunu, şirket yöneticisi)

Şiddet denildiği zaman sadece fiziksel olarak ortaya konan bi yaklaşım olarak sergilenmemeli. Çünkü 6284 içerisinde şiddet tanımı fiziksel, cinsel, psikolojik ve ekonomik olarak geçiyor. Şimdi o zaman erkeğin erkeğe karşı uygulanan ekonomik şiddet veya psikolojik şiddet niye gündeme getirilmiyo. Neden sadece erkeğin yaptığı fiziksel şiddetten bahsediliyo. Ki kadın da aynı şeyleri yapıyo. İcabında kendisini darp ediyo ve kocam darp etti diye. Gidiyo darp raporu alıyo bi şekilde ve

erkeğini uzaklaştırıyo ve her türlü koşulda koz olarak kullanıyo. (E5, Lisans mezunu, ziraat mühendisi, 40 yaşında)

Erkeklerin bir kısmı eşlerinin akrabalarından korkmakta ve bazı durumlarda şiddete uğrayabilmektedir (Kumar, 2012, s.294). Erkeğin yaşadığı bu şiddet, eşinin erkek kardeşleri, dayısı, amcası gibi diğer erkek aile üyelerinden gelebilmektedir.

...dün izlediniz belki medyada haber. Baba çocuğu alıyor babanın önü kesiliyor. Anne ve kardeşleri tarafından adam dövülüyor. Bu olacak iş midir Allah aşkına bakın bunlar hiç şiddet olarak anlatılmıyor. Kadın şiddeti uygulamıyor mu uyguluyor. Şimdi İstanbul sözleşmesinin ilgili maddelerinden bir kaçı aklıma geldiği için söyleyeyim. İstanbul sözleşmesi hangi madde hatırlamıyorum ama diyor ki sebep ve gerekçe ne olursa olsun namusta dâhil hiçbir şekilde töre, gelenek vesaireye bağlı olarak cinayet işlenemez ve bu cinayet meşrulaştırılamaz. Erkek kadını öldürdüğünde namus meselesi diye vay efendim yobaz geri kafalı bilmem ne. Kadın ben namusumu temizledim beni satacaktı ben namusumu temizlemeseydim ne olacaktı dediğinde kadın kahraman. (E6, Lisans mezunu, doktor)

Erkeğe yönelik şiddetle ilgili olarak kadın katılımcılarla yaptığımız görüşmelerde genel olarak böyle bir şiddete başvurmadıklarını dile getirmişlerdir. Ayrıca fiziksel olarak erkeğe şiddet uygulayabilmenin zor olduğunu ve kadınların erkeğe şiddet uygulabilmesini çoğu zaman gerçek dışı bulmuşlardır. Aşağıdaki kadın katılımcı şiddet uyguladığını dile getirse de erkeğin uyguladığı şiddete karşılık bunu yaptığını belirtmiştir.

Karşılık veriyordum yalan değil. Ben burda karakollukta oldum polislere de yani söyledim bende dövdüm. Ki kendimi korumam lazım ben dövdüm yani karşılık verdim yalan değil. Ondan sonra işte ben gittim. Ha bire ev sahibi geliyor kapıya suyumu elektriğimi bile kapatıyorlar. Para yok çocuk parasını aldım 400 milyon bende hani sakladım bir şekil. Bir ara baktım cüzdanım bile ortada yok. Bir keresinde öfkelendim telefonu attım duvara telefon kırıldı. O da benim rahmetli babama küfür ederken çok sinirlendim. (K5, İlkokul mezunu, ev hanımı, 32 yaşında)

Yok ben nasıl şiddet uygulayacam adama. Artık şiddet uyguluyorsam kocam ölsün yani. Yani bir bayan eşini vuruyorsa bence o eş ölsün. Yok yok yani öyle bir şey yok benden yana ondan yana da olmadı. Allah var hiçbir konuda iyidir diyemem ama bu konuda elhamdülillah bi güne bi gün eli bana kalkmadı. E valla bide bu halimin üstüne vursun beni. (K4, İlkokul mezunu, kuaför, 24 yaşında)

Şiddet, daha çok erkeğin failliğiyle eyleme dönüşürken bundan zarar görenler kadınlarla birlikte erkeklerdir. Şiddet, toplumsal cinsiyet eşitsizliğiyle birlikte erkeğin kadına verdiği zarara dönüşürken bu düzen, kadınla beraber erkeğe de zarar vermektedir (Hacısoftaoğlu ve Bulgu, 2015, s.117).

...kadın kadını öldürdüğü zaman kadın cinayeti denilmiyor. Kadın erkeği öldürdüğü zaman erkek cinayeti denilmiyor. Erkek erkeği öldürdüğü zaman erkek cinayeti denilmiyor ama erkek kadını öldürdüğü zaman hemen kadın cinayeti deniyor. Çünkü bunun altyapısı hazırlandı yani erkeklerin soykırım hukukuyla

yargılanmasının alt yapısını hazırlamak için bunlar planlı sistematik biçimde yapılıyor. Bi erkek kadını öldürdüğü zaman soykırım hukukuyla yargılanıyor ama bir kadın erkek öldürdüğü zaman mümkünse ceza verilmesin veya en alt sınırdan ceza verilsin diye. TBMM'ye kanun teklifleri bile verildi düşünün iş hangi noktalara gelmiş vaziyette. Şimdi problemlerin arka planı nedir bunun kardeşim. Evlilikte zina, süresiz nafaka, ebeveyne yabancılaştırma sendromu şimdi biz eğer problemlerin azalmasını istiyorsak buna iten arka plan sebepleri de ortadan kaldırmamız lazım. (E10, Lisans mezunu)

Pamukkale Üniversitesinde 2003-2004 yılları arasında yapılan bir araştırmaya göre aile içi şiddet olaylarında (%83-112 kişi) kadın ve (%17-23 kişi) erkeğin şiddete maruz kaldığı belirlenmiştir (Boz, vd., 2008, s.14). Aile içi şiddet olaylarında çoğu zaman kadının zarar gördüğü ve erkek şiddetine maruz kaldığı görülmektedir. Bu durum erkeğin hiç şiddete uğramadığı ya da uğrayamadığına dair toplumsal bir erkeklik kalıbına dönüşmüştür. Ataerkil yapının yaratmış olduğu bu baskı, eş şiddetinde erkeğin de şiddete uğrayabilme ihtimalini göz ardı edebilmektedir. Fakat sayıları az da olsa şiddet kurbanı olan erkekler de bulunmaktadır.

Böyle olmaz bu ülke devlet bizim devletimiz. Bir toplumun erkeğine bu kadar eziyet etmesi olamaz. Dünyanın hiçbir yerinde yok erkeğini bu kadar aşağılayan bi toplum olamaz. Başka toplumlarda başka ülkelerde, erkekler el üstünde tutulurken kıymetli bi varlıkken kadın erkek birlikte çalışıp birlikte üretirken bizimkiler yatsın evinde otursun sonra boşansın. Ordan ömür boyu nafaka erkek eşek erkek çalışsın. Böyle bişey olamaz yani bu sosyal yapının değişmesi zihniyetin değişmesi gerekir. (E7, Lisans mezunu, mali müşavir, 56 yaşında)

Benim hiç polisle alakam olmamış şimdiye kadar. Polis, mahkeme hiç bilmeyiz ki öyle şeyleri bunlarla öğrendik. Yani ondan sonra bir şeyi daha bahane etti. Aldı işte sürekli bir şeyleri bahane edip yani çocukları almaya gidiyorum karşımıza çıkıyorlar. Çocukları vermiyorlar uzaklaşıp uğraştırıyorlar tartışma çıkarıyor orda gidiyor uzaklaştırma alıyor. Her seferinde alıyor. Polise gittim dedim ben dedim bu uzaklaştırmayı hak ediyor muyum dedim. Polis bana döndü dedi ki görüyorum sen düzgün bir insansın. Sen direk karşıma gelsen inanırım ama diyor öyle bir durum ki bir kadın gelip bana bunu söylediği zaman bana uzaklaştırmayı verin, kayıtsız, şartsız vermek zorundayız diyor. Hâkim de bunu vermek zorunda bende vermek zorundayım diyor. Yani ellerinin kollarının bağlı olduğunu söylüyor. (E3, Lisans mezunu, şirket yöneticisi)

Kadınların erkeklere yönelik uyguladığı şiddetle ilgili genelleme ve çıkarımlarda bulunabilecek kadar veri olmasa da erkeklerin de kadınların şiddetine maruz kaldıkları bilimsel bir realitedir. Yapılan çalışmalarda da bu oranın artma eğilimi içerisinde olduğu görülmektedir. Aile içi şiddetin doğru ve nitelikli bir şekilde analiz edilebilmesi, problemi sadece erkeğin kadına uyguladığı şiddet olarak görmek yerine partner şiddeti olarak değerlendirmek ve sorunu bütün yönleriyle tespit edip çözüme kavuşturabilmek açısından daha anlamlıdır (Adak, 2013, s.21-2). Şiddetle kastedilenin sadece fiziksel şiddet olmadığı gerçeğinin de göz önünde bulundurulması oldukça önemlidir. Görüşmecilerin bazıları

fiziksel şiddet kadar ekonomik, psikolojik vd. alanlarda uğradıkları şiddetin de oldukça yaralayıcı olduğunu belirtmişlerdir.

> *...geçimsizlik maddi sıkıntılar baş göstermeye başladı. Örnek diyorum benim yıllık kazancım 30 bin lira ise kadın bana 60 bin harcıyo. Ondan sonra ben zaten daha önce ona evli olduğumu söylemiştim. Buna rağmen benim evliliğimi bozdu tamam mı? İşte tabi bunu ilk başta yapmadı ilk iki yıl deve misali ilk önce koyunların arasına girer. Kendini hemen çözmüyo diyor ki hele bana bi ayak yer versin koyun diyor ki bi ayak yer verelim ne olacak deveye ayak yer verirken deve tamamen çözülmeye başlıyo. Bu sefer onların yerini alıyo. Bizim de mesele öyle ilk hanımdan boşandım. Sonra buna resmi nikâh verdikten sonra kadın tamamiyle değişmeye başladı. Meğer benim arkamdan deliller falan topluyormuş. Falan fistan derken baktık anlaşamıyoruz çocuklarda oldu iki tane ondan sonra ayrılmaya kadar gittik. Önceki çocuklarıma bakmayınca bende kalktım evlilik yaptım. Evlilik yapınca bu kadın kudurdu tabi mahkemeye gitti. Mahkemeye gitmeden önce işte uzaklaştırma hemen çıkarttı. Hemen müracaat ettiği gibi tak diye altı ay verdiler. (E11, İlkokul mezunu, şirket sahibi, 41 yaşında)*

Ataerkilliğin toplum içerisinde sahip olduğu güç ve iktidar, kadına yönelik kontrol mekanizmasına ve baskı aracına dönüşmektedir. Bu süreç toplum içerisinde tersi mümkün olamazmış gibi bir kalıba bürünmektedir. Yani erkeğin kadına uyguladığı şiddetin yanında kadının erkeğe şiddet uygulayamayacağına dair bir algının oluşmasına neden olmaktadır. Erkekliğin ters yüz olması olarak da algılanacağı endişesiyle kadından şiddet gören bir erkeğin bunu anlatabilmesi oldukça zordur (Adak, 2013, s.4).

> *Ya karım normal klasik bir ruh hastası. Nasıl olur bana düşmanlık duyar değil mi. Çevresiyle bozulur kadın bütün komşularıyla kavga ediyordu bütün komşularıyla benimle de kavga ediyordu. Doğal olarak herkesle kavga ettiği gibi ama ben bunu kimseye anlatamıyorum. Yani bu kavgacı kadının bağırtısı ortalığı inletiyordu bağırtıları. Kadın bağırıp bağırıp duruyordu. Bütün gün ben sesimi çıkarmıyorum hiç ne yapabilirim ne yapabilirsin hiçbir şey. Sesimi çıkartmıyordum duruyordum duymamazlıktan geliyorum. O da bağırıp bağırıp duruyordu. Yanisi bir iki kere doktora da gittik. İlaç kullandığı zaman kadın düzeliyordu. Dikkatini çekerim kadın düzeliyordu ama ilaçları tam kullanmıyordu. İlaçları tam kullanmayınca aynı şey devam ediyordu. Babama da küfrediyordu anneme de küfrediyordu. Onları eve de almıyordu kardeşlerime de kızıyordu. Hepsiyle arası bozuktu sadece benle değil. (E4, Lisans mezunu, devlet memuru, 41 yaşında)*

> *Benim eşimle yaşadığım sorunların sebebi annesi babası izin vermedi böyle geldi. Tedirgin olarak geldi sürekli sağdan soldan abuk sabuk buna fikirler verdiler. Abuk sabuk fikir nedir gece durduk yere evden çıkıyordu mesela. Aile bütçesi konusunda sıkıntımız vardı. Diyordu ben kadınım sen erkeksin eve sen bakacaksın ben paramı biriktiricem diyordu. Yani beni köle gibi görüyor. Mesela annenle babanla görüşmeyecen diyor bana. Bi gün dedi ki eve gelme ben niye eve gelmicem dedim ya. Allah Allah niye gelmiyorum evime abi yani yatak odasından döndü bana bıçak çekti. Artık içerde birimi vardı bilmiyorum. Bundan dolayı ben seni aldatırım diyor yüzüme açık açık ben seni aldatırım diyordu. (E9, Lisans mezunu, inşaat mühendisi, 46 yaşında)*

Ataerkil sistemin kurduğu düzen içerisinde erkeğin şiddete maruz kalabilmesinin bir

imkânsızlığa bürünmesi, erkeği daha ketum ve baskılanmış hale getirmektedir. Eril toplumun erkeği de kontrol altına aldığı bu alan neredeyse erkekliğin varoluşuyla ilişkilendirilecek kadar ontolojik bir anlama bürünebilmektedir. Özellikle toplumsal yaşamda akraba, aile ya da arkadaş gruplarında bir erkeğin şiddete uğruyor olmasının yaratacağı küçümsenme, dışlanma gibi gerekçeler bu tarz durumları sürekli gizlemeye zorlamaktadır.

5.5. Uzaklaştırma Kararının Sonuçları

5.5.1. Teorinin Öngör(e)mediği Bir Sonuç: Boşanma

Çalışma boyunca uzaklaştırma kararının yarattığı etkiler tüm yönleriyle anlaşılmaya çalışılsa da sonucun boşanmaya doğru evrilmesi olumsuz bir etki yaratabilmektedir. 20 kişiyle yaptığımız görüşmelerde 12 kişinin boşanmış olması ve 5 kişinin boşanma aşamasında olması oldukça derin bir kırılmanın da ipuçlarını verebilmektedir. Bu sonuçlar üzerinden genellenmiş bir oran çıkarmak gerçeği tüm yönleriyle anlamak adına eksik bir fotoğraf gibi görünse de mevcut pratiğin bundan çok da kopuk olmadığı bir gerçektir. Adından da anlaşılacağı üzere aile ve kadını korumayı hedefleyen oldukça önemli bir kanun olarak karşımıza çıkan 6284 Sayılı Kanun, hem kadına yönelik şiddeti önlemek açısından hem de aile kurumunu korumak, geliştirmek ve hataları onarabilmek adına yeni perspektiflerle ve problemleri daha iyi analiz edebilen gelişim ağlarıyla desteklenmelidir. Süreci onarmak, boşanmaları engellemek anlamını taşımasa da sorunların tespiti ve çözüm önerileri noktasında çağımızın ihtiyaçlarını karşılayabilmek için zengileştirilmeye ihtiyaç duyulmaktadır.

> *Uzaklaştırma cezasının tek bi açıklaması var o da evliliği bitirmek. Yani resmen diyor ki ben evliliğinizi bitirecem. Şiddeti önlemede etkili değil. Zaten böyle olmasaydı Türkiye'de yüzde 90 evlilikler bitmezdi ben sana söyliyim. Boşananların yüzde 99.9'unun sebebi bu kanundur. Eğer bu kadın bana muhtaç olsaydı böyle bişey asla olmazdı. Ne boşanmaya kalkardı ne sesini çıkarırdı ne yuvasını bozardı. (E11, İlkokul mezunu, şirket sahibi, 41 yaşında)*

> *Öyle bir de avukatların bu işe bu derecede müdahil olmamaları gerekir. Sonuçta avukat hukuku bilir kitabı bilir yazanı bilir. Burda bi ruh var burda bir aile kavramı var yani bir his var bir yaşam biçimi var. E sen bir avukat olaraktan insanlar ölürse mezarcılar yaşar, insanlar acıkır lokantacılar iş yapar, yağmur yağar oduncular, kar yağar araba lastikçileri para kazanır. E şimdi insanlar boşanınca da avukatların kazandığı bi düzende bunlardan nasıl bi hayır beklersin. (E7, Lisans mezunu, mali müşavir, 56 yaşında)*

Kadına yönelik şiddet ile aile içi şiddet olaylarında yaşanan önemli yanılgılardan bir tanesi erkeği bu sürecin tamamen dışına itme eğilimidir. Sorunun çözümü açısından oldukça sığ ve tamamen düz bir denklemdir. Şiddet üreten erkeğin hukuki bir yaptırımla karşı karşıya kalması kadar bu süreçte sorunların tespiti ve şiddeti üretme motivasyonlarının da ortadan kaldırılması gerekmektedir. Bu açıdan uzaklaştırma süresince hem kadının hem de erkeğin yoğun bir destek alması, kontrollü ve planlı bir şekilde uzman kişilerin nezaretinde bir araya gelip iletişim kurabilmeleri sağlanmalıdır. Doğru iletişim kurabilmeleri ve sorunlarla yüzleşebilmeleri noktasında destekleyici bir ağ oluşturulmalıdır.

> *6284'ün en büyük şeyi ne biliyormusun. Sıfır tölerans şiddete sıfır tölerans falan filan. Siz neyi saçmalıyorsunuz kardeşim evliliği komple kaldırın. Ya birbirine salak ya salak dedi diye boşuyorlar. Seni sevmiyorum dedi diye boşadı ya bunlar boşanma sebebi olur mu ya. Adam sinirlenir salak dedi kadın da der bunlarla boşanır mı? 6284'te bu memlekete salak demekle seni sevmiyorum demekle boşanma sebebi çıkarttı. (E9, Lisans mezunu, inşaat mühendisi, 46 yaşında)*

> *Kanun amacının dışında kullanılıyor yaygın olarak tamam mı tersine kullanıyor tersine. Ya bak açık söylüyorum kadın hep özgürlüğü için kullanıyor. Kadın hep yakalanmaması için ağırlıklı olarak bu konuda kullanılıyor. Ağırlıklı olarak kadının özgürlüğü üzerine bütün her şey bunun üzerine ya bide aileyi yıkmak üzerine tamam mı her şey. (E4, Lisans mezunu, devlet memuru, 41 yaşında)*

Görüşmeler sonucunda boşanma oranlarının yüksek olması (%60), tedbir kararına dair de somut ve sistematik bazı eksiklikleri göstermektedir. Kararın sık bir uygulama yöntemi olması, uzaklaştırma sürelerinin uzun olması ve bu dönemde nitelikli, sabitlenmiş ve çok yönlü destek ağlarının işlevsel olmayışının sürecin bu şekilde sonuçlanmasındaki etkisi büyüktür. Modern yaşam koşulları, problemleri yeniden tanımlama gerekliliği doğurmuştur. Aile içi gerilimlerin ya da şiddet ve çatışmaya giden nedenlerin farklı motivasyon kaynaklarından beslenmesi; dönüşen değişen ve çeşitlenen yeni şiddet türlerini de ortaya çıkarabilmektedir.

> *Önce boşanmak istiyorum. Gelirime bakacam işte artık nasıl bir evde otururum başımı sokacak bi ev düşünecem. Artık bu süreç bana ne verir yani mal varlığında paranın değeri belli olduktan sonra. Tekrar sınava girmeyi düşünüyorum olmazsa çalışmayı düşünüyorum kendi çapımda. Yani o da olmazsa açıköğretimden ikinci bir üniversite okumak istiyorum. Babamın maaşını aldıktan sonra artık o benim param oluyor benim babamın parası oluyor. Yani eşimden aldığım nafakadan bahsetmiyorum eşimden aldığım nafakayı ben çocuklarıma harcayacam. (K7, Lisans mezunu, ev hanımı, 43 yaşında)*

Sıra	Cinsiyet	Kodu	Evliliği Devam Ediyor	Boşanma Aşamasında	Boşanma
1	Kadın	K1			X
2	Kadın	K2			X
3	Kadın	K3		X	
4	Kadın	K4		X	
5	Kadın	K5			X
6	Kadın	K6			X
7	Kadın	K7		X	
8	Kadın	K8		X	
9	Erkek	E1			X
10	Erkek	E2			X
11	Erkek	E3			X
12	Erkek	E4		X	
13	Erkek	E5			X
14	Erkek	E6	-	-	-
15	Erkek	E7			X
16	Erkek	E8	X		
17	Erkek	E9			X
18	Erkek	E10	-	-	-
19	Erkek	E11			X
20	Erkek	E12			X
TOPLAM			**1 Kişi (%5)**	**5 Kişi (%25)**	**12 Kişi (%60)**

Tablo 2. Uzaklaştırma Kararı Sonrası Evlilik Durumu

Görüşmelerde aile içi fiziksel şiddet, ekonomik baskı ya da psikolojik olarak yaşanan problemler, uzaklaştırma kararlarının temel belirleyicileri haline gelmektedir. Özellikle kadını psikolojik açıdan etkileyen hususlardan biri olan erkek tarafından aldatılma eylemi, oldukça yaralayıcı olurken ailedeki huzur iklimini de derinden etkileyebilmektedir. Uzaklaştırma kararıyla birlikte erkeklerin cinsellikle ilgili problemlerini dile getirdikleri görülmektedir. Bu durum kadınlar için belirleyici bir husus olarak gündeme gelmezken, bazı erkek görüşmecilerin bu konuya dair söylemleri dikkat çekmektedir. Uzaklaştırma süresince kadınların temel motivasyonlarının özgürlük, çocuklarının eğitimi ve huzurlu bir yaşam olduğu görülürken, uzun süreli uzaklaştırma kararlarında bazı erkekler yeni bir yaşam kurma ya da yeniden evlilik yapma hayalleri kurabilmektedir. Uzaklaştırma

kararlarının tekrar etmesi ya da uzun süreli uzaklaştırma kararlarıyla birlikte kadın ve erkeğin duygusal bir kopuşa doğru sürüklendikleri de kararın sonuçlarından birine dönüşebilmektedir.

> *Ya kadın ne diyor ya şunu diyor sen bana muhtaçsın diyor. Köpek gibi benim her dediğimi yapacaksın sen cinselliği benden başkasında bulamazsın diyor. Zina yapsan donuna kadar soyarım diyor zina yapmasan da bana muhtaçsın başka kimseye gidemezsin. Bak boşanma süresi 9 yıl sürüyor. 19 yıl süren var ya yargıtay ne diyor biliyormusun. 19 yıl boyunca başka hiçbir kadına dokunamazsın diyor. Karınla da yatamazsın diyor. (E9, Lisans mezunu, inşaat mühendisi, 46 yaşında)*

> *Mazbut bi hayatım oldu bayan arkadaşlarım oldu. Çok iyide oldu hayatımda eksiğimi tamamladım. O da bi eksiklikti. Hani şunu da hissetim yaş ne kadar ilerlerse ilerlesin fikirler sabit kalmıyor değişebiliyor. Şimdi bile değişmeye başladı. Bazı fikirlerim yani örneğin az çocuk yapıp onu en iyi yetiştirmek falan hayır çok çocuk yapıp çocukların bir arada büyüyüp sosyal zekâlarının, kardeşlerin bir arada büyümesi bence çok daha onlara verilen bir imkân bence. (E7, Lisans mezunu, mali müşavir, 56 yaşında)*

> *Yanlış anlamayın bi erkeğin belli bi cinsel ihtiyacı olur şey olur. Şimdi evden 6 ay uzaklaştığı zaman bu adam ne yapsın nereye gitsin ne yapacak ya gidecek genelevlerine gidecek ya da ne bileyim yani kaçamak bişey yapacak. O da yani aileyi yıkan bi durumdur. Aileyi erkek olsun kadın olsun insan bu tür yollara başvurduğu zaman zaten o evlilik temelden yine sarsılmıştır yine bitmiştir yani. (E1, Lise mezunu, operatör, 46 yaşında)*

> *...işte sen niye gelmedin gece eve falan dedim. Dedi arkadaşımdaydım falan filan tabi bende yiyecek karı değilim. Ben zaten müneccim gibi karıyım hissiyatlarım konuşmalarım birebir tutuyor. Ben dedim sen bu gece karının yanında kaldın. Kadın seni affetmek için geldi yanına. Seni seviyorum şikâyetini al dedi hepsini söyledim bir bir. Kendisi sen müneccim misin oğlum dedi ne alakası var dedim. Ben müneccimin ta kendisiyim dedim benim yaşadığım tecrübelere dayanarak konuşuyorum. (K6, İlkokul mezunu, ev hanımı, 30 yaşında)*

Boşanmanın kültürel açıdan yarattığı damgalanma, aile onurunun ve utancının derinden sarsılması gibi etkenler, kadınların bu süreçte yardım istemesini engelleyebilecek unsurlara dönüşmektedir. Kadınlar "iyi bir eş" olsaydı istismarın gerçekleşmeyeceğini düşünerek ya da evliliği sürdüremedikleri için suçlanmaktan korkarak, yaşadıkları kötü muamele hakkında başkalarıyla konuşmaktan utanabilirler. Ataerkil inanç sistemlerine direnmek için kadınların kültürlerini veya kimliklerini reddetmek zorunda olmadıklarını bilmeleri de bu açıdan oldukça önemlidir (Tonsing ve Tonsing, 2019, s.168).

Boşanma süreci yeni bir başlangıç gibi görünse de yıllara yayılan alışkanlıkların, alışılmış aile ilişkilerinin ve duygusal bağların da kopuşu anlamına gelebilmektedir. Çocukların derinden etkilendiği, yeni bir ekonomi politikasının işlerlik kazandığı bu dönem birçok açıdan sıkıntı ve problemleri gündeme taşıyabilmektedir. Kadına nafaka ödenmesi, sahip olunan malların paylaşımı, çocukların velayeti gibi birçok başlık evlilik

sonrasına taşabilmektedir. Özellikle barış ikliminde gerçekleşmeyen (çoğu problemli olmaktadır) boşanmalarda çocuklarla iletişim kurma, yeniden açılabilen velayet davaları, evlilik sonrası travmanın yıllara yayılmasına neden olabilmektedir. Erkek dışında ekonomik geliri olmayan kadınların yaşadığı sorunlar, hayata yeniden tutunmaya çalışma çabaları oldukça zahmetli ve zorlu bir sürece dönüşebilmektedir.

> *Yani kadın başka yere işe gidiyor. Çocukların üstüne kapıyı kilitleyip gidiyor. Yani şunu da gördüm çocuklara doğru dürüst bişey harcamıyor. Yani ev hanımıydı sonra çalışmaya başladı. Benden boşanan karı ne yaparsa yapsın muhattap bile olmadım. Telefonla bile aramadım. Boşanmaların birinci sebebi 6284 ikinci sebebi de karının boşandığı zaman bi mal talep edeceği bi hareket yani. 6284 kadının erkeğin malına çökmek için yaptığı bişey. Beyan esas kabul ediliyor. Benim evde hak elde edememesinin sebebi önceden adığım için hak talep edemedi. (E2, Lise mezunu, inşaat ustası, 58 yaşında)*

Aile içi şiddetin ve huzursuzluğun hüküm sürdüğü bir evliliği sonlandırmak sorunların ortadan kalkmasını sağlayamadığı gibi yeni problemleri de gündeme getirmektedir. Aile politikalarında boşanma sonrası ortaya çıkabilecek risklerin analiz edilmesi ve bu yönde tedbirlerin alınması, toplumsal barış iklimi açısından oldukça önemlidir. Dul olma haline atfedilen olumsuz bakış açısı, aileyi bir arada tutamamış olmakla damgalanan kadın ve erkek, baba ya da annesiyle sağlıklı ve sürekli iletişim kuramayan çocukların travmatik problemleri gibi etkilerin doğru bir şekilde tespit edilip çözüme kavuşturulması gerekmektedir.

> *Şimdi elhamdülillah boşanma davası açtım. Bayram mı desem Allah o günü bana göstersin inşallah. Ben hep diyorum boşandığım gün yeniden doğum günüm diyecem o gün benim doğum günüm olacak. Şiddet artmaya başlamıştı fiziksel şiddet artmaya başlamıştı küfürler belden aşağı küfürler artmaya başlamıştı. Dozunu aşmıştı. Benim 3 tane kızım vardı. Belden aşağıya namus değerleri için çok ayıp şeyler söylüyordu. Öyle oluyordu ki yani ben balkonda yatıyordum. Giderdi gelirdi bağırırdı. (K7, Lisans mezunu, ev hanımı, 43 yaşında)*
>
> *Şöyle söyliyim yine belirttiğim gibi keşke diyorlar ya başladığı yerde bitirseydin. Keşke çocuğum olmasaydı keşke bazı şeyleri o zaman gördüğümde en başta bir mesafe bir ağırlığımı koysaydım. Şuan ki ağırlığımı koyduğum gibi o dönem koysaydım. Şimdi bunlar olmazdı diye pişmanlığım oluyor. Artı 3 tane çocuk var sorumluluklar var. (K6, İlkokul mezunu, ev hanımı, 30 yaşında)*
>
> *Zaten kumar oynaması en büyük suç en büyük hata. Yani bugün kumar yani nasıl söyliyim eli ayağı kırık olur dersin eli ayağı kırıktır. Bu adam bana mahkûmdur değil mi, aptal olur dersin valla kurban olduğum Allah bunu bana layık görmüş kabullenirsin. E ama eli ayağı düzgün git kumar oyna çocuğun kısmetini götür ver kumara. Bu bir mantık değil. Bitmesi en mantıklısı çünkü bir insan bir hata yapar bir uyarırsın hoşuma gitmiyor dersin tekrardan yapar olabilir belki anlamadı belki anlatamadık dersin olabilir ama üçüncüsü hata değil bilinçli elini gözüne koyuyor. (K4, İlkokul mezunu, kuaför, 24 yaşında)*

Boşanma süreci birçok maddi problemle birlikte, psikolojik sıkıntıların da oluşmasına neden olabilmektedir. Toplumun bazı kesimlerinde boşanmış olmak bir dışlanma nedenine dönüşebilmektedir. Kadın, erkek ve çocukların alışkın olduğu yaşamın neredeyse tamamen değiştiği ve yeni bir evreye dönüştüğü bu süreç, psikolojik olarak yaralayıcı bir etkiye sahiptir. Çocuklu ailelerde boşanma tam bir kopuş ya da çiftlerin tamamen ayrılması anlamına gelemediği gibi çocukların psikolojik durumu da yine boşanma sonrası ilişkilerin sağlıklı bir şekilde yürütülüyor olup olmamasına bağlıdır. Modern kent yaşamının tüm dezavantajlarıyla büyümeye çalışan çocuk aynı zamanda birçok riskle de iç içe yaşamak zorundadır. Evlilik boyunca ya da sonrasında kadın ile erkek arasında devam eden gerilim ve çatışma çocuğu hayatı boyunca sarmalayan hastalıklı bir gölgeye dönüşebilmektedir.

5.5.2. Yeniden Başlamak Mümkün mü?

Uzaklaştırma kararı sonrası ortaya çıkan yeni durumlardan biri de yeniden bir araya gelme sürecidir. 6 aya kadar uygulanabilen ve bazı durumlarda kararın tekrarını da getiren süreçten dolayı kadın ile erkeğin birbirlerini uzun bir süre göremedikleri durumlar ortaya çıkmaktadır. Uzaklaştırma boyunca hane içindeki kadın ve çocuklar ile evinden uzakta bu dönemi geçiren erkek, tüm boyutlarıyla bu süreçten etkilenmektedirler. Yaptığımız görüşmelerde karar sonrası boşananların ve boşanma sürecinde olanların oldukça önemli bir orana denk gelmesini sadece uzaklaştırma kararıyla açıklamak, eksik bir çözümleme olacaktır. Bu yüzden yaptığımız gözlemler ve katılımcıların dile getirdikleri problemler, uzaklaştırma kararından sonra ortaya çıkmadıklarından süreci bütünlüklü bir şekilde ele almak gerekmektedir. Aile içi şiddetin kamusal alana taşınması, şiddetin ilk defa gerçekleştiği anlamını taşımadığından, uzaklaştırma kararının tek başına boşanma kararını getirdiği genellemesine de ulaşılamaz. Sorunun kamusal alana taşması ve hukuki bir boyut kazanarak kadın ile erkeği ayırması, bu süreçte boşanma ya da evliliğe devam etme kararını daha belirgin hale getirebilmektedir. Çoğu zaman yeniden başlamanın mümkün görünmediği bu süreç, boşanmaya doğru evrilen kararın da başlangıcına dönüşebilmektedir.

> *Uzaklaştırma sonrası bir araya gelmedik zaten bi erkeği devlet uzaklaştırınca o aile biter. Daha önce bunun örnekleri var nedir. Mesela, eskiden kadın örnek diyorum kardeşinin evine gidebilir, ablasının evine gidebilir, babasının evine gidebilir, yeğenlerinin evine gidebilir. Kime giderse kapıyı açarlar kadına kimse yok demez. Bi kadın babasının evine kocasını terk edip gittiğinde bu aile üyeleri ne yapar. Aile*

birleşir ya biz bu kadını götürelim birleştirelim tekrar. Bütün aile tek vücut olup hem erkek tarafı hem kadın tarafı bunları birleştirir. Bir araya getirmeye çalışır. Ha bi erkeği sen sokağa attığında dışarı attığında ne babasının yanına gider, ne annesinin yanına gider, ne kardeşinin yanına gider, bu erkeğin gideceği yer sokaktır başka biyere gitmez. Erkeklerin yüzde 90'ı gururludur. Kimsenin evine gitmez kalmaz tamam mı ondan dolayı uzaklaştırma cezası verildiğinde resmen evliliğin pimi çekiliyor. (E11, İlkokul mezunu, şirket sahibi, 41 yaşında)

İkinci kez bir araya gelinmesine rağmen tabi bir ay gelindi. Hani dedim ya ben manevi değeri hasasiyeti olan bi insanım. Aileyi dağıtmaya yönelik biri değilim. Hiç bi erkeğin kendi yuvasını dağıtma gibi bişey içerisine girmediğini görmüşsünüzdür. Zaten biz barıştık bir araya geldik. Aradan zaman geçti tekrar aynı şeyler sorunlar yükselmeye başladı. İkinci bir uzaklaştırma falan derken tabi ben bu aşamada şey öğrenmiştim bazı olumsuz hadiseleri öğrenmiştim. Öğrenince bu sefer tamamen artık bu iş koptu. (E5, Lisans mezunu, ziraat mühendisi, 40 yaşında)

Aile içi şiddetle mücadele, hassasiyet ve titizlikle yürütülmesi gereken bir alandır. Genel olarak kadına yönelik şiddet olarak karşımıza çıkan bu durum, hem hukukun hem de kadın örgütlerinin sahasını oluşturmaktadır. Tarihsel bir dışlanma ve baskılanma deneyimiyle sarmalanan kadının kimliğini toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında yeniden tesis etme süreci, bazı durumlarda erkeğin de ötekileştirilmesine neden olabilmektedir. Özellikle kamuoyunun ve kadın sivil toplum örgütlerinin kadına yönelik mücadelesi, tüm erkekleri olumsuzlayan ve yaftalayan bir önyargıya dönüşebilmektedir. Karar sürecinde ve karar sonrası dönemde, aile içi şiddetin önlenmesi ve aile bireylerinin iyileştirilmesi, psikolojik destek sunulması bir politika olarak oldukça önemlidir. Şiddetin tamamen ortadan kaldırılması, toplumsal bir kurum olarak ailenin daha işlevsel kılınması gibi belirgin hedefler etrafında sistematik, rasyonel ve sürdürülebilir bir planlamayla yürütülmesi gerekmektedir.

Yanlış yoldan gidildiği için öldürülen kadın sayısı da artıyor. Hergün her sene öldürülen erkek sayısı da artıyor intiharlar da artıyor. Yani bu feminizm dayatması, zihniyetler, 6284 şiddet olaylarını azaltmıyor tam tersine arttırıyor. Erkeği kadını birbirinden kopartıyor. Boşanma oranları yüzde 50'ye dayanmış durumda. Velayete verilen çocuk sayısı bir milyonu geçmiş durumda. Bu bir milyon çocuk baba otoritesinden ve koruyuculuğundan mahrum. Suç örgütlerinin açık hedefi konumunda ve baba rol modelinden mahrum bir şekilde efemine büyüyor. Erkek çocukları dengesiz bir kişilik geliştiriyorlar vesaire vesaire. (E10, Lisans mezunu)

Valla açıkçası ben diyorum ki keşke ilk yıllarımda bıraksaydım. Yani 4 yıl az bir süre değil. Onunla aynı evde yaşadım bu şeylere maruz kaldım. Sürekli zaten boşanan arkadaşlarını falan anlatıyordu bana. Bence zaten aklının bir köşesinde boşanma fikri vardı. 4 yıldan sonra kararımı verdikten sonra ailemin yanına yerleştim. Zaten hiç bir pişmanlık duymuyorum. (K1, Ön Lisans mezunu, özel güvenlik, 33 yaşında)

Evlilik süreciyle beraber duygusal ve sosyal yaşam, kadın ile erkeği bir araya getiren

kurumsal bir kimliğe dönüşmektedir. Yetişkin kadın ile erkeği bazı temel noktalarda buluşturan ve hayatının geri kalanını bir arada geçirmeyi taahhüt eden aile kurumunun şekillenmesinde bir disipline ve programa ihtiyaç duyulmaktadır. Aile içi şiddetin nedenlerinin karşılıklı uyumsuzluktan, farklılıklardan, kültürden ya da psikolojik, cinsel ve ekonomik problemlerden kaynaklandığı düşünüldüğünde bu kurumun sistematik bir şekilde ele alınmasının da ne kadar önemli olduğu görülmektedir. Evliliğin bütün bu süreçlerin göz ardı edilerek eyleme dönüşebilmesi, beraberinde günümüzde yaşadığımız ve yaşayabileceğimiz problemleri de getirebilmektedir. Toplumsal yaşamın tüm kodlarının doğrudan ya da dolaylı olarak aile kurumuyla bağlantılı olduğu düşünüldüğünde bu yapının oluşturulması sürecinin de ciddiyetle yapılması gerektiği ortaya çıkmaktadır. Bu açıdan bir aile politikası olarak evliliğin sistematik bir planlama ve eğitim süreciyle bir arada yürütülmesi gerekmektedir.

> *Birincisi sıfırdan başlamam çünkü yanlış bir evlilik. Bununla ilgili benim nacizane önerim de şu; her şeyin okulu var, her şeyin sertifikası var bence evliliğin de olması lazım. Biz evliliğin ne olduğunu ne ettiğini nasıl olması gerektiğini bilmiyoruz. Şimdi babam ayrı bir insan, annem ayrı bir insan ayrı bir kuşak bizim kuşak kadınlarının nasıl olması gerektiğini bilmiyoruz. Annemiz gibi olacağını bekliyoruz. Onlar da babaları gibi olacağını bekliyor. Belki bir kuşak çatışmasından dolayı yanlış yönlendirme oluyor. Zaten kuşaklar da yanlış yönlendiriyorlar. Bir kere bunun bir eğitiminin olması lazım. Buna onay verecek mesela kan alıyorlar kanların uyumlu mu değil mi ona bakıyorlar ona göre şeyler var. Düşünce olarak fikir olarak hatta atıyorum burç olarak anlatabiliyor muyum. Kişilik yapısı olarak bu iki kişi birbirine uygun mu diye şeyden geçmeleri gerekiyor. Yani evlilik o kadar basit olmamalı. Evlilik belli şartlara tabi olmalı zor olmalı yani kolay olmamalı. (E3, Lisans mezunu, şirket yöneticisi)*

> *Mesela bir şey isterim ya o bir şey yapmadığı zaman o tepkiyi verdiği zaman keşke ben sussaydım hiç cevap vermeseydim. Böyle sonuçlarla karşı karşıya gelmezdim. Ben telefonunu kurcalamasaydım, ben kocamı yakalamasaydım, işin üstüne bu kadar varmasaydım belki bunları doğurmazdı diye kendimi eleştiriyorum ya da işte bir tane çocuğum bana böyle tık bir şey yaptı. O zaman bitirseydim daha iyi olurdu. 3 tane çocuğum oldu bu şeyleri yaşadım tık bir şey oldu bıraksaydım ya da işte vesaire bu olaylar gelişmeden önce önlemimi alsaydım. Niye bu raddeye gelmişim gibi kendimi şey yapıyorum yani suçluluk duygusu hissediyorum diyim. (K6, İlkokul mezunu, ev hanımı, 30 yaşında)*

Aile içi şiddetin devamı olarak ortaya çıkan olumsuz deneyimler, kadın ile erkek arasındaki sevgi, saygı, özveri gibi duyguların da üstünü örtebilmektedir. Şiddet fiziksel ve psikolojik olarak karşı tarafı yaralarken şiddetin faili de hem kendine hem ailenin diğer üyelerine karşı yabancılaşabilmektedir. Hukuki süreçle birlikte ortaya çıkan uzaklaştırma kararı çoğu zaman bu krizin kopuşa doğru sürüklendiği dönem olmaktadır. Erkeğin evden uzaklaştırılması, şiddetin kamusal alandaki görünürlüğü, ortaya çıkan hataların

iyileştirilmesi için atılan adımların her biri, aile içi denklemi yeni bir rotaya doğru şekillendirmektedir. Aile içi çözüm üretme süreci yerini hukuki uygulamaların yaptırım gücüne teslim etmektedir.

Şiddet uygulayan erkek ile şiddete maruz kalan kadın, gerekçeleri farklı olsa da ikisinin de şiddetin dışarıdan duyulmasını çoğu zaman istemedikleri görülür. Bu sürecin tahrip ettiği kadın, dışarıdan destek talep ettiği an, genel olarak gücünü yitirdiği ve evliliğine olan inancının da tükendiği noktaya geldiğinin göstergesidir. Yaptığımız görüşmelerde kadınların ilk şiddet deneyiminden sonra hukuki bir sürece başvurmadığı görülmektedir. Özellikle şiddet tahammül edilemez bir aşamaya geldiğinde ya da kronik bir boyut kazandığında kadının destek talebinde bulunması ve hukuki bir arayışa girmesi kaçınılmaz olmaktadır.

> *Bir araya gelme ihtimalimiz yok artık birbirimizden soğumuşuz artık sevgimiz kalmamış. Sevgi olmadıktan sonra artık o evlilikte ne bi saygı kalır ne bişey kalır. Birbirimize karşı sevgi saygımız kalmadı. Artık birbirimizin lafını kaldıramıyoruz ne ben onun lafını kaldırıyorum ne o benim lafımı kaldırıyor. Yapamıyoruz yani bir araya gelemeyiz. (K8, İlkokul mezunu, ev hanımı, 39 yaşında)*

Yaptığımız görüşmelerde hem kadın hem de erkeğin, eşlerinin büyük ailesi hakkında yaşadıkları olumsuz deneyimlerin de aile içi ilişkilerin şekillenmesinde önemli bir etkiye sahip olduğu görülmektedir. Aile içi şiddetin boy gösterdiği durumlarda bir yardım eli olarak görülen büyük aile üyelerinin nitelikli çözümler üretemediği ve bazı durumlarda aile içi gerilimin tarafına dönüşerek şiddetin daha da derinleşmesine neden olabildikleri katılımcıların ifadelerinden anlaşılmaktadır. Ayrıca geleneksel çözümlemelerin ya da ataerkil ritüellerin daha baskın hale geldiği büyük ailelerde, sorunlara yaklaşım biçiminin de bu yönde olması, problemlerin çözümünü olumsuz bir boyuta taşıyabilmektedir.

> *Aslında bizim problem çocuk konusuydu. Yani çocuk konusunda o problemli olmasına rağmen ailesi de sürekli benim üzerime geldiler. Elimde onun tahlil sonuçları olmasına rağmen yani ailesiyle de onunla da başa çıkamadım. Ben de bu baskılara dayanamayıp ailemin yanına yerleştim 3 yıl bekledikten sonra hiç bir şekilde sonuç alamadık hani barışma gibi hiç bir şey olmadı aramadı sonrada boşandık. (K1, Ön Lisans mezunu, özel güvenlik, 33 yaşında)*

> *İlk 2 ay aile büyükleri geldi. Eşin gelsin görüşsün diye ben kabul etmedim. 3. ayda çocukları aradı dedi ben annenizle konuşacam dedim ben konuşmuyorum. Diyor ki ben pişman oldum bunları yaşamam gerekirdi. Söyle kendimi affettirmek için ne yapabilirim. Dedim senin anlaman için karakolluk mu olmamız lazımdı. Dedim bitti artık kararlıyım. Sadece onun bana dediği şey buydu bi daha bi daha bi daha. Dün gece de ailesi yine geldi ben konuyu açtırmadım. Dedim bir koca seni satacam diyorsa seni geneleve satacam diyorsa öyle koca bana lazım değil öyle koca koca olmaz dedim. (K7, Lisans mezunu, ev hanımı, 43 yaşında)*

Ben bu eşimi on kere belki yirmi kere birilerinin hatrına verdim. Bir daha bu hatayı yapmasın diye. E bide benim mahkemeyi geçen yıldandır açmışız geçen yıl ocak ayından mahkememi açtım. E geçen yıldan bu yıla en az yirmi kişinin hatrına verdim. Tamam dedi tövbe bunun hatrına dedi. Dedim tamam baktım son olacağı yok olmadı direk kalktım emniyeti aradım, gitti kumar oynadı geldi dükkâna dedi ki bana bin lira borç ver bin lira dedim tamam veriyorum. Aldım mesaj attım eşim daha sokağı dönmeden ben emniyeti aradım. Dedim ben artık uzaklaştırma istiyorum. Kocam da bu ciddiyeti öğrenince kocam da gidiş o gidiş oldu. İşte bu 20 gündür yok sırf tekrar o hataya düştü diye ben uzaklaştırma cezası aldım. Bu defa bitecek garanti bitecek çünkü artık hatır kalmadı. (K4, İlkokul mezunu, kuaför, 24 yaşında)

Modern yaşam, hayatın tüm alanlarını kuşatırken aynı zamanda bir dönüşüme de öncülük etmektedir. Gündelik yaşam pratikleri, hukukun üstünlüğü ve problem çözme süreçlerini profesyonel bir boyuta taşımayı hedeflemektedir. İhtiyaçlar, sorunlar, kurallar matematiksel bir denklem kadar şeffaflığı ve netliği dayatır. Ancak toplumsal geçiş süreci, kültürel normlar, gelenek ve adetler gibi birtakım sözlü yaşam pratikleri bazı durumlarda daha gecikmeli olabildiği gibi bazen de modern yaşam kurallarına karşı bir direngenliğe dönüşebilmektedir. Aile yapısı da genel olarak bu gecikmeden nasibini alabilmektedir. Kamusal alanda daha modern ve daha sistematik bir yaşam sürdürürken aile içinde geçmişin yüküyle ya da alışkanlıklarıyla karşılaşılabilmektedir. Aile içi problemlerde çatışma ya da şiddet kronik hale gelinceye kadar ifşa edilemeyebilmektedir. Hukuki açıdan desteğe başvurulduğu zaman aslında yaşanan sorun, öncesinde çoğu kez yaşanılmış olabilmekte ve aile içi ilişkiler neredeyse bitmenin eşiğine gelebilmektedir. Özellikle şiddetin haneden dışarıya taştığı ve hukuksal sürecin başladığı dönem, aslında evliliğin de bitişe en yakın olduğu dönem olabilmektedir. Bu yüzden özellikle uzaklaştırma kararı kadın için çoğu zaman tükenişin son noktasıdır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Gündelik hayat, varlığını çeşitli deneyimler, dayatmalar ve çatışmalarla sürdürürken; toplumsal bir olgu olarak aile, bir dayanışma ve kolektifleşme ağı olarak karşımızda durmaktadır. Farklı zaman dilimlerinde çeşitli bir aradalık örnekleri olarak şekillenen aile, günümüzde de toplumun ekonomik, kültürel ve siyasal belirleyicisi haline gelmiştir. Aile içi roller, ilişkiler ve tüketim kültürüne eklemlenme biçimi toplumun prototipini oluşturmaktadır.

Aile toplumun bir yansıması olarak karşımızda dururken aynı zamanda toplumun değişim dinamiği de aile ile paralel olarak şekillenmektedir. Aile üyelerinin ilişki ağı, toplumun siyasal, kültürel ve ekonomik açıdan şekillenmesine de öncülük etmektedir. Kadın ve erkeğin üstlendiği roller, aile içi bağları ve toplumsal cinsiyet rollerini biçimlendirirken, gündelik hayatta bu biçimlenişe uygun anlamlarla hayat bulabilmektedir.

Tarihin birçok döneminde aile içi ilişkiler, dışarıya neredeyse tamamen kapalı bir şekilde varlığını sürdürmüştür. Aile, bu açıdan mahremiyetin, gizliliğin ve kutsiyetin bir simgesi haline getirilerek dışarıdan yapılabilecek bir müdahaleye kapılarını kapatmıştır. Aile içi gündemin topluma yansıtılması bazen ayıplanarak bazen de dışlanarak dile getirilmesi engellenmiş ve toplumdan tamamen soyutlanması sağlanmıştır. Yakın tarihimize kadar aile içi ilişkilerde yaşanan şiddet, çatışma, gerilim vb. olaylar bile neredeyse sorgulanamaz bir zırhla dokunulmaz hale getirilmiştir. Bu durum toplumların kendi hukuki işleyişlerinde dahi yer verilmeyen muğlâk bir alan olarak şekillenirken toplumsal realite, kendi iç dinamiklerine ve kültürel normlarına göre çözümler üretmeye çalışmıştır.

Aile içi ilişkilerde yaşanan sıkıntı ve problemler toplumsal yaşamın her alanına nüfuz ederken cinsiyete yüklenen anlamlar da bundan nasibini almış ve toplumsal cinsiyet eşitsizliği yaşamın olağan normlarına dönüşmüştür. Böylece erkek egemen aile yapısı, erkeğin kadın üzerindeki kontrolünü sistematik hale getirmiştir. Aile içinde yerleşik hale gelen bu söylem, toplumun her alanına yayılarak grift bir kuşatmaya dönüşmüştür. Tarihin tozlu arşivleri, sayısız deneyimlerin tanıklığını dillendirirken erkeğin kadın üzerindeki baskılayıcı rolü neredeyse her dönemde varlığını ortaya koymuştur. Kadın, erkeğin ve onun kurguladığı toplumun nesnesi olmaktan kaçamamıştır.

Modernleşme süreci, kadının toplumsal bir özne olabilme arayışında bir başlangıç noktası oluştururken karşı çıkışları da varoluşsal direnci şekillendirmiştir. Kadının bu değişim ve mücadele süreci, feminist hareketlerle birlikte daha örgütlü bir hale gelmiştir.

Kadın hareketinin ilk dönemleri daha çok şiddet, ötekileşme gibi temel konuları oluştururken, zaman içerisinde kamusal alanda var olma, görünürlük ve toplumsal cinsiyet eşitliği gibi konuları da kapsamına dâhil etmiştir. Günümüzde, dünyanın birçok ülkesinde gündelik hayata yön veren, onu şekillendiren; ekonomik, kültürel, sanatsal ve siyasal birçok alanda da varlığını hissettiren kadın örgütleri, oldukça önemli bir etki alanına sahiptir. Toplumsal cinsiyet kavramını gündelik yaşamın her alanında yerleşik hale getirerek toplumsal cinsiyet eşitsizliklerine karşı durabilmektedir. Kamusal alanın her kademesinde eşit, özgür ve nitelikli koşulların oluşabilmesine önemli katkılar sunmaktadır. Ayrıca siyasi açıdan devletlerin hükümet politikalarına yön verebilmekte ve hukuki anlamda kadınların lehine önemli kazanımların elde edilmesine öncülük etmektedirler. Feminist hareketlerin gelişimsel süreci, çağımızın önemli ve dinamik alanlarından biridir.

Çatışma, varoluş ideali karşısında herhangi bir dirençle karşılaşıldığında ortaya çıkan tepkisel dışavurumdur. Kadının erkekle yaşadığı çatışma, bir mücadelenin ve özne olma arayışının toplumsal karşılığıdır. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği de bireysel ve kamusal alandaki çatışmayla karşılık bulabilmektedir. Bu açıdan kadının dışlanma, ötekileştirilme deneyimine karşı gösterdiği direnç, yeni bir denklemin var olabileceğini göstermesi açısından oldukça önemlidir. Kadın ile erkek arasında ortaya çıkan çatışma, toplumsal cinsiyet eşitliği arayışında ve kadının direngen mücadelesinde bir yönteme dönüşmektedir. Çatışma bir karşı çıkışla ifade bulurken, normalleşme istenciyle motivasyon kazanabilmektedir. Kadının özel ve kamusal alandaki çatışmasıyla karşılık bulan varlık arayışı, toplumun derinliklerine nüfuz etmiş olan erkek egemen kodlara karşı da bir mücadele biçimidir.

Kadının toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda yürüttüğü mücadele dünyanın birçok ülkesinde siyasi ve hukuki düzenlemelerle de destek bulmaktadır. Dünyada gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin kadın hakları konusunda ortaya koyduğu politikalar, önemli oranda karşılık bulmaya başlarken toplumların kendi yerel dinamikleri ve kültürel kodlarına yerleşmiş olan hegemonik yapının direnciyle de karşılaşabilmektedir. Fakat günümüzde toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin önünde oldukça örgütlü ve sistematik bir yapının durduğu da unutulmamalıdır.

Bugün dünyanın birçok yerinde kadına yönelik şiddet, istismar ve dışlanma eylemleri çok daha kolay bir şekilde görünürlüğe kavuşabilmekte ve hukuki ve siyasal bir yaptırımla karşı karşıya kalabilmektedir. Sivil toplum örgütleri, kadın dayanışma ağları sayesinde önemli bir karşı duruş sergilenebilmektedir. Avrupa ve Amerika'da daha yerleşik hale gelmiş olan kadın politikaları, tüm dünyada görünürlüğünü arttırmakta ve toplumların

gelişmişlik düzeyleri, kadın hakları ve kadın politikalarına ayrılan ekonomik, kültürel ve siyasal payla doğru orantılı bir şekilde değerlendirilmektedir. Ülkemizde de kadın politikaları önemli bir gelişme sürecine girerken toplumun her alanında bir ivme kazandığı görülmektedir.

Kadına yönelik şiddetin gerçekleştiği ve yaygın hale geldiği en önemli mekânlardan biri evdir. Hane içinde kadına yönelik gerçekleşen şiddet, kamusal alandaki kadar görünür olmadığından ortaya çıkması da güç hale gelmektedir. Aile içinde kadına yönelik uygulanan şiddet, erkekliğin inşasında oldukça önemli bir role sahiptir. Aile içinde çoğu zaman gizli saklı hale getirilen bu baskılama süreci, kadını birçok açıdan tahrip ederken kamusal alandaki cinsiyetçi söylemlerin de temel dayanaklarına dönüşmektedir. Günümüzde hukuksal düzenlemelerin aile içi şiddeti görünür hale getirip birtakım yaptırımları da öngörüyor olması oldukça önemlidir. Toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasında aile içi kadın-erkek ilişkilerinin yadsınamayacak düzeyde önemli olması, bu sürece sunacağı katkıyı da oldukça önemli hale getirmektedir. Türkiye'de 1998 yılında kabul edilen 4320 Sayılı Ailenin Korunması Kanunu ile 2012 yılında çıkarılan 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun, toplumda aile, çocuk, kadın ve erkek ilişkilerinde daha sağlıklı ve sürdürülebilir bir politika hedeflemektedir.

En son haliyle tabii olduğumuz 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun ve Uygulama Yönetmeliği, aile içi şiddet ve kadına yönelik şiddet gibi konularda bir dizi koruyucu ve önleyici tedbiri de beraberinde getirmiştir. Önleyici bir tedbir olarak getirilen uzaklaştırma kararı, gerek uygulanma sıklığı ve gerekse de aile içi ilişkilerdeki etkisi açısından oldukça önemlidir. Kanun ve yönetmelikte, cinsiyet belirtilmeksizin şiddet mağduru olan kişiye, ortak olarak kullanılan konutun tahsis edilerek şiddetin faili olan kişiyi konuttan uzaklaştırmayla gerçekleşen uzaklaştırma kararı, aile içi ilişkilerde geniş bir etki alanına sahiptir.

Çalışma boyunca yaptığımız görüşme ve gözlemler sonucunda fiziksel, cinsel, psikolojik ya da ekonomik olarak ortaya çıkan şiddet olayları, bir yaptırım olarak uzaklaştırma kararını da beraberinde getirmektedir. Çoğu zaman şiddetin en dayanılmaz noktasında, kadının şikâyeti üzerine uygulanan uzaklaştırma kararı, önleyici bir tedbir olarak uygulanırken uzaklaştırma kararından sonraki süreç, aile içi ilişkilerin yeni bir rotaya doğru evrilmesine neden olabilmektedir. Şiddetin faili olan erkeğin ailesi üzerinde kurduğu otorite bir anda ters yüz edilebilmekte ve kendini ailenin reisi olarak görürken haneden çıkmak zorunda kalması da aileye dair kodları yeniden şekillendirmektedir.

Gündelik hayatta çoğu zaman sadece adını duyduğu ve kendisinin (bütün olumsuz davranışlarına rağmen) başına böyle bir şeyin gelebileceği ihtimalini dahi göz ardı ettiğinden, dışlanma ve ötekileştirilme hissini oldukça yoğun bir şekilde yaşamaktadır.

Uzaklaştırma kararı oldukça etkin ve önleyici bir tedbir olmasına rağmen yaptırımın süreçle bir arada planlanmamasından dolayı istenmeyen sonuçları da beraberinde getirmektedir. Yaptığımız görüşmelerde erkeklerin oldukça önemli bir kısmının uzaklaştırma kararından sonra barınma problemi yaşadığı görülmüştür. Birçoğu bu deneyimi ilk defa yaşadığından başta barınma olmak üzere, duygusal ve psikolojik açıdan da derin bir yalnızlık hissiyle sarmalanmaktadır. Ekonomik açıdan yeni bir barınma alanı oluşturmak, mevcut ekonomik durumuna rağmen temel beslenme ihtiyacını dışarıdan karşılamak gibi zorluklarla yüz yüze kalmışlardır.

Bununla beraber mevcut ataerkil yapı içerisinde evden uzaklaştırılmayı (kaba tabiriyle evden atılmış olmayı) bir gurur meselesi haline getirdikleri görülmüştür. Ayrıca geniş ailesine, akrabalarına ve arkadaşlarına bu durumu anlatabilmenin zorluğunu dile getirmişlerdir. Her açıdan ötekileştirildiği, dışlandığı duygusu psikolojik bir tahribata dönüşürken çevresine de itiraf edememenin çıkmazıyla yaşamak zorunda kalmışlardır. Uzaklaştırma cezası alan erkeğin evinden uzaklaştırılıp anne-babasının evinde ya da başka bir yerde kalması, erkek egemen bir toplumda hemcinslerinin küçümseyici, dışlayıcı tavırlarına maruz kalması, yaşadığı uzaklaştırma kararını doğru anlamasına ve çözüm odaklı pratikler üretmesine engel olabilmektedir. Hem hukuki açıdan hem de aile, akraba ve arkadaşları tarafından dışlanan, ötelenen erkek kendini iyileştirebilmekten de oldukça uzak hale gelmektedir. İş ortamında ya da arkadaş çevresinde yaratmış olduğu imajın olumsuzlanacağı ve küçümseneceği duygusuyla, çoğu zaman bu durumu kendi aile ve akrabalarından bile gizlemiş oldukları görülmektedir.

Sistemin kendisini tamamen dışladığını ve bir erkek olarak toplum nazarında böyle bir duruma düşmesinin büyük bir haksızlık olduğunu düşündüğü görülmektedir. Yaşadığı bu krizin yarattığı sonuç, bazen kadını tehdit etmeye dönüşürken bazen de yabancısı olduğu bu yeni yaşamda tepkisini dile getirebilmek için yeni bir hayat kurmaya çalışmaktadır.

Kadına yönelik şiddet eylemlerinde önleyici ve cezalandırıcı politikalar izlemek, belli oranda etkili olsa da sorunun çözümü açısından yeterli ve kapsamlı bir politika haline gelememektedir. Sürecin mağduru olan kadın ile eylemin failine dönüşen erkeği yeni bir perspektifle ele almak gerekmektedir. Bir yanda tarihin olumsuz deneyimler örgüsüyle yıkılan, tahrip edilen kadın duruyorken öte yanda toplumsal bir öteki ya da şiddet

yaftasıyla damgalanıp yıkıcı, tehditkâr ataerkil direktiflere boyun eğdirilen erkek durmaktadır. Kendini erkek egemen yapının yıkıcılığından korumaya çalışan sistem, erkeği damgalanmış kimliğiyle baş başa bırakmaktadır. Erkeğe atfedilen güç, toplumsal yıkım ve tahribatlarla rolünü pekiştirirken aynı zamanda bu olumsuz rol, yıkılmaz, değiştirilemez bir sisteme dönüşebilmektedir.

Uzaklaştırma kararı her ne kadar erkeğin evden uzaklaştırılmasıyla sonuçlandığı ve dolayısıyla erkeğin bu süreçten doğrudan etkilendiği bir uygulama gibi görünse de kadının da en az erkek kadar bu süreçten etkilendiği göz ardı edilemez bir gerçektir. Aile içinde kronikleşen bir sorunun ya da tahribatın önlenmesi amacıyla getirilen uzaklaştırma kararında, evde kalan kadın da birçok çıkmazla karşı karşıya kalabilmektedir. Çoğu zaman aile için ilk defa başvurulan bu yöntem, kadını da olabildiğince endişelendirebilmektedir. Televizyondan, internetten ya da kamuoyundan edindiği ön bilgilerle, erkek tarafından kendisine herhangi bir zarar gelip gelmeyeceği endişesine kapılabilmektedir. Kızgınlık, korku ve güvenlik endişesiyle başvurmuş olduğu yöntemin doğruluğunu sorgulayabilmektedir. Bu dönemde herhangi bir psikolojik destek de göremeyen kadın, süreçten daha fazla etkilenebilmektedir.

Uzaklaştırma kararının sistematik ve tüm yönleriyle planlanmış bir yöntem olmayışı kadının, ekonomik açıdan da zorluklarla baş etmeye çalışması, sürecin sakinleştirici, iyileştirici amacıyla çelişebilmektedir. Bir yanda erkeğin tehditkâr söylemleriyle uğraşırken öte yanda aynı çatı altında yaşadığı çocuklarıyla ilgilenmek zorundadır. Kadınların çok önemli bir kısmının ekonomik olarak erkeğe bağımlı olması da süreci daha çıkmaz ve belirsiz hale getirebilmektedir. Bu dönemde hem kadının hem de erkeğin ekonomik açıdan gerekli desteği görmesi, uzaklaştırma kararı boyunca daha sağlıklı kararlar alabilmelerine destek sunacaktır. Ayrıca uzaklaştırma sürelerinin uzunluğunun duygusal kopuşları da beraberinde getirebildiği görülmektedir. Karar süresince, hem kadının hem de erkeğin herhangi bir profesyonel destek almayışları da uzaklaştırma kararını kadın ve erkeği fiziksel olarak ayırmış olmanın ötesine geçirememektedir.

Kentleşmenin aile içi ilişkilerde yarattığı yalnızlık duygusu, karar süresince de devam etmektedir. Kadın bunu geniş ailesine, arkadaş ve akrabalarına dahi dile getirmekte zorlanabilmektedir. Uzun yıllar boyunca erkek otoritesi altında yaşamak zorunda kalan kadın, yeni bir perspektif yaratmakta zorlanırken gündelik hayatın tüm çıkmazları da kendisine eşlik etmektedir. Kadının eşini böyle bir kararla evden uzaklaştırmış olması, bazen de tepkiyle karşılanabilmektedir. Özellikle gelenek ve kültürel kodların belirleyici olduğu yerlerde, kadın evini ve ailesini bir arada tutamamış olmakla yaftalanırken erkeğin

yarattığı tahribat ve olumsuz davranışlar da göz ardı edilebilmektedir. Bu durumda çevrenin ve akrabaların baskısıyla geri adım attığından, eve dönen erkeğin olumsuz davranışlarında da herhangi bir değişikliğe gitmediği görülmektedir.

Uzaklaştırma kararının önemli etki alanlarından bir tanesi de çocuklardır. Uzaklaştırma kararı alınıncaya kadar aile içi kavga, gürültü ve şiddet olayları ev içi huzuru doğrudan etkilerken uzaklaştırma kararı ve sonrası da çocuklar için ayrı bir travmaya dönüşebilmektedir. Özellikle uzaklaştırma kararı sürecinde, ebeveynlerin kendi anlaşmazlıklarını ve çatışmalarını, çocuklar üzerinden aktarmaya çalışmaları, ebeveynlerden birinin diğerini çocuklara kötülemeye çalışması, onları mutsuz edebilmektedir. Çoğu zaman uzaklaştırılan erkeğin çocuklarını görme isteği, onlarla bir araya gelebilme ihtimali de ortadan kalkabildiğinden, anne ve babanın birbirinden ayrı olma durumları çocukları derinden etkileyebilmektedir. Dolayısıyla bu karar sürecinden çocukların doğrudan etkilenmesi, uzaklaştırma kararının önleyici ve iyileştirici tarafını gölgeleyebilmektedir.

Uzaklaştırma kararıyla ilgili planlama yapılırken mutlaka çocukların süreçle olan doğal bağının da hesaba katılması gerekmektedir. Mutlu, huzurlu ve bir aradalığı temin altına alınmış bir ailede büyümeyi ve yetişmeyi hak eden diğer tüm çocuklar gibi olmaktan alıkonulan bu çocukların duygu dünyalarının derinden etkilendiği unutulmamalıdır. Karar süresince babasının ya da annesinin kötü muamelesine maruz kalabildiği gibi bir yoksunluk duygusuyla da baş etmek zorunda kalabilmektedir. Aile içinde tanıklık ettiği şiddet, kavga ve çatışma ortamında, her geçen gün yalnızlaşabilmekte ve geleceğe dair de umutlarını yitirebilmektedir. Uzaklaştırma kararıyla evden uzaklaştırılan babasını düşündükçe, evde çaresizce hayatına devam etmeye çalışan annesini gördükçe, mutlu, sıcak aile imgesi de parçalanmaktadır. Anne ve babanın yaşadığı gerilim, uzaklaştırma süresince babayla kurulmaya çalışılan bağ sürekli sekteye uğrarken, çatışmanın bir tarafına çekilmek zorunda kalması da onun baş edemediği bir yaşam sınavına dönüşmektedir.

Uzaklaştırma kararının uzun süreli olması, bu süreçte ekonomik ve psikolojik açıdan nitelikli bir desteğin de olmayışı ya karar sonrası yapılan yanlışların devam etmesine ya da boşanma gibi daha radikal kararların alınmasıyla sonuçlanabilmektedir. 8 kadın ve 12 erkekle yaptığımız görüşmelerde uzaklaştırma kararından sonra 12 kişinin boşandığı, 5 kişinin boşanma aşamasında olduğu, 2 kişinin bu konuda bilgi paylaşımında bulunmak istemediği ve sadece 1 kişinin evliliğini sürdürdüğü görülmektedir. Bu durum haliyle aile içinde yaşanan tüm sürece tanıklık eden çocuğa da yansımaktadır. Velayet davaları, haftalık görüşme ritüelleri, ayrı olmalarına rağmen devam eden anne-baba kavgaları,

çocukların geleceğini her yönüyle etkileyebilmektedir.

Aile içi şiddetin önlenmesinde yaygın bir uygulama olarak başvurulan uzaklaştırma kararıyla ilgili olarak gerek sahada yaptığımız gözlem ve araştırmalar gerekse de mülakat görüşmelerinde edindiğimiz veriler ışığında;

- Uzaklaştırma kararının aile içinde doğabilecek maddi ve manevi zararları en aza indirmek ve engellemek açısından oldukça etkili bir yaptırım aracı olduğu görülmektedir. Ancak uzaklaştırma sürelerinin uzunluğu ve yaygın bir şekilde kullanılması, birtakım dezavantajları da beraberinde getirmektedir. Süresi altı ayı bulan ve bazen birkaç defa tekrarlanan uzaklaştırma kararlarında, eşler arasındaki duygusal bağın kopmanın eşiğine geldiği ve psikolojik açıdan yeniden bir araya gelme düşüncesini zayıflattığı görülmektedir. Kararın uygulanmaya başlamasıyla beraber, erkek tarafından üretilen tehdit ve birtakım tepkisel davranışların zaman içerisinde söndüğü ve mevcut ayrı olma durumuna alışmış olduğu görülmüştür. Süreçle paralel olarak kadının da yeniden bir araya gelme düşüncesinin zayıfladığı ve hayata karşı ekonomik, sosyal ve kültürel açıdan birtakım tutunma stratejileri geliştirdiği görülmüştür.
- Uzaklaştırma kararıyla ilgili kapsayıcı bir planlamanın olmadığı ya da planlamanın uygulama aşamasında sıkıntıların yaşandığı görülmektedir. Karar sonrası eşler arasındaki uyumsuzluk ve problemlerin giderilmesine dönük herhangi bir danışmanlık hizmetinin yürütülmemesi yaşanan sorunlardan biridir. Ayrıca uzaklaştırma kararının ertesinde, sıkıntıların kalınan yerden devam edebileceği öngörülememektedir. Çözüm olarak eş zamanlı şiddeti engelleme, çatışmayı ortadan kaldırma ve aile kurumunu da sürdürülebilir hale getirecek birçok destek ağı oluşturulmalıdır. Yerinde gözlem, konuyla ilgili tarafsız ve nitelikli çalışmalar yürüten sivil toplum örgütleriyle bir arada ve paralel bir şekilde çalışılması oldukça önemlidir.
- Uzaklaştırma kararı, sadece bir cezai yaptırım olarak ve dışlama eksenli düşünülmemeli, aynı zamanda aile içi şiddet ve çatışmanın kaynaklarına (ekonomik problemler, alkol, kumar, bağımlılık, kültürel anlaşmazlıklar gibi) yönelerek sonuçları doğuran nedenlerin de araştırılması ve çözüm üretilmesi gerekmektedir. Bu açıdan evden uzaklaştırılan erkek ile evde kalan kadının her açıdan gözlemlenmesi, dış faktörlerin evlilik üzerindeki etkileri bir arada değerlendirilmelidir.
- Uzun süreli uzaklaştırma kararları uygulanırken olabildiğince titizlikle çalışılmalı ve uygulanan tüm uzaklaştırma kararlarında belli dönemlerde eşler bir araya getirilerek,

sağlıklı iletişim kurmaları teşvik edilmelidir. Uzman kişilerin nezaretinde sorun ve problemlere dönük yapıcı, onarıcı kararların alınabilmesine olanak tanınmalıdır.

- Uzaklaştırma kararıyla birlikte evden ayrılan erkeğin evdeki sorumluluklarını da önemli oranda yerine getirmemesi eş ve çocuklar açısından olumsuz sonuçlar doğurabilmektedir. Uzaklaştırma kararından önceki maddi ve manevi sorumluluklar karar süresince de uygulanmalı ve eşlerin sorumluluklarını yerine getirmesi sağlanmalıdır. Bu konudaki planlama, ilgili kurumların titizlikle yapacağı çalışmalarla ortaya çıkabilmektedir.
- Evden uzaklaştırılan erkeğin yaşadığı barınma problemi giderilmeli ve bu barınmayla eş zamanlı olarak psikolojik destek de sağlanmalıdır. Tamamen dışlamanın ve toplumsal dinamikler içerisinde yaşanacak tahribatın önüne geçilmesi önemlidir. Ayrıca erkeğe sunulacak barınma imkânı aynı zamanda daha kontrollü ve denetimli bir süreci de beraberinde getirecektir.
- Kadının ekonomik açıdan yaşayacağı problemler, doğru bir şekilde öngörülmeli ve desteklenmelidir. Uzaklaştırma kararından önceki ev içi ekonomik planlamanın kararla beraber değişikliğe uğramaması, çiftlerin bu süreçte yaptıkları yanlışları ve problemleri düşünüp sonuçlar çıkarabilmesi açısından önemlidir.
- Uzaklaştırma kararı süresince çocukların yaşadığı problemler uzmanlarca düzenli olarak takip edilmeli, anne babanın yaşadığı sıkıntıların onlara yansıması en aza indirilmelidir. Uzaklaştırılan kişinin çocuklarını görmesi önündeki hukuki süreç olabildiğince sadeleştirilmelidir. Ayrıca çocukların belli periyotlarda görülmesiyle ilgili doğabilecek sıkıntılarda, çocuğun teslimi amacıyla başvurulan icra yoluyla teslim edilmesi yönteminin yaratacağı tahribat göz önünde bulundurulmalıdır. Bu konuda daha basit ve nitelikli yöntemlerin tercih edilmesi gerekmektedir.
- Belli dönemlerde bu ailelerin yaşayabileceği sıkıntılar öngörülerek önleyici planlamaların yapılması gerekmektedir. Yüzeysel görüşmeler yerine belli periyotlarda ev içi ziyaretler ve gözlemlerle yerinde incelemeler yapılmalıdır. Ayrıca derinlemesine sonuçlar çıkarmak amacıyla görüşmelerin yoğunluğu arttırılmalı ve uzaklaştırma süresince takibi sağlanmalıdır.
- Uzaklaştırma kararı uygulanmış olan aileler özel olarak mercek altına alınmalı ve daha sistematik bir planlamayla örnek bir aile danışmanlığıyla bir arada yürütülmelidir. Öncesinde uzman kişilerce belirlenmiş ve belli eğitimlerden geçmiş olan örnek ailelerle bir araya getirilerek sorunlara yerinde ve işlevsel çözümler üretilmesi sağlanmalıdır. Sıkıntı ve

problemlere hukuki çözümler üretilmesi ve akran aile modeli uygulaması bir arada yürütülmelidir.

- Hukukun işlevsel bir şekilde varlığını yürütüyor olması, şiddet, istismar baskı gibi ezici ve dışlayıcı unsurlara herhangi bir tolerans gösterilmeden kültür, değer, inanç gibi kapsayıcı ve bütünleştirici argümanların da sürece dâhil edilmesi gerekmektedir. Çözüm ve öneriler evrensel hukuk ilkeleriyle paralel bir şekilde yürütülürken aynı zamanda çiftlerin sahip olduğu yerel, kültürel ve inanç gibi belirleyici unsurları da göz önünde bulundurulmalıdır.

- Aile kurumuyla ilgili politikaların evlilik öncesi süreçle bir bütün halinde değerlendirilmesi oldukça önemlidir. Evlilik kararı alan çiftlerin evlilik öncesi birtakım profesyonel eğitimlerden geçirilmesi, kişilik analizleri, psikolojik gözlemlere tabi tutulması ve sorumluluklarla uyumluluklarının değerlendirilmesi gibi çalışmalarla çiftlere yol gösterilmesi gerekmektedir. Evliliğe dair tüm argümanların evlilik öncesi planlamayla çiftlere yol gösterici nitelikte verilmesi oldukça önemlidir. Evlilik kararıyla evlenme eyleminin gerçekleşeceği tarih arası belli bir planlamaya tabi kılınarak, aradaki süreç bir çeşit evlilik okulu niteliği taşımalıdır.

- Televizyon, internet ve sosyal medya gibi mecralarda yer alan kadın, erkek aile temalı içeriklerin, genel problemlerden çıkarılarak daha lokal ve olumsuz konulara yoğunlaşması engellenmelidir. Televizyon, internet ve sosyal medya gibi kitle iletişim araçlarında, kadına yönelik şiddete odaklanmak toplumsal bir farkındalık yaratsa da şiddet eyleminin izleyiciye bu kadar yoğun ulaşması olumsuz birtakım etkiler de yaratabilmektedir.

- Kamu spotları ya da kitle iletişim araçları üzerinden erkeğe yüklenen olumsuz ve ötekileştirici dil, toplumda yeni bir ayrışmanın da tetikleyicisi haline gelmektedir. Kadına toplumsal yaşamda her açıdan eşit ve nitelikli bir alan sunma çabasının erkeği dışlayarak mümkün olamayacağının belirgin hale gelmesi gerekmektedir. Kadının tarihsel süreçte yaşadığı ayrımcı ve eşit olmayan koşullarının, yeni bir öteki yaratarak çözümlenemeyeceğinin anlaşılması oldukça önemlidir. Geçmişin yükünü günümüzde bir savaş ve mağlubiyet ilişkisine sığdırmaya çalışmak, yeni problemleri de beraberinde getirme tehlikesi taşımaktadır.

- Kadın ve erkek arasındaki ilişkiyi, genellemelerin kıskacından çıkarıp yeni bir alan aralamak, toplumsal cinsiyet eşitliği temelinde, kadın ve erkeği birleştirici bir unsura dönüştüren aile yapısına da önemli katkılar sunacaktır. Sürekli şiddet kavramı etrafında

toplumsal bir kalıp ve ezber oluşturmak bir arada olabilmenin doğasına da zarar vermektedir.

Aile, toplumsal yapının temel dinamiği ve sistemin sürdürülebilirliğine sunmuş olduğu katkılar bağlamında oldukça önemli bir konumun da sahibidir. Gündelik üretim ilişkilerinden kültürel yapının biçimlenişine kadar her alanda aile yapısının rolü büyüktür. Aile yapısını şekillendiren, ona yön veren kadın ve erkeğin bu kurumu yönetme ve sistematize etme şekli, toplumsal hayatın her alanına olumlu ya da olumsuz biçimde yansımaktadır.

KAYNAKÇA

Abrams, M. H. (1996). Feminist Eleştiri. (B. Aksu, Ş. Alpak, Ş. Başyiğit vd. Çev.) *Kuram Kitap Dizisi* (10), 69-74.

Adak, N. (2013). Madalyonun Öteki Yüzü: Erkeğe Yönelik Şiddet. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi,* 16(2), 1-27.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ve Hacettepe Üniversitesi (2015). *Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması.* Ankara: Elma Teknik Basım Matbaacılık.

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (2022). Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Kadın Konukevlerini Yaygınlaştırıyor. https://www.aile.gov.tr/ksgm/haberler/aile-ve-sosyal-hizmetler-bakanligi-kadin-konukevlerini-yayginlastiriyor/. 3 Şubat 2022.

Akbulut, Ö.F. & Günaydın, H. (2020). Çocuğa Yönelik Şiddetin Çocuk Hakları Sözleşmesi Bağlamında Değerlendirilmesi. *Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi,* 1(1), 29-40.

Akşit, B. (2005). Sivil Toplumda Uzlaşmacı Düşünce Yaygınlaşmalı. L. Sunar (Haz.) içinde, *Sivil Toplumu Konuşmak* (s.65-84). İstanbul: Kaknüs Yayınları.

Altıparmak, İ.B. (2015). Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede ŞÖNİM'lerin Rolü: Ankara Örneği. *International Journal of Social Science,* 36, 449-464.

Anıl, E., İlkkaracan, P., Kılıç, Z., Ronge, K., Seral, G. & Ülgen, T. (2001). *Pekin+5: Birleşmiş Milletler'de Kadının İnsan Hakları ve Türkiye'nin Taahhütleri.* 1. Baskı. Kadının İnsan Hakları Projesi. Uluslararası Kadın Sağlık Örgütü ve İsviçre Kalkınma ve İşbirliği Kurumu'nun Katkılarıyla Hazırlanan Kitapçık.

Arendt, H. (2018). *Şiddet Üzerine Seçme Yazılar 6*. 9.Baskı. (B. Peker, Çev.) İstanbul: İletişim Yayınları.

Artan, T. (2013). Huzurevinde Kalmakta Olan Yaşlılarda Aile İçi İstismar. *Toplum ve Sosyal Hizmet,* 24(2), 109-122.

Aşkın, E.Ö. &Aşkın, U. (2017). Sığınmaevlerinin Aile İçi Şiddetle Mücadelede Kadını Güçlendirme Etkisi: Sığınmaevinde Kalan Kadınlar Üzerine Bir Araştırma. International Congress of Management Economy and Policy, İstanbul, *Sosyal Bilimler Metinleri*, Özel Sayı, 188-208.

Aygün, M.Y. (1998). Medeni Kanun'un Kabülünün 72'nci Yılında Tarihi Gelişimi Açısından Türk Özel Hukuku ve Medeni Kanun. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi,* 3, 887-970.

Aysu, C. A. (2020). Kadına Yönelik Erkek Şiddetiyle Mücadelede Kurumlar: ŞÖNİM'ler ve Kadın Konuk Evleri, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi.

Badur, E. (2009). Ailenin Korunması Alanındaki Son Gelişmeler. *TBB Dergisi,* 84, 63-92.

Bakay, G. (1997). Yeni Fransız Feminist Akımı. *Kuram Kitap Dizisi* (15), 29-38.

Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu. (1995). Aile İçi Şiddetin Sebep ve Sonuçları. Ankara: Aile Araştırma Kurumu Yayınları.

Başoğul, C., Lök, N. & Öncel, S. (2017). Çocukların Aile İçi Şiddetten Korunmasında Ailelere Yönelik Girişimler. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar,* 9(2), 123-135.

Bauman, Z. (2017). *Cemaatler Güvenli Olmayan Bir Dünyada Güvenlik Arayışı*. 2. Baskı. (N. Soysal, Çev.) İstanbul: Say Yayınları.

Bayhan, V. (2018). Bilim, Bilimsel Araştırma ve Bilim Etiği. M. Öztürk (Ed.) içinde, *Sosyal Bilimlerde Etik Sorunlar* (s.5-28). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Bayrakçeken Tüzel, G. & Gediz Gelegen, D. (2010). "Evim, Güzel Evim: Bir Sığınmaevinde Feminist Yapı Çözümü". *Fe Dergi*, 2(1), 43-57.

Bayraktar, T. (2018). İstanbul Sözleşmesi ve 2017 Türkiye Gölge Raporuna İlişkin Bir Değerlendirme. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 26(3), s. 87-111.

Baytok, C. 15 Eylül 1995: Pekin Deklarasyonu ve Eylem Planı Kabul Edildi. https://catlakzemin.com/15-eylul-1995-pekin-deklarasyonu-eylem-plani-kabul-edildi/. 17 Aralık 2021.

Berkes, N. (2012). *Türkiye'de Çağdaşlaşma*. 18. Baskı. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Berktay, F. (1998*). Kadın Olmak Yaşamak Yazmak*. 3. Baskı. İstanbul: Pencere Yayınları.

Berktay, F. (2010). *Tarihin Cinsiyeti*. 3. Baskı. İstanbul: Metis Yayınları.

Berktay, F. (2014). *Tek Tanrılı Dinler Karşısında Kadın.* 5. Baskı. İstanbul: Metis Yayınları.

Biddulph, S. (2002). *Mutlu Çocukluğun Sırları.* (L. Yarbaş, Çev.) İzmir: İlya Yayınları.

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi. https://www.ihd.org.tr/ble-mletler-cuk-haklarina-da-slee/. 8 Ağustos 2021.

Bilgin, G. Ç. (2019). 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Yasanın Kadını Şiddete Karşı Koruma Rejimi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hukuk Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi.

Bora, A.,& Üstün, İ. (2005). *Sıcak Aile Ortamı: Demokratikleşme Sürecinde Kadın ve Erkekler*. İstanbul: Tesev Yayınları.

Bourdieu, P. (2015). *Eril Tahakküm.* 2. Baskı. (B. Yılmaz, Çev.) İstanbul: Bağlam Yayıncılık.

Boz, B., Acar, K. & Kurtuluş, A. (2008). Mayıs 2003-Temmuz 2004 Tarihleri Arasında Pamukkale Üniversitesi Tıp Fakültesi Adli Tıp Anabilim Dalı'na Başvuran Aile İçi Şiddet Olguları. *Pamukkale Tıp Dergisi,* 13-16.

Bölükbaşı, Ö. (2014). 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun Kapsamında Kadının ve Aile Bireylerinin Korunması, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Erzincan: Erzincan Üniversitesi.

Börü, Ş. P. (2017). Kadının Korunmasına İlişkin Uluslararası Sözleşmeler ve Türkiye'nin Konumu. *TBB Dergisi*, Özel Sayı, 43-63.

Butler, J. (2019). *Cinsiyet Belası Feminizm ve Kimliğin Altüst Edilmesi.* 7. Baskı. (B. Ertür, Çev.) İstanbul: Metis Yayınları.

Bülay Doğan, N. Kadınlara Yönelik Dijital Şiddetin Üstü Kapalı Hali: Ezenin Mizahı. https://dijitalsiddet.org/kadinlara-yonelik-dijital-siddetin-ustu-kapali-hali-ezenin-izahi/. 7 Mayıs 2021.

Büyükbaykal, G. (2012). Televizyonun Çocuklar Üzerindeki Etkisi. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi,* 28, 31-44.

Can, Y. (2021). Postmodern Bir İfşa Alanı Olarak Sosyal Medya. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* 1(31), 419-430.

Canatan, K. (2011). Aile Sosyolojisi: Bilimsel ve Kuramsal Çerçeve. K. Canatan, E. Yıldırım (Der.) içinde, *Aile Sosyolojisi* (s.15-30). 2. Baskı. İstanbul: Açılım Kitap.

Cebeci, S. (2018). *Bilimsel Araştırma ve Yazma Teknikleri.* 5. Baskı. İstanbul: Alfa Yayınları.

Cengiz, K., Tol, U. U., & Küçükural, Ö. (2004). Hegemonik Erkekliğin Peşinden. *Toplum ve Bilim,* 101, 50-70.

Cirban Ekrem, E. & Er Güneri, S. (2021). Kadına Yönelik Şiddetin Dijital Dünyaya Yansıması. *Uluslararası İnsan Çalışmaları Dergisi*, 8(4), 362-370.

Connell, R. W. (2005). *Masculunities.* Second Edition. Berkeley: University of California

Press.

Coole, D. (1988). *Women in Political Theory: From Ancient Misogyny to Contemporary Feminism*. Boulder: Lynne Rienner Publisher.

Costa, M. D. (2015). *Kadınlar ve Toplumun Altüst Edilmesi.* 1. Baskı. (N. Köklü, N. Uskan, M. Sak, S. Tamer, D. Eren, B. Tanrısever, E. Durmuş, P. Öz, Çev.) İstanbul: Otonom Yayıncılık.

Cohen, Z. P., & Yavuz, M. F. (2018). Fiziksel-Sözel Şiddet Davranışı ve Dürtüsellik Arasında Öfkenin Aracılık Etkisinin İncelenmesi. *Aydın Toplum ve İnsan Dergisi,* 4(2), 99-125.

Council of Europa. Councıl of Europe Gender Equality Strategy 2018-2023. https://rm.coe.int/strategy-en-2018-2023/16807b58eb%20%20%20%20%20internet%20sitesi. 10 Mayıs 2021.

Creswell, J. W. (2017). *Araştırma Deseni: Nitel, Nicel ve Karma Yöntem Yaklaşımları*. 3. Baskı. (S. B. Demir, Çev.) Ankara: Eğiten Kitap.

Crispin, J. (2018). *Bir Feminist Manifesto: Neden Feminist Değilim*. 1. Baskı. (E. Kürkçü, Çev.) İstanbul: Zeplin Kitap.

Çakır, H. (2020). Kadına Yönelik Şiddetin Kavramsal İncelenmesi: Yozgat Örneği. *İmgelem,* 4(6), 41-62.

Çalışır, G. (2015). A Research On Presentation of Violence in Social Media: Opinions of Facebook Users. *Journal of Media Critiques,* 1(2), 25-44.

Çelik, Z. (2018). Bilimsel Araştırmalarda Mahremiyet, Gizlilik ve Etik. M. Öztürk (Ed.) içinde, *Sosyal Bilimlerde Etik Sorunlar* (s.29-50). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Çetin, İ. (2014). Gelenek ve Modernite Arasında Türkiye'de Son Dönem Kadın

Cinayetleri. *Sosyoloji Dergisi,* 30, 41-63.

Dağlı, E.T. & Dağlı, F.Ş. (2015). Çocuğa Yönelik Şiddet ve Çocuğun Korunması. E. T. Dağlı (Haz.) içinde, *Çocuğa Yönelik Şiddet ve Çocuğun Korunması* (Çocuk Koruma Merkezlerini Destekleme Derneği) (s.7-11). İstanbul: Altan Matbaası.

Dal, V. & Akbaş, E. (2020). Koruyucu Aile Hizmetinde Sivil Toplum Örgütlerinin Rolü. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi,* 24(3), 523-546.

Demir, Z. (1997). *Modern ve Postmodern Feminizm*. İstanbul: İz Yayıncılık.

Demirbilek, S., Öktem Özgür. A. & Çoban, A. (2020). Şiddetle Mücadelede Toplumsal Bir Kurum Olarak Kadın Sığınmaevleri. *Sosyoekonomi,* 28(46), 311-348.

Dijk, J. V. (2018). *Ağ Toplumu*. 2. Baskı. (Ö. Sakin, Çev.) İstanbul: Kafka Yayınları.

Direk, Z. (2018). Judith Butler: Toplumsal Cinsiyet ve Bedenin Maddeleşmesi. Z. Direk (Der.) içinde, *Cinsiyetli Olmak: Sosyal Bilimlere Feminist Bakışlar* (s. 67-84). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Diner, Ç. & Toktaş, Ş. (2014). Türkiye'de Kadın Sığınmaevleri: Yasal Süreçler ve İdari Uygulama. E. Çelebi, D. Havlioğlu, E. Kayaalp (Der.) içinde, *Sınır Bilgisi Siyasal İktidar, Toplumsal Mekan ve Kadına Yönelik Şiddet* (s.109-136). İstanbul: Ayizi Yayınları.

Doğanavşargil, Ö. & Vahip, I. (2007). Fiziksel Eş Şiddetinin Belirlemede Klinik Görüşme Yöntemi. *Klinik Psikiyatri Dergisi,* 10, 125-136.

Eagleton, T. (1996). *İdeoloji.* 1. Baskı. (M. Özcan, Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Ercan, H. (2002). Türkiye'de Sivil Toplum Tartışmaları Üzerine. *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi,* 26(1), 69-79.

Ercoşkun Şenol, H. K. (2019). Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine

Dair Kanun Üzerine Bir İnceleme. *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi,* 7(13), 423-459.

Erdem, M. (2007). Aile İçi Şiddet ve 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun. *TBB Dergisi*, 73, 46-77.

Erden, Ş. & Boz, H. (2018). Türkiye'de Yaşlı İstismarı ve İhmali. *Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası,* 71(3), 100-105.

Erim, B.R.& Yücens, B. (2016). Kadına Yönelik Şiddet ve Kadın Sığınmaevleri. *Arşiv Kaynak Tarama Dergisi*, 25(4), 536-549.

Erkal, S. Aile İçi Şiddet ve Yaşlılar. http://www.sdergi.hacettepe.edu.tr/makaleler/yaslivesiddet.pdf. 11 Ocak 2022.

Fawole, O. I. (2008). Economic Violence to Women and Girls: Is it Receiving The Necessary Attention? *Trauma Violence & Abuse*, 1-11.

Foucault, M. (2003). *Cinselliğin Tarihi*. 1. Baskı. (H. Tanrıöver, Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Günay, M. (2012). 6284 Sayılı Kanuna Göre Koruyucu ve Önleyici Tedbirler. *TAAD*, 3(10), 647-686.

Gündoğmuş, R. (2020). Kadına Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin İlgili Uluslararası Sözleşmeler ve 6284 Sayılı Kanun Çerçevesinde Değerlendirilmesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Kadir Has Üniversitesi.

Godenzi, A. (1992). *Cinsel Şiddet: Yaşayanların Yaşatanların Anlatımıyla.* 1. Baskı (S. Kurucan Coşar, Y. Coşar) İstanbul: Ayrıntı Yayınları

Gough, K. (2016). Ailenin Kökeni. B. Abiral (Çev.) içinde, *Kadın Antropolojisi* (s. 53-82). 2. Baskı. Ankara: Dipnot Yayınları.

Göle, N. (2005). Demokratik Bir Kamusal Alan için Güçlü Bir Sivil Toplum Önkoşuldur. L. Sunar (Haz.) içinde, *Sivil Toplumu Konuşmak* (s.203-224). İstanbul: Kaknüs Yayınları.

Göle, N. (2008). *Modern Mahrem Medeniyet ve Örtünme.* 8. Baskı. İstanbul: Metis Yayıncılık.

Gramsci, A. (1986). *Hapishane Defterleri Seçmeler*. 1. Baskı. (K. Somer, Çev.) İstanbul: Onur Yayınları.

Habermas, J. (2002). *Kamusallığın Yapısal Dönüşümü.* 4. Baskı. (T. Bora, M. Sancar, Çev.) İstanbul: İletişim Yayınları.

Hacısoftaoğlu, İ. & Bulgu, N. (2015). Yedi Dağın Ötesindeki Çocuklar: Güreşte Erkeklik ve Şiddet. B. Yarar (Der.) içinde, *Şiddetin Cinsiyetli Yüzleri* (s.113-140). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Han, C. H. (2017). *Şeffaflık Toplumu*. 2. Baskı. (H. Barışcan, Çev.) İstanbul: Metis Yayınları.

Hışım, S. (2016). Demokrasilerde Sivil Toplumun Rolü. *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,* 7(2), 201-224.

Hoff, B. (2012). US National Survey: more men than women victims of intimate partner violence. *Journal of Aggression, Conflict and Peace Research,* 4(3), 155-163.

Horney, K. (2017). *Kadın Psikolojisi*. 1. Baskı. (S. Budak, Çev.) İstanbul: Totem Yayınları.

Huesmann, L.R. (2007). The Impact of Electronic Media Violence: Scientific Theory and Research. *Journal of Adolescent Health,* 41, 6-13.

İçli, G. (2018). Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Politikaları ve Küreselleşme. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 30, 133-143.

İlkkaracan, P. & Gülçür, L. (1996). Aile İçinde Kadına Karşı Şiddet. P. İlkkaracan, L. Gülçür, C. Arın (Der.) içinde, *Sıcak Yuva Masalı Aile İçi Şiddet ve Cinsel Taciz* (s.21-39). İstanbul: Metis Yayınları.

İlkkaracan, P. (1996). Uluslararası Stratejilere Bir Bakış. P. İlkkaracan, L. Gülçür, C. Arın (Der.) içinde, *Sıcak Yuva Masalı Aile İçi Şiddet ve Cinsel Taciz* (s.79-101). İstanbul: Metis Yayınları.

Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik, T.C. Resmi Gazete, sayı: 28519, 5 Ocak 2013.

Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi. https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/18898.pdf. 14 Ekim 2021.

Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi, Avrupa Konseyi Anlaşmalar Serisi, No:210, https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/03/20120308M1-1.pdf. 15 Ekim 2021.

Kahraman, M.S. (2016). Aile İçi Şiddet ve Çocuklar Üzerindeki Etkileri: Temel Kavramlar, Güvenlik Planı Hazırlama ve Alternatif Tedavi Model Örnekleri. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar,* 8(4), 321-336.

Kahraman, R. (2019). 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'da Öngörülen Tedbirler ve Bu Tedbirlere İlişkin Usul, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi.

Kahraman, A. B. (2021). Kadına Yönelik Şiddet Olgusunun Sosyolojik Analizi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(51), 1-18.

Kahveci, A. D. (2019). 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'un Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddeti Önlemedeki Rolü, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı,

Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Çankaya Üniversitesi.

Kalaycı, I., Özbek Yazıcı, S. & Şenkaynağı, A. (2015). Yaşlı Yakınlarının Şiddet Algısı: Süleyman Demirel Hastanesi Örneği. *Yaşlı Sorunları Araştırma Derneği,* 1, 22-33.

Kale Özçelik, F. (2016). Kadınlara Karşı Her Biçimiyle Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi'nin Usule ve Esasa İlişkin Düzenlemeleri ve Türk Anayasa Hukuku'na Yansımaları. Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, 8, 317-340.

Kandemirci, D., & Kağnıcı, D.Y. (2014, Haziran). Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Baş Etme: Çok Boyutlu Bir İnceleme, *Türk Psikolojisi Yazıları Dergisi,* 17(33), 1-12.

Kaplan, M. (2020). İstanbul Sözleşmesi'nin Türkiye'deki İç Hukuka Etkisi Bağlamında 6284 Sayılı Kanun'un İncelenmesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kadın Çalışmaları Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi.

Kara, Z., & Gürhan, N. (2013). Eşit/sizliğin Tarafı Olmak: Mardin'de Toplumsal Cinsiyet Algısı. *Birey ve Toplum,* 3(5), 65-92.

Kara, Z. Küresel Cinsiyet Yapılanmasından Postmodern Feminizme. http://abakus.inonu.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/11616/12176/zulkufkara.pdf?sequence=1&isAllowed=y. 1 Haziran 2021.

Karakaya, H. (2017). Türkiye'de Ulusalcılık, İslamcılık ve Modernizm Açısından Kadın. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* 27(2), 155-166.

Karaman, İ.C. & Dalkıran, G.B. (2021). Kadın Sivil Toplum Hareketinin Tarihsel Gelişimi: Türkiye ve Dünyadan Örnekler. *Meriç Uluslararası Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Dergisi,* 5(13), 89-116.

Kılıçoğlu, A. M. (2016). Medeni Kanunumuzu Nasıl Değiştirdik. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi,* 22(3), 1717-1757.

Kılınç., B. (2018). Aklın Cinsiyeti Var mı?. Z. Direk (Der.) içinde, *Cinsiyetli Olmak:*

Sosyal Bilimlere Feminist Bakışlar (s. 35-50). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Kırbaş Canikoğlu, S. (2015). Kadınlara Yönelik Şiddetin ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesine Dair Ulusal ve Uluslar arası Mevzuat (İstanbul Sözleşmesi ve 6284 Sayılı Kanun). *Ankara Barosu Dergisi*, 3, 355-378.

Kırık, A. M. (D. Demirkır, Haz.) https://www.haberturk.com/kadina-yonelik-dijital-siddet-de-artti-dijital-siddete-maruz-kalirsaniz-haberler-2996616. 7 Mart 2021.

Kıvılcım, Z. (2009). İnsan Hakları ve Karşı Hegemonya. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 13(1-2). 217-240.

Kimmel, M. S. (2002). "Gender Symmetry'in Domestic Violence: A Substantive and Methodological Research Review". *Violence Against Women*, 8(11), 1332-1363.

Kimmel, M. S. (2013). Homofobi Olarak Erkeklik: Toplumsal Cinsiyet Kimliğinin İnşasında Korku, Utanç ve Sessizlik. (M. Bozok, Çev.) *Fe Dergi*, 5(2), 92-107.

Kovanlıkaya, A. (2018). Kant'ta Cinsiyet Farklılığı. Z. Direk (Der.) içinde, *Cinsiyetli Olmak: Sosyal Bilimlere Feminist Bakışlar* (s. 9-24). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Kozlu, D. (2009). Modernizm Sonrası Postmodern Hareket İçinde Kadının Yeri. *Süleyman Demirel Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Hakemli Dergisi*, 2(3), s.1-15.

Kökdemir, E. A. (2020). 6284 Sayılı Kanun ve Bu Kanunun Ceza Muhakemesi Hukukundaki Etkileri, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi.

König, G. (1996). Kadın, Erkek ve Dil. *Kuram Kitap Dizisi* (10), 45-49.

Kumar, A. (2012). Domestic Violence Against Men in India: A Perspective. *Journal Of Human Behavior In the Social Environment*, 22(3), 290-296.

Kurt, S. L. (2016). Çocuk Haklarına İlişkin Temel Uluslar arası Belgeler ve Türkiye

Uygulaması. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 16, 99-127.

Kuyucu, M. (2013). Social Media and Woman: Violence to Women Via Twitter During Gezi Park Occupy. *International Refered Academic Social Sciences Journal*, 12(4), 77-101.

Kümbetoğlu, B. (2008). *Sosyolojide ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma.* 2. Baskı. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.

Leibowitz, L. (2016). Cinsiyet Farklılıklarının Gelişimi Üzerine Perspektifler. B. Abiral (Çev.) içinde, *Kadın Antropolojisi* (s. 19-36). 2. Baskı. Ankara: Dipnot Yayınları.

Levent, G. (2019). Aile İçi Şiddeti Önlemede Yasaların Önemi: 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun Örneği, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Niğde: Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi.

Lindenfield, G. (2019). *Kendine Güvenen Çocuklar Yetiştirmek.* (E. Yüksel, Çev.) İstanbul: Yakamoz Kitap.

Mackenzie, R. J. (2018). *Çocuğunuza Sınır Koyma 2: İnatçı Çocuklarınızı Saygılı, Sorumluluk Sahibi Bir Birey Haline Getirmek İçin Sınırlar Koymak.* (H. Argüç, Çev.) İstanbul: Yakamoz Kitap.

Marinucci, M. (2020). Queer Feminizme Yönelik Notlar (A. Barutçu, Çev.). *ViraVerita E-Journal: Interdisciplinary Encounters,* 11, s.69-81.

Martinez, P. R. (2011). Feminism and Violence: The Hegemonic Second Wave's Encounter With Rape and Domestic Abuse in USA(1970-1985). *Cultural Dynamics.* 23(3), 147-172.

Maybek, S. D. (2019). Yeni Bir Hayatın İlk Durağı: Kadın Sığınmaevleri. *Sosyoloji Dergisi*, 40, 179-210.

Memiş, E. (2015). Şiddet ve Ekonomi. B. Yarar (Der.) içinde, *Şiddetin Cinsiyetli Yüzleri* (s.175-191). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Moroğlu, N. (2012). Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi 6284 Sayılı Yasa ve İstanbul Sözleşmesi. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi,* 99, 357-380.

Naidu, T. (2018). To be or not to be… Revealing questions of anonymity and confidentiality. C.I. Macleod, J. Marx, P. Mnyaka& G.J. Treharne (Ed.), *The Palgrave handbook of ethics in critical research* içinde (s.241-256). Cham: Palgrave Macmillan.

Neuman, W.L. (2016). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri Nitel ve Nicel Yaklaşımlar I.* 8. Baskı. (S. Özge, Çev.) Ankara: Yayın Odası.

Neuman, W.L. (2016). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri Nitel ve Nicel Yaklaşımlar II.* 8. Baskı. (S. Özge, Çev.) Ankara: Yayın Odası.

Nuhoğlu, H.& Demiröz, F. (2020). 6284 Sayılı Kanun'un Boşanmanın Tarafları, Hakimler, Avukatlar ve Aile Mahkemesi Uzmanları Açısından Değerlendirilmesi. *Ankara Barosu Dergisi,* 3, 153-192.

Offen, K. (2009). Defining Feminism: A Comparative Historical Approach. *The University Of Chicago Press,* 14(1), 119-157.

Oğuz, A. (2006). Türk Medeni Hukuku'nun Gelişim Çizgisi ve Karşılaştırmalı Hukukun Rolü. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,* 55(1), 195-205.

Okumuş, E. (2009). Bedene Müdahalenin Sosyolojisi. *Şarkiyat İlmi Araştırmalar Dergisi,* 2, 1-15.

Öktem Songu, S. & Şahin Emir, A. (2020). 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'un Çalışma İlişkilerine Etkisi. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi,* 26(2), 1157-1178.

Özbilen, A. B. & Soygüt Arslan, M. B. (2012). 6284 Sayılı "Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'un Değerlendirilmesi. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(22), 365-387.

Öz, Y. Pekin+20 Küresel Düzeyde Kadın Hakları. https://tr.boell.org/tr/2015/05/08/pekin-20de-kuresel-duzeyde-kadin-haklari. 19 Aralık 2021.

Özbilen, A.B. & Soygüt Arslan, M.B. (2012). 6284 Sayılı "Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun"un Değerlendirilmesi. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(22), 365-387.

Özkan, E. (2020). Cinsiyete Dayalı Mesleki Ayrımcılık: Cam Tavan Ve Kraliçe Arı Sendromu. *Sosyolojik Düşün*, 5 (2), 127-138.

Özkazanç, A. (2015). Psikanaliz, Feminizm ve Şiddet Sorunu. B. Yarar (Der.) içinde, *Şiddetin Cinsiyetli Yüzleri* (s.53-84). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Öztürk, E. (2008). Türkiye'de Aile İçi Şiddet, Kadın Sığınmaevleri ve Din, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlahiyat Anabilim Dalı, Doktora Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi.

Öztürk, E. (2014). Türkiye'de Aile, Şiddet ve Kadın Sığınmaevleri. *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Dergisi*, 3(7), 39-55.

Öztürk, N. (2017). Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanunun Getirdiği Bazı Yenilikler ve Öneriler. *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 8(1), 1-32.

Öztürk, M. (2018). Bilimde Etik Dışı Davranış Türleri. M. Öztürk (Ed.) içinde, *Sosyal Bilimlerde Etik Sorunlar* (s.103-126). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Öztürk, M. (2021a). Şiddet'i 'Cinsiyet'e Bölmek: Erkeğe Yönelik Şiddet'in Perdelenmesi. Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 13(27), 15-27.

Öztürk, M. (2021b). Şehir, Tarih ve Mekân. M. Öztürk (Ed.) içinde, *Tanzimat'tan*

Günümüze İmar ve Şehircilik Tarihi (s. 13-28). Ankara: İdeal Kent Yayınları.

Özüdoğru, B. (2018). Beyaz Feminizm ve Öteki Kadınlar. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* 12, s. 304-319.

Özyurt, C. (2011). Değişen Aile, Toplum ve Kültür Yapılarında Çocuk Algıları. K. Canatan, E. Yıldırım (Der.) içinde, *Aile Sosyolojisi* (s.155-182). 2. Baskı. İstanbul: Açılım Kitap.

Parmaksız. P. M. Y. (2017). *Türkiye'nin Modernleşmesinde Kadınlar 1839'dan Günümüze.* 1. Baskı. Ankara: İmge Kitabevi.

Polat, G. Araştırma Yöntem ve Teknikleri II. https://itunesu-assets.itunes.apple.com/itunes-assets/CobaltPublic/v4/4e/8d/8e/4e8d8e0e-9ad3-0d98-d5ee-3cc672197ab6/324 7001865154679894501-4._nite.pdf. 11 Ekim 2021.

Radtke, H. L. (2017). Feminist Theory in Feminism & Psychology: Dealing With Differences and Negotiating The Biological. *Feminism &Psychology,* 27(3), 357-377.

Ranjan, R. (2019). Understanding Feminism. *International Journal of English Language Literature and Translation Studies,* 6(3), 120-122.

Reiter, R. R. (2016). Fransa'nın Güneyinde Erkekler ve Kadınlar: Kamusal ve Özel Alanlar. B. Abiral (Çev.) içinde*, Kadın Antropolojisi* (s. 277-312). 2. Baskı. Ankara: Dipnot Yayınları.

Rubin, G. (2016). Kadın Ticareti: Cinsiyetin "Ekonomi Politiği" Üzerine Notlar. B. Abiral (Çev.) içinde, *Kadın Antropolojisi* (s. 171-230). 2. Baskı. Ankara: Dipnot Yayınları.

Sallan Gül, S., Özen, B. & Kahya, Ö. (2017). Morçatı ve Şefkat-Der Örneğinde Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Sivil Toplumun Rolü. *SDÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi,* 42, 199-226.

Sancar, S.Ü. (2004). Otoriter Türk Modernleşmesinin Cinsiyet Rejimi. Doğu-Batı Dergisi, Kasım, 1-15. http://kasaum.ankara.edu.tr/wp-content/uploads/sites/34/2013/03/serpil-hc.Otoriter_turk_modernlesmesinin_cinsiyet_rejimi.pdf

Saraçgil, A. (2005). *Bukalemun Erkek.* 1. Baskı. İstanbul: İletişim Yayınları.

Sarantakos, S. (2004). Deconstructing Self-Defense in Wife to Husband Violence. *The Journal of Men's Studies,* 12(3), 277-296.

Selek, P. (2011). *Maskeler Süvariler Gacılar Ülker Sokak: Bir Alt Kültürün Dışlanma Mekânı*. 1. Baskı. Ankara: Ayizi Yayınları.

Sennett, R. (2013). *Kamusal İnsanın Çöküşü.* 4. Baskı. (S. Durak, A. Yılmaz, Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Sığın, A. & Canatan, A. (2018). Connell'in "Erkeklikler" Teorisinde İşbirlikçi Erkek, Madun Erkek ve Marjinal Erkek: Hegemonik Erkekliğin Kavramsal Hegemonyası. *Sosyal Bilimler Dergisi,* 5(32), 163-175.

Simmel, G. (2019). *Modern Kültürde Çatışma.* 12. Baskı. (T. Bora, U. Özmakas, N. Kalaycı, E. Gen, Çev.) İstanbul: İletişim Yayınları.

Slocum, S. (2016). Toplayıcı Kadın: Antropolojide Erkek Önyargısı. B. Abiral (Çev.) içinde, *Kadın Antropolojisi* (s. 37-52). 2. Baskı. Ankara: Dipnot Yayınları.

Solanas, V. (2018). *Erkek Doğrama Cemiyeti Manifestosu.* 4. Baskı (A. Düzkan, Çev.) İstanbul: Sel Yayıncılık.

Solter, A.J. (2019). *Oyun Oynama Sanatı Anne Babalar İçin Oyun Becerileri*. 8. Baskı. (T. Özer, Çev.) İstanbul: Doğan Kitap.

Songur, D. Hukuki Açıdan Cinsiyete Dayalı Şiddet. https://kockam.ku.edu.tr/en/hukuki-acidan-cinsiyete-dayali-dijital-siddet-damla-songur/. 20 Eylül 2021.

Söylemez, S. D. (2021). Aile İçi Şiddet, Kadına Yönelik Şiddet ve 6284 Sayılı Kanun Kapsamında Koruyucu ve Önleyici Tedbirler, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum: Atatürk Üniversitesi.

Şahin, H., Erkal, S. & Demirel, B. (2017). Yazılı Basında Aile İçi Şiddet Mağduru Yaşlılar. *Uluslar arası Sosyal Araştırmalar Dergisi,* 10(54), 635-640.

Şenol, D. & Mazman, İ. (2014). Çocuğa Uygulanan Şiddet: Türkiye Özelinde Sosyolojik Bir Yaklaşım. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 16(26), 11-17.

Tarhan, N. (2010). *Kadın Psikolojisi.* İstanbul: Nesil Yayın.

Tarkan, S. (2021). 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun Kapsamında Hakim Tarafından Verilen Tedbir Kararları, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi.

Taş, G. (2016). Feminizm Üzerine Genel Bir Değerlendirme: Kavramsal Analizi, Tarihsel Süreçleri ve Dönüşümleri. *Akademik Hassasiyetler*, 3(5), s. 163-175.

Taşkale, N. & Soygüt, G. (2016). Kadın Sığınma Evlerinde Kalan Şiddet Mağduru Kadınlar: Demografik ve Sosyoekonomik Bir İnceleme. *Türk Psikoloji Yazıları,* 19(Özel Sayı), 3-11.

Tatlıer Baş, M. M. (2011). Avrupa *Birliği'nde Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Ana Plan ve Politikalara Yerleştirilmesi: Hollanda, Romanya ve Türkiye Örneklerinin İrdelenmesi*. T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Uzmanlık Tezi, Ankara: Afşaroğlu Matbaası.

Tatlılıoğlu, K. (2014). Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı 2012-2015'in Genel Bir Değerlendirmesi. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi,* 16(Özel Sayı I), s. 115-122.

Tong, R. (1989). *Feminist Thought a Comprehensive Introduction.* London: Westview

Press.

Tonsing, J. C., &Tonsing, K. N. (2019). Understanding The Role of Patriarchal İdeology in Intimate Partner Violence Among South Asian Women in Hong Kong. *International Social Work*, 62(1), 161-171.

Touraine, A. (1999). Toplumdan Toplumsal Harekete. K. Çayır (Haz.) içinde, *Yeni Sosyal Hareketler* (s.35-52). İstanbul: Kaknüs Yayınları.

Touraine, A. (2004). *Demokrasi Nedir*. 4. Baskı (O. Kunal, Çev.) İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Tuna Uysal, M. & Tan Eren, G. (2020). A Study on Men's Violence and Domestic Violence Descriptions. *Journal of History Culture and Art Research*, 9(1), 423-427.

Tuna, O. (2021). Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanunun Kapsamı ve Uygulamada Karşılaşılan Sorunlar, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi.

Türk, B. T. (2015). "Şiddete Meyyalim Vallahi Dertten": Hegemonik Erkeklik ve Şiddet. B. Yarar (Der.) içinde, *Şiddetin Cinsiyetli Yüzleri* (s.85-111). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Türkoğlu, N. (1996). Kadın İmgeleri: Mitler ve Gerçekler. *Kuram Kitap Dizisi* (10), 37-44.

Uygur, G. (2015). İstanbul Sözleşmesi Işığında Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'un Temel Yaklaşımı. B. Yarar (Der.) içinde, *Şiddetin Cinsiyetli Yüzleri* (s.193-210). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Ünaldı, Z. Pekin+25 ve Sonrasında "Çok Ama Bir Olma" Ruhunu Eşitlik İçin Yaşatmak. https://kockam.ku.edu.tr/pekin25-sonrasinda-cok-ama-bir-olma-ruhunu-esitlik-icin-yasatmak-zeliha-unaldi/. 19 Ekim 2021.

Üskül Engin, Z.Ö. (2012). Medeni Kanun ve Toplumsal Dönüşüm. Türk Hukuk Tarihi Kongresi. İstanbul. *I. Türk Hukuk Tarihi Kongresi Bildirileri*: s. 31-43.

Vahip, I. (2018). Psikanalitik Bakış Açısıyla Aile İçi Şiddet. Z. Direk (Der.) içinde, *Cinsiyetli Olmak: Sosyal Bilimlere Feminist Bakışlar* (s. 85-95). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Yağcıoğlu, A. H. (2017). 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun ve Uygulamada Karşılaşılan Sorunlar. *D.E.Ü. Hukuk Fakültesi Dergisi,* 19 (Özel Sayı), 913-966.

Yavuz, K. (2018). Kadına Yönelik Şiddeti Önlemede 'Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi' (ŞÖNİM) ve 'Kadın Konuk Evinin' Rolü Trabzon Örneği, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Hizmet Yönetimi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Gümüşhane: Gümüşhane Üniversitesi.

Yarar, B. (2015). "Yakın İlişki İçinde Şiddet"i Feminist Bakışla Yeniden Düşünmek. B. Yarar (Der.) içinde, *Şiddetin Cinsiyetli Yüzleri* (s.13-51). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Yelken, R. (2005). Kamusal Alan Kim(ler)in Alanı. L. Sunar (Haz.) içinde, *Sivil Bir Kamusal Alan* (s.85-96). İstanbul: Kaknüs Yayınları.

Yıldırım, E. (2011a). Aile ve Evlilik Türleri. K. Canatan, E. Yıldırım (Der.) içinde, *Aile Sosyolojisi* (s.65-82). 2. Baskı. İstanbul: Açılım Kitap.

Yıldırım, E. (2011b). Toplumsal Değişme Sürecinde Aile. K. Canatan, E. Yıldırım (Der.) içinde, *Aile Sosyolojisi* (s.121-138). 2. Baskı. İstanbul: Açılım Kitap.

Zere, F. (2021). İstanbul Sözleşmesinin Kadına Yönelik Şiddeti Önlemeye Etkisinin Siyasi Parti Kadın Kolları Üyeleri Açısından Değerlendirilmesi. *Uluslar arası Anadolu Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(2), s.623-651.

Weber, M. (2012). *Sosyal Bilimlerin Metodolojisi*. 1. Baskı. (V. S. Öğütle, Ter.) İstanbul:

Küre Yayınları.

Weiler, A. (2013). Social Dialogue and Gender Equality in The European Union. Governance and Tripartism Department Bureau for Gender Equality International Labour Office. Working Paper No.44. Geneva.

World Healt Organization. Global Status Report On Violence Prevention 2014. https://www.who.int/publications/i/item/9789241564793. 14 Ekim 2021.

Wyckoff, J. & Unell, B.C. (2019). *Bağırıp Çağırmadan ya da Dövmeden Çocuk Terbiyesi*. (H. Argüç, Çev.) İstanbul: Yakamoz Kitap.

4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanunda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, T.C. Resmi Gazete, sayı: 26512, 4 Mayıs 2007.

4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanunun Uygulanması Hakkında Yönetmelik, T.C. Resmi Gazete, sayı: 26803, 1 Mart 2008.

4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu, T.C. Resmi Gazete, sayı: 24607, 8 Aralık 2001.

5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu, T.C. Resmi Gazete, sayı: 25611, 12 Ekim 2004.

6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun, T.C. Resmi Gazete, sayı: 28239, 20 Mart 2012.

6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanuna İlişkin Uygulama Yönetmeliği, T.C. Resmi Gazete, sayı: 28532, 18 Ocak 2013.

743 Sayılı Türk Kanun-u Medenisi. https://www.lexpera.com.tr/mevzuat/kanunlar/turk-kanunu-medenisi-743. 12 Eylül 2021.

EKLER

EK-1: GÖRÜŞME FORMU

1. Sizi tanıyabilir miyiz? Bize kısaca kendinizden bahseder misiniz?
2. Evlenmeden önce veya çocukluğunuzda hiç şiddete maruz kaldınız mı? (Okulda, askerde, iş yerinde vb.)
3. Eşinizin sosyo-demografik özellikleri (yaşı, eğitim durumu, mesleki durumu vb.) hakkında kısaca bilgi verebilir misiniz?
4. Eşinizle yaşadığınız problemlerin nedenleri nelerdir? Kültür çatışması, ekonomik yoksulluk, eşimin ailesinin evimize karışması, eşimin ailemle iletişim kurmamam hususunda baskı yapması, eşimin ailemi benimsememesi, vb.
5. Tartışma büyüyünce ne yaparsınız / yaptınız? (Susarım, yüksek sesle bağırırım, ev eşyalarına zarar veririm, fiziksel şiddet uygularım, polisi ararım, evi terk ederim, vb.)
6. Aile içinde ilk defa ne zaman şiddet uygulandı? Olay nasıl oldu kısaca anlatır mısınız?
7. Aile içi şiddet nasıl dışarıya taştı?
8. Eşiniz veya siz çocuklara herhangi bir şiddet uyguladınız mı?
9. Anne babanız kendi aralarında tartışırlar mıydı?
10. Eşinizle şiddet/tartışma yaşadığınızı anneniz/babanız veya diğer aile üyeleri biliyor muydu? Cevabı evetse size nasıl tepki gösterirlerdi?
11. Aile içi şiddetin son bulması için birileri devreye girdi mi? (Aileler, komşular, arkadaşlar, tanıdıklar vb.)
12. Hangi olaydan sonra uzaklaştırma kararı gerçekleşti? Süresi ne kadardı?
13. Eşiniz evden uzaklaştırılınca ne/ler hissettiniz? Çevrenin tepkisi nasıl oldu? Yaptığınızdan pişmanlık duydunuz mu?
14. Uzaklaştırma kararı sürecinde barınma ihtiyacınızı nasıl giderdiniz? Nerede kaldınız?
15. Bu süreçte en çok kimden veya kimlerden yardım gördünüz (aile bireyleri, akrabalar, arkadaşlar, sivil toplum örgütleri, hayırseverler, mahalleli, konu-komşu, devlet, vb.)
16. Uzaklaştırma kararı ekonomik olarak sizi nasıl etkiledi?

17. Uzaklaştırma kararı sonrasında işte verimsizlik, iş yerinde motivasyon sorunu, psikolojik problemler veya sigara, alkol vb. madde kullanımına yönelme veya bunların tüketiminde artma oldu mu?)
18. Kararın uygulandığı süreçte eşiniz ve çocuklarınız hakkında neler düşünüyordunuz?
19. Kararın uygulandığı süreçte çocuklarınızla(varsa) iletişim kurdunuz mu? Nasıl bir yol izlediniz?
20. Uzaklaştırma kararı sürecinde anne/ baba diğer aile üyeleri veya sosyal çevrenizde nasıl bir tepkiyle karşılandınız?
21. Evden uzaktayken yaptığınız eylem ve davranışları sorguladınız mı? Mesela, nerede hata yaptım?
22. Uzaklaştırma kararının haksız yere uygulandığını düşünüyor musunuz?
23. Uzaklaştırma kararı sonrası evliliğinizde ve aile içi ilişkilerinizde herhangi bir değişiklik meydana geldi mi?
24. Uzaklaştırma kararının aile içi şiddetin önlenmesinde işlevsel olduğunu düşünüyor musunuz?
25. Yaptıklarınızdan ve yaşadıklarınızdan pişman mısınız?

Katılımınız için teşekkür ederim.

EK-2: ETİK KURULU PROJE ONAY FORMU

ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ (AYBÜ)
ETİK KURULU
PROJE ONAY BELGESİ

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi **İnsan ve Toplum Bilimleri** Fakültesi **Sosyoloji** bölümü öğrencilerinden **Yılmaz CAN**'ın, **"Aile İçi Şiddetin Önlenmesinde Tedbir Kararının İşlevselliği Ankara Örneği"** adlı araştırması değerlendirilmiştir.

Proje etik açısından uygun bulunmuştur. ☒

Proje etik açısından geliştirilmesi gerekmektedir. ☐

Proje etik açısından uygun bulunmamıştır. ☐

AYBÜ ETİK KURULU KARARI (Etik Kurul tarafından doldurulacaktır)	
Araştırma kodu (Yıl – Araştırma sıra no)	2021 – 183
Başvuru formunun Etik Kurula ulaştığı tarih	26. 03. 2021
Etik Kurul Karar toplantı tarihi ve karar no	16. 04. 2021 – 35
Yer	Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Esenboğa Külliyesi
Katılımcılar	Formda imzası bulunan üyelerimiz toplantıya katılmıştır.

KURUL BAŞKANI, BAŞKAN YARDIMCISI VE ÜYELER:

		İMZA
Prof. Dr. Cem Şafak ÇUKUR	**Üye**	
Prof. Dr. Muharrem KILIÇ	**Üye**	
Doç. Dr. Behlül TOKUR	**Üye**	
Doç. Dr. Birgül ÖZKAN	**Üye**	
Doç. Dr. Yüksel Akay UNVAN	**Üye**	
Dr. Ögr. Üyesi Şule KAYA	**Üye**	
Dr. Ögr. Üyesi Ertuğrul DEMİRDEL	**Üye**	
Dr. Ögr. Üyesi Nimet YILDIRIM TİRGİL	**Üye**	

EK-3: KATILIMCILARIN LİSTESİ

Sıra	Cinsiyet	Yaş	Meslek/İş	Kodu	Eğitim Durumu
1	Kadın	33	Özel Güvenlik Personeli	K1	Ön Lisans
2	Kadın	31	Ev Hanımı	K2	İlkokul
3	Kadın	53	Ev Hanımı	K3	Ortaokul
4	Kadın	24	Kuaför	K4	İlkokul
5	Kadın	32	Ev Hanımı	K5	İlkokul
6	Kadın	30	Ev Hanımı	K6	İlkokul
7	Kadın	43	Ev Hanımı	K7	Lisans
8	Kadın	39	Ev Hanımı	K8	İlkokul
9	Erkek	46	Operatör	E1	Lise
10	Erkek	58	İnşaat Ustası	E2	Lise
11	Erkek	-	Şirket Yöneticisi	E3	Lisans
12	Erkek	41	Devlet Memuru	E4	Lisans
13	Erkek	40	Ziraat Mühendisi	E5	Lisans
14	Erkek	-	Doktor	E6	Lisans
15	Erkek	56	Mali Müşavir	E7	Lisans
16	Erkek	-	İş İnsanı	E8	-
17	Erkek	46	İnşaat Mühendisi	E9	Lisans
18	Erkek	-	-	E10	Lisans
19	Erkek	41	Şirket Sahibi	E11	İlkokul
20	Erkek	37	Youtuber	E12	Lise